

This is a digital copy of a book that was preserved for generations on library shelves before it was carefully scanned by Google as part of a project to make the world's books discoverable online.

It has survived long enough for the copyright to expire and the book to enter the public domain. A public domain book is one that was never subject to copyright or whose legal copyright term has expired. Whether a book is in the public domain may vary country to country. Public domain books are our gateways to the past, representing a wealth of history, culture and knowledge that's often difficult to discover.

Marks, notations and other marginalia present in the original volume will appear in this file - a reminder of this book's long journey from the publisher to a library and finally to you.

Usage guidelines

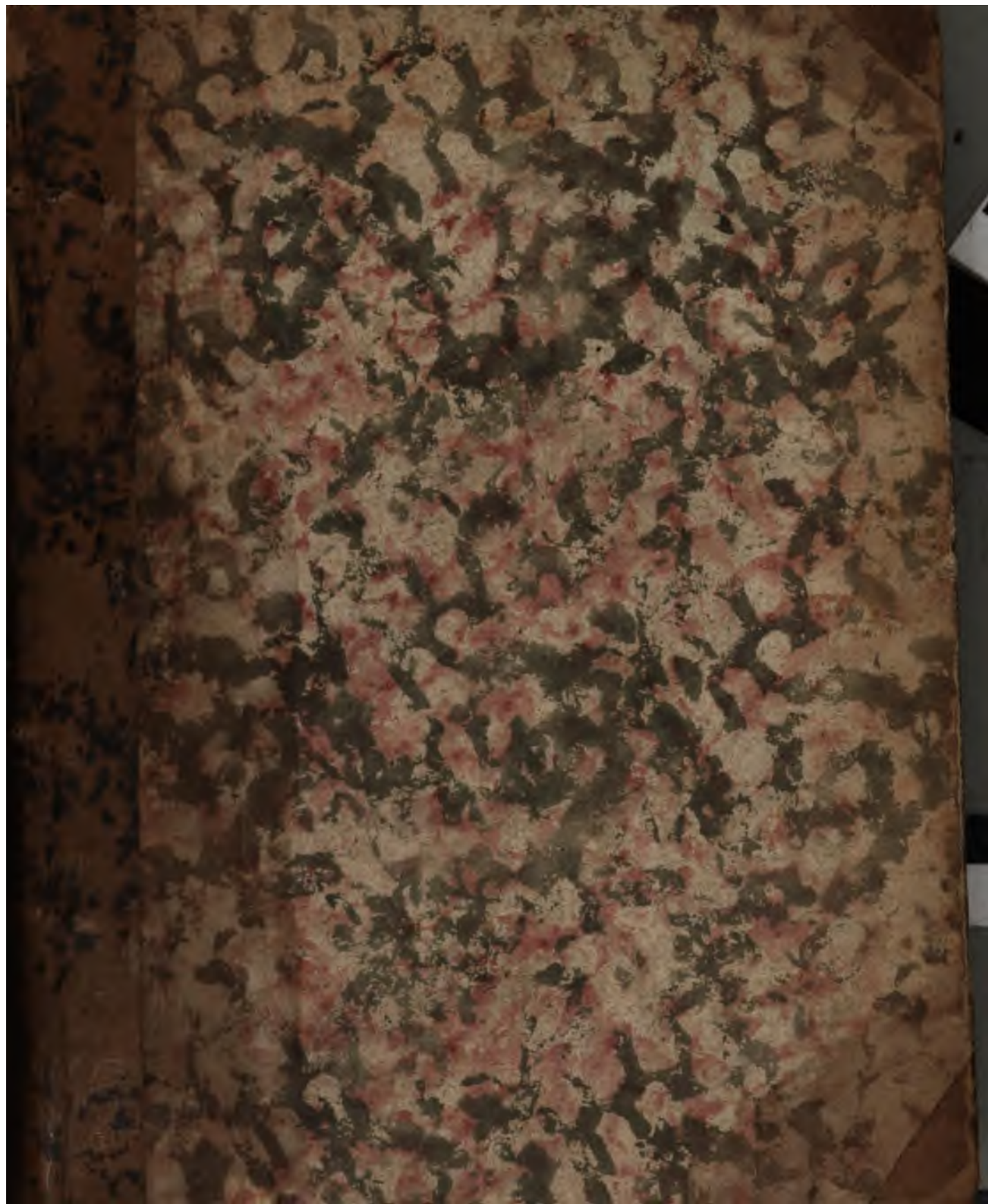
Google is proud to partner with libraries to digitize public domain materials and make them widely accessible. Public domain books belong to the public and we are merely their custodians. Nevertheless, this work is expensive, so in order to keep providing this resource, we have taken steps to prevent abuse by commercial parties, including placing technical restrictions on automated querying.

We also ask that you:

- + *Make non-commercial use of the files* We designed Google Book Search for use by individuals, and we request that you use these files for personal, non-commercial purposes.
- + *Refrain from automated querying* Do not send automated queries of any sort to Google's system: If you are conducting research on machine translation, optical character recognition or other areas where access to a large amount of text is helpful, please contact us. We encourage the use of public domain materials for these purposes and may be able to help.
- + *Maintain attribution* The Google "watermark" you see on each file is essential for informing people about this project and helping them find additional materials through Google Book Search. Please do not remove it.
- + *Keep it legal* Whatever your use, remember that you are responsible for ensuring that what you are doing is legal. Do not assume that just because we believe a book is in the public domain for users in the United States, that the work is also in the public domain for users in other countries. Whether a book is still in copyright varies from country to country, and we can't offer guidance on whether any specific use of any specific book is allowed. Please do not assume that a book's appearance in Google Book Search means it can be used in any manner anywhere in the world. Copyright infringement liability can be quite severe.

About Google Book Search

Google's mission is to organize the world's information and to make it universally accessible and useful. Google Book Search helps readers discover the world's books while helping authors and publishers reach new audiences. You can search through the full text of this book on the web at <http://books.google.com/>

600028683X

E 153.

TAYLOR INSTITUTION.

—
BEQUEATHED

TO THE UNIVERSITY

BY

ROBERT FINCH, M. A.

OF BALLIOL COLLEGE.

29696 d. 6

ANDREÆ ALCIATI
JURIS CONSULTI MEDIOLANENSIS
TRACTATUS
CONTRA VITAM MONASTICAM.
CUI ACCEDIT
SYLLOGE EPISTOLARUM:

N I M I R U M

ANDR. ALCIAT. PAULI MERULÆ. GER. JO. VOSSII.
OBERT. GIPHANII. BON. VULCANII. JO. IS. PONTANI.
JOAN. MEURSII. HUG. GROTII. LEVIN. TORRENTII.
JANI GRUTERI. ADOLPH. VORSTII. M. Z. BOXHORNII.
JOA. FR. GRONOVII. AUB. MIRÆI. TYCHON. BRAHE.
PETRI SCRIVERII. ANDR. SCHOTTI. CONST. HUYGENS.

A L I O R U M Q U E

VIRORUM CLARISSIMORUM,

Quæ Variam Doctrinam continent.

NEC NON

VETERA ALIQUOT TESTAMENTA

Seculo XIII. & initio sequentis scripta.

Quæ primus omnium in lucem protulit adjectis passim Notis

ANTONIUS MATTHÆUS

Juris in Illustri Academia Lugd. Bat. Antecessor.

HAGÆ-COMITUM,
Apud GERARDUM BLOCK,
M. DCC. XL.

ILLUSTRI, NOBLISSIMO, ET
AMPLISSIMO VIRO,

DOMINO DOMINO

NICOLAO WITSEN,

AMSTELODAMI URBIS POTENTISSIMÆ
JAM TERTIUM CONSULI,

ORDINUM HOLLANDIÆ, ET SENATUS
ORDINUM PERPETUI, QUI HAGÆ
COMITIS ASSESSORI,

Ad Regem magnæ Britanniae Wilhelmum
olim Legato ,

*Curandis rebus & constituendis Societatis
Indiæ Orientalis Praefecto,*

*Fausta omnia & felicia, urbis regimen semper prof-
perum, famam vitæ incorruptam, gloriam nomi-
nis immortalem, multos annos in terris, & cum
Christo summum bonum & æternitatem in cælis.*

NOBLISSIME, AMPLISSIME ET GRA-
VISSIME VIR

Nter alia monumenta, quæ olim Petri
Scriverii, tuo nactus beneficio in-
signem etiam epistolam Consultissimi
olim viri, singularis judicii, & præcel-
lantis doctrinæ, & cujus fama & eru-
ditio tot operibus a se editis vivit vi-
vetque per seculorum memoriam, Andreæ Alciati,

D E D I C A T I O.

qua Bernardum quendam Mattium, virum eruditum, & collegam olim suum, socium factum Franciscanis, a vita monastica, quam ingressus erat temere, & amicis prorsus inconsultis, ad pristinam professionem gravissimis argumentis & rationum multarum pondere conatur retrahere, postquam magna cum voluptate eam totam excussi, publico non amplius, nam haecenus nondum visa, invidendam existimavi. Lectu dignissima est, & reconditæ eruditionis, eorum vitam & mores, qui quærentes secessum velut soli volunt vivere, eorum artes & studia, & summam animi vanitatem ob oculos passim ponens. Frustra ab iis ait obtendi pietatem, optendi virtutem, & religionem in Deum, sub obtentu virtutis etiam pessima perpetrari, Deo multo chariorem, multo acceptiorem eorum vitam & instituta, qui sacris soluti Christianorum vivunt more, quam qui clero adscripti & coenobium ingressi verbis tantum & vestitu pietatem præ se ferunt. Vitam ait monasticam nec a Christo institutam, nec commendatam ab Apostolis, nec cognitam aut dilaudatam ab iis, qui secuti eos in ecclesia primitiva, viris sanctissimis, eam etiam amplexos nihil minus imitari quam Christi & Apostolorum institutum & sanctitatem, nec competere iis eas laudes, quibus Plinius afficit Christianos, serius nomen monachorum in ecclesiis auditum, amplexos quidem quosdam monasticum institutum, cum Constantinus Magnus sacris nostris initiatus, sed habentes præ oculis nihil aliud quam Deum, labore manuum visitantes, & multum iis, qui hodie id profitentur, dissimiles. Justinianus cum imperaret ob horrendos bellorum motus & divisam Italiam inter flammam & sanguinem,

Plin. 10.
epist. 97.

D E D I C A T I O.

nem, S. Benedictum, unde Benedictini jam, quæ-
sivisse secessum, sed secessum ad tempus, ad prius
vitæ institutum, & eo unde discesserat, cessantibus
tandem bellis reversurum fortassis. Exemplo au-
tem Benedicti, cum a Guelphis & Gibellinis, qui
passim totam Italiam ad exitium vocabant, nullus
locus satis tutus, ordinem Franciscanum a Francisco
tot clades & eam temporum calamitatem pertæso in-
stitutum, sed jam ita mutatum, ut Franciscus eum,
si resurgat, agnitus non sit. Eum humilis tantum
animi, demissi, & moderati, & ut doctrinam Evan-
gelicam sequerentur suos admonuisse, Regulam scrip-
tam a discipulis, a Bonaventura inventum habitum,
ab aliis ritus & cæremonias, calopodia addidisse Ber-
nardinum Senensem, omnes cum novi aliquid, quod
censerent observandum, invenirent quotidie, distra-
ctum ordinem in partes, ut alii Observantes, alii
Amadeani, alii Clarenses, alii aliter dein dicti, odiis
inter se certantes, & ita invicem dissentientes, ut
Christianus cum Turca. Ethnicis eos comparat, nec
absimiles ait Cynicis. Eorum avaritiam & plus ha-
bendi cupidinem, eorum fastum, desidiam, ambi-
tionem, mollitiem, multis verbis perstringit, Tali
otio ait deditos, ut nec egenis succurrere, nec ulli
quicquam prodesse, & ne parentibus quidem ipsis so-
latium aliquod præstandi nancisci possint facultatem,
nulli bono secessum esse, malis artibus intentos so-
litudinem quærere, & ne a quoquam possint conspi-
ci secedere e conspectu, se conclavi concludere, Epi-
curi illud dogma esse, sed quod multis improbatum,
λάτρε βιώσας, bonum neminem posse fieri, si eum
nemo agnoscat, ut nec pristinae sanitati restitui posse
quenquam, si morbum celet, si supprimat, melio-
rem

D E D I C A T I O.

rem esse eum, qui non peccat cum possit, quam qui peccandi propter Regulam facultatem non habet, studiis bonarum artium, literaturæ, & humanitatis præstari maximum impedimentum a monasticis institutis, non *θεολογίαν*, sed *ματαιολογίαν* in cœnobiiis addisci, non evolvi ibi, ut oportet, fidei nostræ instrumenta, non eorum interpretes, Ambrosium, Augustinum, Nazianzenum, Hieronymum, sed quæ credulis obtruserunt Angelus Clavasi^{us}, Scotus, Bonaventura, & siqui id genus alii. Gloriarî monachos de paupertate, sed gloriari nequicquam, solam paupertatem, si non concurrat in Deum pietas, viam evadendi ad Deum non esse, gloriari de paupertate, & tot mirandis substructionibus, tot prædiis & possessionibus superare etiam potentissimos, rem ferendam non esse. Discessisse etiam multum a Francisci institutis Franciscanos ostendit. Nec veretur arguere eos sordium, ineptiarum, animi impotentiae, superbiae, impietatis. In quæ postquam effudit se invictis usus argumentis, conversus rursus ad Mattium hortatur, ut resipiscat, ad pristinum redeat institutum, matrisque senium & paupertatem lucro suo, quantum possit, propellat & sublevet, nec metuat, nequis levitatem aut inconstantiam exprobet. Nulla eum adhuc lege intra claustrum coerceri, habere annum probationis, eum nondum exiisse, recedendi proin veniam sine infamiae ullius metu liberrimam adhuc dari. Et hæc summa est epistolæ, quæ ut puto & eo dignior, cujus ratio habeatur, quod ab homine Pontificio adversus opiniones & receptas sententias, quas observant Pontificii, ad Pontificium est scripta. Scripta intra quatrîdium anno superioris sæculi quinquagesimo tertio. Sæcūlū jam

D E D I C A T I O.

jam ex quo abdita & suppressa hæc prorsus latuit. Nec id quisquam miretur. Non ea Auctoris mens. Nec edendi aut publicandi ei unquam consilium. Nec eum in finem scripta, ut scriptorem oppressum linguis hominum virgisque, inutili otio abutentium, nefandis eorum odiis proscindendum objiceret. Magno interim & singulari in amicum affectu latenter hæc ad eum data, ut abunde indicant verba: *Hujus itaque exemplo admonitus baudquaquam auderem ista scribere, nisi tuam in me benevolentiam nossem, teque vel amicitiae causa nulli scripta hæc nostra traditurum opinarer.* Unde hæc ad Scrivarium juxta scio cum ignarissimis. Magna legi cum voluptate quam primum tuo, vir Illustris, beneficio vidissem, ratus nihil indignius, si non, postquam legissem, & alii legerent, quæ legissem, & quidem summo cum fructu. Insigne est argumentum. Rationes invictæ. Justum tamen volumen cum implere non posset, ut esset, quæ quodammodo lectori tædium eximeret, quædam rerum varietas, & alias aliquot addidi, ex adversariis partim avi mei, Daniae olim Regis & Ordinum Gelriae Historiographi, Medicinæ & Matheseos in Gymnasio Harderviceno Ordinarii Professoris, Joh. Isacii Pontani, partim etiam aliunde, & ipsius Pontani, & virorum Clarissimorum, Vulcanii, Vossii, Canteri, Giphanii, Gronovii, Tychonis Brahe, Sibrandi Siccamæ, & aliorum. Omnes autem, quotquot sunt, propter variam doctrinam dignas nemo non judicabit, quæ e situ & tenebris in lucem publicam protrudantur. Adjeci alia adhuc quædam, quæ mox Syllabus indicabit, ut & vetera aliquot Testamenta ante annos cccc. aut præter propter jam scripta, ex quibus mox quis cognoscat, & quæ scribendi

D E D I C A T I O.

bendi tum ratio, & quæ passim tum pietas, quæ morientium tum cura, conantium quantum possent effuso in clerum ære mercari vitam æternam. Tu autem Nobilissime, & Amplissime Vir, qui cunctis excultissimi, optimi, & præstantissimi viri ornamentis instructus non Politicas tantum artes, sed doctrinam etiam insignem, literarum & artium non vulgarem peritiam, morum etiam gravitatem, & moderationem eximiam satis felix sic attulisti ad regendam Rempublicam, de eo optime judicabis, utrum fallar, & an quid fecerim, quod sit operæ pretium. Tuum esto judicium, quod instar omnium mihi erit. Tu si probes, quod feci, quid Momi dicant non curo. Felicem diu te Deus servet, Nobilissime vir. Servet diu potentissimam, cui præes, civitatem, & seu sagi seu togæ sit negotium cum æmulis, te supremus rerum arbiter, in cujus manu sunt & prospera & adversa mortalium, potenti sua dextra tueatur, defendat, protegat, & egregio publico in multos adhuc annos salvum præstet valentemque. Faxit utinam summum Numen, ut ingenii tui illa vis & nominis gloria immortalis non Hollandiam tantum pervolet, sed & Belgium foederatum, & totum terrarum orbem. Ita vovet, sic optat.

Nobiliss. Ampliss. & Illustris tui nominis

Cultor Devotissimus.

ANTONIUS MATTHÆUS.

CAN-

C A N D I D O L E C T O R I S.

DEdissem plura hujus generis (nam satis abunde-
que est) sed de his quid judicii tui incertus ab-
stinui. Commodius alias id fiet. Argumenta Epi-
stolis præfixi ipse. Ad menda attendi, quan-
tum potui. Sed vix unquam tam felix quis, ut
nec unum relinquat. P. 6. pro βλιτομανίαν lege βλιτομάμαν.
Locus est apud Aristophanem ἐν νεφέλ. ἢ σε καλῶσι βλιτομαμάν,
ἀντὶ τοῦ μωροῦ &c. Cætera corriges per te ipse. Sequetur bre-
vi, si Deus annuat, Manductio ad jus Canonicum, quæ ejus-
dem originem, institutiones, ac fundamenta, & quicquid in
eo primum ac præcipuum complectetur. Et hoc est quod volui.
Tu interim vale & judica prout placet.

Duaren. 1. *disp. anniv.* 54.

ERunt fortassis, qui hæc velut λεπτολογήματα ad humanitatis
studia magis, quam ad juris civilis scientiam, quam profite-
mur, spectantia, flocci non facient. Verum hi considerent velim,
nihil me quod a munere & officio jureconsulti (cujus personam
sustineo) alienum esse putem facere: sed Labeonem Antistium imi-
tari potius, qui scrutandæ verborum proprietati & origini usque
adeo deditus fuit, ut libros tres Posteriorum ejusdem, rerum ad
illustrandam linguam Latinam conducentium, plenos fuisse quidam
scripserint &c.

**

SYL

SYLLABUS EPISTOLARUM

QUAS

SYLLOGE CONTINET.

- I. **D**E loco *Virgilii* IX. *Æneid. Flumen Liguentia.*
Oberti Giphanii.
- II. De loco *Plauti in Asinar.* act. 2. sc. 1. in *Amphitr.*
act. 4. sc. pen. & act. 4. sc. 1. *Admittere, Provi-*
dere, Prodigus, Sarta mens. Ejusdem.
- III. De loco *Festi in Navus.* Corn. *Nepos emendatur.*
Ejusdem.
- IV. *Molitur Vulcanius Apuleji editionem.* Bonav. *Vul-*
canii.
- V. De eadem *judicium.* Petr. *Scriverii.*
- VI. De *Jani Lernutii Epimæciis.* Bonav. *Vulcanii.*
- VII. *Quædam de Lipsio.* Ejusdem.
- VIII. *Papinius Statius & A. Gellius emendantur.* Jo.
Meursii.
- IX. De *aranea Gruteri.* Bonav. *Vulcanii.*
- X. De *fœtu Merulæ venatico.* Pauli *Merulæ.*
- XI. *Religio Lutherana a Wouwerio abjurata.* Bonav.
Vulcanii.
- XII. De

SYLLABUS EPISTOLARUM &c.

- XII. *De Academia ab Ordinibus erigenda in diœcesi.*
Ejusdem.
- XIII. *De Lipsi plagio in notis ad Tacitum.* Oberti
Giphani.
- XIV. *De Lipsio judicium.* J. Heurnii.
- XV. *De eodem.* Herib. Rosweydi.
- XVI. *De Joanne Salisberienſi.* Nic. Dalii.
- XVII. *Correctus Plinius Secundus.* Jo. Wittii.
- XVIII. *De Ducis Florentini theſauris.* Adolphi Vor-
ſtii.
- XIX. *De Gruteri Cicerone.* Jani Gruteri.
- XX. *De Gruteri instituto.* Bonav. Vulcanii.
- XXI. *De libro quodam Lamberti van der Burch,* Ioan.
Wittii.
- XXII. *De temporum iniquitate.* Ejusdem.
- XXIII. *De hiſtoria reſtituta Caroli VI. Francorum re-
gis Lutetiæ ſcripta a monacho apud S. Dio-
nyſium. Nicolai Brajæ Poëma de geſtis Ludo-
vici S.* Ejusdem.
- XXIV. *De obitu Jani Douſæ.* Aub. Miræi.
- XXV. *De Gulielmo Cantero.* Andreæ Schottl.
- XXVI. *De edendis a Vulcano.* Bonnav. Vulcanii.
- XXVII. *De Cyrillo Vulcanii.* Ejusdem.
- XXVIII. *De Apulejo Vulcanii.* Ejusdem.
- XXIX. *De Iohannis Secundi poëmate & aliorum.* Ejus-
dem.
- XXX. *Libros aliquot Vulcanius ſortibus exponit.* Ejus-
dem.

SYLLABUS EPISTOLARUM

- XXXI. *Adversarius Giphanii Carrion. Oberti Giphanii.*
- XXXII. *Lambini plagium. Ejusdem.*
- XXXIII. *De vitis Patrum Rosweydi. Herib Rosweydi.*
- XXXIV. *Florus duobus locis correctus. Hodæporicon Ruthenicum. Marci Zuerii Boxhornii.*
- XXXV. *De Diva triformi. De Trigla &c. Explicatur Virgilius. Ger. Io. Vossii.*
- XXXVI. *De iisdem. Jo. Isacii Pontani.*
- XXXVII. *Commendatur ad Professionem Everardi filius Gerardus Bronchorst. Petri Cunæi.*
- XXXVIII. *Professores creati idem Gerardus Bronchorst & Antonius Matthæus. Ioh. Isacii Pontani.*
- XXXIX. *De Q. Curtii ætate. Ioh. Isacii Pontani.*
- XL. *De ludis Fulensibus. Opinio Wormii examinatur. Populares pro rusticis. Ejusdem.*
- XLI. *Obscurus Saxonis Grammatici locus explicatur. Quædam de Lada. Ejusdem.*
- XLII. *De prælio inter Gelriæ & Fuliaci Duces. Tacitus emendatur. Ejusdem.*
- XLIII. *De loco Apocalypseo cap. ult. vers. 20. Ejusdem.*
- XLIV. *De edendis iis, qui scripserunt ad Novum Testamentum. Ejusdem.*
- XLV. *De vite aurea, quæ in templo Hierosolymis. De loco Flori lib. 3. cap. 5. Ejusdem.*
- XLVI. *De*

QUAS SYLLOGE CONTINET.

- XLVI. *De Zuerii Boxhornii Republ. Moscovitica. De aliarum editione. Ejusdem.*
- XLVII. *De Cluverii Germania judicium. H. Grotii.*
- XLVIII. *Dordrechtii originatio. Zuerii Boxhornii Hollandiæ descriptio. Ioh Isacii Pontani.*
- XLIX. *Utrum S. Ignatius episcopus Antiochiæ a Petro secundus. In ecclesia primitiva vox templum vix usitata. Ecclesiam an Tertullianus usurpet etiam pro loco. Dom. Dominicum. Ejusdem.*
- L. *De Neomago nonnulla. An alius atque alius Gerardus Noviomagus & Gerardus Geldenhaurius. Ejusdem.*
- LI. *Zevecotii laus. Constantini Huygens.*
- LII. *Iidem an diversi Gotthi & Getæ, Daci & Dacæ. Ovidii sepulchrum ubi. Iutlandt unde. Io. Isacii Pontani.*
- LIII. *Iustinus duobus locis correctus. Ejusdem.*
- LIV. *Epitaphium quod Adriano Papæ VI. Tranquillus Molossus scripsit Poëta Cremonensis. Ejusdem.*
- LV. *De loco Senecæ libr. de Beneficiis. Ejusdem.*
- LVI. *De Vedelii tractatu de veteris ecclesiæ prudentia. Ejusdem.*
- LVII. *Cyprianus locis aliquot, Latinus Pacatus, & Claudianus emendantur. Io. Frederici Gronovii.*
- LVIII. *De studiis Astronomicis. De Lucretio quadam Tychonis Brahe.*

SYLLABUS EPISTOLARUM

- LIX. *De loco Pauli ad Corinthios cap. 15. vers. 40. & seq. Jo. Ifacii Pontani.*
- LX. *De Q. Curtii etate. Tentatur loci emendatio apud Curtium lib. 6. Ejusdem.*
- LXI. *De loco Tertulliani lib. de Idololatr. cap. VII. Nicolai Vedelii.*
- LXII. *De inscriptionibus Smetii & Thesauro antiquitatum. Jo. Smith.*
- LXIII. *Quæ Hollandia olim vera & proprie sic dicta. Arn. Buchellii.*
- LXIV. *De Dordrecht nonnulla. Ejusdem.*
- LXV. *Alia de eadem. Gouthovii error. Trecht quid. Trajectenses Decani. Ejusdem.*
- LXVI. *Vetus inscriptio in agro Vorburgensi reperta explicatur. Joachimi Morfii.*
- LXVII. *Vetus quædam inscriptio. Jo. Smith.*
- LXVIII. *De eadem nonnulla. Ejusdem.*
- LXIX. *Cæsari a Rege Sueciæ bellum indictum. Gustavi Adolphi.*
- LXX. *De Plauto Pontani. De Republica Platonica. Marci Boxhorn Zuerii.*
- LXXI. *De historia Danica Meursii nonnulla. Petri Scriverii.*
- LXXII. *De opere Poëtico Joannis Secundi. Anonymi.*
- LXXIII. *De historia Gelrica, & an ecclesiastica ei mixta. Jo. Ifacii Pontani.*
- LXXIV. *De Originibus Francicis. Roterodamum unde dictum. Ejusdem.*
- LXXV. *De*

QUAS SYLLOGE CONTINET.

- LXXV. *De Q. Curtii ætate. Ejusdem.*
LXXVI. *De Bibliis Islandicis. Versum in linguam
Finnicam Enchiridion Lutheri. De mi-
randis naturæ. Ejusdem.*
LXXVII. *Idem olim nomen Afrania & Aufania.
Ejusdem.*
LXXVIII. *Correctus Saxo Grammaticus. Ejusdem.*
LXXIX. *Veterum saccharum & nostrum an unum
idemque. Ejusdem.*
LXXX. *De discussionibus historicis adversus Selde-
num. De tomo secundo historiæ Danicæ.
Ejusdem.*
LXXXI. *Cur Jovi Ammoni cornua. Quid cornu in
sacris. Constantini l'Empereur.*
LXXXII. *De prælio inter Gelriæ & Juliaci Duces.
Tacitus tribus locis correctus. Petri Scri-
verii.*
LXXXIII. *De veteri Codice Legum Germanicarum.
De Ausonii Popmæ & Titi fratris ejus
morte. Sibrandi Siccama.*
LXXXIV. *De Willebrordo Snellio. De Scaligeri ope-
re de emendatione temporum. Tychonis
Brahe.*
LXXXV. *Vienna vitifera. De Dea Epona. Inscriptio
explicatur. Petri Scriverii.*
LXXXVI. *Vetus inscriptio, aliæque. Jo. Smith.*
LXXXVII. *De Q. Curtii ætate. Joh. Isacii Pontani.*
LXXXVIII. *De Originibus Francicis. Valerius Maxi-
mus tentatus. Jo. Isacii Pontani.*
LXXXIX. *De*

SYLLABUS EPISTOLARUM

- LXXXIX. *De Comitibus Zutphaniae. De Cultu Sanctorum. Eiusdem.*
- XC. *Dani an Dabæ. An Danschiones Ptolemæi Bosphorus Cimmericus an a Cimbris. Pagus Cimbricus. Eiusdem.*
- XCI. *De historia Gelrica. De Sallustio nonnulla. Eiusdem.*
- XCII. *De stirpe & prosapia Dominorum ab Arnhem. Eiusdem.*
- XCIII. *De titulo operis historici Pauli Orosii & aliis nonnullis. Eiusdem.*
- XCIV. *Evocatio Pontani Groningam ad Professionem historiarum ac linguæ Græcæ. Eiusdem.*
- XCV. *De Idatii & Cassiodori Chronicis Gotthi, Danique, Gutones, Gutæ, Iutæ, Iutlandi, Iuthungi, Vithungi, Guthungi an iidem. Emendatur Ammianus. Eiusdem.*
- XCVI. *De loco Macrobiani Saturn. lib. 6. cap. 4. Eiusdem.*
- XCVII. *De Q. Curtii ætate. Eiusdem.*
- XCVIII. *Heneti, Venedi, Vendi, Vandali, an iidem. Eiusdem.*
- XCIX. *De certis introducendis in scholas Belgii fœderati Grammatices rudimentis. Eiusdem.*
- C. *De iis qui scripserunt in Apulejum. Eiusdem.*
- CI. *De Regum Daniæ Genealogiis, ut & aliis nonnullis. Eiusdem.*
- CII. *De eadem materia. Claudii Lyfandri.*
- CIII. *De eadem. Quem Fridlevum vocat Saxo Grammaticus*

QUAS SYLLOGE CONTINET.

maticus eum ipsum esse Godefridum, qui in insula Batavorum a Francis occisus. Alia etiam quædam. Jo. Isacii Pontani.

CIV. De libro, cui titulus, *Simplex ac pia deliberatio super reformatione doctrinæ administrationis divinorum sacramentorum &c.* Georgi Egmondani episcopi &c.

CV. Nicolai a Castro episcopi Medioburgensis in Medioburgum introitus. Nicolai a Castro.

CVI. Papæ Romani dictum de Rege Daniæ Waldemaro. Jo. Isacii Pontani.

CVII. De Frisorum origine. Næniæ Hunibaldi, & Furmetii errores. Ejusdem.

CVIII. Harcuriæ Comites an Normanni. Contracta ab iis olim cum Gelris affinitas. De Frossardo nonnulla. Ejusdem.

CIX. De editione Macrobiani, & quid in ea peccatum. Ejusdem.

CX. De loco Macrobiani lib. 2. Saturnal. cap. 4. Ejusdem.

CXI. De Danica historia. Nova nonnulla. Ejusdem.

CXII. De eadem. De præcisa Principi Walliæ nuptiarum spe cum Hispana. Ejusdem.

CXIII. Ad Cameracensem Archiepiscopatum evectus Ultrajectinus & a Papa confirmatus Ann. 1616. Francisci van der Burch.

CXIV. Gratiarum actio pro dedicatione libri de vita, variis successibus, & tristi exitu Guidonis Flandriæ Comitis. Ejusdem.

CXV. Officium episcopi. Ejusdem.

CXVI. Pa-

SYLLABUS EPISTOLARUM

- CXVI. *Paramenta episcopalia. Episcopi consecratio.*
Ejusdem.
- CXVII. *De loco Macrobi Saturni. lib. 6. cap. 1v. De*
L. Arrantio belli Punici scriptore. De Cur-
tio nonnulla. Ger. Jo. Vossii.
- CXVIII. *De Jove Ammone & ejus etymo. In sacris*
quid cornu. Henrici Boxhorn Zuerii.
- CXIX. *Quæ ecclesia cathedralis. Catholici Romani an*
in rerum natura. Jo. Isacii Pontani.
- CXX. *Medicamentum & pharmacum voces ambi-*
guæ. Ejusdem.
- CXXI. *De controversiis, quæ Reformatis cum Lu-*
theranis intercedunt. Ejusdem.
- CXXII. *Veterum Thule an Islandia, De historia Da-*
nica. Ejusdem.
- CXXIII. *De Chronologicis Emmii.* Ubbonis Emmii.
- CXXIV. *Tres fæminæ eruditæ.*
- CXXV. *De unicornibus quæ Ultrajecti.* Hermannii de
Gouda.
- CXXVI. *Impotentia Jesuitica. Hollandia vera & pri-*
mitiva. Elenchus monumentorum & diplo-
matum Trajectensium ad res Gelricas spe-
ctantium. Pileum libertatis insigne. Arn.
Buchellii.
- CXXVII. *Jesuitarum virtus. Lipsii verba moribundi.*
Jo. Isacii Pontani.
- CXXVIII. *De studio Poëtico.* Lævini Torrentii.
- CXXIX. *De eodem. De iniquitate temporum. Aurum*
Tholosanum. Ejusdem.
- CXXX. *De*

QUAS SYLLOGE CONTINET.

- CXXX. *De casu Caroli Principis Regis Hispaniarum filii.* Anonymi.
- CXXXI. *Vechtā olim flumen diœcesis ex asse. Muda item, Vesopum, & alia adhuc multa.* Arn. Buchel.
- CXXXII. *An unquam Pygmæi.* Jo. Isacii Pontani.
- CXXXIII. *Saxonis Grammatici locus explicatur. Croneburgi incendium.* Ejusdem.
- CXXXIV. *De Glossis Isidori.* Ejusdem.
- CXXXV. *De tabulis chorographicis Daniæ.* Ejusdem.
- CXXXVI. *Ienco Frisius scriptor ineditus.* Ejusdem.
- CXXXVII. *Carolus Audax an Gelria justo titulo potitus.* Ejusdem.
- CXXXVIII. *Quædam quæ spectant Theatrum urbium Hollandiæ.* Ejusdem.
- CXXXIX. *Cur Moses vulgo pingatur cornutus.* Ejusdem.
- CXL. *De stirpe Comitum Blossii. Ubi t' Landeken van Blois. Ponti Heuteri error. Vetus aries Campensis a quo olim factus.* Ejusdem.
- CXLI. *Saxo Grammaticus Valerii Max. imitator.* Ejusdem.
- CXLII. *Suetonius emendatur. De Analectis Pontani.* Ejusdem.
- CXLIII. *Emendatur Sueton. in Claud. cap. 28.* Ejusd.
- CXLIV. *De eadem emendatione.* Ejusdem.
- CXLV. *Veteris Germaniæ status.* Ejusdem.
- CXLVI. *Qui olim Petulantes apud Ammianum & in Notitia imperii.* Ejusdem.
- CXLVII. *Christus qua mediator an adorandus.* Ejusdem.
- CXLVIII. *De ponte qui Daventriam cum Velavia conjungit.* Ejusdem.

SYLLABUS EPISTOLARUM

- CXLIX. *De notis in Lexicon Pasoris editis.* Ejusdem.
 CL. *Nabalia olim flumen an idem quod Isala. Tacitus emendatur. Alia nonnulla.* Ejusdem.
 CLI. *De loco Marci cap. 5. vers. 38. Drusus unde. Iugere quid.* Ejusdem.
 CLII. *De denario Pythagorico Meursii.* Ger. J. Vossii.
 CLIII. *De collectaneis Adagiorum Pontani.* Sib. Siccam.
 CLIV. *De Amphitheatro honoris Jesuitici & aliis nonnullis.* Petri Scriverii.
 CLV. *De eodem.* Ejusdem.
 CLVI. *De admiranda ædis divæ Virginis origine Ultrajecti, de ejusdem incremento, & quam propinqua olim ruinæ.* Lamberti van der Burch.
 CLVII. *Nonnihil de eadem re.* Jo. de Witte.
 CLVIII. *Gratulatorium carmen.* Petroniæ Laurenb.
 CLIX. *De vendenda in usum belli Præfectura Weerdensi. Civitatum Trajectensium.*
 CLX. *De Zelandis ad tribunal ecclesiasticum Ultrajectum non evocandis, & super ea re controversia inter episcopum Medioburgensem & Præpositum Trajectensem.* Nic. de Caltro episc. Medioburg.
 CLXI. *De eadem re.* Ejusdem.
 CLXII. *Vargi. Bigerrica vestis. Abolla. Veltrahus seu Veltris. Hesus Gallorum Deus. Anubis pro Mercurio.* Petri Scriverii.
 CLXIII. *Saxo Grammaticus Valerii Maximi imitator. Ejusdem locus correctus.* Jo. Isacii Pontani.
 CLXIV. *Non eundem locum hodie esse, qui quondam fuit, ubi insula Batavica Oceano terminatur.* Frederici a Sande.
 CLXV. *De*

QUAS SYLLOGE CONTINET.

- CLXV. *De Grotii Apologetico. Ejusdem.*
 CLXVI. *Insula Dei in Gelria cujusmodi olim tractus.*
Ejusdem.
 CLXVII. *Henricus III. Imperator in Gelria natus. Alia*
nonnulla. Gisb. Lappii a Waveren.
 CLXVIII. *De tristi casu Cornelie Vossii filiae. De Papiæ*
glossario. Ger. Jo. Vossii.
 CLXIX. *De herba Britannica, & unde hæc ita dicta.*
Godefridi Sopingii.
 CLXX. *Romæ conditæ annus. De libris aliquid Cap-*
PELLI. Ejus Lampas historica. Jo. Smith.
 CLXXI. *Adrianus Papa VI. quando factus Cardinalis,*
ut & alia nonnulla. Adriani S. R. E. Cardin.
 CLXXII. *De statu ecclesiæ in variis Europæ partibus.*
Joannis Calvinii.
 CLXXIII. *De scriptis Sopingii. Sibrandi Siccama.*
 CLXXIV. *Epitaphium quod Brugis est in cæmeterio fra-*
trum minorum Fr. Cornelii Adriani Mino-
ritæ Dordraceni.
 CLXXV. *Tabella pensilis in cænaculo Caroli Gelriæ quon-*
dam Ducis relicta ei ab avo suo Arnolde
Egmundano.
 CLXXVI. *De obitu Pyrrhi Magni ex veteri Chronico MSS.*
 CLXXVII. *Vita Elberti Leonini Gelriæ Cancellarii, quam*
ipse scribere olim orsus.
 I. *Testamentum Theodorici presbyteri in Acker-*
sloet. Ann. CIO. CC. XC.
 II. *Testamentum Margaretæ viduæ Rudolphi Poschs*
Ann. CIO. CC. XCII.

SYLLABUS EPISTOLARUM &c.

- III. Testamentum Stephani ecclesie Traiectensis Decani
Ann. c. cc. xcv.
- IV. Testamentum Wonnæ viduæ Ioannis Sophiæ civis
Traiectensis Ann. c. cc. xcvi.
- V. Testamentum Werneri Presbyteri Vicarii ecclesie S.
Johannis Ann. c. ccc. lli.
- VI. Testamentum Alveradis Domine de Coudekercke
Ann. c. ccc. v.
- VII. Testamentum Wilhelmi de Egmonde Ann. c. ccc. x.
- VIII. Testamentum Elisabethæ Domine de Heemskerck
Ann. c. ccc. xi.
- IX. Testamentum Gerardi Albi Canonici Ann. c. ccc.
xii.
- X. Testamentum Gerardi de Reden ecclesie S. Joannis
Præpositi Ann. c. ccc. xviii.
- XI. Testamentum Henrici Vrencke Canonici & Thesau-
rarii S. Petri Traiectensis. Ann. c. ccc. xxii.
- XII. Testamentum Dn. Cunegundis de Virnenborch viduæ
viri nobilis Johannis in Erkele, Ann. c. ccc.
xxviii.
- XIII. Testamentum Walteri de Zulen Canonici Traiecten-
sis Ann. c. ccc. xxviii.
- XIV. Testamentum Florentii Præpositi Traiectensis Ann.
c. ccc. xxxiii.
- XV. Testamentum Jacobi presbyteri de Alsmeer Ann.
c. ccc. xlii.

ANDREÆ ALCIATI V. CL.
CONTRA
VITAM MONASTICAM
AD
COLLEGAM

Olim suum

BERNARDUM MATTIUM
EPISTOLA

ANDREAS ALCIATUS

J. C.

BERNARDO MATTIO S.

Ἐν ταῖς ὑποπετραγμέναις νομίζειν τὰ πρὸς τὴν ἐκκλησίαν καθολικὴν
οὐκ ἀδόκιμα.

Um me Valterus Corbites utriusque nostrum
amantissimus suis literis certiolem fecisset mu-
tasse te vivendi institutum, & in Minoritarum
familiam transisse, & gilvo indutum, fune ac-
cinctum, calopodiis innixum, horulas illas cum
cæteris decantare, existimabam impii illius Sa-
mosateni libros me legere, quibus tot inferfit
fabulas, tot nugamenta, rerum nihilominus ipsarum verita-
tem titulo professus: neque enim in mentem meam incidere
poterat, ut Mattium crederem in Divi Jacobi cœnobium se
aliquando intrusurum. Cæterum ubi perlectis literis non lu-
dere eum, sed serio agere, verioraque veris scribere depre-
hendi,

hendi, quantum me putas attonitum exanimatumque stetisse? Erat forte tunc nobiscum Calvus, qui ubi nuncium hunc ei narravi: Quam bellus, inquit, Alciate, dissimulandi artifex es, qui mihi mendacissimas res persuadeas, animo quoque prosterne- res. Sed certe *Cretensis adversus Cretensem*, ut in proverbio est, nihil profeceris. Verum & ille ubi literas perlegit, non dicam me tristior, sed tum ita acerbitate nuncii animum remisit, ut duas per horas nihil effari potuerit. Illumne tanta eruditione perpolitum, tam comi natura, tanta facundia, tam suavibus moribus, tam acri ingenio, tam infinita probitate eo delapsum, ut his amicis, quibuscum unam mentem in duobus corporibus habebat, contemptis, spretis, inconsultis, in talem tenebrarum oblivionisque locum secesserit? At certe si nostrum alter Ticini tunc fuisset, qui te nunc amictus involvit, procul abesset, orationeque & efficacibus argumentis convicissemus, in errorem quam maximum incidere, sibi- que nihil consulere, qui tui similis in illam observationem secedit. Quod si id de te rationibus obtineri non potuisset, accessissent preces, teque vel a tam sævo proposito revocavissent, vel una tecum sub eadem militia nomen dare nos compulisses, ut sicut in humanitatis studiis, in juris civilis disciplina symmistæ & concordēs semper fuimus, ita in hac quoque palæstra easdem leges sequeremur. Sed nescio quonam malo fato actum sit, ut illum negotiationes suæ in alium locum tunc abduxerint, nos autem crebra advocationum studia, irrequieta patrociniandi studia, in patria continuerint, ut in tempore huic malo remedium aliquod afferre non potuerim. Si enim ramusculò atquo corycæisve auribus quicquam hujus rei subauscultaſsem, nihil mihi moram fecisset, quin protinus ad te tanquam ~~in~~ aliquis advolassem, nec me quamquam spissigradissimæ caudici punctum temporis retinuissent, donec te aliquo veratro tibi restituissē. Tametsi enim me nequaquam prætereant, quam laboriosum, & difficile sit, pertinaces hos in religione animos reflectere, & de cursu suo revocare, tamen non dubitaſsem, quia rationibus, argumentis, persuasionibus, precibus te undique oppugnatum randem expugnaſsem. Maxima quippe res est insita pectoribus hominum religio, cujus vires huiusmodi esse veteres isti auctores ostenderunt, ut affectus quoque paternus superaret, ut
non

non ex alia causa traditum sit quandoque a patre suo immolationi deditam Iphigeniam, invito tamen reluctantemque, quam ut inde exemplum mortales acciperent, sub prætextu religionis pessima plerumque facinora homines conari, pietatemque non tantum in amicos, sed in eos etiam, qui vinculo naturali junguntur, exuere. Quam improbitatem in mysticis Judæorum ab Optimo Maximoque Deo improbatam inde cognoscimus, quod ex oraculi jussu Abrahamum filium suum jam jam pro victima immolantem cum arcuit Deus, non minus charitatem paternamque affectum probare se ostendit, quam immensam & vix credibilem parentis erga se obedientiam. Sed summus Poëtes Philosophiæque auctor Lucretius non immerito gravem quandam hominem laudibus extollit, qui, cum gravissima superstitione mortales afficerentur, & præ cælestium timore, nec solis lunæque cursus, nec elementorum naturam investigare audent, primus, spretis hisce terriculis, vera ratione innixus totis velis in earum rerum cognitionem differri non dubitavit. Cujus exemplo quasdam ipse superstitiones revellerem, nec commentitiæ quorundam fabulæ, quo minus id tentarem, deterrent, si modo non difficiles te præstiturum mihi aures non diffiderem. Non enim is sum, qui judicii tui summum acumen non cognoscam. Sed vereor, ne tu quoque cæterorum vestigio inherens, jam corruptis brevi hoc commercio moribus, aliquid sine stomacho audire non possis, nisi quod in rem tuam faciat, consiliumque tuum tanquam optimum probet. Qua in sententia nisi te, dum hæc legis, perseveraturum non crederem, haud quicquam laboris assumpsissem. Non enim aliud facere viderer, quam si de Herculis manu clavam extorquere pararem, aut ipse imbecillis viribus cum Hydra certamen aliquod molirer. Cum enim divinus ille Plato Sophistam quendam fuisse Hydram prodidit, vaticinabatur credo, & unum aliquem vestrum animo volutabat, cum quo quisquam de suo dogmate disputare ausit. Quotquot argumenta referes, rursus pullulant, & mille syllogismis fortiores insurgunt Ipse certe in palæstram tecum descendere non ausim, ne quamvis meliorem causam tuerer, eloquentiæ tamen tuæ succumbam, Isocratisque illud dicere me compellas, qui, cum Aristophontis oratione vinceretur, justiores se partes fovere exclamavit, cæterum adversariorum actorem esse potiorum. Solum itaque tecum acturus sum, non

*Plato.
Hydra.*

refecet.

*Mediola-
num.*

Bias.

*Dioge-
nes.*

ut phalerato sermone aut subdolis argutiis tecum agam, sed rationes tibi nostras breviter percenseam, nudamque ante oculos tibi veritatem proponam, quam scio te quoque aliquando agnovisse, mecumque in ambulationibus illis nostris de ea sæpius collocutum. Sed non satis perspicio, quonam modo post tuum ab urbe Roma discessum sententiam mutaveris, Judæumque illum sis imitatus, qui, cum nullis rationibus flecti potuisset, ut Christi sacris initiaretur, cum reluctante amico Romam ivisset,prehendissetque sacerdotum avaritiam, libidinem, scelera, statim Judaïsmum exuit, Christique factus est cultor, quoniam existimabat nisi Christus non solum summus Prophetes, sed verissimus etiam Deus esset, haudquaquam possibile fuisse, ejus cultus tam diu ut duraret, cum illum etiam nequissimi quidam homines inter primos tractarent. Tu enim, ut cum Mediolanum venisses mihi retulisti, in tua hac peregrinatione per monasteria fere septem hospitatus es, & vel eo forte argumento socialia hæc instituta optima esse cognovisti. Quæ, quamvis a multis indoctis & nullius judicii viris observata, non labefactantur tamen, sed indies potius augentur. Verum non sit, quod tu in hoc fallerere, quandoquidem nec negare ausim aliquos in illis, ut in omni hominum genere, bonos justosque esse, & quorum merititis Deus cæterorum pravitatem donet, ut tamen in omni mortalium quocunque cœtu Biantis oraculum, quo plures malos esse dixit, verum est, ita in his quoque cœnobitis verissimum quotidie deprehenditur. Sed hoc est quod ipse contendo multo acceptiorem Deo illorum vitam, qui sacris soluti Christianorum more vivunt, eumque degendi modum amplectuntur, qualem tu prius sequebaris. Quod nisi expressim tibi probaverim, nihil moror, quin dementem me, & quod Aristophanes ait βλιττομανίαν dicas. Nec enim in universum damnare istas tibi fratrias ausim, tum quod lubet meliora suspicari, & aliquos in eis optimis moribus instructos vitæque sanctitate pollentes existimare, tum quod illud mihi cavendum video, ne simul omnes concordēs aliquid in me machinemini, devotionibusque & diris non aliter mecum agatis, quam Diagoram Melium decretis aliquando suis Athenienses injuste persecuti sunt. Erat is vir erga Deos piissimus, & qui nihil prius cœlestium vero cultu duceret. Cæterum capta ab Atheniensibus insula Melo, quæ illi patria erat, cum Athenas concessisset,

&

& depositam pecuniam amicus ei denegasset, adeo Diis illis gentium inimicus factus est, ut *Θεομαχ* & diceretur. Cum in diversorio quandoque esset, & nulla coquendæ lenti ligna haberet; Herculis simulachrum, quod forte fortuna aderat, ignibus imposuit, hocque carmine in Deum cavillatus est: *Hic lentem coque, bisseroque alium adde laborem.* Idem hinc arcana illa Atheniensium mysteria, quæ in vulgus edere nefas esset, divulgavit omnibus, sacerdotumque sicuti corvorum oculos confixit. Sed & usque adeo contempsit, ut complures a religione diverteret, & ne amplius initiarentur persuaderet. Quapropter civium decreto proscriptus, addita illi mercede, qui vel captum adduxisset, vel reluctanter ferro cecidisset. Hujus itaque exemplo admonitus haudquaquam auderem ista scribere, ne crabrones, quod dicitur, concitarem, nisi tuam in me benevolentiam nossem, teque vel amicitiae causa nulli scripta hæc nostra traditurum opinarer. Cum satis tibi esse factum existimare posses, si quæ rationibus ipse vera convincere desperem, his literis declaravero. Quamvis enim soleat dici, pro veritate pugnandum esse, nec quicquam subtimescendum, dum juste agas, ejusmodi tamen tempora sunt, ut etiam nobis aliquid remittendum sit, ne cæterorum omnium odia incurramus. Quapropter consultissimus quisque Ciceronis exemplo cum plebe loquitur, cum se ipso sentit. Si enim non recte sibi consulere bonam horum fraterculorum partem, si meliores cæteris eos non esse prædicare auderem, non dubitarem, fore, quin, sicut a Centauris Cignus, sic eorum calopodiis ipse tandem opprimeretur. Nemesis igitur verendæ illius Dææ simulachri interim recordor, quod altera manu frenum retinere, altera cubitum a pictoribus existimatur, ut videlicet exemplum inde accipiamus linguam freno, brachium manu inhibendum, ne in aliquem aut mali quicquam dicatur, aut re ipsa fiat. Sequitur enim (quod ex Ann. Seneca accepi) maledicos ultor a tergo Deus. Quod tibi idcirco prius enarrare volui, ut quicquid a nobis dictum disputatumque fuerit non existimes a malevolo animo proficisci. Si enim persuasionem hac teneris exempla hæc ipsa omnem auctoritatem perderent, nihilque tecum omnino proficerem, idque dubio procul summa cum injuria. Multum etiam tua te falleret opinio, qui me tam brevi de cursu meo recessisse existimares. Non enim te latet, superio-

Nemesis.

Seneca.

perioribus annis quanta inter nos amicitia fuerit, quam profecto nihil aliud quam similitudo morum inchoavit, confirmavit, confirmatam auxit. Nec etiam te præterit, quam tu ipse etiam soleres esse candidus, sine tectoriis, sine fucis, quamque ipse vicissim tecum expectoratus, & sinceri prorsus animi. Merito igitur ea debes, quæ ad te scribo, arbitrari a me tibi candidissima mente liberoque ingenio scripta, qui non aliud agere velim, quam consilium tibi meum in hac tua nova & inexpectata institutione patefacere, eaque tibi communicare. Quæ, tametsi alias a me animadversa, nunquam tamen cuiquam prodidi, æternoque silentio transmissurus fuisset, nisi me amicitia jura etiam tacenda scribere impellerent. Primum itaque omnium, mi charissime Matti, hoc velim tecum ipse cogites, num prisca illi nostræ religionis heroës, quales fuere Apostoli, atque ab his in primitiva ecclesia sancti illi Antistites eam vitæ tenerint viam, quam vos prosequimini. Etenim nemini non notum est vetus illud axioma, quod omnis Christi actio ad nostram institutionem pertinet. Sed quum humanæ vires imbecilles atque fluxæ sint, cum omnia agere ejus exemplo non possimus, proximus fuit cum duodecim tum cæteros imitari, illudque omnibus viribus conari, ut illis quam proximi accederemus & hinc id ego ex te quæsierim, num vos ita faciatis? Non, opinor, affirmare id audebis, quippe, si ita faceres, manifesto mendacio convincerere. Vos autem cum parvi quædam graviora pendatis, mendaciorum tamen delicta formidare videmini. Igitur, ut quod a concionatoribus vestris nunquam audiavi, ipse stilo exequar, post Christi crucem celebremque illum resurrectionis diem dispersi palantes Apostoli alii alio viam mortalibus ostenderunt. Sed quoniam & constitutionibus & majorum decretis quælibet civitas eos, qui novam religionem inducerent, puniebat, palam id fieri non potuit, ne statim de medio sublatis auctoribus, qui pauci erant, non æque facile incrementum nostra fides acciperet. Quapropter quibusdam in rectam semitam deflexis cœtus quosdam constituere cœperunt, quibus illi convenirent, antelucanisque horis Christo laudes concinerent. Hinc exordium cepit ecclesia, quæ vox Græco nomine nihil aliud quam cœtum conventiculumve significat, ut non existimes, quod indocti faciunt, id auctoritatis in urbe Roma Petrum habuisse, quam nunc ejus successores habent.

Præ-

*Ecclesie
primor-
dia.*

Præerat ille ecclesiæ & collegio illi Christianorum, quod in urbe erat, quorum numerus fortasse quingentos non excedebat. Ad hos exstant Pauli quædam epistolæ, quibus, quam tenuis res eo in principio esset, satis ostenditur, & ne credas opulentos divitesque eos fuisse, continuis operibus urgebantur, ut se alerent, nec, uti vos nunc habetis, Tabellarii Nunciique erant, qui Romam indefesso cursu ad ordinis generalem Magistrum pro obtinenda prærogativa properarent, sed epistolas illas, quæ firmissimæ sunt nostræ fidei columnæ, anus una, cui nomen Phœbe, detulit. Tanta erat in iis frugalitas, ut possemus non absurde, si præsentium hominum conventus augustis illis & sanctissimis quicquam simile habere possunt, flagriferorum scholis, quibus nostra ætate ut plurimum mechanici utuntur, ecclesias illas comparare. Igitur, qui in eis nomen dederant, a vitiis abstinerebant, nullius delicti rei habebantur, & tametsi certa lege, quo minus uxores ducerent, non prohiberentur, nihilo tamen secius rari ducebant. Indifferentis victus erant sicuti & habitus. Qui ex eis melior haberetur, in Episcopum creabant. Mores & vitæ sanctitas, non pecunia aut nobilitas, conspiciebantur. Ex his tot sunt martyres propagati, tot confessores. Nemo pro Christi fide mortem subterfugere dubitabat. Ubi se numero auctos viderunt, palam & ubique viam veritatis docere, eloquentia & miris exemplis, quos poterant, in sententiam trahere, non edictis Principum, non præsentibus cruciatibus absterreri. Num itaque vos ita facitis? Omnis fere Asia cum magna Europæ parte Turcaram armis opprimitur, quis est de vestris, qui in eas regiones secedat? aliquot ex Othomannis in sententiam trahat? ecclesiam, hoc est, cætum aliquem orthodoxorum confluat? pro Christi cultu pugnet? Nemo certe. Quod non aliam ob causam facere debitis, quam quia vos Turcarum minæ a tam pio proposito absterrent. Veremini fortasse latumias aut eculeum. Quod si ita est, cur non maxime vobis irascor, nisi fortassis faciliorem lucro captando augendæque dignitati occasionem in Christiano orbe stantes expectatis. Sunt in Bohemia perversi dogmatis sectatores Hussite, & quisnam vestrum eo profectus est, ut in rectam eos viam deduceret? Audistis quandoque & Principes quoque plures hanc ob causam de regno periclitantes. Audistis orthodoxos quoque plures ab iis percussos cecidisse,

Hussite.

disse, remque, ut inter Barbaros æquum fuit, per gladios tractatam, Sed vos vobis ipsis consulitis, nec in tam atrox periculum & præsentem cædem salutem vestram projicere securum ducitis. Nec tam iniquus ipse iudex esse volo, ut hoc quoque de vobis requiram, & immolari vos velim, eaque tormenta pati, quæ prisca illi *ἐκκλησιαστικοί* ferebant. Non enim me latet, magis imbecilles vos veteribus illis esse, nec tanto cum ardore pro vero cultu agi, quanto ipsi etiam adversus Imperatores pugnabant. Sed certe æquum fuit, ut sicut apertum Solymis in Christi cenotaphio delubrum incolitis, unde vobis eleemosinam magnam ingensque emolumentum de viatoribus comparatis, ita quoque in eis regionibus idem moliremini, in quibus non lucri spe sed zelo fidei vos delectos nosse omnes possent. An non cum patrum nostrorum memoria deprehensa in Ægeο mari peregrinorum, qui ad Solymos tenderent, a Turcis navis fuit, interminatumque illis esset, nisi Christum Deum abnegarent, fore, ut navis mergeretur, cuius rei signum erectus index esset, nemine manum extendente sub aquas demersi suffocatique sunt? Non vides quam grata eorum fuerit erga Deum servitus, qui eos in suæ benignitatis martyrio libenter admittat? Non idem fortasse eventurum fuit, si eam navim ordines isti fratrum tenuissent. Sed, ut ad rem redeam, ejusmodi quidem prisca illi religionis nostræ patres erant, unde tot præclara ingenia exorta sunt, quæ literis, quæ eloquentia dogma nostrum illustrarunt, qui sanctitate assiduoque malorum toleratu invincibiles ostenderunt se, nec his inter se hæresibus divisi ipsi erant, ut alii quidem albi, alii nigri, alii gilvi, alii aliis coloribus, sectis, nominibus, distinguerentur. Omnes fratres erant solo nomine Christiani dicti. Idcirco & charitate, & amore, & probitate tam conjuncti, ut nec eorum quidem inimici quicquam reperirent, quod in eis damnarent. Hinc C. Plinius gentilis vir, qui & eos quandoque cruciatibus subdidit, nihil in eis accusat, præterquam quod Christum colerent, non enim in scelus aliquod obstringi, non furta, non latrocinia, non adulteria committere, non fidem fallere, non appellanti depositum abnegare, promiscuum eos cibum & innoxium capere. Quæ omnia si de vestris ordinibus nunc diceret, non satis scio quam de omnibus vere, sed certe de plurimis falsum diceret. Quam ob causam fieri videmus, ut sicut concors il-

lorum

lorum firmaque omnium virtus & multos in suam sectam trahebat, sic nostra tempestate plurimorum improbitas etiam optimos a vobis alienet, & sit cæteris, ut Græca voce utar, scandalo. Cæterum quoniam illorum virtute jam res Christiana mirum in modum creverat; & jam Constantini lege templa sua pagani claudere erant jussi, unusque Christus omni in orbe cantabatur, fuere qui (a) secessum amaverunt, unde monachi dicti sunt, quorum institutum ita Hieronymo placuit Rufinoque, ut in hoc albo nomen dederint. Non erant hi, quales nostri temporis, furva tunica induti, caput cucullione contecti, solitarii a laicis, inter se minus frequentes, carnem perosi, pastillos,

Constantinus.

Hieronymus.

(a) Ægyptus monachos primum vidit. Mox Syria & Oriens. Occidens paulo serius. Nec deduci potest origo altius quam a Diocletiani, aut quod verius fortassis, Constantini ætate. Qua monachi demum nomen paulatim increbuit. Loquens de Hilarione in vita ipsius Hieronymus, *Quod postquam, inquit, auditum est, & longe lateque percrebuit, certatim ad eum de Syria & Ægypto confluebant, ita ut multi crederent in Christum & se monachos profiterentur; necdum enim tunc monasteria erant in Palestina, nec quisquam monachum ante sanctum Hilarionem in Syria noverat. Idem ad Esaiæ cap. 19. Hæ enim vel maxime gentes monachorum florent examinibus, Ægyptus & Mesopotamia, & pari inter se pietate certantes. Fugæ laborumque cum profugus Athanasius socios haberet monachos Romam ex Oriente eos primum invexit, ut de laudibus Marcellæ idem pr. Nulla eo tempore nobilium, sæminarum voverat Romæ propositum monachorum, nec audebat propter rei novitatem ignominiosum, ut tunc putabatur, & vile in populis nomen assumere. Hæc ab Alexandrinis sacerdotibus, Papaque Athanasio, & postea Petro, qui persecutionem Arrianæ hæreseos declinantes quasi ad tutissimum communionis suæ portum Romam confugerant, vitam beati Antonii adhuc tum viventis, monasteriorumque in Thebaide, Pachomii, & virginum ac viduarum didicit disciplinam. In desertis tamen primum. Unde & passim lucifugæ. Urbes serius habitarunt. Ambros. epist. 62. ad Vercellensem episcopum. Rutil. Numatianus vers. 439.*

*Processu pelagi jam se Capraria tollit,
Squallet lucifugis insula plena viris.
Ipsi se monachos Grajo cognomine dicunt,
Quod soli nullo vivere teste volunt.*

Altesserr. 1. ascetic. 2. & seqq.

*Augusti-
nus.*

*Benedi-
ctus.*

*Belisa-
rius.*

*Longo-
bardi re-
ges primi
ditarunt
penobis.*

*Guelphi.
Gibellini.*

*Francis-
cus.*

*Regula
Francis-
ci.*

tillos, scriblitas, placentas, pisces pretiosissimos comedentes, latifundiis ditissimi. Sed qui vestimentis in promiscuo genere uterentur, divitias contemnentes, solius Dei laudibus insisterent, sudore alioquin suo victitantes, quippe qui legerim eorum aliquot vili mercede cæmenta & terram bajulare solitos, qua se alerent, & ut quod superfluerent cæteris inopibus largirentur. Nec aliter vivebant, quos Augustinus quandoque instituit, qui nunc solum nomen tenent, mores & habitum mutaverunt. Primus qui similem monachis fratribusque hisce nostris modum instituerit, quantum ex historia deprehendi, fuit BENEDICTUS. Hic cum Gotthorum bellis cum Belisario flagrantibus Italia deserta incultaque esset, flammaque & ferro omnia vastarentur, monachos hos pro tempore instituit, cessantibus bellis fortasse, ut arbitròr, ad primos mores reversurus. Verum post ejus mortem aliud consilium successoribus fuit. Ditati enim primum a Longobardorum regibus, mox a quibuscunque aliis, quicquid vel male partum, vel pravis artibus conflatum erat, ægrotantium testamentis accipiebant, quod videlicet alia ratione nemo salvus esse posset, nisi vel pauperibus vel monachis rei suæ aliquid impenderet. Verum Benedicti exemplo trecentis abhinc annis, cum perniciosæ Guelphorum Gibellinorumque factiones Italiam pessundarent, nullaque civitas, vel potius domus non aliquo hujusmodi scelere laboraret, pertæsus temporum iniquitatem (a) Franciscus ordinem hunc vestrum instituit, quem tamen postea ita mutare, ut si revivisceret minime eum esse agnosceret, quem ipse instruxerat. Certis legibus discipulos ille suos non adstrinxit, solum moderationis & demissi animi admonuit, euangelicamque doctrinam ut sequerentur

(a) Obiit S. Franciscus Assisi anno 1226. 5. Octobr. ut Miræus ad eum annum. Paucis annis dein post Franciscani jam Ultrajecti & fundatum ab iis templum. Bullam habeo foundationis, quam anno tertio Pontificatus Innocentius dedit Papa iv. Nec Ultrajecti tum tantum, sed per totum terrarum orbem. Sic Matthæus Parisius, qui horum temporum æqualis, *Sab his, inquit, diebus fratres Minores, favente Papa Innocentio, subito emergentes terram repleverunt, habitantes in urbibus & civitatibus deni & septeni, nihil omnino possidentes, de Evangelio viventes, in viciis & vestitu paupertatem nimiam perferentes, nudis pedibus incedentes, maximum humilitatis exemplum omnibus præbuerunt.*

rentur imperavit (a) BONAVENTURA, quem elegantiori vocabulo Eutychum dicimus, habitum, quo nunc utimini, instituit, Pastoralis enim gregarioque vestimento prius Minoritæ utebantur. Addidit ut accepi calopodia (b) Bernardinus Senensis, quem tamen ferunt inventum suum damnavisse. Quum Mediolani Philippum Vicecomitem, qui tunc rerum potiebatur, convenisset, petiit sibi locum concedi, quo monasterium suæ observationis ædificaret. Haud difficulter annuit Princeps, sed ut summa & incomparabili prudentia erat, subdidit fore, ut quandoque eum petitionis suæ pœniteret miram discipulorum suorum ingratitudinem vix ferentem, qua inclytissimus Dux minime deceptus est. Hic ego Franciscum ab elegantissimi scriptoris Merulæ calumnia defendam. Scribit ille historiæ lib. VI. haud satis recte eum fecisse, qui cum civilibus odiis infectas mentes cerneret, gliscentiaque indies domestica arma, pacis prædicatione, frequentibusque concionibus huic malo obviam non iverit, & ut intrepidus moram censor, gravisque criminum objurgator erat, non eloquentiæ viribus, non pietatis commemoratione, non quacunque arte civiles dextras a sanguine retineret, qui, inquit, in Apennini jugis maluit cum fraterculis suis speculari, quam hujus mali aliquid levare, & hoc fortasse ne Pontificiam Majestatem læderet, unde maxima hujus mali pars emanabat. Nimis maledicus es Merula felleque litum gladium in Franciscum detorques. Anne arbitraris, si summus Pontifex male egisset, taciturnum Franciscum, ne eum læderet? Erras certe. Non ita in Evangelio præcipitur. Non ita Johannes Baptista Herodem timuit, nec etiam in prophanis Sotades Philadelphum, cum Arsinoën sororem in uxorem accepisset. Nam iratus Rex fetore & situ eum confecit.

Bonaventura.

Bernardinus.

Philippus Vicecomes.

Merula.

Herodes.

Sotades.

(a) Ordinis hic Minorum Magister generalis ac postmodum Cardinalis episcopus Albanensis, Alexandri de Ales discipulus & auditor, in Sanctorum catalogum relatus Ann. 1482. a Sixto IV. Pontifice. Inter cætera, quæ edidit, & quæ recenset Jacob. Philippus Bergomas *Chronic. lib. 13.* fabulam etiam scripsit seu Legendam S. Francisci. Onuphrius Panvinus virum vocat doctissimum & miraculis clarum in vita Sixti IV. Fides sit penes ipsum.

(b) Ordinis Franciscani professor & reformator. Obiit sexagenarius apud Aquilam Marforum urbem Ann. 1443. 20. Maji. Elogium habet Jac. Philippus Bergomas *Chronic. lib. 15.*

fecit. Ipse existimo Italiæ calamitatem magnam versantem animo Deum non fuisse, ut quod jam in fatis erat Franciscus vel tolleretur, vel diminueretur. Sed ut in Franciscum non satis æquo jure Merula inclamat, ita non injuria est sectatores infectatus, qui frivolis quibusdam quæstionibus Philosophiæ incumbentes castam vitæ institutionem neglexerunt, malueruntque seditiones quasdam vicissim concitare, quam perpetuo vitæ tenore semitam observare. Hinc Francisci comes

Helias. nescio quis Helias, dum in ejus locum subrogari gestit, non minores in eo commilitio turbas invexit, nec leviora factionis studia, quam inter prophanos tunc maxime debacchabantur, ut jam tunc præfaga mente posset cognosci fore, ut aliquando in multas partes Imperatores vestri cohortes suas dividerent, fierentque ex Minoribus alii Observantes, alii Soluti, alii Amadeani, alii Clarenfes, & non aliter simul (a) dissentirent, quam Christianus cum Tartaro, vel Turca cum Hebræo faciat. Nam in præsentiarum eo ob has simulates progressum est, ut fere alter alteri hominis loco non sit. Contendunt de calopodiis, & tanquam de aris focusque digladiantur, quasi unicuique non liceat, quoquo habitu voluerit, Deo infervire. Beati, inquit, Christus, pauperes spiritu, at nisi vos superbissimos spiritus gereretis haud quaquam hac de re tantis odiis certatum foret. Nec est is pauper qui facultatibus lapsus est, neque is dives qui pecunia abundat, sed potius is est vere dives, qui quam minimis eget, pauper qui plurimis. Nisi mens vestra alieni appetens, si eo quod penes vos est contenti essetis,

(a) Nigri monachi albis odio, Cistercienses Benedictinis, ut Samaritani Judæis. Petrus Cellensis lib. 8. epist. 9. Forte dicitis, quid ad te de Clarevallensibus, cum Samaritani non utantur Judæis, & nigra Æthiopissæ facies & vestis differat ab illa veste & facie, quæ apparuit Apostolis in transfiguratione Domini? Benedictinis disciplina & religio paulo laxior, Cisterciensibus districtior. Nigra illi veste, hi alba jam olim usi. Petrus Cluniacensis adversus Cistercienses lib. 1. epist. 7. 8. Et vos sancti, vos singulares, vos in universo orbe vere monachi, aliis omnibus falsis & perditis, secundum nominis interpretationem solos vos inter omnes constituitis, unde & habitum insoliti coloris prætenditis, & ad distinctionem cunctorum totius fere mundi monachorum inter nigros vos candidos ostentatis. Altesserr. ad cap. ex. parte ext. de temp. & qual. ordinand.

tis, nemo ditissimos negaret. Si pauperes vos esse fatemini, recte rei estis, quoniam non pauperes spiritu, sed divites esse vultis, meritoque de vobis illud dici poterit, quod quandoque in Diogenem intorsit Plato, majore videlicet ambitione in sordidis vestibibus Cynicum agi, quam ipse in auro & argento sollicitaretur. Cum ego vos Cynicis non comparem, qui si a rerum tolerantia laudari vultis, non debetis ægre ferre, si hujusmodi viris similes vos esse dixerō. Et illi omnium divitiarum contemptores erant, & hyeme nudi agebant, statuas frigidissimas amplexabantur, cibis delicatioribus abstinebant, ut plane eorum imitatione fabrefacti videamini, nisi quod in eo quoque illi fortassis vincebant, quod canino prandio assueverant, & quod vola manus pro ligneo poculo uterentur. Interrogatus certe Diogenes cur Cynicus diceretur, quia mihi, inquit, aliquid porrigentibus adblandior, & canum more cauda adolor: in non porrigentes adlatro, inimicos autem male mordeo. Hac certe ratione non video, cur & vos Cynicos non appellem, quippe qui peculatores, fœdisfragos, fœneratores in monasterio frequenter & placidissime habetis. Quod existimarem exemplo Christi vos facere, qui cum publicanis diversatus est, nisi illi vos larga manu juvarent, legatis supremoque judicio locupletarent. Quod si quis liberalitate ductus aliquoties annuam vobis largitionem dederit, si pœniteat, irascimini, adlatratifque, & quod mære donationis fuit in obligationis necessitatem pertrahitis. Fuerunt etiam qui ex formula tanquam debitum in iudicio repeterent. Sic quantum quisque de suo vobis addit, tantum amicus, ubi dare desierit, hostilia cogitatis, ut non in alios magis quam in vobis similes viros scripsisse facetissimum Poëtam τὸν Παλαιᾶν existimem:

Ἦν ὁ Φίλος πὶ λάβῃ δόμινε φράτερ εἰθὺς ἔγχεψεν
ἢ δ' αὖ μὴ πὶ λάβῃ, τὸ φράτερ, εἶπε μόνον
Ὡνία γὰρ ἢ ταῦτα τὰ εἰματα· αὐτὰρ ἔγωγε
οὐκ ἐθέλω δόμινε, οὐ γὰρ ἔχω δόμεναι.

Cui nos non absimile pauxillum de exemplari recedentes quandoque lusimus:

*Cum quicquam dederim dominum fratremque salutas,
Cum nihil hoc solo nomine, frater, ais.*

*Diogenes.
Plato.*

*Diogenes
cur Cyni-
cus.*

*Pro rebus sic verba refers, sed cum amplius ipse
Non habeam donum, parce voces dominum.*

*Theophrastus.
Porphyrius.
Esfæorum
vita &
mores.*

Anne hæc Franciscum de superis prospectantem non iniquissimo animo ferre arbitramini, qui quas ipse Ordini leges dederat tam notabiliter contemni indignetur? Quamvis enim successorum ingeniis & hæc multum depravatæ sint, quicquid tamen in illis boni æquique est, verisimile est ab ipso promanasse. Tametsi in hac parte multa de Hebræis accepta sint, quædam inversa, quæ non satis profiteri ausim, an recte fuerint immutata. Scribit Theophrastus & longe post eum diffusius Porphyrius in libris *de abstinentia a carnibus*, a quibus nonnulla diversa eloquentissimus ille Philo etiam memoriæ posterorum tradidit, fuisse apud Judæos quosdam Philosophos, qui Esfæi dicerentur, eos inter se summum amorem observantiamque habere, voluptatem omnem, quasi vitio non careat, aspernari, modestiam atque tranquillitatem ab omni cupiditate & sordibus remotam inprimis amplecti, uxores non ducere, alienos liberos, quos bonæ indolis cognoverint, adoptare, a tenerisque annis morum suorum doctrinam imbibendam illis tradere. Quod ab eis ait fieri, non quia a matrimoniis abhorreant, sed quoniam pellaces nimis foeminarum mores cavendos arbitrantur. Rursus divitias omnes adeo ait ab illis despectui haberi, ut mira inter eos sit paupertatis concordia, cum nemo præter cæteros aliquid possideat, sed communia omnia habeant, alteroque aut ditior aut pauperior alter non sit. Eademque omnibus, uti fratribus convenit, est facultas. Hi avidi durique corporis esse gaudent, quasi id virum deceat, cum contra unguentis lotum esse muliebri arbitrentur, provideque ut summam molliem id effugiant. Communibus suffragiis sibi præfectos atque obsonatores constituunt. Non omnes unam urbem colunt, sed facile quocunque placuerit commigrant. Semper penes hæreseos suæ viros hospitantur, a quibus tam alacri animo suscipiuntur, ut una simul semper hospitasse illos quisque opinari possit. Quapropter discedentes nunquam viaticum aliquod secum ferunt, vestimenta & calceos, priusquam vetustate & usu consumpta fuerint, non mutant, emptionis venditionis contractu abstinent, veteremque permutationis consuetudinem magis observant. Deum si quis unquam maxime coluit, illi ipsi sunt.

Ante-

Antelucanis horis patria oratione eum salutant, ut solem oriri faciat precantur. Ubi hoc fecerint a Præfectis suis ad artes operaque sua exercenda singuli dimittuntur, & ubi per quinque horas laboraverint in unum conclave congregantur, frigidæque perloti in cœnaculum coeunt. In id præter initiatos quemque introire fas non habent. Ibi omnibus uno ordine sedentibus panis in singulos quosque ferculum unum apponitur. Primus eorum sacerdos dicta prius Deo oratione comedere incipit. Ante enim preces quicquam gustare non licet. Ubi pransi fuerint, gratias Deo agunt, ut quod ab oratione prandium auspicantur in oratione quoque desinat. Post hæc cœnatoriis vestibus depositis ad opera rursus exeunt. Eadem ratione post solis occasum redeunt cœnant. Clamorem tumultumque inter eos nunquam audivit quisquam. Cum enim omnium continentissimi sint, suo quisque loco loquitur, strepitusque idcirco abest, quem crapula ebrietasque potissimum excitat. Non vescuntur, aut bibunt, nisi quatenus vitam sustineant. Alioquin in eo nulla est certa lex. Qui in hæc ministeria ordinari volunt, non illotis pedibus statim admittuntur, sed postquam integrum annum foris ea lege vixerint tum demum inician- tur, ita tamen ut cum eis adhuc vivere non liceat, nisi per biennium etiam continentiae suæ signa monstraverint. Tunc penitus admissi aliquo præeunte conceptis verbis jurant, inprimis Deum veneraturos, justitiam continuo servaturos, nemini nocituros. Ad hæc malos habere odio promittunt, non secus in hominem justum injuriam factam reputaturos, quam si ipsi læsi essent, fidem, æquitatem, veri observantiam, probitatem custodituros, donec vixerint, animaue ad cœlestes transferit. Hæc Essæorum dogmata sunt, unde vestri auctores maximam institutionum suarum partem acceperunt tametsi quædam immutaverint, quæ tamen non video, cur ita mutati pervertique debuerint. Standum veteri lege esse, nisi evidens utilitas, ut ab ea recedamus, persuadeat, & veteres tradiderunt, & vulgo dicitur. Videamus quantum non dicam evidens utilitas hoc fecerit, sed apertissima irreligio in eo vos traxerit, quod invertistis. Laborabant Essæi propriis manibus, mechanicaque & vilissima officia exercebant, ut inde sibi victum compararent. Vos obtusi sedetis, præterque verbula, quibus linguam & vocem exercetis, nullum aliud opus facitis. Mihi quidem

*Essæorum
probatio.*

*Essæorum
jusjurandum.*

quidem persuadebit nunquam aliquis posse hominem quantumvis optimum, integrum diem cælestium speculationi incumbere. Fragiles enim humanæ vires sunt & dæmonum illusionibus multum obnoxiae. Quapropter si tres aut quatuor aut plures horas ita quisque intentus fuit, necesse est aliquid de ea cogitatione remittat. Quod etiam facetissimum auctorem Aristophanem non præterit, apud quem ἐν νεφέλαις Socrates Strepsiadi seni persuadet, uti circumspectus quandoque subtiles illas cogitationes remittat, cauteque eas consideret. Qua in re ut ethnicos mittam Antonii μονάχῳ passim & per ora omnium circumfertur exemplum, cui non absimile Ovidianum illud:

*Aristophanes.
Socrates.*

*Antonius
Heremita.
Ovidius.*

Si nunquam cesses tendere mollis erit.

Igitur hac intermissione Essæorum more aliquid agendum fuerat, ut hoc modo tacitas illas, & quæ per otium plerumque subeunt, tentationes abigeretis. Siquidem ut Catullus ait, *Otium molestum est. Otium reges prius & beatas perdidit urbes.* Dixerit hic vestrum aliquis: Quid ad me si ea lege Essæi vivebant? Num ego Judaicæ superstitionis imitator sum? Recte quidem, nisi & consuetudo hæc vestra Apostolorum traditionibus adversaretur. Hinc in epistola D. Jacobus, *Quæ utilitas, inquit, fratres mei, si fidem dicat aliquis habere se, facta vero non habeat? num illum salvum facere fides potest? Quod si frater aut soror nudi fuerint & egentes quotidiano victu, dicat autem aliquis vestrum illis, Abite in pace, calescite & saturamini, non tamen dederit illis, quæ necessaria sunt corpori, quæ erit utilitas?* Quæ verba tibi præsertim Matti annotanda sunt, qui egente matre & fratribus derelictis ita secesseris. At saltem hujusmodi te in cœnobio collocasses, in quo aliquid elaborando egentibus posses acquirere, moveretque te illud ad Thessalonicenses Pauli, *Qui meministis, inquit, fratres laboris nostri ac sudoris; nocte omni ac die opus facientes, ob id ne cui vestrum essemus oneri, prædicavimus apud vos Evangelium Dei.* Sed & idem ad Corinthios priore epistola: *Ad hoc usque tempus & esurimus & sitimus, & nudi sumus, & colapbis cædimur, & incertis vagamur sedibus, & laboramus operantes propriis manibus.* Quam consuetudinem & prisci (a) illi & sancti monachi sequebantur,

(a) Etiam monachi laborabant & manuquærebant victum. Scholæ

bantur, non ut se tantum alerent, sed ut de eo quod supererat indigentibus subvenirent essentque auxilio. Quod & observasse Christum verisimile est, qui propter ea *ἐν τέλει ἐν ἡμέραις* fuisse traditur, quod etiam mechanica atque fabrilia opera exercuisset. At vos hæc tantum abest ut curetis, ut existimem nullam unquam æque grandem calamitatem pauperum miserorum ordinibus invec̄tam, atque ea est, qua vos illos affligitis. Si qui enim ex vobis prius divites erant, hi non inopum non pauperum miserti, nihilque illis legantes, sed & fratribus & agnatis derelicto patrimonio in religionem vestram ingrediuntur. Et cum de vestro nihil in pauperes miserosque effundatis, eorum tamen eleemosynis vescimini. Quot enim arbitramini viros bonos & Deo addictos, qui inopum miseras suis facultatibus alioquin propellerent, nihil illis dare, sed ea omnia potius in vos prodigere. An non videtis, quibus & quam Deo acceptis bonis estis privati? Prædicat utique in Evangelio Christus eleemosynam tutissimam, eoque remedio viam ad superos parari ostendit & Paulus, & Divi interpretes uno ore miro consensu

læ hinc in monasteriis, ergasteria, officinæ nov. 133. cap. ult. Vita D. Pachomii apud Rosweydam cap. 7. Texebant quoque cilicia, & laborabant manibus suis juxta Apostolum, non tantum pro sua refectiōe vel requie, sed ut haberent, unde tribuerent necessitatem patientibus: & mox cap. 47. Tunc ingressus monasterium post orationem venit ad fratres, qui psalmodos operabantur, sedensque cum eis cœpit & ipse texere. Gesta Aldrici Cenomanensis episcopi apud Baluz. 3. miscell. cap. 17. Fecit quoque in ipso monasterio refectōrium novum, & cetera officina fratrum tam cellaria quam & alia officina mirabiliter & decenter construxit. Epiphanius hæres. 80. Præterea nullus est Dei famulus, qui non ad obtinendam justitiam, ταῖς ἰδίαις χερσίν, propriis suis manibus, opus exerceat, quo in egentes beneficus esse possit: quod in unoquoque monasterio tam in Ægypto quam in aliis provinciis fieri cernimus. Sic passim in Oriente. In Occidente non nego aliud visum plerisque. Visum opus id satis grande si preces ad Deum funderent. A Cluniacensibus. Cistercienses, quod suis opus manuum commendarent irrisi. Sed præter omnem rationem, ut ostendit Barnardus epist. 1. Opus manuum, quo Sancti Patres Eremitæ & antiqui monachi semper usi sunt, quo ipsi Apostoli victum sibi & aliis ministrabant, ita objecistis, ut nec istæ omnes auctoritates ad operandum vos cogere possint, nec obedientia, quam juxta regulam Deo vos exhibere promissistis, delicatas otio manus de sinu ad opus extrahere valeat. Alteserr. 5 ascetic. 9.

sensu prodiderunt. Eo vos beneficio caretis, qui eam nulli præstatis, sed potius, quæ aliis præstanda forent, accipitis, nisi fortasse quisquam tantum de orbita recedat, ut par esse meritum dantis accipientisque existimet, quod quantum a veritate absit omnes perspicere possunt. Siquidem cum de facultatibus suis haudquaquam homines libenter diminuunt, sed ut plurimum unusquisque rem augere satagat, qui dat, vere Dei gratia dignus est, quoniam difficulter datur. At qui accipit nullius est beneficii dignus, quandoquidem & stulti libenter accipiunt, nemoque non in ore Hesiodi illud habet

Δόνει μὲν τις ἴδμεν, ἀδότην δ' ἄνευ ἴδμεν.

Danti aliquis dedit, ast non danti non dedit ullus.

Quin etiam illud accepi, tametsi mendico vos aliquid dare velletis, lege tamen vestra quo minus id faciatis prohiberi, necessariamque hac in re magistri seu præfecti vestri indulgentiam. Quod æque difficulter crederem, nec etiam tam scrupulose cum aliis agitis, qui filiis familias matronisque in vos aliqua prodigentibus non soletis indicere, ut parentum maritorumque consensum prius impetrent, nisi idcirco factum opinarer, ut petenti a vobis aliquid amico excusatio nunquam deesse posset, daturis videlicet libenter, si in vobis esset, sed collegii psephismate arceri, ne quicquam inconsulto rectore dare liceat. Unde ergo multum gratiæ apud Deum adipiscimur facere non potestis. Unde vero nullius meriti res est, illam & facitis, & in ea quotidie exercemini. Sicuti enim qui sænori dat gravissime peccat, qui accipit nullius delicti regulariter reus est, ita qui pauperi muneris aliquid largitur multum lucratur, centuplum illi Deus spondet, qui vero accipit opus nullum Deo gratum facit. Cæterum & in alia re ab Essæis illis patribus divertistis. Rari eorum uxores habebant, quia tutius arbitrati sunt sine muliere esse. Probavit id institutum Paulus, *ubi alligatus es, inquit, uxori, ne quære solitudinem. Solutus es ab uxore, ne quæras uxorem. Quod si uxorem duxeris, non peccasti, & si nupserit virgo non peccavit. Attamen afflictionem in corde habituri sunt huiusmodi.* Vos autem & Essæis & Paulo sapientiores uxore omnino abstinendum duxistis, idque lege ita vos arctante. Quam constitutionem non satis tamen damnare ausim, quum videam etiam sapientissimis fidei nostræ pro-

D. Paulus.

propugnatoribus placuisse. Quapropter Johannes, quem ab eloquentia Chrysostomum dixere, libro tertio, quem in vituperatores vitæ monasticæ edidit, consilium hoc maxime probat, longeque & late defendit. Sed & Hieronymus nimis certe & affectatis virginum laudibus tantopere extollit, ut nisi Pauli auctoritate magis duceret, cum eo fere sentirem, errare videlicet & perquam decipi, qui connubia sectantur. Verum & mihi *ad Hieronymum* illud epigramma semper placuit, cujus sensum sufficit, nam Græce elegantissimum est, si utcumque expressero:

Chrysostomus.

Hieronymus.

Ad Venerem properate omnes, nam tollere posset

Vitam hominum nimius virginitatis amor.

Idcirco uxorem capias, da pignora mundo,

Et cave sis spurci fautor adulterii.

Quam sententiam Paulus quoque sequi visus est, qui, *ob fornicationem*, inquit, *unusquisque uxorem suam habeat*. Quapropter in Aeneæ Sylvii sententiam ipse pedibus iverim. Is summus Pontifex creatus sub Pii secundi nomine solitus quando dicere traditur: *Sacerdotibus magna ratione ademptum connubium, sed majore quadam restituendum*. Quod apophthegma non esse non verissimum nemo, qui nostrorum mores noverit, inficiabitur. Scribit Græcus auctor Procopius Romani imperii eversionem ea maxime de causa processisse, quod non illa virorum multitudo in Italia sub Honorio Augustolove erat, quæ armis tueri imperium potuisset. Cum enim Christiana lege divortia prohiberentur, ne quos junxisset Deus, separaret homo, plerumque accidebat, ut talis vir mulieri jungeretur, qui cum alia quidem dissimilis naturæ gignere liberos posset, at eam, quæ sibi contigerat, reddere prægnantem nequiret. Quam sententiam, cum & aliis rationibus ineptam falsamque ostendere possem, satis sit, quod malorum quorundam exemplo, nedum eos, quibus sterilis uxor contigit, sed & illos, quibus nullam omnino habere permittitur, idcirco . . . non contineri, . . . quo minus magnam liberorum molem propaget. Sed & istud, quale, cunque præceptum fuit, vix necessarium esset, si Essæos ipsos prorsus imitaremur. Eos tradit Eusebius Pamphili tanta tenuitate rerumque paucitate uti solitos, ut raro plus quam semel una dierum hebdomade alvi purgatione indigerent. Quam ob moderationem vivendique frugalitatem in eam animi patientiam

Aeneas Sylvius.

Procopius,

Honorius.

Essæorum frugalitas.

tiam deveniunt, ut nec ignibus, nec eculeo, nec alio tormentorum genere induci possent, ut adversus legem suam quicquam molirentur. Quam constantiam eo maxime tempore demonstraverunt, quo Romanorum armis appetiti fuere. Nullas enim lachrymas, quamvis acerrime plesterentur, mittebant, sed utcunque se morti offerre videbantur. Si autem hujusmodi abstinencia Minoritæ vos uteremini, haud vobis aliquid de conubiis constituendum fuerat, si verum est, quod Comicus ait, *Sine Cerere & Baccho friget Venus*. Et hæc quidem de Essæorum religione satis sint. Verum etiam non parum in Euangelicam legem committere mihi videmini. Duobus ea omnino præceptis clauditur, ut Deum primo diligamus vereamurque, mox proximum. Est autem pro proximo habendus qui nostra eget ope. Igitur quantopere præceptum id Christiano viro observandum sit Paulus ubique prædicat. Quapropter unumquemque monet, non tam quæ sua sunt ea quærere, quam quæ ad proximum pertinent. Thessalonicensibus mandat invicem se in bonum opus cohortentur, malos corrigant, infirmos sustineant, pusillanimes consolentur. Neque quisquam dicat. Quid ad me attinet aliorum perditio? Quandoquidem nos iussit Christus plurima nostrorum commodorum negligere, ut interim aliorum salutem curemus. Romanis idem affirmavit eos, qui fratrum salutem negligenter, in ipsum Deum delinquere, ejusque ædificium dejicere. Suntque multa apud eum id genus dicta, quæ & satis superque ostendunt, quantam primi nostri curam habere debeamus, quamque illud quærere, ut simus ei adjumento, exemplo etiam veterum, qui nihil aliud Deum existimabant quam prodesse mortalibus. Hinc Græcis atque Poëtis vetustis, *Θεοὶ δαίμονες*, & apud Ciceronem non alia ratione in Jovis titulo maximo optimum præponi traditur, quam quod optimus beneficiis esset. Strabo quoque Amasenus Philosophus tum demum homines Diis simillimos esse scripsit, cum bene cæteris faciunt. A Megalopolitanis *ἰγὰρ Θεὸν* Jovem dici Pausanias auctor est. Quod si summus Deus idcirco habeatur, quoniam idem est erga homines beneficentissimus. Et ostenditur id eadem ratione ac sententia etiam Græco proverbio, *ἀνθρώπου ἀνθρώπου δαίμόνιον*. Quod quid sit explicatum in C. Plinii historia legere possumus. *Deus est mortali juvare mortalem. Et hæc ad æternam gloriam via. Hæc procures ivere Romani. Hic est*

*Proximus
quis.*

*Qui Deo
simillimi.*

*Pausa-
nias.*

est *Vetustissimus referendi benemerentibus gratiam mos, ut tales numinibus adscribantur.* Igitur cum omni voce laudetur, qui proximum suum juvat, vos illud vivendi institutum sequimini, quo neminem sublevare potestas vobis ulla est, divitiis enim & opibus haudquaquam uti permittitur, cum profundissima paupertate vos oppressos prædicetis. Hic ea nimirum re, qua maxime mortalis mortalem juvare potest, vos caretis. At dixerit aliquis: Orationibus precibusque Deum vobis conciliamus, concionibusque frequentissimis a peccatis absterremus. Sed hic cavendum est, ne talia dicenti illud ex D. Matthæo intorqueatur, *Appropinquat mihi populus hic ore suo, & labiis me honorat. Cæterum cor eorum procul abest a me. Sed frustra me colunt docentes doctrinas & mandata hominum.* Tum Pauli ex Corinthia priore aliud: *Ego cum veniam ad vos fratres non veniam in eminentia sermonis aut sapientiæ, non enim me iudicari quicquam scire inter vos, & prædicatio mea non erit in persuasoriis humanæ sapientiæ verbis, sed in ostentatione spiritus & potentiæ.* Verum non est quod idcirco etiam proximo inde vos prodesse gloriemini, quandoquidem etli in hæc monasteria non descendissetis, ea tamen ratione quibusdam auxilio esse non prohiberemini. Non igitur proximo prodestis, quia Minoritæ, nam eo modo potest quisque simplex sacerdos quenquam juvare, sed divitiis facultatibusque vestris idcirco nulli prodesse potestis quia Minoritæ. Hoc itaque vestri ordinis delictum est. Quinimo in illud commilitium transit, omnibus amicis, tanquam nunquam vobis noti fuerint, renuntiatis. Videmini vos Cleonem imitari, qui cum primum Reipublicæ se tradere constituisset, convocatis amicis vinculum cum illis velle se solvere dixit. Sed quod ille non omnino malo exemplo fecit (solent enim amicitiae æquum quandoque & iustum subvertere, quod in magistratu turpissimum est) vos nulla ratione facitis. Verum quid ego de amicis, cum in parentes quoque ipsos impiissimi sitis. Et si quis unquam ex his fuit, tu potissimum Matti unus es, qui omnes humanos naturalesque in matrem affectus videris exuisse. Sæpius enim ex te audivi matrem te anum & ad inopiam delapsam sortitum esse, quam tuo lucro fovere, paupertatemque ejus sustentare tibi necessarium erat, celebremque illam *ἀντιπελάργων* in ea observare, quod tu minime in hoc vivendi genere facere poteris, quandoquidem, si in summa paupertate es detentus, non habebis quod illi des. Ut ta-

Plinius
lib. 2.
hist. cap.
7.

Mat-
thæus.

Cleo.

22 ANDRE. ALCIAT. EPIST.

men Annæus inquit, domus ipsa divitis magnam habet benefa-
Seneca. ciendi materiam. Quod & Græco Philosopho Phurnito persua-
Phurni- sum fuit, qui Gratias τῆς Ευρυδομένης filias fuisse existimavit,
tus. quoniam amplissimæ quæque domus maxima beneficia confer-
 re possint. Quamobrem cum tu sponte pauper effectus sis,
 unde cuiquam tu officiosus esse poteris? Aderat tibi priusquam
 initiare summa largiendi honestaque hinc nomina faciendo fa-
 cultas, honestissimumque Principis beneficio stipendium tibi
 constitutum habebas. Eam pecuniam optimis artibus lucraba-
 ris, nec non minus cum magna nominis tui gloria, unde &
 honorarium dicitur, profitendo plurimis proderas, & ut ipsi
 caverent, & ut aliis tantundem facerent. Quæ dignior phi-
 losophia ista hac tua professione dici poterat? Princeps Sena-
 tus te valde amabat, in animoque illi erat in altiorum te gra-
 dum promovere, unde & plus indigentibus prodesse potuisses.
 At tu his omnibus oblivione transactis in religionem secessisti,
 in qua cum nemini fere usui esse possitis, vere vos inutilia ter-
Homerus. ræ pondera cum Homero appellaverim. Quanquam & illud
 vereor, ne & ejusdem Poetæ sententia in te aliquando vera
Iliad. deprehendatur, οὐ δὲ παρὶς θεοῖσιν φίλοις ἀπιδῶκε, μιννιδάδι-
vers. δὲ οἱ αἰὲν, qua omnis sententiæ vetustissimus auctor eis *brevem*
476. vitam contingere tradit, qui in parentes impii sunt, & nutricandi
 officium illis nequaquam rependunt. Hic me non latet, quan-
Chryso- ta mihi cum Chrysostomo lis oriatur, qui negat parentum re-
mus. verentia minime quenkum retineri debere, quo minus monas-
 ticæ vitæ se totum dedat, quandoquidem ea securior sit, &
 omnibus aliis præferenda. Sed certe de his divinus ille vir
 loquitur, quidivites pearntes deferunt suo suffragio nulla in re in-
 digentes. Stulta enim & inepta nimis affectatione pater matervē
 inadolescunt, cum filium æquo animo ferre non possunt spretis om-
 nibus deliciis in illam vitæ austeriatiem transire. At te huic initia-
 tum minime lugebit mater, minime plorabunt fratres, quod cum
 maxime illis auxilio esse debueras, & cum præsertim πρὸς ἀλλήλους
 illis proderas, eo potissimum tempore de bono illo instituto deces-
 seris? Quomodo enim aut quibus opibus avum matrem nutrica-
 bis? Quibus literis, aut qua doctrina, ex duobus alterum Fra-
 trem institues? Tibi enim nec erit faciendi otium, nec combibo-
 nes illi tui hoc sinerent. Quomodo facerissimum illum Leonem ali-
 qua ope proteges, ut malignam paupertatem tandem aliqua ex
 parte

te propellat? Impiissimi certe estis, & indivina sanctorum patrum scripta expresse committitis. Age videamus num alia etiam in vestras hasce leges intorqueri possint, quibus ostendatur a recto vos tramite apertissime decessisse. Et ex plurimis id primo dixerim, non probari bonis solitarium istud vitæ genus, quod vos sequimini. Cum enim Christi exemplo malos per civitates observare debeat, eosque, utproximum decet, verbis & monitione castigare, cum eis quandoque conversari, ut probetis, vestrane admonitione ducti velint resipiscere, exemplumque de vobis accipere, minime hæc observare curatis, sed monasteriis vestris inclusi cum nemine verba facitis, nisi is vos adeat. Qui autem adierint, aut bonos esse oportet, qui auxilio exemplisque vestris non indigent, aut si mali sint, hi vobis omni consultaturi venient, quemadmodum sœnebre pecuniam retinentes, ad cœlestia vadere queant, vosque unam tantum rationem illam esse persuaderis, si ædiculam alicui Divoaputa Bonaventuræ, vel Bernardino, vel cuivis alii in monasterio vestro construi fecerint, cadaver eo post redditam animam portari mandaverint, vestiario aliquid vestri templi legaverint. O miros vos Dei amicos, qui minimis hisce rebus impulsî Deum vestris partibus ita flectatis, ut etiam pessimos in cœlum admittat, quia in vestris delubris huiusmodi sunt! Igitur cœterorum commercio abhorrentes inter vos soli agitis, cellulisque inclusi totum diem statis. Quanto melius esset, si in conspectu omnium pietatis illa opera faceretis, ne inimici solitudinem vestram calumniari possint, Senecæque illud adducant, *Homo solus nequam est*. Non ita Julius Drusus Publicola unicum Romanæ paupertatis exemplum fecisse legitur. Hic cum domus ejus undique vicinis conspicua & in aperto esset, & minimo sumptu redemptor quidam eam se eversurum, & in aliam formam constructuarum spondisset, *Atqui tantundem*, inquit, *dabo, si eam ita ædificaveris, ut non solum vicinis sit, sed universis civibus exposta, ut omnes nedum vicini prospicere queant, qua domi meæ ratione vivatur*. Sic enim solent, qui modestia & frugalitate homines claros se faciunt. Omnia in propatulo habent, nihil reconditum, nihil secretum retinent. E converso sic pravorum negotiatores, cum emptoribus imponere volunt, in obscuro & tenebris operata se taberna condunt, ne inductus emptor lanæ turpitudinem possit agnoscere. Sic & qui turpia scœdæque perpetrant

Seneca.
Julius.
Drusus:

non

non se luci exponunt, sed intra conclave aliquod conclusi com-
morantur, ne qualis sit eorum actio, quisquam possit anno-
tare. *Αὐτὸς ἔφα*, Qui male agit odit lucem. At subdiderit alius,
Qui indigna cognitu, digna reprehensione agit, neminem nisi
sui similem admittit, illudque cavet, ne cum quicquam male
dixerit, fecerit, præsente arbitro agat. Quapropter hanc vere
solitudinem non alia ratione in vobis civili lege damnatam
credibile est, & tu qui jurisconsultus es interim audi, quam
egregie monasteria hæc vestra leges approbent. *Πιῖσσιμῃ* felici-
cissimique Imperatores VALENTINIANUS, VALENS,
& GRATIANUS Lucio Præfecto Prætorio per Orientem: *Qui-*
dam ignaviæ sectatores desertis civitatum muneribus captant solitu-
dines ac secreta, & specie religionis. cum cæstibus μοναζήτων con-
gregantur. Hos igitur atque in bujusmodi deprehensos erui latebris
consulta præceptione mandemus, atque ad munera patriarum su-
beunda revocari, ubi pro tenore nostræ sanctionis familiarum rerum
careant illecebris, quas per eos censuimus vindicandas, qui publica-
rum essent subituri munera functionum. Quam constitutionem tam-
etsi non satis æquo in monachos animo Imperatores ipsi tu-
lerunt, Justinianus tamen, qui eam sub titulo de decurionibus
collocandam curavit, omni suspitione liber fuit, omnium ut
Græci tradunt ὁρθοδοξότατος, & vir plane Christianus, qui ta-
men in vobis non solitudines solum damnat, sed & ignaviam
exprobrat. A Philosophis acceptum Plutarchus scribit triplex
esse vitæ genus, cujus quidem alterum activum dicitur, alte-
rum contemplativum, tertium vero voluptatibus inhians,
& hoc quidem nemini non improbatum, in quo Epicurus ex-
celluit. Activum vero si Philosophia caruerit ineptum esse,
unde magnis delictis irretiantur homines. At contemplativum,
in quo vos ut arbitror numeramini, prorsus est, ut ille inquit,
inutile. Videtis quo vos ordine summi illi viri collocent,
cum tamen existimetis vos esse sapientes, Horatianumqui illud
approbetis; Egometm̃ ignosco Mænius inquit. Cæterum & ita
degitis, ut ex hac solitudine vestra, si concionatores aliquot
demas, omnibus fere sitis ignoti, ignobileque hoc potissimum
modo ævum transigitis. Qua in re Epicuri illud dogma tan-
topere a gravibus viris reprobatum sequimini, λάτρε βίωσις,
quo ille ita tacite & per socordiam vivere nos jussit, ut ne-
mo unquam vixisset. Quod præceptum quam absurdum sit ille
ipse

Justi-
nianus.

Triplex
vivendi
genus.

ipse auctor ostendit, qui non alia de causa illud edidit, quam ut per omnium ora celebraretur, quam ut aliquid supra cæteros scire videretur, cum eum non latere, sed in omnium conspectu esse deberet. Finge aliquem Dei in naturalibus opera admirantem, cum ejus prudentiam justitiamque docere possit, cum quid honestum sit, quid viro dignum prædicare, latere ne eum æquum fuerit? Non certe id aliud esset, quam si illud facere cogeretur, ne quem erudiret, ne ad virtutis imitationem excitaret, ne cui ad honestatem esset exemplo. Sic Epaminondas ad quadragesimum usque annum Thebanis incognitus nihil illis profuit. At contra cum ejus virtus cœpit agnosci, immortalis memoria digna facinora confecit. Quod si id præceptum illis tantum Epicurus dedit, qui mali essent, certe & longe deceptus est, quippe qui eos fieri bonos fere vetuit. Cum enim quiquam vel febris vel hujusmodi mala aliqua valetudine afficitur, & morbum supprimit, nonne vitium illud alere quodammodo dicitur. Qui enim potuerint eum medici curare, si se ipsum ægrotum prius non dixerit? Cum itaque sic vivatis, ut nemo vos vivere sciat, si juste agitis, æquum fuerit vestro exemplo nos incitari: si injuste, vestra interest cognosci, ut a melioribus emendemini. Qui enim cognitionem hanc famamque de hominum vita tollunt, non aliud agere mihi videntur, quam qui apparato convivio lumen de medio auferunt, ut unicuique liceat sine reprehensione, quantum voluerit ingurgitare, crapulæque & vino per tenebras indulgere. Atque ea in solitudine eas vos pati pœnas non absurde quis existimaverit, quibus apud inferos plecti fontes fabulæ tradiderunt, & non alia quippe de causa apud eos λήθη palus esse creditur, quam quod una ratio malos plectendi hæc est, obscuritas videlicet & ignoratio, quibus ex oblivione in abyssum & vastum pelagus præcipites eunt. Sane Euripides, cum mulieres ab aliorum commercio abstinere debeant, mille mulieribus virum præstare existimavit. Quoniam sicut illæ vel malo vel nulli usui sunt, ita viros oportet comi ingenio esse, unicuique prodesse, frequenti conversatione exemplum cæteris dare. Quamobrem in Evangelio Matthæi, *Sic luceat*, inquit Christus, *lux vestra coram hominibus, ut videant vestra bona opera, & glorificent patrem vestrum, qui est in cœlis.* Et ad Ephesios Paulus; *Ne commercium habeatis cum operibus infrugiferis tenebrarum. Quin ea potius redarguite: Nam quæ secreto fiunt ab ipsis tur-*

*Epami-
nondas.*

Epicurus.

*Euripi-
des.*

*ad Eph.
cap. 5.*

pe est & dicere. Sed omnia, quæ arguuntur a lumine manifesta sunt. Nam quicquid manifestatur lumen est. Quibus verbis alio etiam modo vos taxat Apostolus, quandoquidem in hypocritas invehitur, a quorum delicto nec vos abesse multum crediderim. Prisci enim illi Anachoritæ & monachi indiscretis cum cæteris vestibus utebantur, minimeque cujus professionis erant ex indumento cognosci poterat. At vos gilvum elegistis, ea credo ratione, quod nativus ille velleris color, non arte, non tinctura fucatus. Sic enim quisquis ille fuit maximam ordinis vestri humilitatem declarare se mortalibus posse arbitratus est. At non satis recte Evangelii verba annotavit. *Ne sitis*, inquit Dominus, *soliciti vitæ vestræ, quid esuri sitis aut bibitori, neque corpori vestro, quibus indumentis usuri.* Vos autem cum de tunica illa vestra, quum de fune sollicitemini, hoc ostenditis, quod alium ferre habitum nefas ducitis, & in hoc omnes quasi in velabro olearii concordēs estis. At certe cum eo vestimento a cæteris differre vos videri vultis, quid aliud est id quam esse hypocritam? Syllogismo forte isto ratiocinamini. Ordo Minoritarum a sancto homine institutus est, ejusque professores probi, boni, justique vulgo existimantur. Si ipse ex eis unus fuero, æque ac cæteri, bonus judicabor, cedentque tum de via omnes, & tanquam sanctum hominem respicient. At id hypocritam agere est. Omnis sane, qui præter alios supraque vulgum videri vult, simulator est, & se ipsum coram hominibus contra Evangelicæ legis auctoritatem justificat. Ut sicuti quandoque in Phariseos & Sadduceos Christus investus est, non dubitarem, si eo in humanis agente vestram hanc observationem vidisset, longe acrius quam contra illos in vos investurum fuisse, integrumque convitiis plaustrum in torticolles hosce exoneraturum. In hoc fortasse aliquos vestrum probaret, quod cum ipse quandoque dixerit, *Porro cum jejunaveritis ne sitis veluti hypocritæ, tetrico enim observant facies suas, quo perspicuum sit hominibus ipsos jejunare.* Præceptum illi hoc diligenter observant, quos si videas non inedia, non vigiliis, afflictos, jurabis quoque quod rubra facie, purpureis genis, tumidis buccis, non ebrium quempiam, sed ipsius Bacchi personam referant. Et hos ego laicis meliores credam, & longa illa jejunia observare, quæ Thesmorthetes suis peragenda mandavit? Crederem sane beneque de eis opinarer, nisi oculata fide aliud cognoscerem. Dicat quilibet affirmetque-

Syllogis-
mus Mi-
norita-
rum.

metque de auctoritate Plauti: *Pluris oculatus testis unus quam auriti decem.* Quomodo enim jejuniis crebris longam famem pati te credam, si tibi juxta Satyrici illud, *Pinguis aqualiculus propenso sesquipede extat.* Quisunque, inquit Hieronymus, *crine compositos, vel buccis rubentibus videris, de armento Somarti sunt, inter quos grunniunt fues.* Nam & tales viros tenui illa animi speculatione cœlestia non respicere Æsopus, opinor, fabella illa ostendere voluit, quo famelicam vulpem per angustam rimam in frumenti cavernas delapsam egredi saturam non potuisse tradit, quod videlicet plenus venter minime per tenuia penetrat. Pallidos fuisse & similes captivis in præliis Philosophos scripsit Aristophanes, cum tamen rarissimus quisque vestrum non pinguescat. Quod si alii tetrici sunt macerrimaque facie, hi non ob jejunia, sed ex natura potius hanc habitudinem acceperunt. Sed fingamus vos plane ita vivere, tam cibi abstinentes esse, ut vester legislator sanxit, an idcirco creditis vos summam apud Deum gratiam propter jejunia mereri? Atqui non perfecta virtus jejunium est, sed cæterarum fundamentum, cum enim crapula cogitationibus, studiis, virtutique impedimento sit, rite institutum fuit jejunium, quo in justum acumen vegeta mens subtilius altiora consideraret, & ut Veneria illa titillatione disjecta, scēdisque & amatoriiis nuptiis obliteratis, totos nos castitati amicitiaque dederemus. Quapropter non certa comedendi hora ab antiquis cum convivaretur statuta est, non certæ ciborum leges præstitutæ, sed quotiens ab esitatione potuque abstineretur, jejunium fuit. Habuisse a Judæis originem Tacitus in historia auctor est. Cum enim illi ab Ægypto Mose duce recedentes per longa deserta diutius famem passi sint, in hujus rei testimonium crebra jejunia instituisse, quæ in eorum leges transgressi Christiani observarint. Qua in re eum labi nemo negaverit. Jejunent Judæi vel in longæ illius inediae memoriam vel alia de causa. Christiani idcirco jejunant, ut magis vegeto sensu cœlestium contemplationi incumbant, ut a libidinibus, ab ebrietate, a gula magnopere dissideant. Qua ratione effectum est, ut qui suapte natura abstinentes sunt, qui ingenio celeres, stupris abhorrentes, mente sobrii, hi quamvis statas illas jejunii horas nihil curent, in nullam tamen idcirco noxiam impingant. Declaratur id in Evangelio Marci, cum a Scribis & Phariseis ad-

Plautus.

Hieronymus.

Æsopus.

Aristophanes.

Tacitus.

D. Marcus.

tus *Syme*, & interrogatus, quare Apostoli & discipuli non jejunarent, respondit, *Quamdiu secum agerent operæ pretium id non esse*. Tanti enim commercio lauti & puri discipuli erant, ut optime valenti haud necessaria ulla medicina esse possit. Cæterum & Hieronymus eum qui biduo aut trido jejunarat altero meliorem non esse scripsit. Ipse etiam, si annum integrum ita abstinerit, nihilo magis bonum existimabo. Ad Romanos Paulus: *Alius quidem credit vescendum esse quibuslibet, alius autem, qui infirmus est, oleribus vescitur. Qui vescitur non vescientem non despiciat, & qui non vescitur vescenti ne invideat*. Idem in Corinthia priore, *esca*, inquit, *nos non commendat Deo, neque si comedamus aliquid nobis superest, neque si non comedamus quicquam nobis deest*. Idem ad Colossenses quenquam judicandum in cibo aut potu non esse prodidit. Nam qui tanta abstinentia utuntur, ut inedia pene dispereant, non absumiles illis ego opinor, qui cum febricula aliove morbo distinentur, se pedites ad Callæci Jacobi fanum ituros vovent, vel media hyeme nudos in Laurretum Mariæ profecturos. Si enim forte convalescunt, pristinaeque valetudini restituuntur, & voto soluti sunt, vel ex nimia lassitudine phlegminibus cruciantur, ardenti continuaque febre torquentur, vel ex frigore nimio in laterales morbos incidunt, unde morti adiguntur. Sic quod votum pro ægrotationis amuleto voverant mortem ipsam accelerat. Igitur si quis sua sponte non jejunans eas præstare actiones possit, quas illi qui jejunant præstare solent, haut necessariam hanc illi jejunandi scrupulositatem opinarer. Verum ut ad te redeam Matti, quo consilium istud tuum tam maxime non probem, non mediocris me ratio impellit. Ipse enim semper hujus fui sententiæ, in qua omnes summi judicii viros convenire video, cum quis observationibus vestris solutus vivere continenter & probe possit, & inter mundi hujus rubos & spinas inoffenso pede currere, longe majorem gratiam penes Deum adipisci, quam *anachoritis* isti, qui cœnobiis inclusi morantur. Quis enim pauperem virum multis filiis oppressum solis manibus suis & sibi & familiæ suæ victum indies parantem, Dei tamen nihilominus memorem, non credat longe magis cœlitibus acceptum, quam illi sunt, qui nullam aliam habent curam, quam orandi cantandive. Ille in crastinum quid manducaturus, quid filiis suis præstiturus, cum lucellum illud incertum sit, ignorat. Vos non posse quicquam vobis deesse certi-

Hieronymus.

Paulus.

Peto.

Transitio.

certi estis, cum ordinaria ex prochotrophis portio nunquam deficiat Triariorumque fame oppresso & disiecto vestro agmini operam exhibeat. His adde, eum, qui inter tot illecebras sanus & integer vivit, esse meliorem, cui, etsi male faciendi voluntas adest, facultas tamen non æque est in promptu. Si enim sacris solutum bene te noverim, cum mille tibi oblectamenta, mille occasiones offerrentur, in probitate tamen perstabas, adversusque vitia eras plane murus, quod ajunt, athenus. Memini ipse quantam libidinibus indulgendi commoditatem quandoque habuisti, quantam comparandæ pecuniæ, quæ tamen candidissimo animo ultro averfatus es, tuique ipsius victorem te ostendisti. Cum itaque ista faciebas, nonne te tunc probissimum fuisse non inficiaberis, & multo, quam nunc sis, clariorem, qui, etiamsi peccare velles, non tamen commode posses. At fortasse verebare, ne constantia illa animique robur aliquando frangeretur. O bella ratio, ut qui in ipso juventutis flore ad quadragesimum & eo plus annum optimus pervenerit, & infractus quidem adversus vitales fluctus & scopulos, nunc senex labatur juvenilibus vitiis rapiaturque, quique mansuetissimus pullus, nunc cantherius ferox & indomitus evadat! Non assentiam tuæ huic rationi, quinimo ut in pristinum vitæ gradum redeas adhortabor, in quo multo excellentior futurus es, & quo periculo propior, eo integritatis tuæ majorem laudem reportaturus. Siquidem huc traxerim quod Paulus scripsit infirmitate fortitudinem perfici, & quod Græco proverbio χαλεπὰ τὰ καλὰ dicitur. Cum enim Periander Corinthius initio populariter & summa cum modestia imperium gereret, dein, ubi diutius regnasset, versis moribus tyrannice agere cœpisset, Pittacus Mithileneus, qui in patria sua summum magistratum gerebat, se abdicavit, in exiliumque profectus est, diffusus enim de sua ipsius constantia est, ubi initio optimum hominem Periandrum in malos mores lapsum agnovit. Percontantibus ergo amicis cur sponte magistratum deposuisset, velle se ἰσθλὸν εἶμεναι respondit. Quod ubi audisset sapientissimus ille Solon, *At inquit, quæ bona sunt maxima difficultate non carent.* Ut merito inde intelligere possis Matti, utcumque arduum sit, ut diu quisque bonus esse in magna malefaciendi occasione perseveret, maxime tamen & tanto magis laudandum. Huc ego Christum suo illo exemplo alluisse crediderim, cum viam

Perian-
der.

Pittacus.

Solon.

Christus.

Virgilius.

angustam esse dixit, quæ ad salutem duceret. Contra apud Maronem,

*Illi ostentat iter via lata, sed ultima meta.**Præcipitat captos.*

Plato.

Scripsit Plato, pugnare sibi ipsis omnes homines, neminemque esse, qui sibi hostis non sit, præcipuamque inde victoriam esse, si se ipsum quis vicerit. Sed & e converso infelicissimi exempli est a se vinci. Quod & Eusebius Pamphilus non præ-

Eusebius.

termisit. Non enim solus unusquisque nostrum, sed adversarios duos habet, voluptatem & dolorem, quibus futuri eventus desideria aggregantur, quæ spei nomine comprehenduntur. Si non improprie loquamur, qui dolorem prædit timor, quæ voluptatem, confidentia est. Sunt autem in nobis hæc fluctuationes quas nervi quidam aut funes, quibus in diversas partes trahimur. Ratione vero in hoc adigimur, ut constanter melioribus adherere nos cogat. Quod institutum optimus quisque pertinaciter servat nec voluptatum desideriis superari se sinit. Non mirum igitur si usque adeo difficile sit bonum esse, cum intra domesticos, quod ajunt, parietes non desit, quod nos, nisi audacter oblitierimus, in malos mores urgeat. Vere itaque ille sapiens & cautus incomparabilisque prudentiæ est, qui per tot rerum angustias salebrosoque itinera salutem suam curat, qui tot difficultatibus inopressum insuperabilemque se conservat. Justitiam disjunctam Zeno Cithieus esse prudentiam

Zeno.

quæ suum cuique tribuit: in rebus pertractandis temperantiam: in perpetiendis fortitudinem. Cujus descriptionis partes si omnes observaveris, nihil erit, quo minus te tanquam justum, optimum, probissimumque virum omnes colant. Prudentem te alienique abstinentissimum jam diu deprehendi, in humanis rebus moderatissimum quoque expertus sum. Superest ut in perpetiendis fortem agnoscam, nec existimes ejus me forte sententiæ esse, ut aliquo modo eos fortes censeam, qui frigoris atque inediæ patientissimi sunt, qui paupertatem ultro subire videntur, qui solitudinem ferunt. Nequaquam enim id tale est, unde merito ab omnibus honorentur. Siquidem & hujusmodi fortes viros etiam non Christianos complures extitisse legere memini, qui tamen nedum aliquo honore sed & summo in odio habentur, ex quibus unum interim Timonem pro-

Timon.

po-

posuero, quem squalidum, ærumnosum, horridum in Himet-
ti solitudinibus arva fodientem Jupiter apud Lucianum admira-
tur, quique in humanum genus ita infestus fuit, ut ad suum
tumulum venientibus mortem imprecaretur:

Luci-
anus.

Μὴ πῶτεν ἐμὶ μάθης μὲν τ' ἄνομα, ἵδδ' ὅτι θνήσκεις

Τὸς περ ἐμὲν ὅλως ἐρχομένους ἐθέλω.

Ne patriam nomenque scias hoc nosce, quod omnes

Ad mea venturos busta peropto mori.

Cæterum illum forti tandem animo esse, qui ubi summa recte
vivendi difficultas adest, ibi strenuum se, infractum, insupe-
rabilem ostendit. Qua ratione si quisquam magistratus ita se
gerit, ut bonum nomen ex administratione acquirat, is vere
fortis est & indomitus; cum enim vulgata paræmia dici cœptum
est, *magistratus virum arguere*, tum cognitum fuit, non qui in
solitudinibus imperculosos se præstant, summam laudem mereri,
sed qui in ipso foro, in hominum frequentia, digna memoratu
agunt, vere laudandos esse. Quapropter cæteris illi præfunt.
Ut non inscite bonos iudices in civitatibus auro compareret, stre-
nuos milites argento, agricolas autem & artifices æri ac ferro.
Quod si aliquid de vobis ille divinaisset, nescio certe cui me-
tallo magis similes esse dixisset quam plumbo, quod obtusum,
penetrabile, & fragile est, oneribusque ferendis non satis ac-
commodatum. Sic & vos, uti arbitror, tentationibus ferendis
non exercitati, dum hac mundi illecebra expugnari dubitatis,
in vestris his conventiculis sedetis, non pectora ostenditis, non
cominus congregimini, sed per socordiam terga datis, hacque
potissimum fuga quæritis evadere. Contra ipse Jacobi illud in
epistolis dictum approbavero: *Beatus vir qui suffert tentatio-
nem, qui, cum probatus erit, accipiet coronam vitæ, quam promi-
sit Deus his, a quibus fuerit dilectus.* Superest ut in quo vobis
tantopere placetis parumper insistamus, quippe qui pauper-
tatem hanc vestram recta in cælum vos adportaturam arbitra-
mini, nihilque supra eam prædicatis, hacque in re Christum
imitari existimatis, qui non paucis in locis suæ pauperatis men-
tionem fecit, idemque ut observarent cæteri admonuit. *Ne
possideatis*, inquit ille, *neque argentum, neque æs in crumentis ves-*
tris,

D. Jaco-
bus.

Transi-
tio.

Bohemi-
cum
dogma.

Benedi-
ctini
Carthu-
sienses.

D. Jaco-
bus.

tris, neque peram ad iter, neque duas tunicas, neque calceamenta, neque virgam. Suntque plurima in instrumento novo similia his exempla. Cæterum nec cum Evangelica doctrina vos in hoc convenire video. Illud enim adversus Bohemicum dogma jam diu XXII. constitutione declaratum fuit habuisse Christum & sanctissimos ejus discipulos quasdam facultates, jureque gentium dominia quarundam rerum penes eos fuisse, quicquid illis relictum foret jus capiendi retinuisse. Quæ sententia, ut verissima est, ita optima etiam ratione fulcitur, quum haud verisimile sit nihil illis fuisse, quod pauperibus mendicisve potuissent impertiri. Cur igitur, fortasse dixeris, inopiam illam suam toties prædicant? Quod quamvis quandoque quasdam facultates aliquis eorum habuerit, idcirco tamen mox in paupertatem delaberentur, quia statim mendicis offerebant, præceptumque illud observabant, *Vade & vende omnia quæ habes & da pauperibus.* Quod nec vos exsequimini, nec quisquam alius nostra hac tempestate observat, alioquin non tantis divitiis Benedictini abundarent, nec aurea delubra incoherent, Carthusienses non tot possessionibus insultarent, quos Regulares vocant. Cumque Laurentio Levita auctore templum & ecclesia Christi sint pauperes, hoc sancti illi patres modo templa inaurabant, ecclesiamque quam ditissimam facere studebant. Sed video, quid vos impellat, ut tantum divitiarum in palliis, in imagunculis, in altarium ornamentis, pauperibus contemptis diffundatis, nimirum quod alabastrum non adulterati sed pretiosi nardi in caput suum infundi libenter passus sit Christus, quod Zacchæum divitem non sit aversatus, quod a Nicodemo Decurione aromatis unguento fuerit litus. Quæ omnia declarant altaria ejus auro argentoque convenire ut conspicua sint. Qua in re vobiscum non dissentio, nisi quæ de maximis eleemosynis vobis superant in alium quemcunque usum potius destina- retis, quam ut mendici quicquam inde haberent. Igitur cum Apostolis ea, quæ illis dabantur, quoquo titulo capiendi jus esset, vos, ut etiam illos superaretis, ita constituistis, ut nulla vobis repetitio, actio, retentio hujusmodi rerum concessa sit. Quo edicto in pauperes eleemosinam beneficiaque sustulistis, reque ipsa Philosophicum illud aspernati estis, *Beatius est dare quam accipere.* Religio, inquit Jacobus in epistola, *pura & immaculata apud Deum patrem est hæc, invisere orphanos &*

vi-

viduas in afflictione sua. Quomodo autem hoc vos facitis, si nihil est quod largiamini? An tunc magnum aliquod pietatis opus vos fecisse existimatis, cum in domos viduæ descenderitis, subque salutationis prætextu dulcibus illis vestris verbulis ab ea non recedatis, nisi ubi infinitis superstitionibus plenam vestro dicto parentem obsequentemque reddideritis. Non sunt hæc misericordiæ opera. Non talem visitationem laudat Jacobus, sed eam, quæ in rebus ipsis aliquo est adjumento, ut si vidua facultatibus lapsa sustineatur, si ira vel dolore affectam cum vides, persuadendo orationisque vi inclementem animum flectas, si male eam agentem & sprete conjugii memoria castiges. Nam & paupertatem hanc non adeo frugiferam, uti vos prædicatis, nec tantis laudibus tollendam ostendit in Republica Plato, cujus sententiam Eusebius quoque Pamphilus æmulatus est. Cum enim ille quæ diligenter curare magistratus conveniat, declarasset, quæque expeti de urbibus æquum esset, & hoc quoque curæ illis esse jubet, ne divitiæ & paupertas aditum in civitatem habeant, quoniam alteræ delicias, otium, & factiones afferunt, altera illiberalitatem, malignitatem, discordias. Adde his infames operationes multaque hujusmodi mala, quæ paupertas facere cogit. Salomon quoque in parabolis, *Ne mihi*, inquit, *divitias atque paupertatem des*. Nimirum intelligebat sapientissimus vir, quantum mali ex his plerunque in mortales decurrat, Quapropter & Græco carmine πάντων δ' αἰπος κακῶν ἀνάγκη dicitur, quod nihil æque arduum æque malum sit, quod propter necessitatem pauperes non aggrediantur. Ad quod allusit Publius Mimius: *Hominem experiri multa paupertas docet*. Cui non absimile habemus Græcum: ποῦ ὅν ὀλίμους γίνεσαι διδάσκει. Quam ob causam Plutarchus paupertatem ab aliis malum, ab aliis magnum malum, a quibusdam & maximum malum judicari auctor est. Hinc fit, ut suadente vel potius adigente quosdam vestrum paupertate multa aliquando facere conentur, quæ nec viris bonis conveniunt, nec quicquam honoris ordini vestro præstant, sed odii tantum & infamiæ causam. Cujus delicti non omnes reos ego prædicavero, quandoquidem & graves probosque quamplurimos agnovi, sed tamen ex scabrosis quibusdam ovibus quandoque & sospites & nitidæ male audiunt. Memini quandoque summi ingenii eruditionisque præceptorem meum, cum amicus eum interrogaret, cur, si quicquam indigne a sacris viris aliquando fit, mali au-

Plato
Euse-
bius.

Salo-
mon.

Publ.
Mim.

Plutar-
chus.

Minoritas.

ētores fere semper Minoritas fuisse ostendatur, cum tamen inter ceteros hi maxime probentur, summamque integritatis & prudentiæ opinionem habeant, hoc apologo ita respondisse: Cum vulpes in quasdam paludes prolapsa esset, & quod tenaci limo retineretur non solum se exigere, sed nec movere quidem se posset, hircines enim ac muscæ mirum in modum aculeis eam suis affligebant, conspicatus forte id erinaceus misericordia motus interrogavit, an a se muscas abigi vellet. Cui illa minime vero, inquit, hæc enim cruore meo jam tumidæ non multum me jam afficiunt: at si eas propuleris famelicæ alæ supervenient, quæ majori me tormento macerabunt, & quicquid sanguinis superest id omne exhaurient. Hic, agebat ille, muscis hircinibusque comparandi omnes isti videntur, qui se fratres appellant. Qui enim locupletes & assidui sunt, quoniam multum sanguinis (opes enim nostris temporibus viscera hominum habentur) jam diu exfugere non cessarunt, non admodum nobis molesti sunt. At qui inopia opprimuntur, illi famelici, frementes frendentesque dentibus uni omnium maximam calamitatem in granaria & promptuarias cellas invehunt, facillimeque adiguntur, ut etiam non facienda perpetrent. Traditum est a majoribus *paupertatis comitem contigisse sapientiam*, sed hi illos sapientes intellexerunt, qui, ut Augustinus ait, cum doctrinis suis in barathrum demerguntur. Nam nisi paupertas hæc ita vobis odio haberetur, non esset, cur vos tanquam vulturii cadaveribus insidias strueretis, non esset, cur ad eos, qui ob malam valetudinem testamenta scribere incipiunt, properaretis. Nullum certe testamentum, nulli codicilli fiunt, quibus aut filii exheredentur, aut proximi agnati prætereantur, extraneis institutis, nisi vobis ipsis ut plurimum suadentibus tabulasque obsignantibus. Sed hæc parum ad te pertinent, qui scio te in has pedicas illaqueari non patieris, meliorumque exempla, qui mos est tuus, imitaberis. Verum illud ad te multum pertinet, quoniam studiis fortasse, quibus solum natus es, poteris incumbere. Si enim quæ a te gesta sint, quibusque modis excellueris, retro volueris computare, te plurimum literariæ professioni, te eruditorum libris debere non negabis; esque tu sic a natura institutus, ut nunquam a studio cesses, & cum cæterarum rerum satietas aliquando capiat, in auctoribus pervolvendis es indefessus. Quæ

tua

tua diligentia de minimo te ad summum gradum extulit, fecitque, ut ille ait, de Rhetore Consulem, ut merito in ea tibi sit exercitatione persistendum, nisi maximæ alicujus impietatis accusari velis, quod tam perspicax & vegetum ingenium æruginè infici permitteres, &, quæ rarissima homini bona Deus concessit, negligeres, & fere contemneres. Qua in re Creatori ipsi injuriam & notam inureres, qui contra Evangelicum dogma margaritas ante suum oculos projecisses. Itaque tibi omnino institutio illa probanda est, in qua maximum tuis studiis otium suppeditetur, Οὔπι enim, ut Homerus ait, Δοτὶς ἐστὶ θεῶν ἐλακύνδεια δῶρα, ὅσσοι αὐτοὶ δῶσιν, ἐκὼν δ' ἔχ' αἰς πρὶς ἔλοιτο. Quemadmodum autem in hac observatione id dabitur, cognoscere certe non possum, si omnino nihil de lege remittatur. An poteris & jejunio & frigore macerari, idemque lectioni alicui operam dare? Non ejusdem certe opinor & famen, & sitim, & frigus, hujusmodique corporis mala perpeti, & nihilominus in libris lectitandis operam consumere. Sic abstinendum cibis Hieronymus præcipit, dum non palpitemus, & respirare vix possumus, ne in lectione, in vigiliis quicquam solito minus faciamus. Quapropter cum diversus homini stomachus, alia aliorum palatis placeant, aliquisque modico cibo se maxime alat, cum alius etiam vix immodico alatur, non potuit certa lege certis horis hic quicquam in commune constitui. Quod tamen si vos observatis, evenit, ut necesse studioso viro plerumque sit, aut non a lectione alienari, aut a vestra regula discedere. Sed concedamus commoditatem tibi & otium permaximum in studiis fore, nihilque de pristina illa lucubrandi consuetudine diminutum iri, quænam ea esse arbitraris, quibus tibi fuerit insudandum: An juris civilis studia? Minime vero, ea enim nihil ad vestrum ordinem faciunt. Nam cum fundamentum totius vestræ religionis altissima sit paupertas, actio vobis nulla competit, nec legitimam per sonam in judiciis standi habetis. Humanitatis igitur studia? Atqui non tuo sed alieno stomacho tibi insudandum fuerit, volentque te statim Dialecticum fieri, ut tanquam Proteus aliquis in argumentationibus insuperabilis fias. Scis inverso Aristophanis carmine, vir pernegans contraque dic corvos, ut est mos phratræ. Sed & Christi illud præceptum oblivisci, & de memoria obliterare necesse fuerit, *Sit sermo vester,*

*Homerus
Iliad. x.
vers. 65.*

Hieronymus.

Minoritarum studia.

est, est, non, non. Quicquid enim ultra adsurgit, ex malo proficiscitur. Adde quod ubi hoc perdidiceris tum ad suam illam *θεολογίαν*, seu potius *ματαιολογίαν*, deflectere te cogent, ubi non instrumentum novum, unde fides est, non ejus interpretes, Ambrosium, Augustinum, Nazianzenum, Chrysostomum, atque horum omnium instar Hieronymum legere tibi permittitur, sed in columen quoddam scriptorum te demergent, duos Alexandros, Scotum, Nicolaum Relyrum, Richardum tibi contrerraneum, & Angelum (a) Clavasium, & ante omnes sanctimonia vitæ illustrem Bonaventuram, eos nocturna diurnaque manu versare jubeberis, ut non citra stomachum operam aliquam literaturæ navare possis. Eo te doctiorem existimabunt, eo meliorem, quo ab elegantia verborum magis abfueris. At non ita humanitatis studia averfati sunt illi sacrosancti patres. Cujus rei exemplum tibi ex Sozomeno referre operæ pretium fuerit. Cum nihil non moliretur Julianus Imperator, quo Christianam religionem subverteret, existimavit certissimam illam viam fore, si humaniorum literarum imperitos Christianos fecisset. Cum enim in his Gregorius Nazianzenus, Basilus Magnus, multique alii excellerent, suis ipsos gladiis Ethnicos superabant, quippe qui eorum ineptias ex scriptoribus intelligentes facillime poterant confutare. Igitur legem tulit, ne qui Christiani dogmatis, Heroicos, Tragicos, Comicos Elegos Poëtas legerent, ne historias alienæ sectæ, a summis viris editas, haberent, ne omnino verborum elegantiam ex his auctoribus discerent. Quamobrem Apollinaris Syrus Encyclopediam illam nobilem exemplo Homerici poematis ad Saulis usque imperium conscripsit viginti quatuor libris, & Alphabeti ordine complexus est. Idem Comæ.

*Juliani
in Chri-
stianos
impietas.*

*Commen-
tum ejus
callidum.*

*Apollina-
ris Syrus.*

(a) A Clavasio ei nomen: Clavasium oppidum Pedemontii, Observantium hic, qui & ordo Franciscanus, Vicarius generalis. Omnium, inquit, Jac. Philippus Bergomas *Chronic lib. 16.* divinorum dogmatum eruditione conspicuus, & divini sermonis declamator ardentissimus, atque famosus, sed & quadam humilitate & sanctimonia clarissimus effulsit. Qui licet ordinem suum Observantium citra montes per plures annos verbo & exemplo digne & laudabiliter maximo cum labore direxerit, nihilominus cum divini prope ingenii existeret vir, ut merito re & nomine dici possit Angelus, opus certe dignissimum edidit, quod a se Summam Angelicam nuncupavit. Obiit Ann. 1499. Philipp. Bergomas *ibid.*

Comœdias, Menandrum imitatus, composuit, Euripidisque Tragica, & Pindari Dyrica felicissime est æmulatus, argumentis ex divina mysticaque nostræ religionis traditione assumptis, seque parem elegantia, ingenio, inventione, charactere dicendi priscis illis ostendit, ut nisi nova semper præ antiquis non veritate sed opinione sorderent, potuerit Apollinaris omnibus illis unus ipse æqualis & fere major existimari. Quod ubi animadvertit Julianus, edictum suum parum validum planeque nullius efficaciam futurum cognovit, cum Christiani eadem ex Syri lectione potuissent addiscere, quæ apud Homerum, Menandrum, ceterosque id genus Poëtas legi ipse vetuerat. Quam ob causam delusus perniciosum illud decretum revocavit. Vides nunc & apertissime perspicis, quantum Christianæ professioni harum literarum cognitionem profuturam vel impiissimus ille Julianus judicavit, quod ex eo facile tu ipse poteris intueri, quod videlicet quo quis gravior est in divinis scripturis auctor, eo & mundiore & castigatiore stilo fuit, ut Græcos mittam maximi nominis, Origenem, Basilium, Nazianzenum, quique ob sermonis nitorem *χρυσόφωνοι* dici meruit. Inter Latinos unum interim tibi proponam Hieronymum, quem difficulter judicabis utra in re prævaluerit, elegantius videlicet & copiosius scripserit, an ardentius, fidelius, majoreque pietate de divinis senserit. In utraque enim re in tantum excelluit, ut vix possit quid superet cognosci. An ego hic prætermittam instrumentum omne vetus carmine compositum esse? Quapropter nec Pindare Flaccique lyram in eo desideres. Psalterium enim nunc Jambo currit, nunc Alcaico personat, nunc Sapphico tumet, nunc semipede ingreditur, nec minus Pentametris, Hexametrisque casibus egregie sonorum est. Quo genere *ῥαπσώδιον* & Esaiæ cantica Hebræis leguntur, Salomonis Jobique res gestæ referuntur. Sed & heroici metri magnam auctoritatem illud ostendit, quod Deorum inventum id prisci tradiderunt, quodque oracula non alio dicendi genere constabant, ut merito nullius judicii viros quis existimare possit, qui toto ætatis suæ tempore logis illis & strophis insudant, qui edentuli senes barbari illius anseris libros evolvunt, quique nullius rei majorem curam habent, quam ut antilogiam (cur enim Plautino vocabulo non utar) cautissime sciant intorquere. Verum quid ego his diutius immoror? quandoquidem nisi alius factus es, & contra villici illius apud Tranquillum prover-

Hieronymi laus.

Transilio.

Suetonius.

Sozom.
lib. 1. hist.
cap. 18.
Niceph.
Callist.
lib. 8. hist.
cap. 15.
Christus.

bium & mores & pilum lupus mutasti, non dubitem eadem te mecum sentire, quippe qui sapius de te audiverim, nunquam consuetudinem istam te approbasse, ut sancta Theologia Dialecticorum captionibus involvatur, illudque ex Cassiodoro aferebas, Christum & Apostolos artem Dialecticam vanasque verborum captiones nobis non tradidisse, sed pura & sincera fide & bonis operibus observandam scientiam. Hinc cum ethnicus Philosophus Nicænus priscis Patribus insultaret, illique eum disputationibus implicaturos existimarent, nihil profecerunt, donec a sancto viro simplicibus verbis in justam sententiam perductus se non verborum angustiiis capi posse, sed simplicitate sermonis hominumque probitate superabilem confessus est. *Væ vobis*, inquit Christus, *qui transgredientes legem prosequimini traditiones hominum.* Atqui vos cum Evangelia habeatis, veramque Christianorum legem, in illis minimum operæ navatis, rursusque hæreseos vestræ institutiones ita amplexamini, ita adoratis, ut quoquo terrarum ire vos contigerit, vobiscum circumferatis, & cum nec unum Evangelicæ veritatis caput ediscatis, omnem illam ab homine traditam regulam memoriter habetis, in sinu libellum continetis, tanquam hic vobis secura præstet itinera. Et quum, si quo destinatum erat, appuleritis, quod corpore sospites, quod animo firmi, quod latronum insidiis tuti, id omnes regulæ, quam in sinu continebatis, tribuatis, ut Evangelii Paulinarumque traditionum apud vos sit prorsus *ὁ νόμος ὁ θεῖος ἀειδαίμων*, cur ab homine excogitatis institutionibus plus operæ sancti vos patres adhibetis, quam universo Christiano dogmati, in quo per baptismum & a teneris unguiculis initiati estis? Quid quæso dignum habent ineptissimi & indoctissimi & pessime de toto Christiano orbo meriti illi vestri auctores, qualis (a) Alexander ille Ales, & Richardus Occhas, in quibus pervolvendis omissa Evangeliorum lectione toti estis? Cur omnis vestra ætas in hominum decretis simulque pugnantibus sententiis coneritur? Anne hinc bonos mores, humilitatem, demissionemque animi,

(a) Anglus hic natione in Academia Parisiensi sacre Theologiæ Professor præcipuus. Postquam grandis jam natu religionem ingressus, frater ordinis Minorum, Innocentii jussu Papæ IV. summam in Theologiam scripsit admodum copiosam. Platina in vita Innocentii IV. Jac. Philippus Bergomas Chronic. lib. 13. ad Ann. 1252.

animi, malorum æquanimem tolerantiam addiscitis? An non meministis talem unumquemque esse, quales sunt, ex quorum quotidie ediscuntur libris præcepta? Sed quid ego ulterius hac in re disputem, quandoquidem spero fore, ut tu ab his ineptiis longe alienus sis futurus, ut tamen illi minitentur carceres, & pedorem ante oculos proponant, nihilo tamen magis nihil in te proficiant. Philoxenumque fortasse imitaberis, qui iussus a Dionysio, ut tragœdiam ejus legeret, emendaretque, totam una litura circumduxit, in latumiasque demitti maluit, quam illaudatum opus aut emendare aut legere. Cæterum & aliud est Matti, quod, nescio quonam modo, tibi summo opere displicere non possit. Cum enim abstinentiæ, castitatis, famis, frigoris, inopiæ maximam ostentationem præbeatis, cum mundi hujus illecebrarum vires vos contemplatores prædicetis, cum saxeï pene & indomiti erga omne vitiorum genus videri vultis, qua ratione tam pretiosa palatia, & ut Homerus ait, *Μεγαλὰ ἑσπερὶν* construitis, tam amœnas ambulationes exornatis, tam magna triclinia, tam politas cellulas, tam compta peristylia ædificatis? Nonne in hominum beatitudine & opulentia maxima fere dignitas est elegantia habitationis? Cur vos ab hoc seculo remotos, ejectos, dicitis, cum ejus commoditatibus tam sumptuose utamini? An fortasse non meministis hoc quod Christus in Evangelio præcipit, *Vulpes, inquit ille, foveas habent, & volucres cæli nidos, at filius hominis non habet, ubi caput reclinet.* An fortasse regula nihil prohibemini, quo minus tam laute ædificetis? Atqui ipse non alia de causa instituta indumenta vestra arbitror, quam ut ostenderetur non in magnis ædibus, non in opulentis diversoriis convenire vobis habitare, sed potius huc atque illuc per orbem errabundos ire, Christi Evangelium ubique prædicantes. Quid enim vult aliud Mulonicus ille cucullio, quo capita contegitis, quam ut peregre cum vaditis a sole & pluvia vos tutos reddat? Quid calopodia nudique pedes præ se ferunt? Non ut statim absque longiore more aquas tranare possitis? Quid parabilis ille gilvi coloris pannus? non tutissimum velamentum imbribus præstat? Sic itaque vos fecit, sic instituit Franciscus, seu quod verius (a) est Bonaventura, quasi viatores institueret, non umbraticos viros;

Transitio.

Philoxenus.

Transitio.

Christus.

Minoritarum habitus.

Franciscus. Bonaventura.

(a) Erasmus in Coloquio *πρωτοκλήσιος* Franciscani: *Benedictus non com-*

viros, qui in monasteriis continuam moram traheretis, vel per urbem tantum vagaremini, vos vero succedente defidia ita profecistis, ut Stratonici in Rhodios illud vobis impingi possit. Hic eorum luxuriam taxans ædificare illos dixit tanquam immortales futuros, rursus obsonari tanquam brevi tempore victuros. Nam si quis in vestras hasce ædes descenderit Telema-
chi illud Homericum poterit exclamare,

Homerus.

*Talis adest aula hæc qualis Jovis altitonantis,
Pluraque dictu mira stupor me habet aspicientem.*

*Socrates
Dioge-
nes.
Plutar-
chus.*

Non ita tetricus illo Socrates, & in hoc vestri dissimilis Diogenes. Illi enim cernentes, si Plutarcho credimus, dicerent: *Quam multa hic misera, inusitata, stulta, risus me capit aspicientem.* Sed profecto in re vestra non possum non hoc consilium admirari. Cum enim hominum vita paucis contenta sit, si in usum aliquem vestrum a civibus postularetis non magnam pecuniarum summam hoc nomine possetis excusari. Quam autem ob rem visum fuit titulum hunc struendi atrii precibus prætendi, quod magno dispendio ea in re opus est? quod magna quæque justissime exigenda sunt? Hoc quoque commento immodica quantitas brevi conflatur. Occurrit ad hæc qui marmora donet, conferat impensas. Hic nuda & candida signa, hic modum argenti dabit. Non ita prisca illi & sanctitate illustres monachi, qui arenosa Lybiæ, qui inculta Thebaidis, qui Ægyptiacas solitudines, qui Syriæ sterilia diligebant, atque illic informes caveas, visuque horrida saxa incolebant, in quibus divinæ contemplationi totos se dederent. Verum quid ego tam remota prosequor? Quem instituti illius vestri Auctorem prædicatis, in horrentibus illis Apenninis montibus sedem suam delegit, ubi non pluribus picturis oculos oblectaret, non longis ambulationibus animum demulceret, non commodissimis cellulis corpus foveret, sed assiduo jejunio, perpetua cogitatione, divinæque majestatis admiratione oculos, animum, corpus,

*Habitatio
monacho-
rum.
olim.*

Transitio.

commentus est novum cultum, sed is quo tum utebatur cum suis, erat cultus laici simplicis ac probi. Nec Franciscus invenit novam formam, sed hæc erat vestis pauperum ac rusticorum. Posteriores additis quibusdam verterunt rem in superstitionem.

pus, pasceret. Quem ex vobis alii imitati merito beatitatis insignie nomen apud posteros adepti sunt. Quorum exempla si vos sequeremini haud quaquam necessarium esset eligi de vobis quosdam, qui vestri magistri probitatem per angulos & plateas prædicarent, qui tanquam *συμφωνες ἑπιδες* laudibus in cælum eveherent, qui post mortem pro beato depingerent, cum & ipse ineptias illas mirum quantum damnaverit. Video hinc tamen vos efferri mirisque sanctimoniae imaginibus gloriari. Quapropter vel inviti in vos alluisse Christum cogimur fateri. *Amant*, inquit, *primos accubitus in cœnis & primas cathedras in conventibus, & salutationes in foro, & vocari ab hominibus Rabbi. Unus est magister vester nempe Christus, omnes autem fratres estis. Et patrem nolite vocare vobis super terram, unus est enim pater vester, qui in cœlis est. Ne vocemini magistri, unus enim vester est magister, nempe Christus.* Quod præceptum nos Christiani & eo amplius servare debemus, quod etiam meliores quosque veterum tam superbis titulis abstinuisse legimus. Qua ratione Pythagoras ampulosum illud Sophorum nomen non recepit, maluitque se sapientiæ cultorem, quam sapientem dicere. At vobis non satis est *sapientissimi* titulo, nisi *acutissimum, illuminatum, inthronizatum*, hujusmodique nugacissimas nugas semper inculcetis, ut quorundam nomina sine istius tituli præfatione pronunciare nefas ducatis, & cum in Dominica oratione *Pater noster, qui es in cœlis*, solum dicatis, Aloysium aliquem vel Joachimum ex vestris fratribus *beatum Patrem* appellatis: O mira fatuitatis exempla! O ridiculam vel potius desendam insipientiam! Et pinguis ille pater ea salutatione tam gaudet, quam qui in pancratio pugilem superaverit, quam qui pentathli victor fuerit declaratus. At quum aliquando concioni unius vestri patris adessem, adnotavi eum dicentem: *Quotquot in cœnobiiis vestri hujus ordinis sunt puros puros (a) angelos esse.* Quænam portenta

Christus.

Pythagoræ humanitas.

(a) De Franciscanis non mirum. Cujusvis monachi indumentum *εἶδος ἀγγελικόν, θεῖον σχῆμα μέγα, καὶ ἀγγελικόν*. Vid. Auctores post Theophanem Parisiis editos a Combefis p. 7. Veneratio ejus olim tanta, ut & Reges id amplexi, Duces & Principes, & in eo sepulti, præfens id existimantes peccatorum remedium. Exempla si quis quærat affatim habet Meibomius ad *Cbron. Schatzewenburg* p. 66.

tenta hæc sunt? Omittamus malos, de his differamus, qui optimi sunt. Num idcirco angeli? Nonne separatam horum conditionem

p. 66. De Rege Hierosolymorum Balduino II. Marinus Sanutus *lib. 3. bist. part. 6. cap. 14. Cæpit Rex graviter infirmari, & coram Patriarcha & Baronibus se Regali exuens dignitate genero Fulconi filiarque sceptrum Regni concessit, dixitque se velle Christi amore in pauperie mori, & Canoniorum Regularium S. sepulchri habitum sumpsit &c.* Tumulus Landulfi Principis Capuæ apud virum doctissimum Camillum Peregrinium in historia Longobardica:

*Crimina post vicit Benedicti veste Beati
Quam sacris lacrimis se induit atque piis.*

Ubi autem superstitio paulatim prævaluit, ad eam etiam insaniam a non paucis eventum, ut eandem quæ baptismi existimarint cuculli vim. Δεύτερον βάπτισμα Joan Antiochenus vocat τὴ πρώτη ἀνακαινιστικόν orat. apud Cotelerium i. *monum. cap. 4. ἐν ἀποταγαῖς καὶ συνταγαῖς κατὰ πολὺ ἐργωδεσέρας καὶ φοβερωτέρας συγκειμένη, in renuntiationibus & confessionibus longe difficilioribus magisque formidabilibus consistens.* S. Bernardus *lib. de præcept. & dispens. in fin. Audire, inquit, & hoc vultis a me, unde præter cætera pœnitentiæ instituta monasterialis disciplina meruerit hanc prærogativam, ut secundum Baptisma nuncupetur. Arbitror ob perfectam mundi renunciationem, ac singularem excellentiam vitæ spiritualis, qua præeminens universis humanæ vitæ generibus bujusmodi conversatio professores, & amatores suos Angelis similes, dissimiles hominibus facit &c.* Unde & nomen mutatum monachis. Abjectum inditum baptizatis. Assumptum aliud & novum. Ipse S. Franciscus Joannes dictus adhuc laicus. Hospinian. *de orig. monachor. lib. 6. cap. 8. Irenes Augustæ Typicum cap. 71. καὶ μεγάλη δουκὸς τῶν σχολῶν τῆς ἀνατολῆς κυρὴ Ἀνδρονίκου τῆς Δέκα, τῆς μετονομασθέντος τῇ ἁγίῳ καὶ ἀγγελικῷ μεγάλῳ σχήματι κυρὴ Αντωνίς, & magni Ducis Scholarum Orientis Domni Andronici Ducæ, qui per sanctum & angelicum magnum habitum cognominatus est Domnus Antonius, & mox: Fiant commemorationes dilectæ sororis majestatis meæ, admodum venerandæ & bonoranda Domna Theodora, quæ per sanctum & angelicum magnum habitum cognominata est Domna Irene.* Meminit etiam Erasmus, sed jure improbat institutum id in Colloquio, quod inscribitur *Virgo μισόγαμος.* Baptizati mutabant nomen Christiani facti ex Judæis. Secundum autem baptisma ingressus in monasterium. Et hinc & illi mutabant nomen. Greg. Turonens. *lib. 1. bist. cap. 36. Prodeunte Juda Hebræo, qui post baptismum Quiriacus est vocitatus.* Certe frequens mutatio hæc. Etiam a clericis idem in-

ditionem a mortali labe Deus voluit? His adde quod & eum, qui literatura illa vestra conditus sit, *Baccalaureum* vocatis. Unde quæso id nomen, an a buccis, an ab etymo, quod propius sit, a Baccho, quod videlicet cum plurimarum rerum scientia præcellat, indulgere ei & buccis & Baccho impune liceat. Venio ad concionatores vestros, qui officii sui immemores ea potissimum attingunt, quæ nihil ad mores faciunt. Quot genera sint sanguinis disputant, quod beatorum sint ordines, quoniam modo Deus creet animas, hujusmodique quæstionibus etiam reluctante Paulo totam clepsydræ horam dicendo eximunt. *De his*, ad Titum inquit ille, *volo te confirmare, ut curent bonis operibus præesse, qui credunt Deo. Hæc sunt bona & utilia hominibus. Stultas autem quæstiones, & genealogias, & pugnas legales omitte. Sunt enim inutiles & vanæ.* Idem Timotheo suadet, ut stultas & inutiles quæstiones respuat, quum inde seditiones oriantur. Sunt ubique etiam sua somnia, quæ sibi confinxerunt, narrantes, sunt & qui vaticinia se scire profiteantur, hocque potissimum modo, quos verbis ad cultum & pietatem inducere nesciunt, terrere conantur, quod merito Hercule in malam rem (a) Johanni de Rupefissa Symmistæ vestro vertit. Cum enim se a Deo admonitum universalis judicii affirmaret, cumque mundi finem adesse conclamaret, quia dictis ejus res non responderunt, Avinione ab Urbano quinto captus in custodia mansit. Sunt alii, qui sanctorum vitam sæpissime populo prædicant. Cum in solemnem divo

Baccalaureus unde.

D. Paulus.

Joannes de Rupefissa.

interdum factum. Procop. lib. 1. de bell. Vandalic. "Ενθα λεγεις γενόμενος ἐκείνιος Πέτρος αὐτὸν μετωνόμασεν, ubi Presbyter factus ultro Petrum se ipsum nuncupavit. Alteserr. ad Greg. Turonens. lib. 2. cap. 38.

(a) Joannem vocat de Rupefissa Jacobus Philippus Bergomas ad Ann. 1375. Joannes de Rupefissa, inquit, Minorum ordinis insignis Theologus tempestate hac præter ea, quæ in sententiarum libros accurate doctæque scripserat, in carcerem trusus multa de futuris tanquam Prophetæ scribere præsumpsit, videlicet de duobus Antichristis, & de ecclesiæ conciliatione & de conversione omnium gentium ad fidem Christi, & alia multa, quæ in januis adesse affirmabat. Et hæc a domino Jesu Christo sibi revelata fuisse contestabatur, quæ non modo non evenere, sed oppositum in omnibus fuisse constat. Hujusmodi autem pronosticatores multi ab initio decepti fuere. Quibus satius fuisset silere, quam talia temere loqui.

Josepho diem incidunt, Dii boni, quot laudes, quot præconia, & quam grandia sonant! Non satis est hunc cum Evangelio virum justum appellare, ut qui Mariam ~~καθαγιασται~~ noluerit, sed Apostolis, sed Præcursori præponunt, nullum in cælo locum reperiunt, in quem eum reponant. Quod cum quandoque olitor quidam audisset, exclamavit, si non est ubi condatis, in meam hanc corbem beatissimi viri, quicquid est, reponite. Et ille quidem satis facete, nisi in cælo indignaretur Joseph, cum ipse summa concordia cum cæteris piis agat, nec qualitatem inter eos nos homines possumus nobis ipsis fingere, & Christi illud oblivioni mandare: *Erunt novissimi, sicut primi, & primi sicut novissimi*. Sed quid quæso tacemus esse ausum quendam Minoritarum sex millia fabularum in unum librum conferre, ex illisque execrabilibus exemplis pene Christo parem facere Franciscum, ut nihil dixerit, fecerit in terris Christus, quod æque a Francisco dictum factum non sit. Ah quam immemor ille apud Matthæum dici, *non esse discipulum supra præceptorem*. An cum vilissimus artifex operi suo titulum hunc posuerit, *μωμήσεται τις μάλλον ἢ μιμήσεται*, neminem videlicet artis æmulum passus, & nos incomparabilis potentiae virtutis, sapientiae, Christum Deum patiemur non alia videri fecisse, quam quæ etiam mortalis homo egerit? At dicetis non nostrum hoc delictum est. Age unus male fecerit, num ex unius peccato omnes nos reos facies? & quod una ovis scabiosa sit, totum gregem num idcirco repudiabis? Hercule vero, sed & hæc omnium culpa est, quod cum in ordinariis illis sanctorum laudibus, quas quotidie recitare ex Pontificia lege tenemini, Petrum, Paulum, Andream, cæterosque Apostolos tum alios etiam in consortium piorum relatos, brevi oratione transigatis, Christique celebrationem paucis verbis veneramini. Ubi tamen ad Franciscum deventum est, longe plures orationes diffusioresque tractatum de eo recitatis, quam omnibus simul sanctis cum Christo tribuatis. Animadverti quandoque & hoc indoluique, cuique nebuloni esse concessum, ut sancti cuiusque viri, quomodocunque libuerit, vitam conscribat, falsa que veris immisceat, *αίχμαλον π μύθον* etiam inter mysticas ephemeridas inserat, Christianoque orbi in tantum imponat, idque nemine reclamante. Sed ea omnia vobis permittuntur, quippe qui tametsi aliquid ex canonibus vestris facere prohibeamini,

nihilominus ex rescripto aliquo concessionem quamcunque extorquetis, cum tamen in Evangelio facilius esse dicatur cœlum & terram præterire, quam delege unum apicem cadere. Quæso autem an non cum contra institutiones Francisci & traditiones, quamvis indulgente Pontifice, aliquid facitis, non amplius Francisci dogma observatis, sed novum quoddam multo laxius vos ipsi constituitis. Cum enim tam felix illud diploma tam sollicitè concedi petiistis, ut liceret omnium delicta in sacramento confessionis audire, indictaque pro ratione pœna confessos absolvere, cum sacerdotum id prius muneris esset: nimirum quod *οὐδὲ ἀλφίτα* faciebat, conducibile, utilissimumque visum est, si ea vobis facultas concederetur. Verum hoc satis & super. Video enim me eo progressum esse, ut, quod ajunt de vino, excreare incipiam. Igitur ut causam omnem tibi Matti breviter percenseam, ex his quæ a nobis perscripta sunt, quæ primo hoc impetu, dum acerrime nuncius hic mutati a te instituti me perturbat, effudi, scio evidenter potuisti comprehendere vitam hanc Minoritarum, etsi ex præscripto observetur, non tamen perfectam laudem mereri, in qua multa nos agere oporteat ab Evangelio dissidentia, plurima penitus a sanctorum Patrum traditionibus discrepantia. Quapropter cæterorum, quos laicos vocatis, nullius addictos jurare in verba magistri, non tot salebris esse obstructum vivendi genus opinor, quin si virum proponamus integrum & humanis deliciis inconcussum, quem hætenus tu egisti, longe faciliorem ei existimem viam, qua salutem apud cœlestes sibi possit acquirere. Unde nihil in mora esse debet, quo minus de sententia decedas, redeasque rursus in solutum illud vivendi genus, quo nihil est gratius cœlestibus. Addubitas fortassis, vulgi voces expavescis, ne tuam hanc resipiscenciam admirentur homines, plebesque tanquam inconstantem vellicent. Sed nescis quam levis quamque facilis sit plebeculæ istius rumor, quamque bono viro nihili habendus? Ostendit certe id, quisquis ille fuit *ὁ μυθολογῶν* auctor, qui, cum vidua in cœlibatu amplius stare nollet, sed vulgi irrisiones vereretur, eas potissimum salibus cavillisque demordentes, quæ ad secundas nuptias transeunt, hoc facto a nutrice admonitam tradit, Quem enim gilvum asinum aluerat, viride colore depingi jussit, & per urbis vias circumduci. Cujus rei admiratione asinum, quem hoc

colore non viderant, plebes omnes animi gratia per urbem comitabantur, clamoribus jocisque persequabantur. Qui cum a principio vulgi fabula fuisset, quotidie autem asinus hic traduceretur, desierunt tandem admirari. Idem viduæ eventurum præfagiebat, per aliquot enim dies in ore plurimum futuram, sed brevi tamen fore, ut sermo ille conticesceret. Hujus rei simillimam hanc discessionem tuam existimato, etsi enim primo mense plurimi admirabuntur, & illi quidem indoctissimi, deinde tamen silentio supprimetur. Nam alicujus iudicii viros non est quod insultaturos arbitrare, quandoquidem optime illi noscent nulla te adhuc lege coerceri, (a) annumque

(a) Tempus varium probationis. Triennium requiritur nov. 5. cap. 2. nov. 123. cap. 35. ut & Typic. Irenes August. cap. 30. Biennium alibi sufficit, can. monasteriis 19. qu. 3. Gregor. Magn. 8. epist. 23. *Præterea monasteriis omnibus fraternitas vestra districtius interdicit, ut eos quos ad convertendum susceperint, priusquam biennium in conversatione compleant, nullo modo audeant tonsurare.* Alibi ut hic annus, can. Gonsaldus 17. qu. 2. cap. ad Apostolicam ext. de regularib. cap. non solum ext. de regular. in. 6. Concil. Trident. sess. 25. cap. 15. Franciscanis hunc præscriptum Erasmus alibi etiam indicat, in Colloquio scilicet, quod inscribitur, *Exequiæ Seraphicæ. Professio*, inquit, *talis non obligat nisi post annum probationis, quo gestare jubentur tunicam cum caperone: sic enim loquitur vir ille Seraphicus.* Cæterum nequis meretur, quod ordo Franciscanus & religio olim tanti, ut tegi veste Franciscana, & in cuculla mandari terræ, crediderint viam ad cælum, sciat nihil tum vulgatus, nec plebi quicquam persuasum fortius, cum nondum collustrasset Evangelii eam lux, quam a Christo, cum apparuisset, fidem factam Francisco, omnes salvos evasuros, nec perituum ex iis quenquam, qui gilvo induti, accincti fune & calopodiis militassent in ejus castris. Erasmus de eo eleganter in Colloquio jam dicto: *Principio prædixit Dominus Patriarchæ Seraphico futurum, ut quo grex Seraphicus magis increbresceret, hoc illi pabulum abundantius suppeditaret.* Deinde aperuit & hoc, quod quotannis in die illi festo, omnes animæ non modo fratrum, qui sacrosanctum illum gestant habitum, verum etiam ordini bene cupientium, ac de ipsius sodalibus bene merentium, ab igne purgatorio liberarentur. TH. *Tam familiariter Christus cum illo fabulabatur?* PH. *Quid ni ut cum amico & sodali, quemadmodum Deus pater fabulabatur cum Moise. Moyses a Deo traditam legem tulit ad populum: Christus legem Evangelicam promulgavit; Franciscus legem suam angeli manibus bis descriptam tradidit Seraphicis fratribus.* Sic astu captus terrarum orbis. Sic quæ evelli vix potest infixæ non dicam

numque vobis dari, ut interea vires experiamini, ut religionis instituta exploretis, quapropter interea a laïcis solo habitu differre, recedendi veniam liberrimam concedi, legibus ita caveri, qui earum vires tenoremque servet, nullius crimi-

dicam plebi sed procerum etiam animis nefanda hæc superstitio. Vestis an sanctitatem dat? An nebuloni? An homicidæ? Vestis an inspicenda, an vestis fartum? & quid vestis quæso apud Deum? Erasmus rursus audiamus in Colloquio, quod inscribitur, *πρωγε-πλέστοι* Franciscani: *Sunt qui desperent, inquit, se posse a morbo revalescere, ni vestiantur cultu Dominicano, imo, qui ne sepeliri quidem velint, nisi in veste Franciscana.* CO. *Ista qui suadent aut captatores sunt, aut fatui: qui credunt, superstitiosi. Deus non minus dignoscit nebulonem in veste Franciscana, quam in militari.* Cæterum de Francisco ut d'ctis aliquid adhuc addam, quo clarius indoles cognoscatur, quæ de eo opinio, quæ vulgo existimatio, non prorsus abs re me facturum arbitratus sum, si ejusdem Erasmi, cujus operam etiam Pontifex in propugnando Romano dogmate olim dicitur ambiisse, verbis utar, quæ insignia. Ita is in Colloquio, quod Concio inscribitur seu Merdardus? *Ferunt, inquit, patriarcham Franciscum aliquando concionatum apud sorores aviculas, a quibus magno silentio sit auditus, & mox: Putant nonnullam esse religionis partem, si cum suo Francisco ne Latine quidem loqui seiant.* LE. *Profecto plurimos novi, qui illa ex parte belle referant instituti sui principem, qui caperone dixit pro galero, opinor & vestimentibus pro vestibus. At Franciscus constanter recusavit presbyteri bonorem, quod idem, opinor, fecit Benedictus, & Dominicus. Nunc isti cum suis vestimentibus non abhorrent a galero Cardinalitio.* HI. *Quid ais? imo ne a corona quidem triplici, & humiles illi pauperis Francisci filii porrigunt calceos suos summis orbis monarchis osculandos.* Ibid. in fin. *Franciscus dicitur concionatus sororibus avibus? iste dignus videtur, qui concionetur fratribus asinis ac suibus.* Idem in Exequiis Scraphicis: *Ego a puero religiose beatum Franciscum, juxta mundum nec doctum, nec sapientem, sed profunda mundanorum affectuum mortificatione Deo carissimum semper animo sum veneratus, cunque hoc omnes, qui illius ingressi vestigiis ex animo student mundo mortui Christo vivere. Nam vestem nihil moror. Et mox: Profitentur ante mortem Francisci regulam.* PH. *Videlicet ut eam servent in campis Elysiis.* TH. *Non: sed heic, si revalescant. Et fit aliquoties, ut medicorum sententiis damnati, simul ut sacrosanctam vestem induerint, ope Dei reviviscant.* PH. *Idem sæpenumero usu venit in his, qui eam vestem non induunt.* TH. *Si nihil esset eximii fructus hac in re, non ambirent, præsertim apud Italos, genere & litteris nobiles plurimi, ut in amictu sacrosancto*
spelian-

criminis, infamiæ, notæve reum esse, plurimos gravissimæ auctoritatis viros ex monasteriis hoc temporis interstitio digressos, nihilominus tamen inculpatæ vitæ candidissimisque moribus existere. Non enim, ut est apud Paulum, personarum respectus est penes Deum. Sit aliquis monachus, sit Minorita, sit ex Calagurritanis, si de illis rursus fiat sacerdos, vel etiam omnino se solvat, si bene fecerit, gratiam in cælo acquirit. Sub quocunque tegmine reperiri quilibet bonus poterit. Sub quocunque indumento mali perdentur. Unum est baptisma omnium, & omnes Christiani sumus fratres. Cæterum qui benemeritis polluerit, is quo magis prævaleat, eo melioris conditionis in cælo erit. Quapropter cum vestris majorum merita etiam Chrysostomus aliique vituperatores monachorum scribant, qui una cum aliis vitam in hoc seculo degunt, nulli professioni initiati, modo juste & probe vixerint, hanc potissimum debes viam ingredi, ne qui aliis bene consulere gratamque rem facere solebas, tibi ipsi dum pessime consulis, Christianum illum negotiatorem imiteris, qui cum meracissima vina primæque nobilitatis aliis venderet, ipse sibi acida in vapamque depravata retinebat. Cujus servulus cum in fuga a quopiam deprehensus interrogaretur, cur dominum relinqueret. Nonne legisti, inquit, senariolum illum Ciceroni placuisse, *μίσω σοφιστῶν ὅστις ἔχ' αὐτῶν σοφίαν*. Qui enim sibi ipsi non sapit, is si cæteris sapiat, demens est, Ereboque furiosior & Meli-

sepeliantur. Ibid. Audio Franciscum adeo fuisse mihi ingenio, ut cum pueri per viam incedenti caseum, lac, rudera, & lapides immitterent in rusticanam cucullam a tergo pendentem, nihil offenderetur, sed bilaris incederet & gaudens. Ibid. Imo si fas est aliquid ex Seraphicis mysteriis prodere, efficacior est illorum professio quam baptismi. PH. Quis angelus hoc istis revelavit? TH. Non angelus o bone, sed ipse Christus ore proprio hoc aliisque permulta beato Francisco præsens præsenti patefecit &c. Et deinceps: Et quidem puto Franciscum, licet omnis literature rudem, non adeo desipuisse, ut vetuerit qualemcunque pecunie contactum. Et tamen si id sensit, quanto periculo suos exposuit, quos iussit nudis pedibus incedere. Vix enim vitari potest, quin imprudentes calcent nummum bumi jacentem. Verum qui fit, ut cum Patriarcha iussoribus incedi nudis pedibus, nunc maxime incedant calceis fenestratis &c. Adeat Hospinianum, cui volupe est Francisci vitam exactius adhuc nosse, lib. 6. de orig. monach. cap. 6. & seqq.

Melitide magis infanus. Quum igitur te deceptum videas, proximum est, ut errorem illum emendes. Humanam vitam Plato cum alea comparabat, in qua optimus quisque jactus aleatori expetendus est, sed utcunque tamen acciderit, consequens est, quod male accidit, id arte, quod Comicus ait, ut corrigas. Alioquin si id non feceris, cucullionemque & tunicam, & calopodia, & funem & pallium non exueris, quid ego amplius de te suspicari possim, quam quod vulgo dicitur desperationem pusillanimitatemque in cœnobium te præcipitem egisse, timorem notæ & erubescentiæ in eo te continere. Quæ in re vide etiam ne Hesiodi illud in te intorqueatur, quod & ethnicorum primo Aristoteli placuit:

Plato.

Οὐτ' μὲν πανάρετος ὅς αὐτὸς πάντα νικήσῃ
Φροναίμενος τὰ κ' ἔπειτα καὶ εἰς τέλος ἦσιν αἰμείνω.
Εὐδαλὸς δ' αὖ καὶ κείν' ὅς ὅτι ἐπὶ νηπι πύθεται
Ὅς δὲ κε μήτ' αὐτὸς νοίῃ, μήτ' ἄλλ' ἀκύνων
Ἐν θυμῷ βάλλεται, ὅδ' αὖτ' ἀχρηστὸν ἀνέη.

Hesiod.
ἐργα καὶ ἡμι-
στον.
vers. 293.

Quibus tria esse hominum genera traditur, quorum nobiliores sunt, qui ex se omnia noscunt. Cæterum & illi boni, qui ex se ipsis quidem, quid agendum sit, non satis recte perspiciunt, verum bene monentibus obtemperant. Tertii vero, qui nec ipsi sciunt, nec bene monentibus parere possunt, hi ut prorsus dementes & inutiles ab omnibus explodendi sunt, Cum igitur, tu Matti, quem subvereor, ne plane μάταιος factus sis, primas hæc partes tenere non potueris, sed de gradu dejici te permiseris, consequens erit viro bono & bene tibi consulenti pareas, neque in tertium ordinem te conjici sinas, unde ab omnibus infanus & minime frugi vir existimeris. Deum rogo, det tibi meliorem mentem. Vale.

7. Jun. 1553.
spat. 4. dier

E P I S T. I.

O B E R T U S G I P H A N I U S

T H. C A N T E R O

Aureliani Idib. Januar. 1567.

De loco Virgilio IX. Æneid. Flumen Lipientia.

Pymponio haud scio an satis placuerint, quæ novella adspersam in Virgilium. Certe mihi ipsi unum jam displicet aliqua ex parte. Nam *lib. 9. Æneid.* sic legendum putabam. *Quales aëria lipientia flumina circum*, non ut vulgo *linquentia*. Putabam *liquentia*, quod in veteri Codice inveneram, idem esse quod *liquida*, utque *liquidus* apud Lucretium primam syllabam sæpe longam habet, ita *liquens* habere apud Virgilium, maxime quod Servius & alli, ut scribebam, non meminissent fluminis ejusmodi. Verum apud Plinium jam reperi flumen si-ve amnem Italiæ *Lipientiam*, si modo codices sunt emendati. Verum semper *n* litera interjicienda erit, ut vel *Lipientia* vel *liquentia* scribatur. Plane etsi non ignorem, quod & in Lucretium diximus, veteres poëtas dixisse *flumina Nili*, *flumina Rhæni*, pro *flumine Rhæni*, aut *Nili* &c. tamen haud satis video, quemadmodum defendi possit hæc phrasis & scriptura *Lipientia flumina*, ut si quis dicat *Nilus flumina*, nam *Lipientia* & dicebant, ut & indicat, quod *lib. 3. cap. 18. flumen*, inquit, *Lipientia ex montibus Opiterginis, & portus eodem nomine*. Adeo ut mihi non videatur commode excusari posse ea scriptura *Lipientia flumina*, nisi dicamus *flumina Lipientia* dicta a Poëta, ut ab Horatio dicitur *flumen Rhænum*, etsi in nominibus scæminini generis hujusmodi phrasin non putem exstare. Tu judicabis.

EPIST. II.

OBERTUS GIPHANIUS

T. H. CANTERO

Aureliani VII. Id. Febr. 1567.

De loco Plauti in Asinar. acte 2. sc. 1. in Amphitr. act. 4. scen. pen. & act. 4. sc. 1. Admittere. Providere. Prodigus. Sarta mens.

Admittere in auguriis quid sit non ignoras, unde & *Admissas* aves explicat Festus. Jam in Plauto in *Asinaria act. 2. sc. 1. fol. 59.* sic legendum puto: *Imperium inauguratum est, quovis admittunt aves.* Hoc enim dicere vult servus Libanus, nil fallor. Age, age, incipe, nam quoquo te vertas, favent auguria, jubent, addicunt, admittunt. Vulgo est, *admittunt* Certe & mox sequitur. *Consuadent, certum est bercle &c.* Deinde & in veteri libro ita reperitur. Item in *Amphitr. act. 4. scen. pen.* (*Quis ad fores est fol. 39.*) legendum puto: *prodiguum te fuisse oportet.* Antiquo more. Festus: *Prodigæ.* Vulgo *prodigum* In veteri libro *prodiguum &c.* Sed hoc leve. Item *ibid. act. 5. sc. 1.* (*Spes atque opes fol. 46.*) recte in *vet. Cod.* Neque nostrum quisquam *sensimus, quum peperit, neque providimus.* Ubi *providere* pro *prævidere*, ut sæpe apud veteres. Simodo ut debemus veteres libros sequamur. Sic Pacuvius apud Aul. Gell. *lib. 14. cap. 2.* Nam si quæ ventura sunt provideant æquiparant Jovi. Ita *vett. libr.* Plaut. in *Asin.* Non *bercle te provideram, quæso ne vitio vertas.* Sic *vett. Cod.* Terent. Andr. *act. 1. sc. 2.* Herus est, neque *provideram.* Ita V. C. Sic Horatius igitur recte *lib. 1. epist. 7.* denique quod non *Providisset eum &c.* Ita namque omn. libr. *vett. & editi.* Solus Lambinus reposuit *prævidisset*, invitis omnibus libris antiquis & interpretibus, & ipsissima sententia, quæ cuivis est obvia. Sic *prodicere, promonere, proludere.* dixisse veteres comperi. In eodem Plauti loco *fol. 48.* legendum puto: *Hæc sola sartam mentem gestat meorum familiarium.* Sartum pro integro usurpasse veters notissimum est Festo & aliis. Tralate igitur hic est, *sarta mente pro in-*

integra mente, id est, sana, nam & mox ibi sequitur: *Imo omnes sani sunt profecto. At me uxor insanum fecit &c.* Deinde in veteri libro est *sartam*. Putabam aliquando legi posse *sanam mentem*. Sed hoc non tam bene huic loco congruere videtur. De his tamen omnibus tuum erit iudicium.

EPIST. III.

O B E R T U S G I P H A N I U S

T H. C A N T E R O

Aureliani Ann. 1566.

De loco Festi in Navus. Corn. Nepos emendatur.

IN Festo verbo Navus p. 194. *Navorum imperium servare est Induperantum. Induperantes* videtur Ennius accepisse pro *Imperatoribus* seu *Induperatoribus*, nam veteres participiis vice nominum sæpe usos docuimus in Lucretium 12. Hinc existit sententia elegans: Gravis, & industrii, bonique Imperatoris esse servare imperium, non remittere, non esse nimis indulgentem in milites. Item, est in Cornelio Nepote, quem *Æmilium Probum* vulgo vocant, locus in Pausania in vet. Cod. meo: *Id postquam Lacedæmonii resciverunt, legatos ad eum cum lana miserunt*, Ubi vulgo est *lancia* Sed legendum videtur *clava*. Quod vocabulum nihil aliud valet quam furculus, ramus, fustis. *Clavulam* Varro vocat *taleam*. Perperam, ni fallor, nostri *clavam* pro eo instrumento, quod lingua vulgari *een kolf* dicimus, accipiunt, cum veteribus idem omnino reperiam fuisse quod fustem aut ramum. Ludebant quidem olim clava Romani, fuste nimirum, ut hodie nobiles & studiosi fustem jacere solent. In eo autem loco Nepotis de *Scytale* agi video, quem Gellius *furculum* vocat. Verum tu de his judicabis ipse melius.

E P I S T. IV.

B O N A V. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O

3. Januar. 1556.

Molitur Vulcanius Apuleji editionem.

EGo novam Isidori & Apuleji editionem molior, tametsi non ignoro audaculum quendam investem in utrumque hunc aliquid parare, & juvari ab iis, quos putabam mihi amiciores, sed nihil moror.

E P I S T. V.

P E T R U S S C R I V E R I U S

T H. C A N T E R O

Leydæ 1602. VI. Kal. Mart.

De eadem judicium.

EDidissem jam olim Apulejum, nisi Dn. Vulcanius nova sua editione prævortisset, in qua nihil boni tamen meo quidem judicio præstitum.

E P I S T. VI.

B O N A V. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O

19. Januar. 1607.

De Jani Lernutii Epiniciis.

EPinicia a Jano Lernutio in Spinolæ victoriis scripta non dubito quin videris. Edita enim sunt apud Henr. Verdusium Antverpiæ. Maluissem illum alio in argumento Mu-
fas

fas suas, quæ jam tot annos ab Hyellæ ocellis feriatæ sunt, exercuisse. Sed quid non mortalia pectora cogis Auri sacra famēs? quæ & illum arreptum satis declarat epigramma *πρὸς Φανη-
κλὸν*, quo poemata suum claudit in hunc modum:

*Copia te cornu pleno ditavit, & undat
Te penes ubertas aurea, at una mihi
Vena domi scatet in numeros. tu flumina nostra
Musica ames: recreet me Tagus imbre tuo.
Hoc si displicui pretio solare dolentem,
Hæc mea sit merces, Spinula, si placui.*

Elegantissime profecto ne dicam impudentissime petax. Sed de his ipse viderit. Bochii triumphalia in adventum & inaugurationem Alberti Archiducis hic vidi venalia. Sed ego ejusmodi delicias xvi. florenis nolo emere.

EPIST. VII.

BONA V. VULCANIUS

T. H. CANTERO

Lugdun. Batav. Ann. 1604. 2. Febr.

Quædam de Lipsio.

DN. Monavius vi. Octobr. vitam hanc cum meliore commutavit magno sui desiderio amicis relicto. Item: Lipsius a Rege Galliarum ad instaurationem Academiæ Parisiensis vocatus honesta missione petita itineri se accinxisse dicitur. Item: Sparsus fuit rumor de obitu uxoris ipsius, sed parum certus. Memini eum aliquando mihi per jocum fortasse dicere solitum, se non amisisse spem secundarum nuptiarum.

E P I S T. VIII.

J O A N N E S M E U R S I U S

T H. C A N T E R O.

Papinius Statius & A. Gellius emendantur.

Statianam hanc correctionem e multis unam vide *Lib. 3. Thebaid. p. 184. edit. Ultraj.*

*Ne mihi tunc moneo lituos atque arma volenti
Obvius ire pares ventis aut alite visa
Bellorum proferre diem.*

Quid ventis hic loci? plane non video. An ex iis omnia, etiam captari solita? Nescio. Sic scio legendum:

*Ne mihi tunc, moneo, lituos atque arma volenti
Obvius ire pares, extiso' aut alite visa,
Bellorum proferre diem.*

Prima tantum dictionis litera in finem unde avulsa rejicienda cum nota *Συναρτησις*. Transeo ad Agellium *lib. 16. cap. 16.* ubi locus item hodie mendosus: *Esse autem pueros in utero Varro dicit capite infimo nixos sursum pedibus elatis.* Corrigo, *capite infimo*, vel in *infimo*, *nixos* &c. Hæc te mi Cantere, si vacat, arbitrari velim.

E P I S T. IX.

B O N A V. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O.

Lugd. Batav. 16. Octobr. 1598.

De aranea Gruteri.

Gruterus araneam suam apparat, de qua ita ille ad me: *Morbus meus vertiginosus vix patitur, ut libros attingam. Alioquin jam absolvissem araneam meam, sed ea mihi valetudo, ut boram.*

boram integram de die intentius *scriptioni* impendere aut non audeam aut nequeam sine *accessione morbi*. Producam tamen animalculum istud, si vixero modo, *nundinis vernis*. Quod si *vestrae Musae*, tuæ inquam, Scaligeri, Douſæ, aliorumque, horridam illam *bestiam* redderetis interim *honestiorem*, *immortalem me factum* putarem. Tale & tantum a tantis viris petere non est *confidentia*. Spero tamen uti id tua opera *impetratum nanciscar*. Ut autem noris volo eam esse *exemplar Principis absolutissimum*, sique imitetur *mores ejus Rex in bellicis*, in *togatis*, *privatim ac publice*, futurum ut intret *templum illud honoris & virtutis*. *Sophistice* ibi ego multa, sed non ita tamen, quin mihi persuadeam *placitura Politicis viris*, quibus eam dare volui veluti *gustum*, dum orno opusculum plenum *Notarum politicarum in Suetonium, Sallustium, Vegetium, & Onofandrum*.

EPIST. X.

PAULUS MERULA

T. H. CANTERO

Lugd. Batav. V. Kal. Decemb. 1604.

De fœtu Merulae venatico.

EST sub prælo magnorum virorum auspiciis fœtus saltuarius, idiomate nostro, opus vere ad Principem pertinens, in quo non solum constitutiones, quæ in his regionibus promulgatæ de venatione, sylvis, fabuletis, sed & alia omnia, quæ de re venatoria apud varios auctores Latinos Græcosque leguntur.

B O N A V. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O

6. Maji 1602.

Religio Lutherana a Wouwerio abjurata.

DE Wouwerio nostro inaudieris fortasse eum Romæ in sacello quodam D. Virginis Lutheranam religionem publice abjurasse, unaque cum Scioppio inquisitioni mercenariam operam locare. O bellos Criticos!

B O N A V. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O

Kal. Maji 1603.

De Academia ab Ordinibus erigenda in diœcesi.

DE Amersfortianis mirum etiam. Equidem semper in ea sententia fui, si Ordines Ultrajectinæ ditionis ad instituendam Academiam animum adjicerent, Ultrajectum potius, quam Amersfortium, ad eam rem delecturos.

O B E R T U S. G I P H A N I U S.

T H. C A N T E R O

Argentorati 1577.

De Lipsii plagio in notis ad Tacitum.

ID quoque scire te velim Lipsium in Tacito edendo compilasse scrinia & Mureti & maxime Chiffletii Burgundi Professoris juris Dolani viri doctissimi & humanissimi, qui hisce diebus

bus scriptis ultro ad me literis omnis humanitatis plenissimis graviter de Lipsio mihi est conquestus. Quibus literis & id adscripsit se brevi Tacitum cum scholiis copiosis editurum & sua a Lipsio vindicaturum. Sic vos non vobis &c.

E P I S T. XIV.

J. H E U R N I U S

T H. C A N T E R O

1592.

De Lipsio judicium.

DN. Lipsius Leodii latitat. Dictionarium historicum vel talis argumenti quid fabricat. Aliquid non dubito in illo otio magni molitum. Typos Raphelengianos ad se ferri voluit. Quæ de illo temere effutiuntur, nunquam ego etiam credidero. Novimus Lipsium. Et ego scio illam ingenii aciem adeo hebescere non posse, ut eo veniat, quo illum abiisse effutiunt.

E P I S T. XV.

H E R I B. R O S W E Y D U S

T H. C A N T E R O

Ann. 1598.

De eodem.

EQuidem de Principibus Criticis sæpe ita statuo. Ingenium Scaligeri supra judicium esse; judicium Lipsio supra ingenium. Tædio nunc sunt Lipsio fastuosa ista ingenia, quem ad morum honestatem ipsa probitas finxit, quam auxit augetque in dies singularis pietatis amor, quo juventuti apud Grudios præluceat. His demum ducibus ad æternitatem fit via, & transmittitur posteris nomen immortale.

E P I S T. XVI.

N I C. D A L I U S

T H. C A N T E R O

II. Nov. 1580. Lugd. Bat.

De Joanne Salisberienfi.

TUmultus Leydensium ecclesiasticorum compositus est arbitro Lipsio. Item: Scriptor est, cui nomen Joannes Salisberienfis ævi proavorum, qui in libro, quem Polycraticon de Nugis Curialium inscribit, apud quem multa Agelliana legit olim & notavit Lipsius &c. Si is apud te est, aut quem alium amicum, gratum, valde inquam gratum, feceris, si Lipsio mittas. Agellio nomen erit ei. Auctoritates sunt Prisciani & aliorum apud Lipsium bonæ.

E P I S T. XVII.

J O. W I T T I U S

T H. C A N T E R O

Correctus Plinius Secundus.

L*ib. 2. epist. 1. C. Plinius. Cæsares, quibus suspectus atque etiam inuisus virtutibus fuerat, evasit. Reliquit se incolumem optimum atque amicissimum tanquam ad hunc ipsum honorem publici funeris reservatum. Sic in vulgatis concepta lectio fuit & corrupta. Mihi ut aspexi patuit fraus. Legebam insistens vestigiis scripturæ. Reliquit Sen. incolumem i. e. senatum. Vulgatæ porro lectionis error, siquid id scire refert, ortus est ex brevi ratione scribendi Sen. ex quo imperiti illi nebulones se fecerunt, non attendentes illud Senatum significare. Plinii editio Parisiensis Ann. 1588. Cl. Minois fol. 22. vers. omittit illud se & legit reservatus. In notis tamen ait Minos, reliquit incolumem, id est, reliquit se incolumem.*

Scilicet. Senatum in libb. vett. ut Lipsius docet lib. 2. var. cap. 3.

E P I S T.

EPIST. XVIII.

A. VORSTIUS. N. N.

Venetiis. Ann. 1620. 14. Maji.

De Ducis Florentini thesauris.

QUANTOS qualesque Ducis Florentini viderim thesauros mirum & incredibile dictu. Vasa ex solido auro, quæ magnæ & lautæ mensæ instruendæ sufficiunt, deaurata, argentea inæstimabilis pretii sunt. De gemmis lapidibusque pretiosis quid dicam. Soli ejus adamantes, quatuor myriades auri valere dicuntur. Item: *Aldes*, quæ Florentiæ in sepulturam Mediceæ familiæ extruitur, portentum dici potest. Intus tota ex jaspide, exterius marmorea tota. A quatuordecim annis extrui cœpta annos xxx. vix perfici posse putatur. Novem myriades auri ad ejus structuram destinatæ necdum sufficiunt.

EPIST. XIX.

J. A. N. GRUTERUS.

T. H. CANTERO.

Ann. 1614. Francofurti ipso die Paschatis.

De Gruteri Cicerone.

EGO jam quartum viduatus uxore mea in literis totus sum. Imo quod mireris involvi me intricatioribus. Recepi enim editionem Ciceronis, quem Janus Guilielmus ante 30. aliquot annos meditabatur edere collatum cum mss. Variantes eas lectiones habeo penes me, sed nihil præterea, nisi pauculas ejusdem notas, adeo ut e stercore seligendæ mihi sint paucae gemmule tædio & labore infinito. Pergo tamen & pertundo securus omnium: tanquam videlicet immori Tullio sit alteram accipere vitam.

E P I S T. XX.

B O N A V. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O

Ann. 1602.

De Gruteri instituto.

GRuteri institutum edendi auctores integros non probo. Sunt enim inter eos non pauci, de quibus haud immerito dici queat. Quam multis quam pauca loquuntur. Magno itaque judicio & delectu ad hanc editionem est opus.

E P I S T. XXI.

J O. W I T T I U S L A M B. V A N D E R B U R C H I O

Decano suo

Parisiis 1613. 14. Kl. Jun.

De libro quodam Lamb. van der Burch.

Joannes
de Wit
Stephani
filius Ca-
nonicus
ad Divam
Virginem
Ultra-
jecti.
Obiit Ro-
mae Ann.
1622.

DEstinasti ad nos mittere scripta tua de Mariani templi primo exordio, origine, & progressu, scireque a me cupis, an hæc talia etiam genio nostro convenient, & faciant ad gustum. Clariss. Domine, deliciæ nostræ sunt, hic campus noster est, hæc arena, inquirere, inquam, excerpere, annotare, describere ea quæ sunt ævi vetustioris & seculi prisci. Memineris, quam arcte nos teneat reverendæ antiquitatis studium, cui vicissim illud acceptum habemus, quod viris magnis & illustribus nos commendavit, indiesque reddit commendatiores.

E P I S T.

EPIST. XXII.

Idem eidem

Ann. 1614. VI. Kal. Decemb.

De temporum iniquitate.

CONsidero te commonstrare fatalem naturæ legem, & salutarem atque benignam Dei voluntatem. Conspicio fecundum culpæ seculum, quo noxæ probitas, calumniæ pudor, contemptui & ludibrio pietas est. Animadverto inclinantis tempora, & bonis laudatisque viris iniquiora, quæ nempe ab omni publica functione eos arceant propellantque, quos natura & virtus ad gubernacula efformarunt & ad clavum. Hisce videmus jam (proh dolor!) inter remiges vix esse locum aut sentinatos. Quid agant? hæc est fides? hæc est illa aurea ad raucedinem & ad tædium decantata libertas? Libertas, sed qua facie? Quo stringam nodo mutantem Protea vultum? Interim ego Petri cymbam non commuto, extra quam didici nullam superesse salutem. In hac mie charissimi imposuere parentes, tenuere fidi Rectores, in hac vivam lubens, in hac moriar lubens.

EPIST. XXIII.

Idem ARN. BUCHELIO

Ann. 1615. XII. Kal. Jun.

*De historia restituta Caroli VI. Francorum regis Lutetiæ
scripta a monacho apud S. Dionysium. Nicolai Brajæ
Poëma de gestis Ludovici S.*

OTii nostri rationem pro me dabit historia restituta Caroli VI. Francorum regis, conscripta olim Lutetiæ a monacho apud S. Dionysium, stylo pro illo ævo satis eleganti. Opus est immensum XXI. scilicet papyri codicum, & ab amanuensibus misere depravatum corruptumque. Id ipsum multo sudore

& vigiliis tam feliciter integravimus, ut inter viros clariores D. Gothofredus Fil. I. C. admirabundus operam nostram approbaverit, cum a Flandro non exspectasse se diceret, id quod difficulter Francus & eruditior indigena præstare potuisset. Hæc clarissimorum virorum de labore nostro judicia effecere, ut alii quoque similem operam nostram exigerent in manuscriptis Paschalii Ratberti Corbejenfis Abbatis, qui vixit tempore Caroli Calvi, quod onus trium videlicet ingentium tomorum, quamvis primo recusassem, tandem suscipiens intra semestrem tempus cum honore deposui. Præterea emaculata a nobis aliquot B. Fulgentii opuscula. Item Nicolai Brajæ poemata de gestis Ludovici S. Nec non historia Albigenfium, & innumera venerandæ antiquitatis monumenta a me delineata observataque, quæ omnia occupationum & negotiorum nostrorum facile reddent testimonium.

E P I S T. XXIV.

A U B. M I R Æ U S A D R I A N O
V A N D E R B U R C H I O

Graphiario Trajectensi

VII. Decemb. 1604.

De obitu Jani Doufæ.

EX tuis literis Janum Doufam obiisse intelligo. Quid dicam? Utinam talentum a Deo acceptum melius impendisset. Certe homo religioni nostræ inprimis noxius fuit, ut alia non addam. Te in ejus obitum carmen scribere pii haud libenter audiant, & absit, ut tui versus inter impia impiorum epigrammata (nam si ingenia istorum novi, scio, sed taceo) notentur.

EPIST.

EPISTOLARUM. 67

EPIST. XXV.

ANDRÆAS SCHOTTUS
TH. CANTERO

Antverp. 1600

De Guilhelmo Cantero.

SI Guilhelmus frater plures novarum lectionum libros reliquit ineditos, aut tuos auxisti, addi optem iis Variarum scriptoribus, quos jam inde a Politiano, me rogante, Francofurti adornant, urgente etiam Jacobo Bongarsio Regis Christianissimi Oratore.

Idem eidem.

Qui mihi carus olim Guilhelmus frater tuus, homo doctissimus, cui oculos & os clausi olim Lovanii &c.

EPIST. XXVI.

B. VULCANIUS
TH. CANTERO

1583. 24. Novemb.

De edendis a Vulcanio.

PRodiit Bibliotheca Gesneri millibus aliquot auctorum locupletata. In qua Jacobus Frisius, qui, cum aliquando communicavi, quid pararem, nimium mihi favit. Nam pro editis ea recenset, quæ nondum excusa sunt, neque fortassis intra aliquot annos excudentur. Qua in re tametsi mihi injuriam facit, erit tamen incitamento ad maturandam editionem.

E P I S T. XXVII.

B. V U L C A N I U S

T H. C A N T E R O

1597. IX. Novemb.

De Cyrillo Vulcanii.

*Francij-
cus a Bo-
vadilla
Archie-
piscopus
Burgensis
Cardina-
lis eden-
dos cura-
vit Tole-
ti B. Cy-
rilli Alex-
andrini
episcopi
xvii. libr.
de adora-
tione in
spiritu &
veritate
interpre-
te B. Vul-
canio.*

INtelligo ex Andrea Schotto Cyrilli libros xvii. *de adoratione in spiritu & veritate* excusos Toleti me interprete, quos magnopere aveo videre, neque enim dubito, quin Theologi Salmanticenses suas notas sive censuras adjecerint. Nolunt enim illi ferre hunc modum loquendi Cyrillo valde familiarem, *Fides justificat &c.*

E P I S T. XXVIII.

Idem eidem Ann. 1593.

De Apulejo Vulcanii.

IN editione Apuleji primum locum tenebunt philosophica illius scripta per me pristino suo nitore restituta. Asinus aureus caudam trahet. Sed quid potest esse magis aureum philosophicis illis? præcipue ubi expolita fuerint, & erunt omnino; cum meo labore, tum vero nominis tui, cui inscribentur, radiis illustrata.

E P I S T. XXIX.

Idem eidem. Ann. 1587.

De Joannis Secundi poemate & aliorum.

Triumviratus meus, hoc est, Poëmata trium fratrum, Nicolai Grudii, Hadriani Marci, & Joannis Secundi, nescio quo pacto hætenus apud Plantini præla locum non inveniant. Scripsit ante annos aliquot nescio quis commentarium in Regiam pecuniæ Joannis Secundi &c.

E P I S T.

EPIST. XXX.

Idem eidem. Kal. Sept. 1587.

Libros aliquot fortibus Vulcanius exponit.

EGo ut Bibliothecam meam libris non necessariis exonera-
rem, ex consilio amicorum libros aliquot fortibus exposui,
quorum catalogum & conditiones ad te mitto, ut si & tu for-
tunam tuam experiri voles mature, hoc est, ante decimum
sextum hujus mensis diem nos certiores facias.

EPIST. XXXI.

OBERTUS GIPHANIUS

T H. C A N T E R O.

Aureliani 23. Maji 1567.

Adversarius Giphanii Carrion.

Ille qui ea fulmina in me jactat anne ut divinavi est Ludovi-
cus Carrion: quem mihi nomen amicissimum putavi. Cer-
te eum esse indicavit Dn. Bombergus. Sic Lucretiana mea
ubique vapulant, sed tua & tui similium amicitia fretus vana
illa fulmina esse judico.

EPIST. XXXII.

Idem eidem 1587.

Lambini plagium.

PRæterea nosti quemadmodum mea compilarit, meque tra-
ctarit Lambinus in Æmiliū Probum. Cujus rei testes ha-
beo epistolas Mureti, quas & tu jam divulgatas videre potuisti,
& Puteani, cujus auctoritate Lambinus abutitur inviti &c.

E. P I S T. XXXIII.

H E R I B. R O S W E Y D U S

T H. C A N T E R O

Antverpiæ 1615.

De Vitis Patrum Rosweydi.

Vitæ patrum his nundinis prodire. Nunquamne menti lux legendo SS. Patres affulgebit? Non cultus sanctorum, non reliquiarum cultus in iis passim obviis? Atqui is in ecclesia nostra reperitur. Nobiscum ergo contesserant.

E P I S T. XXXIV.

MARCUS ZUERIIUS BOXHORNII

Jo. Isacio Pontano 12. Jun. 1630.

Florus duobus locis correctus. Hodæporicon Ruthenicum.

Litterulæ tuæ, Vir & Cognate Clarissime, tempestive satis exaratæ erant, sed paulo serius, quam oportebat, mihi redditæ. Hodæporicon enim illud Ruthenicum, cujus præcipue ob causam, ceperas impetum ad me scribendi, divenditum jam erat, & commodum inciderat in meas manus. Usui enim futurum mihi erat ad concinnandam Rempubicam Moscoviticam, cujus etiam prima particula nunc sudat sub prælo. Colligere enim necesse mihi fuit ex variis Auctoribus bene longam & amplam farraginem earum rerum, quas ad promovendum institutum nostrum pertinere sum arbitratus. Idem præstiturus, si Deus volet, in Republica Platonica & Aristotelica. Siquis in instructissima Bibliotheca tua auctor latet, qui Platonis Rempubicam, quæ ob longiores, quibus descripta est, dialogos, majus negotium facesset, aut serio depingit aut examinat, gratissimum feceris, si usuram ejus per proximos aliquot dies concedere mihi fueris dignatus. Restituam cum largissimo

fœnore

fœnore mei in te ac tuos, quoad vixero, promptissimi obsequii. Tu, vir eruditissime, consilio me aut re juva, potes enim, ea es eruditione, vis etiam, ea es humanitate. Faxo autem ego, ne ingratum me ullo unquam tempore invenias, aut tui te beneficii pœniteat. Descripsi itaque, ut in semitam revertar, quæ in Hodæporico illo notatu & lectu digna repperi, ac una cum literis istis ad te transmittito. Proverbia Drusii comparare tibi non potui. Omnia enim opuscula divini istius viri, pariter, & caro satis pretio vendebantur. Studia mea quod attinet ea ex superioribus facile intelligis. Quis autem mihi vicio vertet, si quantum alii aleæ, popinis, comessationibus, mar-supiorum exenteratoribus tribuunt, tantum ego humanioribus literis, quarum suavitatem nemo nisi penetralia ejus ingressus, recte intelligit, in hac bonæ mentis & Musarum palæstra impendam. Incidi nuper, Cognate oculatissime, in florentissimum historiæ Augustæ scriptorem, Florum, opera tua a pluribus mendis post eruditissimi Salmasii curas repurgatum; quem cum serio evolverem spicas aliquot post uberrimam tuam messem legi: duas appingam, & desinam. *Lib. i. cap. x. Tunc illa Romana pericula atque miracula.* Diu me male habuit & tor sit iste locus: nec quid sibi vellent *pericula* illa capere unquam potui. Periculum itaque feci & *prodigia* restitui: quæ lectio siquid hac in re judicii est mei, nec a vero, nec a sententia auctoris abludit. *Lib. i. cap. 16. sub fin. Miles Papirio duce (horribile dictu) subjectis ensibus per ipsam viam Ec. furit.* Legendum existimo pro *subjectis*, *subrectis*, vel *erectis ensibus*. Demittere enim & subjicere enses signum est conclamatae & desperatae rei, teste Silio Italico *lib. ix.* qui eleganter more suo in simili negotio, *fluere arma*, dixit. Florus autem de militibus agit prælii ardore flagrantibus. Vale & salve una cum uxore tua, Cognate Clarissime, ac qualiacunque hæc æqui bonique consule. Salutant te tuamque omnes nostri. Animo & obsequio tuus Cognatus Marcus Boxhorn Zuerius.

JOANNI ISACIO PONTANO

V. Clariss.

De Diva triformi. De Trigla &c. Explicatur Virgilius.

Semper optime doctissimeque Pontane gratæ mihi sunt literaræ tuæ, sed gratiores, quod significant, quas proxime miseris, ad umbilicum jam productam esse historiam Geldriæ, quam jure ego terram amore complector, quia parens, avus, proavus, & majorum alii, originem illi debent: multique & eorum & consanguineorum & affinium in dignitate fuere in ea, & hodie varios honores sustinent. Sed longe gratissimum, quod etiam laboribus tuis tam eruditis augere volueris bibliothecam meam. Gratias igitur nunc pro hac munificentia animi tui ago, quantas possum ac debeo. Ac majores habeboprope diem, cum exemplar accepero, Adfui editori. Vide suavitatem viri. Aiebat literis, quas exarasses, mandari sibi, ut exemplar mihi traderet: sufficeretne, si id chartæ foret vulgaris. Cautè, quia quid scripsisses nescirem, respondi, gratissimum fore, quod destinasses. Tum ille subridens, *At de meliori charta disertim expressit*, Ego subjeci, *Fruar igitur prolixi animi dono*. Interea præclare & amice vir modum liberalitatis excedis. Sed vicissim a nobis expecta quæ molior. Primum grande opus de Theologia gentili, & Physica Christiana, sive de idololatriæ origine & incremento, & ex naturæ admirandis, eorumque causis, humanæ mentis adscensu ad Deum. Jam sex ejus alphabeta, ut vocant, excusa sunt, & bona tamen pars superest. Quid mirum? Vides quam vastum sit, & illud Theologiæ gentilis, & istud naturalis scientiæ, prout Christiano convenit, tractatæ argumentum. De Vandalico numine a Trigla nomen sortito, quia poscis, aliquid addam. Et si sciam, me ad tam eruditum virum scribendo, ligna in sylvam, aquam in mare ferre. Vandalica illa Diva, triceps fuit Diana, sive Hecate, de qua Maronis illud in iv. magni operis

Tergeminamque Hecaten, tria virginis ora Dianæ.

Ubi

Ubi sic Servius: Iteratio est ejusdem rei, Lunæ, Dianæ, Proserpinæ, Et cum super terras est creditur esse Luna, cum in terris Diana, cum sub terris Proserpina. Quibusdam ideo triplicem placet, quia Luna tres figuras habet, prima tanquam C. sequens tanquam ☾ tanquam O. Hiatum sic suppleo, tertia tanquam O. Sententia est eo tricipitem Dianam sive Hecaten affingi, quia luna quando crescit, cornibus & cavitare ortum respiciat, eoque figuram habeat C. quando decrescit, eisdem respiciat occasum, eoque referat figuram ☾. plenæ autem figuram esse O. Eandem rationem adducit Cleomedes lib. 2. de Mundo cap. de Lunæ propinquitate ad terram. Hinc igitur Horatio Diva triformis. Apulejo Proserpina trina facie. Minucio in Octavio Trivia trinis capitibus horrida, Item Orpheo in Argonauticis τρισκεφάλῳ. Chariclidæ apud Athenæum τριμορφῷ. Integer Chariclidæ locus sic habet: Δέσποιν' Ἑκατὶ τριόδῳ, τριμορφῇ, τριπέδωπῃ, τριγλαῖς κηλόμην. Domina Hecate triformis, triplici facie, quæ mulceris triglis. Postrema verba faciunt ad cognomentum Divæ Vandalicæ, Trigla. Quippe & Atheniensibus locus erat τριγλή dictus, in quo ἀνάθημα erat cum inscriptione istiusmodi ΤΡΙΓΛΑΘΗΝΗ ΕΚΑΤΗ, quasi dicas Mullominervæ Hecatæ, sive Mullariæ Palladi Hecatæ, Testis Eustathius in Iliad. pag. 1197. edit. Rom. Ubi & tradit Artemisii sive Dianæ festo mullum proferri solitum. Nempe mullus, qui Græcis κοινῶς τριγλά, Attice τριγλή, Hecatæ, quæ φυσικῶς eadem ac Luna, sacer fuit, ut apud eundem Eustathium est in Il. A. p. 87. edit. Rom. Rationes, cur ei dicaretur, complures ex Athenæo petere licet lib. 7. Unam ex iis etiam apud Eustathium legas, quæ erat Hegesandri; nempe quod mullus venetur leporem marinum, piscem venenosum ac letalem, ac piscis venator conveniret Deæ venatrici. Fortasse tamen simplicius cum Apollodoro dicatur, respexisse Græcos nominis & numinis similitudinem. Quod ad nomen, τριγλά simile quiddam sonat ac τριόδῳ, vel τριμορφῷ ac similia. Quod ad numinis potestatem, in eo est convenientia, quod ut Hecatæ sive Dianæ triplex est facies, triplex item imperium, in cælo, terra, aqua, ita & triplex sit partus nulli annis singulis. Imo τριγλά sive τριγλή dicitur quasi τριγῇ, sive τριγῶν, vel trigonus, nempe quia ut dixi ter pariat quotannis. Quod traditum Aristoteli lib. 5. hist. Animal. cap. ix. Athenæo in

Septimo, & Oppiano in *primo de piscatione*. Paulo hæc fusius deduxi, qui alioqui vix adduci possum, ut vel tribus verbis litterulas exarem. In causa sunt occupationes minutæ sæpius, sed densæ. Æstate præterea superiori, atque item autumnò, qui tota pene Europa morbidus fuit, tres ex meis, alius post alium, periculoso morbo decubuerunt. Nunc habent mediocriter, quod utinam de te quoque intelligam. Vota quidem pro salute tua facimus, cum amore tui, tum publici inprimis, de quo bene mereri non cessas. Collegis Rever. & doctissimis, Doctori Dieftio, & Dn. Sevencotio salutem meis verbis plurimam dicito.

Amstelodami cto. 10c. xxxix.

V. Kal. Apr.

Tuus sine fūco & more majorum

GER. JO. VOSSIIUS.

E P I S T. XXXVI.

GERARDO JOANNI VOSSIO V. Clariss.

S. P.

De iisdem.

IAm vir es, mi optime Clarissimeque Vossi, qui rogatus a me, ut ad illustrationem idoli Vandalorum, quod illis tricipiti vertice *Trigla* dictum, locum mihi & verba Eustathii, qui ad manus non est, suggeris, quod is Dianam etiam *Triglam* nuncupatam, ut volunt, asseruerit. Tu non modo Eustathium, sed & plures adducis, qui Dianam tricipitem describunt. Quibus ut sunt hæc literæ nostræ, humaniores dico, inexhaustæ propemodum ut eruditionis, ita & disquisitionis, addi & alii idem dictitantes possunt, & inter Græcos Aristophanes & Lucianus, & præter etiam hos Burdigalensis Ausonius, qui in Ternario suo versum Maronis sic expressit,

Tergemina est Hecate, tria virginis ora Diana.

Sed quod erat præcipue in quæstione, *Triglam*, etiam Dianam appellatam non dicunt. Et ut redeam ad Eustathium

ejusque verba, quæ adducis, nec ille iis *Triglam* Dianam nuncupatam ait, sed sacrum fuisse Dianæ *Triglam* piscem, qui Latinis *mullus* appellatur. Cur autem illi sacer fuit? an ut vult Chariclides a te laudatus, quia triglis sive mullis Hecate delectabatur? Et iterum cur delectabatur? an quia apud inferos, ut Erasmus habet, Hecatæ cœna vilibus piscibus, ut erant mænades triglæque, perficiebatur? At Erasme doctissime, triglane sive mullus adeo tibi vilis, qui teste apud Macrobiū nostrum Sammonico septem millibus nummum Romæ divendebatur? Quod autem Athenis locus fuerit *Trigla* dictus, & inibi Hecatæ simulachrum cum inscriptione *Hecatæ Triglathenæ*, hic an *Hecatæ Mullominervæ*, an ut legisse videtur Erasmus *Hecatæ Triglatinæ* reddendum ecquis docebit? Jam quas adducis notationes & quod simile aliquid sonat *τρίγλα* cum *τρίοδον*, & *trigono*, quis illa ut vera etyma probabit? Sed mitto hæc haud fortasse magis expedienda nobis, quam Grammatico illi, qui cum omnes solvere posset, ut refert Suetonius, quæstiones, unum difficile expediebat nomen. Interim clarum certumque esto amari a me Vossium, & ut id mutuo fiat porro semperque optare. Eat hæc ad egregium illud doctumque responsum tuum super quæsito de loco Eustathii meo, sed Laconice, & e lectulo. Nam & Musas Musæumque respicere quomodo in afflictissima hac valetudine possem? Hardervici. 23. Martii 1639.

T. Joh. Isacius Pontanus.

EPIST. XXXVII.

Viro Clarissimo Dn. Joh. Isacio Pontano

PETRUS CUNÆUS S. D.

Commendatur ad Professionem Everardi filius Gerardus Bronchorst.

Vir Clarissime, Scripsi nuper ad nobilissimum virum D. Henricum ab Essen illustris Gymnasii vestri Curatorem, eique significavi, quam sit præstanti doctrina, animique indole & industria D. Gerardus Bronchorstius, clarissimi viri Dn. Everardi Bronchorstii, collegæ quondam nostri filius, plane ut e re atque ex honore illustris vestri Gymnasii fo-

re videretur, si is apud vos professione juris publici fungeretur. Idem ad te ut scriberem nunc fecit summa humanitas tua, qua fretus etiam atque etiam a te peto, ut pro ea, qua vales, gratis & auctoritate præclarum hunc juvenem ornare, collegisque tuis, viris clarissimis, commendare velis. Rem feceris non modo mihi gratissimam, jucundissimamque, sed etiam illustri Gymnasio vestro apprimè utilem. Nam & ad famam ejus momentum aliquod habebit paterni nominis splendor, & ipse vigilantia sua ac propriis animi dotibus, ut confido, omnium explebit expectationem. Vale vir celeberrime & clarissimum collegam tuum D. Henricum a Dieft meis verbis saluta. Lugduni Batavorum ix. April. 1628.

E P I S T. XXXVIII.

Viro Clariss. Dn. Petro Cunæo I. C.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Professores creati idem Gerardus Bronchorst & Antonius Matthæus.

Clarissime Vir Literis tuis humanissimis, quibus me superiori mense Aprili salutare voluisti, ac simul commendare de nota meliori D. Doctorem Everardum Bronchorstium, collegæ vestri τὸ μακρότερον filium, ut in locum defuncti collegæ nostri, legum Professoris D. Balckii surrogaretur, nunc demum, re feliciter & ad optatum vobis nobisque finem perducta, respondeo. Est enim a Velaviciæ tetrachiæ Deputatis nostrique Gymnasii Curatoribus atque Ephoris, consentientibus omnium suffragiis, electus ac designatus ad juris atque ethices ordinariam professionem doctor idem Gerardus Bronchorstius, ut & doctor Antonius Matthæus, uterque clarissimorum juris consultorum, & hic quidem præstantissimi parentis Antonii Matthæi, qui hodieque in vivis Groningæ agit, ille defuncti clarissimi Doctoris Everardi Bronchorstii, Professoris olim, dum fata Deusque sinebant, Academiæ vestræ, filius. Nec dubitamus, quin & quisque eorum, si non, uti inquit ille, passibus æquis, saltem emulatione atque affectu omni sequetur ac referet patrem. Quod reliquum est, Deus Opt. Max. conatibus eorum ac studiis adfic, eaque ad nominis sui laudatissimam gloriam ac juventutis multifica-

tifarium profectum dirigat ac promoveat. Qui & te, vir Clarissime, incolumem ac florentem diu servet ac prosperet. Resalutat quam diligentissime, quem salutatem volebas, collega noster Doctor Diesthius. Dabam Hardervici 13. Maji 1628.

EPIST. XXXIX.

Gerardo Joanni Vossio V. C. L.

JOHANNES ISACIUS PONTANUS

De Q. Curtii ætate.

Clarissime & amicissime Vossi. Nescio quid huc usque tardarit me, feceritque de die in diem differre libelli hujus, quem hic habes, missionem. Libelli inquam, tibi proprie debiti, & qui Curtium, eloquentissimum, & ore omnium laudatissimum historicum manuali ista ac portatili forma tibi exhibet. Cui & binas ad te epistolas meas, sive judicium de eo potius nostrum sub calcem adjeci, tanquam exiguum quid, & quod alibi non ibi tractari sursus amat. Et agnosces si rem propius inspexeris, quod innuo, vocem *Ducatus* peculiarem esse auctoribus illis, qui post Vespasiani ævum claruerunt, tum & usurpari subinde iis *suum* pro *ejus*. Suetonium vide elegantissimum alias scriptorem, ut Justinum, Capitolinum, aliosque præteriam, nonne apud eum utrumque obvium: nonne similiter apud Curtium nostrum? Nam *Ducatus* vocula legitur diserte lib. Curtii 10. & *suus* pro *ejus* apud Suetonium observasse & annotasse ut & apud Curtium memini. Deinde si notetur Curtiana Taciti manifesta imitatio, imo transcriptio, quæ non semel occurrit, mihi que est observata, quis eum auctorem Tacito anteriorem dicat? aut hunc tantum auctorem ex eo descripsisse quis suspicari aut obicere audeat? Sane ex Taciti de Germania libello, qui scriptus & evulgatus putatur Nerva adhuc vivo, nonne diserte hausta Curtii ista? *ibi namque columnas Herculis esse fama vulgaverat.* De eodem enim Hercule ita Tacitus loco jam dicto, *superesse adhuc columnas Herculis fama vulgaverat.* Et illud quoque ejusdem Curtii lib. 3. *fama bella stare,* & lib. 8. *fama enim bella constant,* ex eadem Taciti Germania sumptum, ubi Tacitus, *ipsa plerumque fama*

Lib. 10.
Curt.

bella profligant. Ex historiarum libris tractum occurrit istud, ubi *stolidæ audaciæ* Brinio dicitur. Nam Curtius idem æmulatus Belonem quendam *stolida audacia ferocem* inquit lib. vi. Sed de quibus initio dicere cœperam, in eodem Curtio sunt idiomata etiam alia, pluraque illi seculo & scriptoribus veluti propria, quæ omitto brevitatis causa, obsecrans refecransque, ut hoc quicquid est æqui facias, & me ut soles ames tui vicissim amantissimum. Certo autem tibi persuasum habere ventilasse hæc me aut ventilare

*Non tam certandi studio quam propter amorem,
Quo tibi non cedit, qui tamen ingenio,
Libensque cedit literis, industria.*

Dabam Hardervici cjo. 13c. xxviii.

Macrobius nostrum a Joh. Maire recusum ab eodem Maire tibi nomine nostro traditum existimo.

E P I S T. XL.

Viro Clariss. Stephano Johannis Stephanio

JOH. ISACIUS PONTANUS S. P. D.

*De ludis Iulensibus. Opinio Wormii examinatur.
Populares pro rusticis.*

Mihi tuæ literæ, mi Stephane, recte redditæ. Ex quibus sollicitudinem tuam, sive, ut sic appellem, reverentiam compellendi me statim sub initium earum perspexi, præsertim ubi idonei argumenti copia parum suppetat. Nam de acceptatione literarum & ejusmodi solummodo rescribere, ubi necessitas nulla aut momentum in earum redditione est positum, inane esse & supervacuum tecum sentio. Volupte igitur nunc fuit ex iisdem illis tuis intellexisse redditum tibi esse album tuum, & gratum fuisse, quod in eo, ut verbo Catulliano dicam, conscribillaveram. De auctione etiam & eam fuisse celebratam ante redditas meas quod addis, quodque D. Vossio istas ipsemet coram reddideris, lubens similiter percepi. Non item quod Curtiana illa editione nostra te præteritum quere-

ris. Faciamque & ecce jam facio missione ejusdem libelli, ut id quicquid sit scrupuli ex animo eruatur tuo, idque sine cicatrice. Et ita fere factum jam confido. Ad cardinem vero tuæ responsionis ut veniam placent, quæ ex literis Clarissimi viri D. Olai Wormii mihi ipsiusmet verbis transcribis de *Juli* vocula ludisque illis nostratium *Julensibus*, quorum aliquando in literis ad te meis mentionem injeceram. Sed ad ea priusquam propius respondeo notanda quædam sunt, quæ referuntur quasi a me profecta, cum eorum meminisse in literis illis ad te meis, aut ita meminisse, conscius mihi haud sum. Nam Plinius *cap. 7. lib. 31.* qui adducitur quasi a me in testimonium vocatus ad ostendendum per avellanæ filamenta *Julos* intellectos eum me librum & locum indicasse non recordor, nec quicquam etiam ejusmodi ibi vel per somnium Plinius; sed Plinii librum citasse me puto *decimum sextum cap. xxix.* ubi diserte hæc Plinius: *Ferunt & avellanæ julos compactili callo ad nihil utiles*; ubi eleganter *callum* appellat viride illud circa avellanæ nucis cervicem dense adnatum & in filamenta quasi exiens. Quod autem deinde refertur, quasi verno tempore eos ludos *Julenses* celebratos velim, non exputare possum, unde id haustum, cum in apographo literarum ea de re mearum hæc inveniam: *qui aut celebrantur post impleta jam Cerere horrea, aut quod novus jam annus ac vernum tempus instet, quo Cereri denuo faciendum operandumque.* Ubi tantum abest, ut ad vernum tempus eos ludos referam, ut ne ad novum quidem annum traham, sed ante eum, & anni illius novi, ac verni exinde temporis instantis spe inchoari illos clare innuam. Quodque infertur postremo, quasi ego ex voculæ hujus Græcanicæ Danica nostrate convenientia, qua hi ludi exprimuntur, voluerim conclusum a Græcis ortos hos ludos, nec menti meæ nec verbis ex amussim respondet: qui diserte ea ad te epistola certum habere me scripsi ad jubilationem & lætitiā temporis exprimendam id quicquid est vocis nostratis *Juli* formatum, & proxime accedere. *Juli* vocem Græcis Latinisque auctoribus frequentatam, & illos quidem ea lætitiæ hymnum seu cantum intellexisse, quo Cererem præcipue celebrabant, cantilenas autem & hymnos nec omnino abesse a *Julensibus* illis nostratium ludis etiam ipse Wormius fatetur, licet maxima ex parte sine illis peragantur. Itaque *Juli* vocem hilaritati dicatam olim apud Græ-

cos fuisse hinc satis ostensum existimavi, & ut hoc etiam constaret, per plures, e Græcia ad Danos defluxisse voces, adductis aliquot, iisdem in literis meis demonstravi. Quibus addi velim, quod in notis nostris Macrobianis ex Cenforino adolescentum olim notavimus, vocabulum *ασ*, Græcis annum significans usurpari eodem sensu etiam Danis, cum non ut Germani Belgæque *jaer*, sed propius ad Græcum accedentes *aar* sive *Oor* dicunt. Jam igitur ad ipsam rem ut veniam reprehensionem elegantissimi alias Wormii haud magnopere incursum me putem, si præter ea quæ vulgo allata sunt ad etymon & originem vocis propius enodandam aliquid attulero, nec alienum, ut existimo; nec prius dictum. Nam illud de Iulio Cæsare, quod huc usque & communiter jactatum habetur, & a Wormio defenditur, quomodo id per omnia rei congruum nec longe nimis petitum persuadere omnibus poterit? Sane præter cæteros illustris ille heros & eruditæ nobilitatis Danicæ ornamentum Tycho Brahe felicitis memoriæ, quod ex ipso non semel audiavi, semper eam improbabat sententiam, etiamsi recepta esset, & e suggesto subinde in sacris concionibus, cum de Christi nativitate verba publice fierent, a verbi divini ministro populariter depromeretur. Sed, inquit Wormius, eam opinionem confirmant, præter communem litteratorum nostrorum consensum citati ex antiquissima membrana rhytmi, antiquitates variæ, tempus, quo nostri exhibentur ludi, cum Saturnaliorum feriis plane idem, ritus ipsi &c. Quod ad communem Daniæ litteratorum consensum, de eo jam aliquid dictum, & nisi invidiosum esset, præter insignem illum Tychonem adduci & alii possent. Rhytmi vero, qui intelliguntur, sunt isti:

*Omnes censum Cæsari præter Gothi dabant,
Mandatis imperii soli reclamabant,
In honorem Julii Jul celebrabant.*

In quibus quid suspiciendum tantopere, nisi insignis contradictio, dum Gothos solos mandatis Cæsaris reclamasse ferunt, & eosdem tamen in honorem Cæsaris Julii Jul celebrare? Ea que contradictio, ut alia nunc omittam, nonne ejusmodi est, ut merito eam membranam, unde n̄ versus deprompti, suspectam reddat. Nec magis etiam est classicum, quod præmittit iisdem rhytmis Doctor Wormius de Julio eodem Cæsare, cum,

eum, devictis Britannis, Danos quoque sub jugum imperii Romani redigere tentasse, sed fama gentis bellicose deterritum esse, atque ideo missis legatis fœdera iniisse hac conditione, ut in hujus rei memoriam annuatim, sole Capricornum ingrediente, ludos solennes *Julios* celebrarent. Nam si hæc ita se habeant, & constans apud nostros de eo, ut Wormius refert, fama sit, unde nata aut hausta ea? si ex fama tantummodo, nonne evanida ut plurimum illa, & quæ ut fallit ita & fallitur. Nam libri, & relatio ipsius Cæsaris, aut alii, qui res Cæsaris scripserunt, nihil hujusmodi commemorant. Quamvis enim ad historicorum indubitatam fidem provocet Wormius, quamvis moneat cum Tacito in vita Agricolæ conferendum eandem de moribus Germanorum, ubi de Cimbris dixerit, & ingentes Cæsaris minas versas in ludibrium ait, sciendum eo loci non Cæsarem Julium, de quo paulo ante dixerat, sed C. Cæsarem Caligulam, & falsum, ut loquitur de eodem in vita Agricolæ, triumphum intelligi. Cajus enim Caligula, ut est apud Suetonium *cap. 46.* quasi perpetraturus bellum directæ acie in littore Oceani circa Rhenum, ac ballistis machinisque expositis, nemine gnaro ac opinante, quid cœpturus esset, repente ut conchas legerent, galeasque ac sinus repleant imperavit, *spolia Oceani* vocans, Capitolio, Palatioque, ac triumpho debita. Hæ sunt minæ, de quibus ibi Tacitus, has in ludibrium versas innuit, & exprimit clare quarto historiarum, ubi de patre Brinionis agens inquit eum *Cajanarum expeditionum ludibrium* impune sprevisse, & iterum de eodem Cajo in vita Agricolæ; *Agitasse C. Cæsarem de intranda Britannia satis constat, ni velox ingenio, mobilis pœnitentia, & ingentes adversus Germaniam conatus frustra fuissent.* Saturnaliorum vero tempus quod tempori, quo celebrantur apud nostros ludi Julii, respondeat, nihil id juvat, aut adserit hos ludos Cæsari Julio aut ejus nomini originem debere, cum constet Saturnaliorum initia ac vetustatem ipso non modo Cæsare Julio, sed ipsa Roma esse antiquiorem, & hoc solemne, ut loquitur noster Macrobius, in Græcia primum cœpisse, testante Accio in Annalibus, cujus hi versus ab eodem Macrobio adducuntur

*Maxima pars Grajum Saturno & maxime Athenæ
Consciunt sacra, quæ Cronica esse iterantur ab illis,*

L

Eum-

Lib. 1.
cap. 7.
Saturnal.

Leg.
Emque.

*Unque diem celebrant: per agros urbesque per omnes
Exercent epulis læti, famulosque procurant
Quisque suos: nostrique iidem. Et mos traditus illinc
Iste, ut cum dominis famuli epulentur ibidem.*

Interim recte observatum concedo tempus utriusque solennis convenire, & ante Ianuariū mensem inchoari. Sed & hoc observari velim ab Ope Saturni conjugē Opalia tum simul celebrata, & utrique tam Saturno quam Opi hoc sacrum factum, quod Saturnus ejusque uxor tam frugum quam fructuum repertores esse credantur. Et hinc est quod ait Macrobius de utroque loquens: *Deam Opem Saturni conjugem crediderunt, & ideo hoc mense Saturnalia itemque Opalia celebrari, quod Saturnus ejusque uxor tam frugum quam fructuum repertores habeantur. Itaque omni jam fetu agrorum coactō ab hominibus hos Deos coli quasi vitæ cultioris auctores: quos etiam nonnullis cœlum ac terram esse persuasum est, Saturnumque a satu dictum, cujus causa de cœlo est, & terram Opem, cujus ope humanæ vitæ alimenta quærantur, vel ab opere, per quod fructus frugesque nascuntur.* Unde non absone sed rei omnino convenienter in epistola ad te mea, ubi de Julii voce verba primitus feci, Eratosthenis versiculus Græcus adductus fuit, Latineque expressus in hunc modum.

Farque parans falsum scitos cantabat Julus.

Nam ut dixi tum simul & locum ex Athenæo & Theodorito adduxi *Julus* proprie Cæsari canebatur notante id quoque in Animadversionibus suis lib. 15. cap. 5. eruditissimo Hadriano Iunio, qui & varias præterea ejus vocis significationes ibi adducit. Habes mi Stephane & mentem & responsum meum ad ea, quæ ex viri præstantissimi & clarissimi Doctoris Olai Wormii epistola huc spectantia tuæ inseruisti. Amo vero moderationem viri optimi, qui ingenue suam sententiam depromens alios, quomodo postrema ejus verba a te citata habent, suo tamen abundare sensu concedit. Quod & ego in re præsertim tam obscura, & a memoria nostra adeo remota, adeoque documentis omnibus, quæ fidem adstruant, destituta, sequutus hæc & his priora ita in medium attuli, ut in medio etiam relicta velim, donec adducantur certiora. Sed dum hic
sumus.

unus ne quod domi nobis est foris præpostere quævisse arguamur, ipsam, quo hi ludi panguntur, mensis nomenclaturam vernaculam inspiciamus nonnihil propius. Et ecce Decembri, ut dictum, mense cum inchoentur, & in duodecimum usque Januarii continuentur, certe, ut habet Beda, antiquitus non December modo, qui Danis nobis *Fulmaendt*, Suecis est *Fulamonat*, sed & December & Januarius *Guili* sive *Guilimaandt* Anglis appellatus, id. que ut idem Beda rectissime addit a solis conversione. Est enim *Guili* sive *Wiel* hodieque Teutonicis omnibus rota, sive orbiculus versatilis, & quicquid in orbem convertitur, unde & *Wielinge* vortex. Dani literarum levi metathesi similiter rotam *hiul* dicunt, ut ita Anglorum veterum *Guilimaent* & Danorum *Fulemaendt*, sive *Hiulemaendt*, unum idemque sit, utpote cum ejusdem uterque gentis, Angli Danique, quod alibi est demonstratum, unus sit populus, linguaque in pluribus consentiant. Plebs vero cæterique passim, quia hoc fere tempore a laboribus ad ferias se transferunt, seque tota propemodum bruma lusionibus ac plausibus oblectant, aliorum vocem *Jul* seu *Jule*, qua lætitiæ exercitia omnia, & jubilationes, festivitatemque expressas voluerunt, non traxerunt. En quam simplex oratio veritas. Et absque Beda fuisset, qui hucusque sinistra aliorum interpretatione intellectus hac parte non est, hoc egregium antiquitatis monumentum in obscuro etiamnum delituisse. Quamvis haud diffitear non displicuisse alias ad solis stationem seu quietem eam vocem referre, quod & solstitium hibernum eo tempore, & *hiule* quiescere etiam Danis significet: a quo nec abhorruisse popularem nostrum eruditissimum Wormium comperior. Verum ab ea recedere sententia me Beda fecit, qui diserte non a solis statione sed conversione deducit, ad eam scilicet solis *æonlæ* ac reflectionem, ut videtur, respiciens, quæ in Tropico Capricorni sit, dum ibi se sol ex imo ad superiora convertit & erigit, cum & Tropicus & *æonlæ* vox nihil aliud quam conversionem Græcis notet. Scaliger etiam in Beda Anglo-Saxone non *Guili*, sed *Giuli*, quod Danis hæsit, legisse videtur, quod non aliter quam *æonlæ* vertit Bedam sequutus, ut videre est in libris ejus de *Emendatione temporum* p. 163. Sed tu mi Stephani fortasse jam dices? amphora cæpit institui, corrente rota cur urceus exit! Itaque finem faciam. Tu vero, vir Ornatissime, ex animo salvebis, ac simul præstantissimum

Mathematicum Johannem Lautenbergium, quem ex Academia regia Sorana appulisse ad vos, mihiq[ue] salutem nunciare significas meo vicissim nomine resalutabis quam diligentissime, & nisi grave est ab eo per occasionem expiscaberis, cum quas Danici regni chorographicas tabulas, & præsertim ejus, ali- quando spem fecit, Zelandiam nostram accuratius, quam huc usque est præstitum, delineatam secum attulerit.

P. S. Curtio quem promiseram, quemque mittere me superioribus meis indicavi, comitem ecce addo Justinum, obiter quoque a nobis recognitum, & ipso hoc temporis puncto, ista ad te destinamus, mihi a typographo transmissum. Apud Saxonem nostrum quæ sæpenumero occurrit vox popularium pro rusticis, & iis qui agros colunt, & præsertim *lib. 16. Statim sub initium*, ea tracta a Curtio, videbis *lib. 9. ubi inquit Phlegas rex, popularibus suis colere agros, ut assueverant, jussit* & *Alexandri cum danis occurrit*. Nec scio an alibi facile eo significatu reperias. Iterum vale, & si integrum tibi tuæque, si res ferant, istis diebus canicularibus, qui vobis feriati sunt huc advola consensu Amstelodami sub vespere equo, ut ille ait, ligneo, qui ibi prope novum pontem sub id temporis semper paratus adstat. Is te per campum illum ostulem, qui Amstelodamum Hardervico dispestat, paucularum horarum spatio, & ante fortassis solis extortum, apud nos sistet. *Ann. c. 10. d. c. xxviii.*

E P I S T. XLI.

Stephano Johannis Stephanio Viro Clariss.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Obscurus Saxonis Grammatici locus explicatur. Quadam de Lada.

Litteræ tuæ, mi Stephani, quas amico illi nostro perferens, das ad me tradideras Amstelodami, hac ipsa mihi hora fuerunt redditæ, & opportune id quidem. Nam quæ iis adjeceras quoque melismata tuæ, cæteraque, ejusmodi sane fuere, quæ me suis deliciis, sed animum pascentibus ita avocarunt, ut urbis ac platearum mundanæ, qui modo sunt, strepitus

exaudire haud siverint. Cœpi quoque inter hæc ipsa pressius cogitare de Lada, sive cursore, sive insula. Sed insulam eam epigraphæ intelligi, & *Curatorum Ladæ* dici in modum, quo *Curator Illyrici* & similia dicuntur, obstare videtur exilitas, nec non incelebritas insulæ, ut omittam eam nec provinciam fuisse, ut Illyricum, nec momentum magnopere attulisse ad fulciendum statum ac rem Romanam. Saxo vero noster loco isto, & *nostras prospice chelas*, de quo superioribus tuis quærebamus, manifesto imitatus videtur, aut saltum respexisse Lucanum. Cujus verba sunt lib. 1. *Pharsal. vers. 659.*

tu qui flagrantem minacem
Scorpion incendis cauda, chelasque peruris,
Quid tantum Gradive paras? nam mitis in alto
Juppiter occasu premitur, Venerisque salubre
Sidus hebet, motuque celer Cyllenius habet,
Et cælum Mars solus habet?

Chelæ itaque Saxoni pro *Scorpione* fortassean positæ, quod signum apud Astrologos est Martis, atque ita signo pro ipso Marte accepto invocandum ante omnia Mavortem domesticum cum Ruta vult adversus Hialtonem Suecum, cum Othinum Deum peregrinum sibi auxiliarem Biarco requireret. Qui quidem Othinus licet tota Europa titulo divinitatis censeretur, apud Upsalam tamen Sueciæ metropolim crebriorem, ut ante dixerat Saxo, diversandi usum habebat. Biarconem idcirco non externos Deos, sed suos & patrios respicere Ruta monet, si exitum certaminis auspicatum experiri velit. Et id præcipue his verbis innui existimo, & *nostras prospice chelas*, tum & illis, quæ ab ipso Biarcone prolata paulo ante,

Et nunc ille ubi sit, vulgo qui dicitur Othin,
Armipotens, uno semper contentus oculo,
Dic mihi Ruta precor usquam si conspicias illum.

Quibus continuo respondens Ruta inquit,

Adde oculum propius, & nostras prospice chelas

Quasi diceret non est quod Othinum requiras invocæque, nostrum potius auxilium, nostrosque ac proprios Deos respice &c. Hæc fortean vera loci mens, de quo tamen ita statuo, si & tibi idem videatur. Nam sequentia exinde apud Saxo- nem si propius inspiciantur, videtur iis Biarco non Othinum ut Deum sibi auxiliarem requirere, sed potius ipsius præsen- tiam exoptare, ut cum eo manus conferat, & virium pericu- lum faciat. Ita enim inquit,

Si potero horrendum Friggæ spectare maritum.

Ubi Friggæ maritus ipse est Ochinus teste passim Saxone. At vir Clarissimus *ὁ μακρὸς* Andreas Vellejus ita est interpre- tatus, quasi dixisset Ruta, Tu Biarco frustra es, dum vana gentilium numina invocas, attolle modo oculos in cælum unde omnis victoria proficiscitur. Simplex hæc interpretatio, & talis ut plurimum veritatis oratio. Quod denique ex Martia- lis editione postrema de Pudente adfers opide gratum fuit. Nam ego cum ista de eodem Pudente traderem ad manus edi- tionem eam non habui, hoc solum agens, ut quid Camdeno jam dudum super eo visum fuerit, Poëtæ interpretibus postli- minio constaret. Plura adderem, sed alia nunc alio vocant. Salvebis igitur & valebis quam felicissime. Si Hagam hinc eo fortassis Leidam transiens te videbo. Iterum vale. Dabam raptim Amstelodami sub ipsam meridiem inter superiorum & inferiorum strepitus. Nam ut nosti ædes, in quibus hic diver- to, sub ipsa turris templi veteris ut vocant tintinnabula positæ &c. CIO. IOC. XXVIII. XX Septemb.

EPIST. XLII

Petro Scriverio suo V. CL.

JOH. ISACIUS PONTANUS

De prælio inter Gelriæ & Juliaci Duces. Tacitus emendatur.

INiquissimo meo tempore, qui fuit dies ante hesternum, red- ditæ mihi fuerunt ex intervallo literæ tuæ, Scriveri optatif- sime, cura auditorium publicum & alia Gymnasium nostrum spectan-

ſpectantia negotia me totum detinerent, ut de occupationibus nihil dicam cæteris, operaque, quam in horas a me repoſcit typographus Nunc quod ad priora remiſſior nonnihil inſpicere eaſdem tuas ac relegere propius cœpi, comperique ſatyræ in modum res non unas complectentibus, nec uno etiam reſponderi modo debere. Nam de literis quod injicis ad me tuis, quodque ante menſem unum alterumve a me petieris, quid habeant annales ſeu monumenta, quæ penes me ſunt Gelricæ, ſuper conflictu inter Gelricæ ac Juliaci Duces Ann. 1444. eorum ad me nihil allatum memini. Carmen interea ſivi Elegidion tuum in honorem hiſtoriæ noſtræ Gelricæ ad me per Stephanium noſtrum Leida tranſmiſſum probe mihi redditum fuit. Nunc quod eam, de qua quæris, pugnam ſpectat, ea depugnata in ipſo Juliaci territorio, cum Gelricæ Dux Arnoldus Egmondanus cognatum ſuum Bergeniſium Ducem Gerhardum, qui patruo Adolpho Bergeniſi improli ſuccedens etiam Juliaci Ducatum retinebat, ſibi inſeſtum experiretur: Itaque congreſſi Duces, hic ad occupandum Adolpho deſuncto Juliaci Principatum, ille ad eundem ſibi retinendum. Eoque in prælio Gelris adverſo præter cæſos captivorum nomina, quod ſcire expectis, fuere Guilielmus Egmondanus Ducis frater, D. Iohannes de Broechuiſen, D. Henricus de Mera, D. Everhardus de Wile, aliique. Deſiderati domicellus, ita ſcribitur, Gerhartus de Weerdenburch, Wernerus de Santwijck, Jacobus de Waderick. Perperam habent tuæ literæ *Vander-Ryckius*. Hodie ea familia adhuc ſuperſtes, ſive familiæ potius vocabulum, quod contractius effertur. *Warick* enim vulgo pronunciant. Tuum nunc erit docere me, unde & quem ſequutus Chronologum ſis, qui ejus vice *Vander Ryckium* tibi ſuggeſſerit. Nam nec Hollandiæ annales, quos inſpexi, nec Heda quicquam habent, quod eo ducat. Iam de Poëmatio, ſimiliter ad Danicam hiſtoriam, quod nihil polliceri audeſ, ego vero non ambigo & ei operi adfuturum Apoliitem tuum etiam non magnopere vocatum. Caſeos Leidenſes binos cumino inſperſos mihi deſtinatos in ædibus ſervari tuis, dum inveteraſcunt. libens accipio, & eos aut eorum alterum exſpectando exſpectabo.

Deſunctum jam me putabam, cum deſiſturum literas tuas revocas, atque emendationes addis aliquot in Tacitum, quæ mihi ſane perplacuerunt. Et maxime poſtrema illa palmaria

&

Lib. 15.
annal.

& primo loco collocanda, ubi pro vocula *Piso* reponitur, Senecam nostrum Philosophum & Tragicum intelligens. Et si propius inspiciamus, præpostera literarum collocatio dormitantis librarii, aut ex proxime præcedentibus versiculis perperam repētentis vocabulum *Piso* istud, qualecunque est, manifestum vitium induxit. Et ut placuerunt ista, ita affecit haud simplice vice Elegia elegantissima amici nostri Casp. Barlæi, a te Belgice reddita, nam te sive interpretem sive tuo loquentem Marte respiciam libet dicere.

Et vate interpret dignusque interprete vates.

Uno peccasti, quod me tam fero esse participem ejus volueris

*Defraudans genium tui sodalis
Istis deliciisque ferculisque
Et quidem Batavis sed eruditis.
Et quæ vel tuus ipse Martialis
Auris diceret esse non Batavæ,
Aut aurem sibi posceret Batavam.*

Tacitum meum minuscule forma ut primo quoque tempore obtineas, operam navabo. Librum tuum ms. apud Cotifulem Brinckium, ubi sit, inquiram aut inquisivi, sed ejus se esse nescium ait. Tu mi optime quam feliciter vive vāleque. Dabam Hardervici cjo. 13c. xxx. xix. Mart.

E P I S T. XLIII.

J A C O B O R E V I O

J O H. I S A C I U S P O N T A N U S

De loco Apocalypseos cap. ult. vers. 20.

REdeunte domum, qui has tibi exhibet, ornatissime Revi, studioso nostrate, atque efflagitante, siquid curatum vellem, attingi occasionem, teque ex intervallo salutandum existimavi. Et maxime cum hisce diebus viderim apud typographum nostrum Laurentii Vallæ Annotationes in N. Test. a te dili-

diligenter non modo lectas relectasque, sed & annotatas. Inter cætera inspexi locum, qui est Novi istius Testamenti ultimus, ultimo nimirum cap. Apocalyps. vers. 20. Ubi Bezæ editio habet, quæ prodiit cum grandioribus Annotationibus, *καὶ ἔρχομαι ταχύ, Ἀμὲν. καὶ ἔρχου κύριε Ἰησοῦ*, vertitque, *etiam venio cito, Amen. Veni igitur domine Jesu*, ut *καὶ* pro *καὶ* accipiatur. Vulgatæ versiones Latinæ habent omisso *καὶ* sive *etiam*: *Veni domine Jesu*. Quod tamen jure reprehendit Valla tuus, cum & ante verbum *Venio* & ante quoque verbum *Veni* sit in Codicibus omnibus Græcanicis *καὶ*, *etiam*. Quid itaque est? Non intellecta scilicet interpretibus huc usque vis vocis *καὶ* turbellâs hic dedit. Et retinenda omnino ea, utpote in Codicibus passim Græcis, ut testatur præter Vallam etiam Erasmus, utrobique constanter expressa. Sed haudquaquam per *etiam* vel *igitur*, ut Beza, qui insuper pro *καὶ* nimis licenter loco ultimo *καὶ* substituit, exponenda, quasi nimirum affirmantis tantum vel assentientis esset, cum obsecrantis præsertim hic vox sit, vertendumque, *Quæso veni domine Jesu*, quemadmodum eandem emphasin in lingua nostra vernacula habet, eleganterque effertur, *Ei lieve*. Ut ita vernacula nostra versio, quæ utrobique retinuit, *etiam*, habetque; *jae ick kome haestelyck, Amen. Jae komt Heere Jesu*, ad formam & modum jam dictum verti debeat, *jae ick kome haestelyck, Amen. Ei komt Heere Jesu*. Ubi primo loco est affirmantis, altero obsecrantis. Et hanc esse vim voculæ hujus *καὶ*, præter significationes usitatas, nec Stephanus, nec ii, qui in N. T. lexica evulgarunt, videntur observasse. Solus eruditissimus ille Casaubonus, seculi Phœnix, a Græcis auctoribus non semel ita usurpari *καὶ*, pro eo inquam, quod Latine dicimus *obsecro*, *amabo*, *quæso*, ostendit ex Euripidis, Hippolyti, & Aristophanis Nubibus, *libr. item Epigramm. Græcorum vii*. Et explicat similiter ad eam formam quod est apud Matthæum *cap. 15. vers. 27. καὶ κύριε*, ubi vulgo quoque, *Etiam Domine*, sed perperam interpretati sunt, cum debuissent *amabo*, *quæso Domine*, & Belgice, *Ei Heere*. Et versu quoque 20. *epistolæ ad Philemonem* haud aliter *καὶ ἀδελφε*, *Ei broeder*, quo habent versiones vernaculæ omnes, *Jae broeder*, & Latinæ ita vel *etiam frater*. Eundem significatum obtinet Hebræorum quoque *נא*, & præsertim *Hosanna* nihil aliud significat, quam *serva quæso*, & *serva amabo*. Cur autem malis

mutatum titulum apud Laurentium Vallam & pro *Annotationes* reponi *Collationes*, vel, ut est in frontispicio statim a te rescriptum, *Laur. Valla viri Clarissimi de Collatione Novi Testamenti*, doceri a veo. Rationes enim tibi esse, quæ me fugiunt, nullus dubito. Harderv. cio. lxx. xxx.

E P I S T. XLIV.

Eidem

IOH. ISACIUS PONTANUS

S. P.

De edendis iis qui scripserunt ad Novum Testamentum.

NON erat otium fere dicam scalpendis auribus, cum tamen ad te, mi optime Revi, istas destinandas judicarem. Ne scilicet in ære manerem, aut ut verius loquar, ne tuæ petitioni, quam postremis tuis ad me de loco Casauboni inferueras, ullo pacto minus satisfecisse videar. Est igitur, quod petis, usus istius voculæ *et*, a me in literis ad te meis superioribus indicatus, luculenter expressus in notis, quas edidit jam olim dictus Casaubonus ad Novum Testamentum, excusis Ann. 1587. apud Eustathium Vignon. Effetque optandum, ut illæ accuratissimæ Casauboni notæ una cum Laurentio Valla tuo, itemque Francisci Lucæ Brugensis minoribus Annotatis, ut & Antonii Nebrissenis & Ioachimi Camerarii & aliorum, quæ habentur, uno corpore ederentur. Et addi, si ita videretur, illis haud incommode possint quæcunque postmodum literatores ac Critici majorum gentium Victorius, Turnebus, Coja-cius, Scaliger, & ejus generis alii sparsim observarunt huc spectantia. Hæc sane junctim ac uno fasce comprehensa egregium ac justum corpus conficerent. Nec dubitandum, quin ad gustum hoc opus esset omnibus, qui sacra profanaque literatura ducuntur, ut omittam emolumentum, quod inde redundaret, ad typographos quidem pecuniarium, sed ad Theologie genuinæ studiosos universos profectus ac doctrinæ maximum atque inestimabile. Huic operi te choragium atque ar-

spicem facio, dignaque Sparta hæc, quam omnibus ingenii nervis excolas, utpote qui Græcas Musas cum Latinis Camænis, & utrasque cum lingua sancta sacrisque scripturis conjungere curæ habes. Huic itaque, mi Revi, ne surdo canasse videar, totus atque actutum accingere, ac operi manum injice, habiturus non applausores modo, sed adjutores quoque, & in iis me vel inter primos. Nec deerò monendo, dirigendo, quantum scilicet onus sive onera potius, ac labores, quos ut nosti Ætna propemodum gravioribus sustineo, per intervalla & serenitates concedent. Dab. Hardervici xvii. Mart. 1630.

EPIST. XLV.

Constantino l'Empereur V. CL.

JOH. ISACIUS PONTANUS

De vite aurea, quæ in templo Hierosolymis. De loco Flori lib. 3. cap. 5.

Librum tuum de templo Hierosolymitano, deque ejusdem mensuris recte mihi reddidit, cui ad me perferendum dederas, filius Bacchovii nostri. Gratias debeo, & referam, ubi erit occasio. Inspeci obiter, inspecturus postea, aliaque, quantum licebit, propius consideraturus, quæ ad rem spectare videbuntur. Nunc illud in mentem venit, silentio haudquaquam transmittendum, calumniatos olim scriptores illos gentium Judæorum nationem, quod vitem auream in atrio sui templi colerent, quasi Bacchi veneratores, & qui Deum non haberent præter Liberum illum patrem. Taciti verba sunt: *Sacerdotes Judæorum tibia tympanisque concinebant, vitisque aurea templo reposita Liberum patrem coli domitorem Orientis quidam arbitrati sunt.* Quæ opinio etiam Petrarchæ fuit diffuse posita & firmata ab eo lib. 4. *Symposiac. quæst. 5. sub fin.* Sed & Josephum audi de vite hac ita loquentem: *Pompejus cum Damascus venisset, legati ad eum venerunt, ex omni Syria, Ægypto, Judæa. Misit vero illi insigne donum Aristobulus vitem auream pretii quingentorum talentorum.* Cujus doni Strabo etiam Cappadox meminit &c. quod vidimus etiam nos Romæ dedicatum in templo Jovis Capitolini cum

inſcriptione Alexandri Iudæorum regis, æſtimabaturque quingentis talentis. Hinc & Zonaras: Non multo poſt Pompejo Damascum proſectus, cum multis aliis e locis tum e Judæa legati venerunt vitem auream, munus Ariſtobuli ferentes quingentum talentorum, quam ſe Joſephus Romæ viſiſſe aſſerit in Capitolio dedicatam. Quibus ex locis omnibus, & magis ſi acceſſiſſet tua iſthæc Talmudis Babylonici interpretatio, & locus præſertim, qui eſt libri tui pag. 130. Vitis aurea expandebatur ſuper portam templi, erigebaturque ſuper canterios &c. colligi perfacile potuiſſet legenda Flori verba ad hoc exemplar cap. 5. lib. 3. Hieroſolyma defendere tentavere Iudæi. Verum hæc quoque intravit (Pompejus) & vidit grande illud impiæ gentis arcanum ſub aureo vitæ cælo. Ecce vitem hanc auream grande arcanum appellat, de quo, quia feſtino, Salmaſii aliorumque videndæ conjecturæ. Quibus meo judicio præponderat CL. V. Juſti Lipſii lectio jam poſita. Te vero, mi amice multum amo, quod ejuſmodi curis ſtudiisque ætatem oblectas, volatilem ac fugitivam, niſi talibus firmetur, & ut ille loquitur procudatur. Dabam raptim Hardervici c13. 12c. xxx. viii. Kal. Aug.

EPIST. XLVI.

Marco Zuerio Boxhornio cognato ſuo

JOH. ISACIUS PONTANUS S.

De Zuerii Boxhornii Republ. Moſcovitica. De aliarum editione.

PRiores tuæ & alteræ iſtis diebus cum Republica Moſcovitica mihi probe fuerunt, redditæ, Studium tuum laudo & ſpecimen dediſti, quod indicium mihi præbet ſæcundi tui ingenii, & ætatis progreſſu majora daturi. Nunc, ut obiter hoc interjiciam, memoratur in illa Republica p. 132. ex epiſtola ad Davidem Chytræum, juvenem, cui favet puella, propinquos tres quatuorve ablegare, qui parentes de elocanda puella interpellent &c. Quæ ſane pugnant cum verbis, quæ habet ibidem ſyntagma tuum de moribus eorundem Moſcorum p. 256. ubi, ut verba præferunt, *inboneſtum & turpe eſt adoleſcenti ambire puellam, ut ſibi in matrimonium locetur. Patris eſt juvenem allo-*
qui,

qui, ut ducat filiam suam &c. Et memini ante annos plures in Dania degens advenisse ad id exemplum legatos magni Moscorum Ducis, cui, nisi fallor, Fedro Borisio nomen erat, qui ejus ac filiae ipsius nomine Ducem Johannem Regis hujus Serenissimi Christiani IV. fratrem maritum peterent. Qui & eo profectus ante consummatas nuptias in urbe Moscovia diem obiit. Porro ad Rempubicam quod attinet Platoniam, non existimo latere te summam doctrinae de Republica & legibus Platonis esse jam olim congestam a Joh. Sleydano, & anno 1608. Hanoviae apud Guil. Antonium cum caeteris Sleidani minoribus opusculis recusam. Sed & Platonicae Reipublicae non abs re esset si adjungeres Platonicae non absimilem clari viri Thomae Mori Utopiam, atque ultimo loco Angli similiter cujusdam, cujus nomen me fugit, quem edidit ante annos aliquot libellum, qui inscriptus *Mundus alter & idem*. Mi cognate plura tecum vellem, sed avocant alia. Tu, mi perdilecte, cum avo tuo, viro reverendo D. Boxhornio valebis quam felicissime. Dabam raptim Hardervici ix. Augusti 1630.

EPIST. XLVII.

De Claverii Germania H. Grotii judicium.

Clarissimo eruditissimoque viro

JOHANNI ISACIO PONTANO

Quod judicium meum, Vir Clarissime, de Claverii Germanicis Antiquitatibus exquiris, facis tu quidem benigne & pro veteri in me affectu: sed parum nosti miseriam meam, quem negotia multa magis quam magna ita divexant, ut non modo ingentia illa volumina, sed minores quoque libellos legere interdum vix liceat. Neque tamen tantum in me juris habent molestissimae occupationes, ut non saepe animo repetam aevi mei partem dulcissimam, quam in amœnioribus studiis magna cum voluptate exegi. Tantoque plus illis annis debere me sentio, quod amicos mihi dederunt plures ac fideiores quam unquam daturae sint istae quotidianae vexationes. Eos autem inter amicos non ignoras te locum e praecipuis obtinere, si te meque nosti: me quidem alienorum studiorum integerrimum fautorem, te

vero inter literatos nomen insigne rito merito consecutum. Sed tamen quantum Germaniam Cluverianam inspexi, non possum non probare diligentiam, quæ egregii aliquid solet parturire, ubi vires suas colligens uni operi effigitur. Cæterum etsi aliquid remisisse videtur de ferocia, quæ in libello antehac edito præparebat, multum tamen audaciæ retinet. Cujus insigne documentum est, quod sæpe voces delet, aut immutat, nullis librorum vestigiis, sola ingenii sui fiducia. Deprehendendi quoque alios magna eum tenet prurigo. Quem morbum eo prætentius in ipso, qui vivunt, ferre debent, quod Cæsar, quod Strabo, alique præstantissimi auctores sæpe ab illo superne ignorantia aguntur rei, cum quibus una culpari id vero mihi videtur esse laudari. Ad ea quæ sigillatim attingis, ut venisti *rebeller* in libro tuo scriptum pro *imbeller* casu, non autem *imbellia*, (ut ipse interpretatur) æquo iudicii facile apparet, cum in ea mutatione nullum sit positum momentum ad eam quidem quæ inter vos agitur controversiam. Venerem apud Germanos in propatulo exercitum mihi non persuadet Cæsaris locus, nec quæ de magna corporis parte nuda ait Cæsar ulterius quam ad lacertos & pectus trahenda sunt. Quamquam ergo occultabantur eæ partes, quas sibi pudor secrevit, ea tamen erat vestitus ratio, ut gravida latere non possent. In Taciti de pellibus loco nullam video mutandi necessitatem, cum satis sit commoda quam adfers interpretatio. In altero de Frisiis Verrito & Malorige, quod substituit Cluverius, in qua *istæ Germani rebellabant*, nullum habet tolerabilem sensum. Nam cum Germanorum voce ipsos Frisios intelligat, non potuit nisi admodum insulse dici in Frisiorum natione Germanos, hoc est, Frisios rebellasse. Non fert hunc loquendi modum sensus communis nedum Taciti *συνέβη*. Contra vero Florentini cadicis lectio omni oraculo certior. Regebant Frisios Verritus & Malorige, hoc est, principatum obtinebant; non profecto qualis tum Romæ erat principatus *κυβερνήτης*, *ἀρχηγός*, sed qualis notus Germanorum populi. In quantum Germani regnarent *ἡγεμονεύοντες* *ἡγεμονεύοντες* &c. Ut principum & regum voces sæpe usurpant promiscue auctores, ita & regi & regnari, sed plerumque additis vocibus, quæ tollant *ἡγεμονία*, *ἡγεμονία*, *Trans Lygias Gothones regnantur*, paulo jam adductius, quam *ante Germanorum gentes nondum, tamen, supra libertatem*. Ipse ergo Tacitus Germanos

manos in univcrsum atque in iis Frisios regnari tradit, sed laxè & multum infra libertatem. Neque aliud est quod voco illa in quantum indicatum voluit. In conventus Germanorum, qui pace habebantur (de armatis conventibus, qui ipsi sunt exercitus, nunc non disputo) non admissos e plebe singulos multa mihi persuadent: Primum vicorum, pagorumque, regimen erat non penes plebem totam, sed penes principes & delectos e plebe, quos comites principum Tacitus, Cæsar magistratus, distincto a principibus nomine, appellat. Jam vero ut e pagis natio aut civitas constabat, ita ratio ostendit eos, qui singulatim pagis præerant, collectos toti civitati præfuisse. Nam ut ad totum corpus reipublicæ regendum vocentur, qui a partibus sunt exclusi, inauditum arbitror. Apud Gallos Germanorum consanguineos plebem consilio non adhibitam cum dicat Cæsar, sequitur, multitudinem apud eundem auctorem intelligi debere ingentem numerum eorum, qui vicis pagisque præerant. Strabo sane cum *ἀπὸ τῶν πλῃθῶν* dixerit *παλιγγὰς*, & subiungat electionem factam *ἀπὸ τῶν πλῃθῶν*, non potest meo quidem iudicio aliud *παλιγγὰς* quam multorum principum comitumque in unum congregatorum intelligere. Morem autem apud Gallos omnes, apud Belgas certe, Cluverio quoque fateri, receptum a Græcis Massiliensibus velle deducere perquam frigidum est. Adde jam quod historiæ, quæ Romanam magnitudinem proxime sequuntur, & perpetua consuetudo earum nationum quæ in veteribus institutis semper mansere, ostendit non omnes in concilium vocatos, sed solos principes, hoc est, nobiles, & e plebe quosdam, aut iudicio delectos, aut certe eos, qui latissime agros possiderent. Hæc quidem mihi videntur, quæ si necesse sit firmare possum pluribus argumentis, paratus tamen certiora monstrantibus cedere. De Mosæ autem cursu, de fossa Corbulonis, deque aliis multis ejusmodi habeo, qui Cluverium refellam, non conjecturis profecto, sed publicæ fidei documentis. Mirum sane si a Corbulone facta est fossa, quæ Rotterodamum ducit, quam nos scimus ante annos quadringentos planè non exstuisse. Verum hæc atque alia ejusmodi facillius possem, si quis opus habeat, indicare, quam ipse qua decet cura persequi. Nam de Antiquitate Batavica recudenda quod mones, cogito jamdudum, sed melius quam semper expectanti tempus effluit, ita ut jam
prope

prope ad omnem talis rei desperationem adducar, nisi me supra spem Deus respexerit. Tu, cui nulla obstant mentis bonæ impedimenta, historiam veterem novamque & res patriæ nostræ potes qua oportet diligentia & inquirere & expromere, ego tibi adiutorem si qua possum, sin hoc nequeo, lectorem certe præstabo, & quidem eruditionis tuæ tam reverentem, quam esse quisquam potest. Vale vir Clarissime. Rotterodami xx. Jan. cix. idc. xvi.

Tuus

H. GROTIUS.

EPIST. XLVIII.

Marco Zuerio Boxhornio.

JOH. ISACIUS PONTANUS

S. P.

Dordrechtii originatio. Zuerii Boxhornii Hollandiæ descriptio.

Redditæ mihi sunt, ornatissime cognate, una cum generali Hollandiæ descriptione tua etiam literæ tuæ, ex quibus præter alia intelligo, ut verba habent tua, originationem Dordrechtii indubitata judicare te eam, ut scilicet dictum fuerit Dordrechtum, quasi Diderichsdrechtum, quia Baldericus Noviomensis lib. 3. *Chronici Cameracensis cap. 9.* diserte testatur Didericum tertium Arnulphi filium municipium fecisse eo in loco, qui Merveda ab incolis vocatur, ubi videlicet Mosa & Wal fluvius de Rheno effluens pariter corrivantur. At dubitari posset, an id municipii hocce Dordrechtum fuerit, & an de suo nomine ita nuncupari Theodoricus Dordrechtum voluerit, cum id traditum nuspiam reperiamus, nec admodum alludat vocabulum. Et alias ostendit, inque *Variis suis Lectionibus* nuper docuit felicitis memoriæ I. Rutgerius, ipsemet Dordrechtanus, ad *Dortæ* fluentum conditum, & inde dictum *Dordrechtum*, & ejus fluvii etiamnum superesse nomenclationem in proxima *Dortsmunda*. Quocirca id præcipue factum opus, isto præ-

sertum

sertim opusculo, quod doctis indoctisque scribitur, ut in controversis ejusmodi ordine referatur, quid quisque olim & hodie statuerit, atque inde modeste, & sine ullius insectatione subjungatur, siquid prioribus habeas exactius laudatiusque. Quem etiam in finem remitto priores pagellas dictæ generalis descriptionis tuæ, ut pressius singula tua cum iis, quæ ad oram adjeci, conferas perpendasque. Remitto etiam pagellas superiores, quæ Harlemum & Delphos continent, additis tabulis, quarta & quinta, quas missurum me nuper promiseram. Tu singula propius inspicies. Nam per puncta hic tantum nonnulla notamus, quæ deduci possunt, ubi id locus exigit. Amsterodamum meum & chorographica puto tibi ad manum esse. Sed ibi subinde & maxime in Dissertationibus Chorographicis res ipsa & argumentum, & quocum mihi res erat adversarius efflagitavit, ut ad disputationes me effunderem: hic parcius, imo vix fieri velim, & si fiat, fiat quomodo jam dixi. *Non disceptari sed vult res ista doceri.* Otium nunc non suppetit, ut reliqua tua pervolvam, fiet tamen data proxime ejus copia. Interea quod addis multis modo negotiis te distineri, & rem tibi esse cum Ethices quodam Professore extraordinario, velim in memoriam tibi revoces, esse te adhuc juvenem, imo adolescentem, & ejusmodi, ut vult communis noster præceptor Aristoteles, haudquaquam idoneos haberi Ethices auditores. Quicquid agas, vide ne dum alium petis, tibimet obsis. Vale mi Cognate & salve cum avo totaque vestra familia. Raptim Hardervici 7. Mart. 1631. Quod adjeci ludicrum distribuendum pro cuiusque inscriptione.

EPIST. XLIX.

Viro Reverendo Jacobo Revio

JOH. ISACIUS PONTANUS

Utrum Ignatius episcopus Antiochiæ a Petro secundus. In ecclesia primitiva vox templum vix usitata. Ecclesiam an Tertullianus usurpet etiam pro loco Dom. Dominicum.

Quod promiseram jam pridem tot districtus, quas non ignoras, ornatissime Revi, occupationibus, mitto ecce, vel remitto potius, clarissimi viri, Professoris vestri, D. i

Ignatium. Qui sane egregiam illi Auctori navavit operam. Et esset optandum eo in genere plures & similes existare nobis Commentarios. Nam Ignatius sine ea luce chaos sit merum, & mare scopulis plenum, in quos impingere necessum sit, quicumque navigare id tentet hac helice ac cynosura destitutus. Notabam *Exercitat. xi. cap. 1.* ubi demonstrare Vedelius conatur contra Baronium, non fuisse Petrum episcopum Antiochenum proxime ante Ignatium, omitti, qui est in Lucam *homil. vi.* locum Origenis. Qui tamen referri non tantum eo sed etiam refutari merebatur, cum ibi manifeste Antiochenæ ecclesiæ episcopus a Petro sæcundus memoretur Ignatius. Ita enim diserte Origenes: *Unde eleganter in cujusdam martyris epistola scriptum repperi, Ignatium dico, episcopum Antiochiæ post Petrum secundum &c.* Qui inquam locus adduci eadem Exercitatione vel ideo merebatur, ut simul refutaretur, cum præsertim alibi, sed alio in argumento eum D. Vedelius non omiserit, & pag. præsertim 145. *Append. in epist. ad Philippenf.* Templi vero vocem refugisse primos Christianos satis luculenter adversus pontificios ostendisse eodem Commentario Vedelium existimo. Quod autem p. 75. ex nullo locorum Tertulliani necessario inferri posse putat ecclesiam ab eo pro loco sumi nescio an contrarium suadeat locus, qui est *lib. de Idolol. cap. 7.* ubi hæc legas: *Tota die in hanc partem zelus fidei perorabit, ingemens Christianum ab idolis in ecclesiam venire, de adversarii officina in domum Dei.* Ubi quod priori loco ecclesiam in sequenti domum vocat. Cyprianus *Dominicum* dixit *lib. de Elemosyn.* *In Dominicum sine sacrificio venis.* Deque vocabulo isto remansit aut fluxit vox nostras, qui *Dom* templum hodieque dicimus, ut *de Dom van Coln, de Dom van Utrecht.* Et est notabilis quoque locus Hieronymi, qui Christianorum basilicas agnovit. Sunt enim verba ejus adversus Vigilantium: *Dormitantius &c. cum Juliano persecutore sanctorum basilicas aut destrueret, aut in templa converteret.* Add. & verba Ammiani Marcellini, qui scriptor gentilis templa Christianorum fere semper *ecclesias* nominat. De quo egisse nos alibi memini.

Vid.
Orig.
Francic.
lib. vi.

Hæc scripseram, cum ad aures meas accidit obiisse apud vos egregium Philosophum Davidem Scanderum, & vacare jam eam cathedram Professore suo orbatam. Si de novo asciscendo cogitabit Amplissimus vester magistratus, non verebor commenda-

dare

dare vobis ac suggerere Gisbertum Gulielmum meo calculo jam ante, sed serius, cum ei jam esset loco destinatus Scanderus, commendatum seorsim tibi de nota meliori. Qui & modo editione Effatorum suorum Philosophicorum etiam semetipse commendabit. Nec ambigam eam si nactus Spartam fuerit, quin & ornamento ei futurus, & operam quoque studiosæ publi perutilem ac gratam sit navaturus. Plura non addam. Tu, mi Revi, quam feliciter vive valeque salutat una cum elegantissimo Vedelio facie non mente mihi ignoto quam diligentissime. Dab. Harderv. 3. Septembr. 1631.

EPIST. L.

V. CL. Lamberto Goris Reip. Neomagenfis

Syndico

JOH. ISACIUS PONTANUS

De Neomago nonnulla. An alius atque alius Gerardus Noviomagus & Gerardus Geldenbaurius.

Distuli ad te & tuas responsum mittere, quod propius nonnulla inspicienda erant, & locus præsertim, quem ex Baronii annalibus de Neomago adducebas. Eum ad annum non, ut posuisti, 830. sed in sequentem a nobis notatum in Gelricis nostris, Deo volente, reperies. Deque Neomago nostro nec alio accipiendum eodem loco annotasse memini. Notas porro tuas marginales, quas addidisti Merulae nostri Neomago inspexi quoque inspiciamque deinceps per otium propius. In his præter cætera haud temere obvium sit, quod de jure & prærogativis refert civitatum quatuor, quas vulgo capitales sive *Hoofsteden* nominamus. Et verba item notabilia sunt, quæ adducis, Caroli V. Imp. quibus Neomagum inter eas recenset, quæ Belgicarum habentur præcipuæ. Quæ ego suo loco retexam singula, ubi id agere ac retractare, quæ alias super hac urbe concepi, mihi proposuerim. Nec omittam conferre, quæ habet in Republica sua Belgica, quem nominas, Johannes Latius. Eum ego videre nondum potui aliis identidem avocantibus. Quod vero Gerhardum

Geldenhaurium Neomagensem alium ac recentiore existimas ab eo, qui vulgo Gerhardus Noviomagus nominatur, ac coætaneus Erasmo fuit, quomodo in eam sententiam pedibus eam, præsertim cum hæc tam recepta sit opinio, ut de ea vix dubitare liceat? At ais vixisse Geldenhaurium tum adhuc, cum postremum in potestatem Ordinum reduceretur urbs Neomagensium, & eo tempore edidisse, quod tibi constet, libellum Theologicum de quibusdam capitibus religionis. Hic Rhodus, hic saltus. At facile solvi jam nodus possit, modo liber iste ad manus esset & inspiceretur propius. Nam hic Gerh. Geldenhaurius Neomagus historiæ Bataviæ, ut vocant, editor in præfatione suorum Opusculorum ait se multis annis vixisse in familia Philippi a Burgundia, familiarem fuisse Peutingero, collegisse ante annos triginta, quæ ad insulæ Batavorum illustrationem pertinerent. Et vero claruisse ævo Caroli Egmondani Gelriæ Ducis, ac edidisse Batavica ista, quæ habemus, ætatis anno sexagesimo, eaque anno Christi 1541. Marpurgi ex officina Egenolphi prodiisse ex eadem præfatione ut & aliunde sat constat. Hic igitur quomodo potuerit tot post annos nostro tempore quidquam commentatus esse de religionis nostræ controversiis? Nam si tum, id est, anno Christi 1541. fuerit sexagenarius, ille anno 1590. & cum in Ordinum fœderatorum potestatem reduceretur Neomagus seculum & ultra compleverit. Quod autem ultimo injicis citare Geldenhaurum in historia sua Batavica *ex libris Noviomagi*, nec ideo posse esse cum Gerhardum Neomagus Erasmo coævum, id facile erit solvere ex eo, quod aliæ editiones, & in his V. CL. P. Scriverii *ex libris meis* ibi legat. Quamvis & retineri haud incommode queat *ex libris Noviomagi*, quia libellus is totus est cento ex variis constans auctoribus, ut ita non absone dicatur, *ex libris Noviomagi* de viris illustribus, quod omisso Noviomagi nomine quæri alias possit, quis esset is Auctor de viris illustribus inferioris Germaniæ. Hæc raptim hoc tempore, alias & otio meliore uberius. Hardervici 1631.

E P I S T. LI.

Viro Clariss. Dn. Joh. Ifacio Pontano

CONSTANTINUS HUYGENS

Zevecotii laus.

TUrpis & infandi silentii reus, ad binas literas, quibus, cum singulis muneribus, non audeo reminisci quando, me compellasti, vir doctissime, cum nec frontis mihi nec facundiae satis invenirem, quâ te tam grandi intervallo alloqui sustinerem, rogavi praestantiss. Collegam tuum J. Zevecotium, cum Hagæ nuper me adiret, ut verbis quam posset aptissimis ornatissimisque infamis negligentiae culpam diluere conaretur. Quo num officio fungi meminerit, nondum scio. Fretus tamen humanitate tuâ, tandem te convenire audeo, unum illud postulans, ut severe calculum ne ponas cum homine occupato, à quo, ut apud Senecam legisse puto, (libri enim hic ad manum non sunt) inter omnes constat nullam rem bene exerceri posse, quando districtus animus nihil altius repetit sed omnia velut inculcata respuit. Patere igitur, ut licet sero seriò has tibi gratias agam; qui impertire mihi, etiam secundo, dignatus sis præclaræ eruditionis & ingenii tui sœtus, ne certior quidem a me factus, an priores accepissem. Quâ illud causâ neglectum vel dilatum fuerit, non ordior dicere: longa esset fabula, & ambages silentio molestiores. Summa est, mei me juris non esse; qui, ut scio alibi scripsisse Philosophum, quem jam allegavi, *in alienorum bonorum* (Reip. nimirum) *procuracionem consensescio*. Neque ullo modo paria facere valeo cum tot literatis amicis, qui me, pro humanitate sua, frequenti literarum commercio exercent. Si censeri inter illos vis, quibuscum & loquendi & tacendo laxâ libertate uti & abuti audeo, jam te inter intimos numerabo, atque ut idem de me statuas obnixè postulabo. Vale, vir Amplissime & nunc quoque, inter tot rerum non feliciū avocamenta sic loquentem, quasi taceam, excusatum habe. In castris ad Bergopzomium. ips. Cal. Quint. c. 10. 100 XXXIIX. Salutem, si commodum est, Zevecotio multam à me dici cupio, sœcundi & vivacis ingenii viro.

Quod cum spretis verborum inaniis solis rebus applicet, cujus rei in Florum nuper insigne specimem dedit, fieri non potest, quin quotidie magno se & Remp. profectu ornet.

Tui studiosissimus

C. HUYGENS.

E P I S T. LII.

Nobilissimo Amplissimoque Viro Constantino Hugenio Equiti, Zuylichem Domino, Principi Arausionensi a consiliis & secretis.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Iidem an diversi Gotthi & Getæ, Duci & Dabæ. Ovidii sepulchrum ubi. Jutlandt unde.

HAgæ Comitæ cum nuper adesset tibi ornatissime Hugeni, mihiq; legendum traderes, Heinſianum, qui Regi Suecorum Pio, Felici, ac Triumphatori, quam disertissime edictus, Panegyricum, eundem die inſequenti ad ædes tuas, itineri jam accinctus, ac domum rediturus, eo animo ipſemet & detuli, ne inſalutato te abiſſe viderer, & ſimul ut aliquid de communibus ſtudiis, & quid præſertim electione profeciſſem, obiter tibi & *ex nupèda* quaſi referrem. Verum te abſente, & commodum jam domum egreſſo, animi tamen mei ſenſum per literas aperiendum poſtliminio cenſui. Non quod in ea oratione, quæ ſupra laudem noſtram aſſurgit, deſiderem quippiam, ſed quod in medio eſt poſitum, quodque diverſi diverſe accipiunt, propius expenſum voluiſſem. Sunt enim qui Gothos (a) eoſdem eſſe cum Getis ſta-

tuant,

(a) Et Gotthi ſcribunt & Gotthi. Frequentius tamen Gotthi. Procopius vocat γότθαι. Gotthones vocat Tacitus de morib. German. Trans Lygios Gotthones regnantur paulo jam additiſſus, quam ceteræ Germanorum gentes, nondum tamen ſupra libertatem. Protinus deinde ab Oceano Rugii &c. Guttones Plinius lib. 4 cap. 14. & lib. 37. cap. 7. Gutas Ptolemæus. Sed Gute & Getæ diverſi. Etiam Getæ in Europa.

tuunt, & ejus quoque sententiæ Clarissimum esse Heinsum nostrum eo in Panegyrico animadverti existimantem, qui, sunt ejus verba p. 7. *Gothos a Getis disjungunt, antiquitate invita id facere. At quinam illi ex antiquis, quibus hoc adsertum diserte? Reperio quidem Ludovicum Vivem in Prolegomenis ad librum Augustini de Civitate Dei hoc præterea agere, & ut rem*

ropa. Plutarch. id Anton. cap. 82. Suasit, uti in Thraciam vel Macedoniam se reciperet, atque ibi terrestri prælio decertaret: nam & Dicomam Getarum regem magna auxilia polliceri. Ovidius exul apud Getas. Getæ autem hi in Ponto. Ut sumus in Ponto, ait, ter frigore constitit Ister. Borysthenis partim accolæ, Daci, Walachi, Lituani. Et Lituani, si verum, quod Michaël ab Isselt ait non procul a Kyovia inventum apud eos Ovidii sepulchrum. Verba notatu digna sunt, quæ apud eum occurrunt: Cumque sex dierum itinere a Borystbene per vastissima loca progressi essent, in amœnam viridemque vallem venerunt. Erat in media valle fons limpidissimus, juxta hunc acinacibus suis evaginatiis gramen, quod in eo loco copiosum erat, & crassum altumque demetere cœperunt, donec sarcophagum virgultis quisquiliisque tectum, & in eo literarum vestigia invenerunt, quibus a jordibus purgatis, epitaphium Ovidii legerunt. Erat autem hujusmodi:

*Hic situs est vates, quem Divi Caesaris ira
Augusti Latia cedere jussit humo.*

*Sæpe miser voluit patriis occumbere terris
Sed frustra: hunc illi fata dedere locum.*

Sed sit ita quid tum? Getæ qui in Europa an iidem qui Gotthi? An postquam ex Asia transmiserunt in Europam, qui olim Getæ, mox Gotthi? Ubi pictum aut scriptum hoc? Ubi quæso quod Getæ ad plagas porro Septentrionis, ut Melanthon vult lib. 1. *Cbron. Carion.* sed destitutus auctoritate, mutatis sedibus progressi? Confundunt tamen non pauci. Confundit Gotthos cum Geris Albertus Abbas Stadenſis, dum ad Ann. ccc. Lxxx. *Prima*, inquit, *habitatio Gotthorum fuit Scythia juxta paludem Meotidem, secunda in Mysia, tertia in Dacia, quarta juxta mare Ponticum.* Sed re exactius excussa rectius Gotthorum nomen tributum alii putant Getis eodem modo, quo nonnulli Maximilianum Imperatorem propter nominis allusionem Maximianum etiam vocant, ut Beat. Rhenanus ait in præfatione quam præmisit scriptoribus a se editis historiæ Gothicæ. Et certe si *Gutæ*, si *Gotbones* eodem tempore non minus noti quam Getæ, sequitur, quod iidem, cum provinciis sint multum diffusi, non sint Gotthi, qui Getæ. Phil. Cluver. lib. 3. cap.

rem factam accipere, qui sunt Gothi nuncupati ætate posteriori, priorem Getas nuncupasse, & ideo poetam Claudianum, cum de Gothis loqueretur, Getas eos nominasse, & Orosium in historia idem fecitasse, ut & Hieronymum, qui Commentario in Genesim *Gothos* ab eruditis antiquis *Getas* nominatos testatur. Quibus postremo omnibus ætate est anterior Spartianus, idem in Antonino Caracalla affirmans, ne & Jornandem huc arcessam eodem abeuntem, sed ætate Hieronymo & Augustino longe inferiorem. At ita scripsisse eos mirum haud sit, cum præter vocabuli ejusdem haud magnam disjunctionem Gothi eorum auctorum tempestate sedibus suis primogeniis egressi in loca Getarum jam concessissent. Gothi dico, Germanica gens, Getis, non Germanico, sed Scythico tum juncti populo. Unde argumentum haud evanidum desumit Philippus Cluverius, nequaquam esse Gothos cum Getis eosdem, quia *Getas* antiquissimi auctores Strabo & Tacitus a Germanis disjungunt. At *Gothos* Germanicam esse gentem præter alios disertè docet Tacitum proxime excipiens Ptolomæus, qui *Gutas* suo adhuc seculo, & longe ante ævum auctorum, quos supra posui, in Scandia agnoscit, *Getas* eodem illo temporis tractu circa Pontum & Danubium seorsim collocans. *Gutas* autem Ptolomæi quis inficiari audeat esse *Gothos*, cum Dani & Suedi totusque ille Septentrio, quos Latini Gothos *Gutas* hodieque appellet. Et quæ nobis Teutonisque *Gothlandt* dicitur, illis non *Gothlant*, sed *Gutlandt* & *Gullandt* appellatur. Quod argumentum in Chorographicis illis, quæ Danicæ nostræ historiæ proxime sunt addita, propius expressum, si iis quæ huc spectantia a Cluverio præsertim dicta habemus accedat, haud leve veritati momentum adferet. Nam si Ptolemæo *Gutæ* toto, quod dicitur, cælo ac solo a Getis distantes collocen-

tur,

cap. 34. Gotthi Scandiæ olim incolæ, mox accolæ maris Baltici, in Poloniam cum transissent, progressi paulatim ultra, in Pontum tandem pervenere, & loca illa occuparunt, quæ Getis artea habitat. Jornand. *de reb. Gotthic.* cap. 4. Conring. *de finib. imp. German.* cap. 18. *de orig. Helmstad. & de orig. jur. Germ.* cap. 5. Douf. lib. 1. *annal. Holl.* Unde & factum haud dubie, quod & deinceps adhuc Gotthia circa Pontum Euxinum. Vita S. Stephani junioris in *Analectis Græcis.* p. 451. Quæ ad acclive Ponti Euxini versus Scythiæ provinciam jacent, Bosphorus Cherson, Nicopsis, καὶ τὰ πρὸς τὴν Γοτθίαν Κόλυν ἀπαντῶντα, & quæ in Gottbiam Cælen porriguntur. Matth.

tur, quis eandem gentem Gutas Getasque jure asserat? Quin errasse ac errare etiamnum doctissimos quosdam video, qui *Dahas* cum *Dacis* confundunt. Nam alios esse *Dahas* & alios vicissim *Dacos* idem similiter Ptolemæus, singulos diversis itidem tabulis ac thematibus exhibens, illos Parthis & Hircanis, hos Getis Danubioque conterminos ac vicinos faciens, ostendit. Nec dissimilis est eorum error, qui hodieque sequuti, ut videtur, Chronologorum quorundam *ἀνδορογίων* Danos *Dacos* appellant, cum Dani non magis *Daci* aut *Dacorum* gens, quam *Dahæ*, aut Gothi *Gutæ* sint, de quibus jam dictum. Quam tu Amplissime Constantine liberalis ingenii non illiberalem quæstiunculam æqui bonique facias rogo tui judicii tuique arbitrii factam. Dab. Hardervici 2. Cal. Novemb. 1632.

EPIST. LIII.

V. CL. Matthiæ Berneccero

JOH. ISACIUS PONTANUS

Justinus duobus locis correctus.

Clarissime vir, mentionem, nisi me omnia fallunt, honorificam non semel apud me tui fecit Suffridus Sixtinus, homo Frisius, Serenissimi Principis Mauriti Senioris Hassiæ Lantgravii his in oris Agens. Qui me superiori semestri Amstelodami cum essem conveniens de literis multa ac simul tui iterum iterumque meminit. Et ideo avidius, quæ anno superiori prodiit, & nunc demum forte fortuna in manus meas venit, editionem tuam Justinus arripui, unoque veluti spiritu, & quantum aliæ, quæ me jam annos plures alio trahunt, occupationes permitterent, raptim percucurri. Quod autem referre *lib. 38. cap. 3.* Justinus videtur, quasi Mithridates, adversus Romanos belligeraturus, præter cæteros, qui nominantur Gallogræci, Sarmatæ, & Basternæ, etiam ad Cimbros auxilia petiit legatos miserit, ut habent passim editiones, id oportune mones suspectum esse, præsertim cum sequatur continue, Mithridatem gentes jam dictas variis beneficiorum muneribus jam ante sibi devinxisse, eæque Asiæ cum gentes sint, quomodo

modo illis decore jungentur Cimbri, qui ad Boream pene extremus Germanorum est populus? Itaque addis placuisse Freins-hemio pro *Cimbros* reponere Cimmericos, quia *cap. 7*, ejusdem hujus libri numeratur etiam regnum Bosphoranorum, qui Cimmerici sunt, Mithridati per munificentiam acquisitum. Quod quidem haud sane displiceret, nisi eo loco, quæ nominantur gentes, hereditariæ, ac propriæ essent Mithridatis, ad quas legatione magnopere opus non esset. Diserte enim ibi dicitur *hereditatibus* propter munificentiam acquisita possedisse eum *extera* regna, Colchos, Paphlagoniam, Bosphorum. Quocirca malim pro *Cimbros* isto loco legi *Iberos* hoc modo, *legatos ad Iberos alios ad Gallogræcos, & Sarmatas Bastarnasque auxilium petitum mittit*. Iberi Asiæ Borealis Scythicus populus est, devictus a Pompejo, cum ille adversus Mithridatem res gereret. Unde Florus *lib. 3. cap. 5. de bello Mithridatico*. Itaque conversus (Pompejus) ad proximas gentes totum pene Orientem ac Septentrionem ruina sua involvit. Iberi, Caspii, Albani, & utraque ollicitantur Armeniæ. Et statim eodem cap. At in Septentrionem Scythicum iter tanquam in mari stellas sequutus, Colchus cæcidit, ignovit Iberiæ, pepercit Albanis. Recte igitur atque ordine Justinus Gallogræcis, qui Asiæ quoque minoris est populus, Iberos conjunxit. At sciolus, qui Iberos tantum Hispaniæ noverat, *Cimbros* eorum loco substituit. Sed de eo in historiæ nostræ Danicæ iterata editione tomi primi volente Numine aliquando fortassis uberius. Et hic dum sumus, est præterea apud Justinum insignis locus *lib. 44. cap.* ut habet interfectio editionis tuæ, *iv.* ubi de nepote agitur Regis Curetum Gargoris ex stupro filiae concepto. Sed per omnes casus fortuna quadam servatus ad postremum ad regnum tot periculorum miseratione pervenit. Quo loci quid est, tot periculorum miseratione? Et ecquis dubitet fuisse tot periculorum iteratione. Nam, ut vides, & observata quoque a te in hoc ipso tuo Justino similia menda, *m.* antecedentis voculæ perperam repetitum in sequenti occasionem mendo dedit. Scriptum etenim initio fuerat *miteratione*, atque inde enatum ultimo inficetum istud *miseratione*, ut omittam emendationem, quam posuimus, flagitare ipsum sensum. Hæc aliaque talia annotata jam olim mihi ad oram libri mei, & occasione elegantissimæ hujus editionis tuæ communicanda nunc tecum, si placere fortasse possint, propius existimavi. Prodiit ante triennium, & quod

quod excurrit, Justinus quoque, præter cæteros, ex mea qualicunque recensione forma minuscula, ac manuali apud Johannem Janssonium bibliopolam Amsterodamensem, ubi notasse idem similiaque memini. Et modo editionem eam muneri tibi misissem, nisi gravarentur mercatores quicquam præter literas secum assumere. Fiet igitur alias, modo me doceas, quomodo hæc talia curanda ad te commode putes. Nunc per eundem Janssonium has mitto, ut traditæ Francofurti hereditibus Lazari Zetzneri tibi exinde Argentorati reddantur. Ad me quodcunque voles per bibliopolas jam dictos Amsterodamenses curatum dabis. Interea, mi ornatissime Berneccere, quam feliciter valebis, & hanc παρησιασιν nostram boni consulles. Quod fiet, si eadem vicissim utare, & nos de communibus studiis, & quid deinceps præ manibus habeas, certiores per occasionem facias. Iterum iterumque vale. Dab. Hardervici Gelrorum ipsis Cal. Sept. 1632.

E P I S T. LXIV.

Nobiliss. & Ampliss. Domino

Adriano Ploos ab Amstel. Dn. de Tienhoven

JOH. ISACIUS PONTANUS

*Epitaphium, quod Adriano Papæ VI. Tranquillus Molossus
scripsit Poëta Cremonensis.*

Nobilissime Ploosi, Occasione versuum quos legi scriptos tibi missosque ab amico communi in effigiem cognominis, & addo, popularis tui, Romani Pontificis Adriani Ultrajectini excitatus sum, ut epigramma unum alterumque, quod penes me est, Poëtæ Itali ac Adriano Pontifici coævi Tranquilli Molossi Cremonensis in ejusdem effigiem sive tumulum tuæ Amplitudini submitterem, præsertim cum versus sint non etrivio, & elogium ipsum, quo ornatur ab Italo Poëta, vix illud, sed nostrum potius cælum ac libertatem respiciat. Nomen Molossi Cremonensis demas, dices a Batavo aut aliquo nostratium scriptum, quos isti hæreticos vocant, & vivicomburio, ut ille loquitur, mactant. Et accedit, quod nuperrime clarissimus il-

le inter Italorum hodie eruditos Laurentius Pignorius Patavinus in epistolis suis symbolicis utrumque epigramma recitet, ac scriptum fateatur, ut ejus verba habent, non sine aculeo. Libellus ille Pignorii rarissimus est, ut solent fere ejusmodi ceimelia, impressus anno 1628. typis Joh. Baptistæ de Martines. Quod addo, ut etiam inde mireris libertatem usurpatam ab homine Patavino seu Veneto. Sunt autem versus isti:

*Epitaphium Hadriani P. M. auctore
Tranquillo Molosso Cremonense.*

*Quod bonus & recti custos, quod pacis amator
Correctorque aulæ luxuriantis eras,
Scilicet hac una causa vir sancte peristi,
Vixisses annos Nestoris improbior.*

Aliud ejusdem.

*Longior in terris ætas tibi sancte fuisset
Præsul ad innumeras prodita Olympiadas,
Si male vixisses. Brevius tibi contigit ævum,
Exemplum raræ quod probitatis eras.*

Dabam Hardervici Gelorum pridie Cal. Januar. anni novi 1633. Qui ut tibi tuisque, vir Nobilissime, auspiciatus felixque decurrat opto.

E P I S T. LV.

Joh. Frederico Gronovio V. CL.

JOH. ISACIUS PONTANUS

De loco Senecæ libr. de Benefic.

ORnatissime Gronovi, inexpectato ad me venerant literæ tuæ, quibus me quoque principibus illis Achivis (ita loqueris, intelligens eos, qui literas hodie colunt) permiscendum voluisti, cultum scilicet quem meæ famæ (iterum hæc verba tua) ac meritis devoveras, significaturus. Sed hæc majora quam in me agnoscam pede meo me metiens, ac gnarus, quam

quam fit mihi curta supellex. Interim quod dixi, inexpectato mihi advenire tuæ, ac magis, quod nomen tuum mihi haud ante notum aut indicatum, ex iisdem tum primo didicerim. At nunc & nomen tuum & studium ita commendarunt, ut hoc literarum tuarum officium beneficium interpretet. Petis, quid sentiam super locis aliquot Senecæ a te annotatis atque animadversis ex libris ejus de *Beneficiis*. Mihi vero serio placent singula, & maxime quæ medio loco posita animadversio tua, sensum, qui alias perobscurus est, clariorem evoluit. Gruterus, quem inspexi, quod ad conjecturam, quæ in ordine prima est, testatur se, quotquot viderit mss. reperire in iis, aut reperisse, non *summis* aut *summissimis*, quod solus Lipsius adducit, sed *submissis honoribus*, & ea de locutione plura dixisse *lib. 24. cap. 3. Suspicion*. At eum *Suspicionum* librum vidisse me nunquam memini, qui plures novem aut decem ab eo editos ignoravi. Putem interim, ita velle id accipere eum, quasi *honoribus submissis* ad eam formam dictum sit, quemadmodum *fascēs submittere* vulgo dicitur. Illius tamen phraseos exemplum ex auctore classico desiderem. Sed ut dixi *Suspiciones* illas, ubi docuisse id se putat, non vidi, & ideo sententiam, ut ille loquitur, ampliabo, dicamque mihi necdum liquere, quamvis dum hic sum silentio præterire non possum legisse me apud Suetonium in *Caligula cap. 26.* dicendi formulam superiori illi, cujusmodi habent editiones fere omnes Senecæ, non dissimilem. Nam loquens ille de Senatu item urbis ab eodem C. Cæsare contemptim habito ait: *Nihil reverentior leniorque erga Senatum, quosdam summis honoribus functos ad essedum sibi occurrere togatos passus est.* *Summis honoribus functos* ait, non ut Lipsius absolute, *summis honoribus*. Et idem Suetonius cum id aliaque de C. Cæsaris ejusdem fastu & immanitate adversus summos viros referat, miror hocce Senecæ ab eo præteritum, nisi alio loco, qui me fortasse fugit ejus meminit. Sed ad verba Senecæ ut redeam ampliabo, ut innui, hoc tempore, te interea mi Gronovi, ut egregiis hujusmodi observationibus stabilire atque illustrare rem literariam pergas etiam atque etiam rogatum cupiens. Mihi vero ignosces, quod aliis aliisque oppido districtus brevior nunc fuerim, & ad hæc tuas de literis & Senecæ præsertim agentes responsurus asymbolus venerim. Sed reservabimus nos & hæc aliaque talia libris, quos hoc in

genere per otium paramus, Retractationum postliminio infer-
ta. Dabam Hardervici Gelrorum III. Non. Iulii 1634.

E P I S T. LVI.

Nicolao Vedelio Professori Theologiæ

JOH. ISACIUS PONTANUS

S. P.

De Videli tractatu de veteris ecclesiæ prudentia.

Q Uod grata tibi fuerint acceptaque poemata mea, Clarissime Vedeli, ex literis tuis, quas attulit ad me nuper Isendornius noster, optatissimis, libenter intellexi. Et his ipsis quod tanto post intervallo nunc demum respondeam, multas adferre causas possum, sed omnes ejusmodi, quæ nescio an satis excusatum me apud te præstent, præter eam, quæ bibliopegum spectat. Cum enim libros incompactos invite volvam, accidit, ut tardius, quem ad me antidori loco miseris de veteris ecclesiæ prudentia, commentarium tuum ab eo compactum receperim. Et nunc in manus sumptum ubi legere cœpisssem, vel extemplo significandum id tibi putavi, idque præstare, quam ut tu responsum ulterius desiderares, & ego verborum tuorum Sirene delinitus identidem retentusque hoc ipsum differre cogerer. Significo igitur placere ac placuisse initium, ut inde de fine conjicias. *Dimidium facti qui bene cœpit habet.* Hortorque & auctor sum, ut huic parti etiam cæteras adjungas opusque coronas. Damasi Papæ cum Ursicino diffidium, quod libri tui p. 41. & 42. quo usque legendo promoveram ex Rufino recitas, ego memoria tenebam enarratum graphice ac descriptum ab ethnico auctore Ammiano Marcelino temporum eorum æquali. Is libro 27. rivalem Damasi Ursicinum vocat, & inter se *supra humanum modum* ad rapiendam episcopalem sedem ardentes conflictatos ait *adusque mortis vulnerumque discrimina.* Ita enim verba ipsius habent. Et idem suum deinde super eodem utriusque digladiantis episcopi ambitu judicium ac censuram subiciens indicat, quæ tum ejus sedis paulo ultra annum Christi trecentessimum & magnificentia

nificentia & luxus fuerit. Ita enim loquitur: Neque ego abnuo ostentationem rerum considerans urbanarum; hujus rei cupidos, ob impetrandum, quod appetunt; omni contentione laterum jurgari debere: cum id adepti futuri sint ita securi, ut ditentur oblationibus matronarum, procedantque vehiculis insidentes circumspēcte vestiti, epulas curantes profusas, adeo ut eorum convivia regales superent mensas. Qui esse poterant beati revera, si magnitudine urbis despecta, quam vitiis opponunt, ad imitationem Antistitum quorundam provincialium viverent. Plura habet nec minus notatu digna de decessore Damasi Liberio, & alia insuper de Athanasio. Quæ singula aliaque, ne prolixior sim, ipse per te reperies, si id agere libuerit. Tu mi Velledi ornatissime quam feliciter vive valeque. Dab. Hardervici postridie Cal. Maji 1634.

EPIST. LVII.

Clarissimo virorum Dn. Johanni Isacio Pontano

HISTORIOGRAPHO REGIO &c.

Cyprianus locis aliquot, Latinus Pacatus, & Claudianus emendantur.

CLarissime & Amicissime vir. Negotia quædam de transverso dies aliquot me detinuerunt, & munis amicitie literisque vetuere defungi. Secus exemplo submisso jam dudum fidem fecissemus tibi non in ineptam manum tradidisse te Cyprianum tuum. Reversus Amstelodamum adhibui editionem Pamelio-Goulartianam, & diligenter omnia vestigia persecutus sum. Illud videor animadvertisse Pamelium imparem Cypriano heroi congressum. Goulartius, nisi sibi religio materiam disputandi præbet, de textu plane securus fuit. Epist. ad Donatum, tam re quam mente totus auditor es, & hoc amore quo diligis. msc. quo ore quante. Restituenda elegans & antiqua locutio, qua ore qua mente. Instar quoddam veneni, † ubi in letales succos dulcedine aspersa calliditate fallendi sapore medicato poculum videtur esse quod sumitur; ubi epotaveris, pernicies hausta grassatur. msc. Pameliani, aut epotatum est, aut epotavimus, aut epotandum est. Quæ diversitas facile ostendit sanam parum vulgamtam

MS. est.

tam esse. msc. tuus, *ubi epotares est*. Gemmulam lectionis habemus: *quod sumitur; ubi epota res est, perniciēs hausta grassatur*. Sic apud Phædrum: *si qua res esset tibi*. Guntherus libr. 5. *Ligurini*:

*Utraque vinetis exuberat, utraque pomis,
Piscibus atque feris, & cunctis rebus edendis.*

Possident ad hoc tantum, ne possidere alteri liceat. O nominum quanta diversitas: bona appellant, ex quibus nullas illis nisi ad res malas usus est. msc. *liceat: & nominum*. Pamelius ait se conjunctionem & loco movisse. Male factum. Animanda distinctione sententia & legendum: *liceat: & (nominum quanta diversitas!) bona appellant &c.* Prope finem: *Sonet Psalmos sobrium convivium, & ut tibi tenax memoria est, vox canora, aggredere hoc munus &c.* Locum hunc prius corruptissimum ita a Manutio restitutum esse ait Pamelius. Qui aut valde fallor, aut falsi sunt. msc. *Sonet psalmus sobrium convivium*. Græcismo elegantissimo; *Canatur psalmus, sed ita, ut sonus indicet in sobrio convivio cani*. Plura habebam, sed leviora tamen, quæ Cyprianum aut clariorem reddunt, aut certe suum ipsi restituunt. Hic gustus. Quod me monebas apud Latinum Pacatum alicubi *pro tenere tonare* legendum, ecce similiter a nobis sanatum Claudianum in *Consulatu Olybrii & probini vers. 208*.

- - - - *fignum dat summus hiulca
Nube pater, gratamque facem per inane rotantes
Prospera vibrati tenuerunt omnia nimbi.*

Legendum omnino *tonuerunt*. Eleganter nimbi *tonare* dicuntur. Cujus contrarium apud Petronium: *ambitiosus detonuit imber*. Offendit librarios *Tonare* cum accusandi casu poni. Quasi non dictum Plinio *laudes patris tonas*. Horum omnium penes te sit judicium. Epistolam Vossius mihi tradidit & gratias ago. Vale vir magne & me ama, qui te colit & observat. Amstelodami, 1719. Postridie Id. Januar. Juliani Ann. c10. 10c. xxxv. Tuæ Excell. devotiss. JOHAN. FREDER. GRONOVIVS.

EPIST.

EPIST. LVIII.

Eruditissimo & Humanissimo Iuveni Johanni Isacio Pontano
nunc Cantabrigiæ in Anglia literis politioribus in-
cumbenti sibi plurimum dilecto

T Y C H O B R A H E S. P.

De studiis Astronomicis. De Lucretio quædam.

EX literis tuis Cantabrigiæ 12. Novemb. anni præcedentis ad me datis, dilecte mi Ioannes Isacide, cognovi te nunc in Anglia degere, & literis humanioribus Criticisque operam navare. Non displicet mihi hoc studium, siquidem eo a Patre tuo olim sic educatus inclinare videris. Exhibebit Anglia multos in his commilitones, cum fertilis sit liberalium ingeniorum & eloquentiæ inprimis deditorum. Admones de Anglico privilegio, & in eo procurando tuam offers voluntatem. Idque oportune admones, gratumque est quod offers. Quæso itaque omnem moveas lapidem, ut illud mature obtineam, si ante festum Pentecostes vel paulo post id fieri queat, votis meis apprime responderet. Efficies id per aliquem primariæ auctoritatis in Serenissimæ Reginæ Elisabethæ Cancellaria, quæ cum sit inter Heroinas nostri seculi non solum genere Regio splendidissima, sed etiam varia doctrina quod alias in hoc sexu perrarum est, decoratissima, nihil addubito, quin doctrinis & studiis liberalibus, præsertim Astronomicis, quæ, ut ait noster Manilius,

*Regales animos primum dignata movere,
Proxima tangentes cælo fastigia rerum,*

clementissime & impense faveat, ea promovere inter alias Regales curas non dedignetur. Quo vero generalis aliqua forma constet scribendi ejus diplomatis mitto exemplum Cæsareani, tum quoque Regis Scotorum. Ex quibus perspicax conscriptor facile modum reperiet, quo reliquum illud consignandum sit. Neque tamen opus est præeuntes omnino sequi, sed fertile Anglorum ingenium facile rationem inveniet, qua singula terse

P

&

& magnifice, ut artis regię promotioni accommoda & honorifica sint, concipiantur. Pollicitus est olim optimę memorię Daniel Rogerſius, amicus meus deſideratiſſimus (in quo eruditio & humanitas pariter certabant) ſuum in tali privilegio procurando conſcribendoque ſtudio; quando is legatione nomine Sereniſſimę Reginę hic in Dania functus me ſemel atque iterum inviſere non eſt digravatus. Sed cum fata nimis immatura hunc tantum nobis pręripuerint, haud dubito, quin in Cancellaria Latina Reginę ſucceſſor aliquis ejus doctrinę & virtuti non impar ſubſtitutus ſit, cujus officio & beneficio id quod petimus privilegium non invite, uti ſpero, obtinebimus. Honorarium viciffim meo nomine gratitudinis ergo exhibendum offer & expone. Ego id quicquid erit, quam primum de eo certior redditus fuero, patri tuo Amſtelrodamum, ut ille tibi, reſtitui curabo. Vide itaque, mi Ifacide, nequa mora noſtris deſideriis, aut ulla alia impedimenta obveniant. Habebis me ad tibi viciffim gratificandum non difficilem, & quid exſpectandum ſit mature ſignifica. Ad quęſtionem illam jocofam, & nonnihil Criticam antiqui Lucretii, cum iſe ſectam Philoſophorum Deos eorumque providentiam inſciantium profiteretur, Venerem nihilo minus, Æneadum genitricem, primordio ſui operis, ejusque opem impleret, non habeo ſerio dicere, quomodo hæc reſolvenda ſit, ſiquidem non ad Veneris ſidus cœleſte quod nos una cum cæteris ſubinde ſcrutamur, ſed ad terreſtrem illam Venerem, Æneadum, uti ſingebant Poëtæ, matrem, & aliorum quoque hominum genitricem pertineat: Cujus naturam & genealogiam Anglis ita perſpectam eſſe exiſtimo, tum quoque tuis Batavis, ut non opus ſit Danos de his percontari. Meminiſti me ſolere dicere Anglos participare ex inſtuentia potiſſimum ꝑ ꝗ ꝑ, unde acres, mundi, & jocundi ſunt, tum quoque ingenioſi pariter & fœcundi. Eſt igitur hæc quęſtio licet non Angelica, Anglicana tamen & faceta. Quamobrem ab iis potius quam a nobis ejus enodationem edifces. Siquid tamen in his noſtri valent luſus crediderim, Lucretium ad imitationem aliorum Poëtarum ſic exorſum eſſe, non quod revera aliquam Deam, quę Venus appellaretur, aut ulla alia numina ſtatueret. Ideoque ſub hoc nomine voluptatem corpoream, quam etiam Deam ſubinde nuncupare non veretur, intellexiſſe arbitror. Verum tute cum aliis ſodalibus hæc plenius diſpicio. Ante omnia vero voluptatem
animi

animi vere Deam omnibus corporis illecebris anteposito. Sic te veræ Veneres, Charites, & Musæ nunquam intermorituræ perpetuo redamabunt, & fertis semper virentibus coronabunt. Vale & nostros in Anglia amicos, licet de facie non omnes notos, quos non paucos esse mihi persuadeo, diligenter ex me saluta. Inprimis optimum illum & reverendum senem virum excellentissimum, Thomam Diggæseum, si isthic locorum is degit. Obtinebunt hi & alii brevi nonnulla ex nostris Operibus, in quibus hos quoque permixtos Ducibus noscetur Olympi. Jamque iterum & multoties vale, mi Ioannes, & me sæpius tuis invise, hisque actutum rescribe. Raptim Uraniburgi die 25. Martii Anni 1596. Tycho Brahe, *Manu propria.*

Binas eodem hoc tempore ad te per diversos homines misi literas, uti si alteræ interciderent, unæ saltem ex his tibi traderentur. Quin & hæc ternas, ut res certior esset, addidi.

E P I S T. LIX.

Viro Rev. Iacobo Revio

JOH. ISACIUS PONTANUS

S. P.

De loco Pauli ad Corinth. cap. 15. vers. 40. & seq.

NOnerat quidem, mi Revi, otium hoc tempore pluribus te cum agere, tamen quia prolixæ ad me superioribus diebus Leida venerunt, id ne te fugeret, recte nimirum redditas eas mihi, hæc deproperandas existimavi, plenum tamen ad eandem responsum in aliud tempus & ubi coram dabitur differens. Interim cum in recognoscendis sacris Bibliis, quæ Belgice jam olim reddita, totum te esse significes, hoc agendum inter cætera putem, ut ex iisdem tollantur ante omnia idiotismi, qui & plures ibi, quam herba irrigua, ut ille inquit, succrescit, uberrime. Eo quæ pertinent adferre omnia prolixius foret, nec charta ista caperet. Unum interim velut sub exemplo posuisse sufficit. Legitur priori ad Corinthios *cap. 15. vers. 40. & seq. Daar sijn hemelsche lichamen, ende daer sijn aertsche lichamen, maer een*

ander eerlicheit hebben de bemelsche, een ander de aertsche. Een ander eerlicheit heeft de Sonne, ende een ander eerlicheit heeft de Maan, ende een ander eerlicheit hebben de sterren. Want de eene sterren van d'andere sterren verscheiden in eerlicheit. Quam in uno illo alteroque versiculo cumulata sphalmata? & quidem ejusmodi, quæ si aurem non modo; sed & animum advertas, sensum evitant, nata ex idiotismo eorum, qui aspiratam, ubi est, omittunt, ubi non est, vitio sermonis adjiciunt. Nam ut aliud nobis *eerlyck man*, & aliud vicissim, *een heerlijck man*, ita hic non prius illud, sed alterum cœlestibus illis corporibus tribui debet. Sum enim ea, ut Belgice hoc dicam, in *heerlicheyd verscheiden*. Tertus Græcus habet, *ἀστὴρ γὰρ ἀστὴρ διαφέρει ἐν δόξῃ*. Latinus tertus, *stella a stella differt gloria*. Vel ut Beza, *stella a stella differt decore*. Et omnium optime Valla tuus, *stella a stella differt majestate*. Et eam ille retinendam ubique vocem hoc loco existimat, pro, quod in Græco hic perpetuo est, *διέξ*. Ita igitur secundum eum reddemus. *Et corpora sunt cœlestia & corpora terrestria, sed alia cœlestium majestas, alia vero terrestrium. Alia majestas solis, & alia majestas Lunæ, & alia majestas stellarum. Stella enim a stella differt majestate*. Cui voci *majestatis* optime respondebit nostras ista *heerlicheyd*. Quæ omnino in possessionem hic transferenda, eliminata absfona illa & prorsus hoc loco inepta voce, *eerlicheid*; quæ in omnibus tamen quas vidi versionibus nostratibus perperam ac putide obtinet. Habes symbolam meam, mi Revi, alia alias perscripsi. Et nuper Reverendo viro collegæ tuo D. Baudartio transmissi quod huc spectaret. Accepisse non dubito. Tu eum aliosque amicos salutabis meo nomine salutatus & ipse quam diligenter. Dab. Hardervici Gelrorum. X. Cal. Aug. 1633. JOH. ISACIUS PENTANUS.

EPIST. LX.

V. CL. Matthiæ Berneggero

JOH. ISACIUS PONTANUS

*De Q. Curtii ætate. Tentatur loci emendatio apud
Curtium lib. 6.*

Literæ tuæ, ornatissime Berneggere, quæ erant scriptæ Argenterati 20. & 30. April. mihi sub exitum Maji probe fuerunt redditæ per Ianssonium nostrum. Ex iis intellexi, quæ quantaque mihi tribuas, quæ ego tenuitatis meæ conscius in me non agnosco, tuam tamen humanitatem exoscutor, meque pede meo metior. Florus Freinshemii, qui literas easdem tuas sequebatur, similiter ad manus meas recte fuit delatus, habeoque ingentes gratias elegantissimo Freinshemio, ut & tibi, humanissime Berneggere, qui me tam insigni munere honestatum voluistis. Monui Ianssonium nostrum, ut vobis vicissim antidori loco, qui postremum prodiit, minuscule forma, Plautum meum, itemque Curtium, curaret reddi. Efficiamque, Amsterdamum quamprimum venero, ut manu mea exemplaria illa notata ad vos perferantur: Et maxime Curtii nomine id velim, cujus propediem editionem ad formam Flori adornatam promittere te video. Et enim eum ego Auctorem, non notis quidem sed epistolis, una alterave sub calcem additis non Claudii & eo ævo, ut voluerunt huc usque viri docti, & nuperrime amicus olim noster Rütgersius, eumque secutus hodie clarissimus, idemque mihi amicissimus Ger. Joannes Vossius, sed longe inferiori, nec ante Nervam aut Trajanum scripsisse ostendo. Utramque epistolam videbis sub finem editionis istius meæ, quæ prodiit ex officina Ianssonii Amstelodami An. 1628. Postea & tertiam ad eundem Vossium misi, quæ ibi non addita. Hac præcipue hoc idem ex stilo Curtii ac voculis demonstro, cujusmodi sunt *Ducatus* & aliæ tales non usurpatæ nisi auctoribus istius, quod dixi, ævi, puta Suetonio, Floro, Justino, & siqui alii ætate Trajani & Hadriani claruere. Et denique post Tacitum aut illo seculo

floruisse palam facere conatus sum ex Taciti manifesta imitatione. Cujusmodi inter cæteras quæ ex libello de Germania, qui scriptus & evulgatus putatur Nerva adhuc vivo, est desumpta. Nam Tacitus ubi ait, *supereffe adhuc Herculis columnas fama vulgaverat*, Curtius id repetens inquit lib. 10. *ibi namque columnas Herculis esse fama vulgaverat*. Et iterum Tacitus ibidem, *ipsa plerumque fama bella profligant*. Curtius autem lib. 3. ait *fama bella stare*, & lib. 8. *fama enim bella constant*. Ex libris hist: ubi Tacito lib. 4. *stolidæ audaciæ Brinio* dicitur, traxit illud suum lib. 6. Curtius, ubi Belonem quendam *stolidæ audaciæ ferocem* inquit. Tacit. *Annal.* xiv. *Sed a Cæsare perfectò demum scelere magnitudo ejus intellecta est*. Idem imitatus Curtius lib. 8. *Rex postea quam ira mente decesserat, etiam ebrietate discussa magnitudinem facinoris sera æstimatione perspexit*. Et postremo, ut alios nunc omittam, quæ tu Ornatissime Berneggere propius hoc agens observabis, tota ea Alexandri navigationis periculossimæ descriptio, quæ legitur apud Curtium libr. ix. adumbrata est ex verbis figuratis Taciti, quæ reperio *Annal.* lib. 2. ubi Germanicus ejusque miles classi impositus perque Amisiam Oceanum in vectus similiter periclitatur. Nam illud Taciti *claudæ naves, raro remigio*, nonne diserte respexit Curtius, cum ait loco jam dicto, *clauda & inhabilia navigia*, ut & illa ejusdem ibidem, *quo navigia allevarentur*, nonne ex illo Taciti, *quo levarentur alvei*, manifeste formatum. Tum & Curtii illud eodem loco: *Dispersa classis partim in præalta aquæ stabat, qua subsederant valles, partim in vado hærebat*, nonne respicit similiter hæc Taciti in eadem Germanici navigatione; *rapuit (Auster) disjecitque naves in aperta Oceani, aut insulas faxis abruptas, vel per occulta vada infestas?* Et iterum Tacitus ibidem, *quas naves raptim refectas misit*, Curtius, *navigia lacerata refici jubet*. Sed hæc in gustum. Tu, ut injeci, hoc agens plura indagabis. Sub ipsum vero finem lib. vi. reperies apud Curtium in omnibus, quos vidi, libris atque editionibus legi: *Magno non modo salutis sed etiam vitæ periculo liberatus erat Alexander*, quod in nostra ita conceptum videbis, *magno non modo salutis sed etiam invidiæ periculo liberatus erat Alexander*, quod existimem salutis & vitæ eodem referri, nec sensum bonum perficere. Tu judicabis, mi Berneggere, salutatus refutatusque a nobis una cum accuratissimo Freinshemio quam dili-

diligentissime. Dab. Hardervici Gelrorum X. August. 1633.
Tuus JOH. ISACIUS PONTANUS.

EPIST. LXI.

V. CL. Ioh. Isacio Pontano

NICOLAUS VEDELIUS

De loco Tertulliani lib. de Idolatr. cap. vii.

SAL. in Christo, Clarissime vir, Domine observande. Communicavit mecum Rev. & clariss. Dn. Revius noster ea, quæ in Exercitationes meas in Ignatium in epistolâ nuper ad se scripta observâsti. Quemadmodum igitur gratias tibi quas possum ago maximas pro honorifico de qualicunque illo labore judicio tuo (quod charitati tuæ & humanitati potius quàm alii causæ adscribo) ita vicissim tibi de me persuadeas velim, me ex iis esse, qui te ob singularem eruditionem atque merita erga Remp. literariam maximè colunt. Gratissimæ etiam mihi sunt illæ tuæ observationes. Origenis locum in *homil. 6. in Luc.* notare, ad eumque respondere *Exercit. xi. cap. i.* potuisssem quidem per istam occasionem haud incommode; sed mihi ibi propositum fuit refutare tantum Baronium eo Ignatii loco abutentem. Quia igitur Baronius Origenis ibi non meminit, nec ipse etiam eò excurrere volui. Interim certum est, eodem modo respondendum esse ad eum Orig. locum, quo ad Eusebii locum ibidem respondi. Si quid ultrâ Romanenses desiderent in eâ re, puto iis à me satisfactum in Commentario meo seu libris duobis de utroque Episcopatu Petri, editis anno 1614. Quod ad vocem *Ecclesiæ* apud Tertullianum attinet, sum adhuc in eâ sententiâ ex nullo locorum illius necessario inferri posse, *Ecclesiam* ab eo pro loco sumi. Locum quem allegas ex *lib. de idol. c. 7.* vides me expendisse; nam inter cæteros illius loci occasione id ipsum dixi. Ibi enim libenter fateor probabiliter posse sumi vocem *Ecclesiæ* pro loco; sed & contra æque ad minimum probabiliter pro conventu ipso Christianorum sumitur. Nam quemadmodum ibidem *domus Dei*, quæ alioquin pro cœtu Christiano seu Ecclesia collectivâ sumitur, ut 1. *Tim. 3. 15.* ibi tamen pro loco sumitur, quia terminus

Vid.
supr.
epist. 49.

à quo nimirum officina adversarii locum denotat; ita & **haud** dubie vox *Ecclesiae* tanquam terminus ad quem pro loco **non** accipitur, quia terminus à quo nimirum *idola* locum nequaquam denotant. Restat igitur ut pro cœtu Christiano accipiatur qui in Oratorio jam convenit. Idque eo magis quod nullus auctor ante Tertullianum afferri possit, qui vocem *Ecclesiae* pro loco sacro dixerit: cum contra ante id tempus & in scriptura & apud Patres *Ecclesia* tantum pro cœtu usurpetur. Cur igitur potius necessario pro loco quam pro cœtu sumatur? Quæ ex Cypriano, Hieronymo, Ammiano Marcellino affers, doctissimè observasti. Inter quos mirum non est posteriores, qui ulterioribus seculis post primitivam Ecclesiam vixerunt, basilicas & Ecclesias dixisse. Si quis alioquin Patrum saniorum & posteriorum primis illis *Ecclesiae* annis templa tribuat, id **per** *ὁσιώτως* accipiendum est, quomodo Samuelis temporibus & ipsius Eli templum tribuunt 1. *Sam.* 1. 9. His in Domino **vale** vir Clarissime & me quod facis amare perge, qui sum T. CL. omni studio & officio addictissimus, Nic. Vedelius. Daventriae raptim. 7. Sept. 1637. Ignosce vir Clarissime subitæ scriptioni, & meo nomine officiosissimè saluta Clarissimos Dn. Collegas tuos. Ante paucos dies impressi sunt Lugduni libri mei duo *De Arcanis Arminianismi*, seu *Decisio bujus Quæstionis: Quenam sit fides & Religio Theologor. Remonstr.* Ubi secundam editionem adornavero olim S. Ignatii, cum gratiis memor ero doctissimarum observationum tuarum. Clariss. vir Dn. D. Rivetus etiam quædam circa Exercitationes illas meas observavit in editione ultimâ Critici sui sacri.

E P I S T. L X I I.

V. CL. Johanni Isacio Pantano S. Pl.

J. S M I T H

De inscriptionibus Smetii & Thesauro antiquitatum.

Vir Clarissime,

Nihil certe hic tam certum sperari, aut tam vicinum videri potest, quod non casus aliquis inopinus possit intervertere. Stabat nuper acies nostra antiquaria magnam partem
or-

ordinata in adventum tuum, expectabam a tuo conspectu pretium aliquod non leve tot sumptuum, quos in id genus impendi, domumque festinus in horam conductam ruebam, cum Typographus noster mihi luctum, qui te Hardovicum revocaverat, ex te nunciat; ita spe magna repente excidi. Erant sane non pauca, tibi apud me non visa, quæ te oblectare, forte etiam juvare poterant: sed Deus aliud. Si posthac occasio se det, quæ te huc vocet, non committam, si vivo, ut domo nostra istis non visis excedas. Inscriptiones libelli tui ad meum exemplar, ut voluisti, emendavi. Sunt aliæ apud me, qualis est illa Trajani in columella milliari, & alia omnium quæ hic exstant, si externam formam spectes, elegantissima Licinij Serrapi in ara Iovi Opt. Max. dicata. Ista antehac ad te misi. Superfuit adhuc inscriptiones laterum variæ, vasorum testarumque penè innumeræ, majorumque inscriptionum fragmenta aliquot, quæ melius coram quam ex scripto cognosces & æstimabis. Bene vale, vir clarissime, Geldricæ nostræ & Reipublicæ litterariæ bono. Noviomagi 5. Cal. Iul. A. 1631.

CL. T. Observantiss.

I. SMITH.

Typographus noster te rogat sui rationem ut habeas, cum de editione Historiæ Geldricæ serio statuas. Vale iterum.

Sigillum Ottonis Comitis Gelrensis.

Sittende te peerdt, van boefde tot de voeten gewapent, bebbende in syn rechterbant de banierè ofte standart van Gelderlandt, ende in de sinckerhandt, het schildt ofte wapen van Gelder, met de Geldersche Louw daar in, sonder jets anders meer.

Viro Amplissimo Iohanni Beverovicio

ARNOLDUS BUCHELLIUS

S. P.

Quæ Hollandia olim vera & proprie sic dicta.

CLarissime Eruditissimeque Domine Doctor, De valetudine restituta est quod Æsculapio hallum (ut olim dicebant) debeamus. Deum veneror ut perennet. De Dordrecht quæ olim collegi exscripta mitto, sed vereor, ut vestri sint saporis, paradoxa enim me loqui dices; at vera puto, quamvis ævi tenebris involuta. De Hollandia vera & primitiva testimonia nobis sunt inprimis duo omni exceptione maiora, diploma nempe Godeboldi Episcopi, ubi quædam bona collegio Petreiano dono dat sita apud Thyfelineskerkum in Hollant, is locus vicinus Dordrecht: alterum est itidem in monumentis ecclesiæ nostræ, cujus diœcesis divisio per Decanos rurales sic habet; *Decanus de Trajecto &c. Decanus de Batua, Decanus de Moselandia, Decanus de Rhenolandia, Decanus de Kenemaria &c. Decanus de Hollandia*, cujus limites & jurisdictio per insulam Durdrechtensem extendebantur. Si hæc nimis fortean antiquaria placeant, utere, sin; vobis sint inter rejectanea & quisquilias. Vale Clarissime Domine Bevervicio, & me inter tuos recense, si mereor, qui tuam eruditionem, ut meretur, amo & suspicio. Raptim Trajecti 7. Mart. 1640.

CL. V. ex assc &c.

EPIST.

EPIST. LXIV.

ARN. BUCHELLIUS

Clariss. Bevervicio

S. P.

De Dordrecht nonnulla.

CLarissime, Doctissimeque Domine Doctor, Literæ tuæ una cum libro rectè mihi nuper per nautam traditæ sunt. Quo libro scitè admodum & eleganter instituis comparationem pugnae navalis illius memorabilis Græcorum cum Xerxe Persarum Rege potentissimo olim depugnatae & nostræ jam nuper cum formidanda Hispanorum classe commissæ, cui adjungis variorum navalium præliorum a nostris & aliis nunc & olim parallela: Quæ legere ut jucundum, ita & dono mihi a te auctore dari fuit acceptissimum, & nobis sane speculi instar esse hæc pugna debet divinæ erga nos benignitatis, quæ & nobis victoriam inexpectatam, & superbo Regi cladem tam ingentem dedit. Hanc quoque victoriam Doctiss. Barlæus a se decantatam tam prosa quam versu ad me misit. De Dordrecht quod moliris, rem te dignam facis. Plures tentarunt, sed tentarunt tantum, Vossius, Gouthovius, alii. Unius Boxhornii exstat ejus descriptio fatis ampla cum cæteris Hollandiæ hodiernis urbibus, ego quod conferam vix invenio. Sunt apud me quædam de voce *Stapula*, & ego ante 6. 7. annos Diatriben scripsi de Durdrecht, quam Vossius pater, D. Scriverius & Gouthovius viderunt, quam facile a me, si instituto vestro servire posse judicaveris, impetrabis. Vale Clariss. Doctissimeque Domine Doctor, & me, qui ingenii tui facilitatem & eruditionem admiror, inter tuos numerare ne difficulteris. Trajecti ad Rhenum anno novo incipiente, qui ut utrisque nostrum sit faustus & felix, Deum Opt. Max. rogo.

Vester ex affe

ARN. BUCHELIUS.

Q 2

EPIST.

Viro Amplissimo Joanni Beverovicio

ARNOLDUS BUCHELIUS S.

Alia de eadem : Gouthovii error. Trecht quid. Trajectenses Decani.

MYn Heere, U. E. schryvens is mij wel behandicht, dan ben door verscheyde saecken verhindert geworden te antwoorden, ten deele door quade dispositie, ten deele van eenighe befoignien die my niet toe en lieten te doen, dat ick wilde, daar by quam ons hoochtijt Paeschen, en het achterblijven van den boom van de Boots hier by gaande, het gesubreguleerde is gestelt volgens originele ende authentique aften ende munimenten noch voorhanden sijnde ende my verthoont, het vordere ongelinieerde is conform, de genealogie by Gouthoven eertijts ingestelt. Ende by U. E. gesien ende gecorrigeert, doch heeft deselve Gouthoeven zal. in eenige punten, sonderling die Utrecht aengaen seer gedwaelt, alwaer hy Arent Boots huysfrou een verkeerden naem geeft, ende hem Schout van Utrecht noemt, 't welck nochtans nergens bevonden wert, Meine dat deese genealogie, also in fleure geweest is gestelt sijnde, bequamelicken ter gelegender plaetse sal kunnen werden geinsereert, aangesien de Dortse en Utrechtse geslachten veeltijts met malkander syn geallieert, als aan de voorz. Booten, oock Diemens, Ratingen, ende andere meer is gebleken. Wijders wat aengaet mijne voorgaande schryvens, dat U. E. daar van bent discreperende, en is niet vreemt noch nieus, quisque enim suo sensu utitur, & pleraque mortaliū opinionibus constant. *Drecht* pro oppido, foro aut municipio Kilianus ex Junio probare conatur, ego pro Trajecto illud verbi olim usurpatum ex nostris diplomatibus certus sum.

*Ecclesia S. Matini quæ est in loco Trecht vocato Ann. 953.**Ecclesia S. Martini in loco Trecht Ann. 953.**Injuncto sibi Episcopo in urbe quæ Trecht vocatur. Ita Willibaldus in vita S. Bonifacii. Othlonus in vita ejusdem.*

Idem

Idem aliquoties: & pervenit ad Trecht. *Idem bis terve Trajectum vocat.*
 Infinita alia ubi Trecht idem quod Trajectum Latine.
Ecclesia S. Martini in Trajecto Veteri 828.
Ecclesia constructa in castello Trajecto 834.
Baldericus Trajectens. Ecclesiae veter Episc. 938.

Sic diploma apud Hedam Add. Alcuin. in vita S. Willibrordi.

Dat U. E. oock scrijft dat Dort noit een riviere is geweest geeft mijn wonder. Unde ergo Dortmonde? Nec enim ostium sine flumine consistere potens, ut nec ripa, aut littus absque mari. Sed nolo tecum contendere mi D. Bevervice, Sal alleen aanwijzen de plaetsen, die niet en twijfele of sult gesien hebben, ende seer wel tot Dordrecht sullen te passe comen, Reginonis ad Ann. C. 898. Chronici Camerac. lib. 3. cap. 19. Placentii in Vita Baldrici Episcop. Leod. Dithmari ad finem operis sui historici. Anselmi in vita Baldrici Leodiensis Episcop. Het geene ick scryve van de afdeeling van de Decanien is genomen ex libro Cameræ dict Ecclesiae Traject. , dat anders genoempt wert Liber statutorum ecclesiae Tr. eertijts gecolligeert door H. Hugo Vuysting, ontrent 300. jaeren geleden, dat noch alhier in pergameno gescreven bewaert wert. *ubi seqq.*

Decanus in Rijnlant in festo Remigii solvet VIII. lib.

Decanus in Scouden solvet duas marc argenti in festo S. Martini.

Decan. de Zuytbevelant quinque fertones subrad. argenti.

Decanus de Kynnemere in festo S. Andreae solvet 3. lib. & quondam 10.

Decanus de Westelinglant quatuor lib.

Decanus de Betuwe sex lib. quondam octo.

Decanus de Hollant tres libr.

Decanus de Goye quatuor libr.

Decanus de civitate octo libr.

Decanus de Amstelle in festo S. Joannis tres lib.

Hæc Archidiacono summi templi olim solvebant.

Archidiaconatus vero in nostra ecclesia est dignitas & habet stolum in sinistra parte chori, immediate post Decanum &c.

Diploma Godeboldi Episcopi, qui ecclesiam sui Juris in Holland, quæ vocatur Tiezelineskerka B. Petro in Trajecto tradidit anno 1126. extat in tablinis ejus eccl. integrum.

Vidi & aliud quod ita incipit: *Tygerus de Riede provisor magnæ Insulæ dictæ Grotenwaert. Gifelbertus dictus Bot Dn. Jurisdic. de Emekercke &c.*

Ick hebbe geobserveert, dat de Bisschoppen ofte Stichtse noit Steden beleit, overwonnen, ende geruineert hebben, dan die daerse op pretendeerden, ende de kercke rebel waren, alse men leeft van Dordrecht, Iffelsein, Muden, Neerden, Oudewater, &c. Maer omme een eyndt te maeken sal noch antwoorden op U. E. versoeck van over te senden den Boeck Diplomatum, ick hebbe by na verlooft geen boecken uyt deser Stad te senden, daer toe my occasie van verscheyde gegeven, ende onder andere Grafwinkel die my qualicken daer over rencontreerde, evenwel U. E. alles goets vertrouwende, sende desen Boeck met den Schipper bringer deses, doch was onseecker wat Boeck U. E. meinde, daer by my verscheyde sulcke Boecken sijn, dan meene dat tegenwoordige eens by U. E. geweest te sijn, ende daerom begeert wert.

Hiermede, mijn Heere, desen eyndigende met mijne groeteninge, wil den Almachtigen bidden, dat U. E. verlene gesontheit en welvaert tot saligheyt, ende blijven

U. E.

Dienstwillige Vrient.

ARENT VAN BUCHELL.

E P I S T. LXVI.

Viro Clarissimo Johanni Isacio Pontano

J O A C H I M U S M O R S I U S

Vetus inscriptio in agro Vorburgensi reperta explicatur.

Salutem plurimam & obsequia paratissima, vir Celeberrime, Domine ac amici plurimum honorande, An hæream adhuc in aliquâ parte animi tui, ambigo, me certe memoria singularis tuæ pietatis, doctrinæ ac virtutum, tuorumque in ecclesiam

clesiam & Remp: literariam meritorum, in peregrinationibus meis per montes & maria, tanquam individua & suavissima quædam focia, comitata semper fuit. Cave itaque existimes, mihi quidpiam ferè in iis molestius extitisse, quam quod occasio hæcenus defuerit intimam meam observantiam & gratitudinem, pro omni in me olim collata humanitate, & aureis tuis ingenii monumentis, tibi declarandi, a quibus nunquam nisi melior & doctior discessi. Quare nunc cum eam ad Athenas Batavas reverso typographus tuus aperiat, diutius officio, desiderioque meo deesse nec potui, nec debui. Si pecco, quod profanus saluator sacra Musarum tuarum interpellem, peto obnixè, ut cultus meus in te verè igneus, qui certis limitibus diutius includi modestiam meam non est passus, peccatum, quod blandâ vi suâ verecundæ meæ fronti imperavit, apud te, hominem longè optimum, integerrimum, atque æquissimum excuset, ejusque veniam confidentiæ meæ impetret. Constitueram incoram comite amicissimo Thoma Segheto, equite Britanno nobilissimo, Hardervici te septimanis aliquot retro compellare, sed proh dolor! consilium meum insperatus ipsius obitus, conturbavit. Libenter enim tecum inter alia locutus fuisssem de ineditis epistolis Lipsii ad diversos, quæ apud me exstant. Si illæ vestris typis excudi possent, eas ad te, immortalis tuo nomini consecratas, festinarem brevi. Interea ad te dirigo inscriptionem antiquam saxi veteris in agro Vorburgensi Ao. 1624. vii. Junii, in præsentia Segheti quondam nostri erutam, & notis ab ipso illustratam, quæ num à te visa, nescio, meo judicio non indigna, ut inter monumenta prisca a Cl. Scriverio nostro vulgata appareat. Accipe illam cum SEGHETI Vindiciis pristina tua erga me comitate & faventia, meque favore & amore tuo perge dignari. Vale decus egregium seculi nostri, meisque verbis peramanter & officiosè saluta collegam tuum præstantissimum, Dn. Zevecotium. poetam elegantissimum, mihiq; ejus benevolentiam concilia, quæ candidissimo meo pectori gravior omnibus Darii, Cræsi, Crassique thesauris erit. Dabam properiter Lugduni ad Rhenum Ann. æræ Christianæ M. D. C. XXVIII. v. Kal. Feb.

Tuæ Excellentiæ

Solidè devotissimus.

JOACHIMUS MORSIUS.

A. C.

A. C.

C I O I O C X X I V.

In agro Vorburgensi.

Saxum quatuor plus minus pedes altum, duos circiter latum,
unius crassitudine, erutum VII. Junii spectante Thoma Segherbo
(qui & primus exscripsit) cum hac inscriptione.

A latere
Cornu
copiæ.

J. O. M. SARRAPI
ISIDI. FRVGIFERO
CÆLESTI. FORTUN
BONO. EVENTO
FELICITATI. LARI
VIALI. E. GENIO
LOCI. L. LUCREIUS
PAL. FAUSTINIAN
O. LEG. I. M. PE PRO. SE
SUISQ JERUL CONSAC.

A latere
Cornu
copiæ.

Ita lego.

*Jovi Optimo Maximo Sarapi,
Isidi, frugifero
Cælesti, Fortunæ
Bono Evento
Felicitati, Lari
Viali & Genio
Loci L. Lucretius
Palatinæ (sc. tribu) Faustianus
Centurio Legionis primæ monumentum posuit & pro se
Suisque in eam rem votum libens Consecravit,*

EVENTO] Hanc vocem omnes, quibuscum mihi hac de inscriptione sermo fuit, parum Latinam censent. Ego vero eam super omnes maximè probo, atque ita effictam puto, ut AVERUNCUS, CONSUS, FIDIUS. EVENTUS igitur Bonus, boni eventus dator.

LARI

LARI VIALI] Si non omnino memoria fallor, puto apud Plautum exstare alicubi LARES VIALES.

PAL] Palatinâ, nimirum tribu. Crebræ ad hanc formam inscriptiones sunt, quibus ad hominis nomen tribus quoque adjicitur.

FAUSTINIAN] Ex hoc vocabulo conjectare libet sub Marci Antonini Philosophi tempora monumentum hoc positum. Placere voluit vel Imperatori, vel ejus uxori Faustinae, vel auctor inscriptionis, vel ejus pater, adscito aut indito à Faustina nomine. Inter numismata ab Jacobo Bicio edita exstat unum, in cujus anteriore parte est DIVA FAUSTINA, in averfa FAUSTINIANÆ PUELLÆ. Omissum.

FRUGIFERO, CÆLESTI] Prius ad Sarapin, posterius ad Isin referendum censeo.

Quæ sequuntur Pontani sunt.

CÆLESTI FORTUNÆ] Cælestis subinde absolute, subinde addita voce Dea cælestis, subinde *virgo cælestis* auctoribus dicitur. Subinde etiam, quod huic loco præcipue convenit, *Fortunam cæli* vocant. Tertullian. in Apologet. *Unicuique etiam provincie & civitati suus Deus est, Syriæ Adstartes, ut Arabiæ Dysares, ut Norico Belenus, ut Africa Cælestis &c.* Spartian. in xxx. Tyrannis: *Afri Celsum Imperatorem appellarunt peplo Deæ cælestis ornatum.* Ammian. Marcellin. lib. 12. *Asclepiades Philosophus cum visendi gratia Juliani peregre ad id suburbanum venisset, Deæ cælestis argenteum breve figmentum, quocunque ibat, secum solitus efferre.* Philastrius Brixienensis in catalogo hæres: *Alia, inquit, hæresis in Judæis, quæ Reginam, quam & Fortunam cæli nuncupant, quam & cælestem vocant in Africa.* Item Tertullian. in Apologet. *Ista ipsa virgo cælestis pluviarum pollicitatrix.* Qui ultimus locus respondet voci, quæ eadem hac inscriptione posita Jovem FRUGIFERI quoque epitheto affecit. Hæc addenda iis, quæ varie collegit de Cælesti Pythæus, & post eum Justus Lipsius, qui Junonem interpretatur, & locum præterea insignem adducit divi Ambrosii, & alium insuper Dionis ex Xiphilino. Ubi tamen perperam vocem Dionis *Οὐρανίας* vertunt interpretes *Uraniam*, cum *Cælestem* deberent. *Urania una ex novem Musis.* Quamvis apud Apulejum lib. 4.

Florid. hæc verba reperias de Carthagine; *Carthago Africae Musa cœlestis.* Divi autem Ambrosii locus, quem Lipsius adducit, haudquaquam omittendus. Est vero iste adversus Symmachum: *Unde igitur exemplum, quod currus suos simulato Minus in flumine lavat Cybele? Unde Phrygii vates & semper inopis Romanis non æquæ Carthaginis numina? quam Cælestem Afri, Mitteram Persæ, plerique Venerem colunt, pro diversitate nominis, non pro numinis varietate.*

FAUSTINIAN. Faustinianum se hic Centurio appellat, quod *Faustina*, ut diserte habet Xiphilinus, Mater exercituum sit appellata post victoriam ex Quadis & Marcomannis ab Antonino partam. Vid. eum in Antonino Philosoph.

E P I S T. LXVII.

Viro Clariss. Joh. Isacio Pontano, Medicinæ Professori
& Historiographo Regio

J O H. S M I T H S. P.

Vetus quædam inscriptio.

S. Pl. Clarissime & Experientissime vir, Quæris, quid de S. Naggiana celebris, quod in Arcis nostræ sacello visum, Epitaphii lectione & explicatione judicem? Ego Domino Dilectio comite marmor ipsum adii, Naggianamque lectionem simul & meam, quam pridem ad te misi, & nuper coram tradidi, cum lapide contuli. In mea nihil adhuc muto, si *gryphum* excipiam, in quo intra S. L. legere malo hoc modo

quam I.

Et his notis sepulchri sumptum signari censeo, neque id sine aliarum Inscriptionum exemplo. Quæ de postrema *tertia* lineæ voce **IVIONFI** D. Naggius habet, non magis conveniunt quam, Neomagi lectio olim illinc exsculpta.
Vox

Vox igitur ista singularis erit, inquiet, nec alibi lecta? Quid tum vero? Quotaquæque est inter veteres Inscriptiones, in qua voces alibi non lectæ non occurrant? Quæ fuerunt Aufaniæ? Quis Talbinus, quos memorat Inscriptio, quam nuper hic inventam Consul Christianus Terspycken servat? Ea sic habet:

M A T R O N I S
A U F A N I A B U S
T A L B I N I U S
J A N U A R I U S
S L M

Ex antepenultimo caractere, five E, five F, five S. fuerit, supremi apicis extremitas tantum superest. Cætera, marmor integrum est. Sed de his alias si dabitur. Nunc vive, vale: que cum collegis & quod facis me ama

Noviom. 12. Cal. Maji

Jul. Ann. 1629.

Cl. T. observantissimum

J. S M I T H.

E P I S T. L X V I I I.

Viro Clariss. Joh. Isacio Pontano

J O H S M I T H S. P.

De eadem nonnulla.

S. Pl. Clarissime & experientissime vir,

INscriptionis Terspyckianæ lapis, colore topho, duritie marmor non absimilis, utroque sui latere striatus, projectura & fastigio inæquali, varia sculptura insignis, proxime infra urbem inventus est. Ingeniosam tuam de *Afraniabus* conjecturam denarius adjuvat hic olim inventus, qui nunc apud me est, & Sp: Afranii nomen præfert. Non video tamen quomodo nomen *Afraniæ* improbis fœminarum moribus pro crimine objectum, honoris ergo poni potuerit. Valerius Afranium monstrum vocat, indignum cujus natales memoriæ tradantur. De Afraniarum collegio, vel matronis Afraniabus altum ubique silentium. Et quod in hac causa præcipuum sic est inscriptio non

convenit, quæ tam certa & clara est, Dn. Mehnus *αὐτῆς* testabitur, ut Afraniarum nomen non admittat. Nec in tota ista inscriptione quicquam dubiæ lectionis est, præter antepenultimam notam & Talbinii vocem, in qua puncti vestigium inter T & A facit, ut dubitem, legendum ne sit TALBINIUS,

an T. ALBINUS. Ita adhuc sumus in **LVIONFIA**

& Aufaniarum investigatione. Qui hic certi quid dabit magnus nobis merito suo Apollo erit. Historia Danica confecta, Geldrica te nunc totum occupat. Cursus ut porro tibi circa metam felix sit animitus precor. Vale. Dn. Leoninus mecum officiose te salutatur. Scribebam Noviomagi, Nonis Maji lul. anno 1629.

Cl. T. Observantissimus

I. SMITH.

E P I S T. LXIX.

Ad Ordines Generales Belgii Fœderati.

Cæsari a Rege Sueciæ bellum indictum.

G U S T A V U S A D O L P H U S,

Dei Gratia Suecorum, Gothorum, Vandalorumque Rex,
Magnus Princeps Finlandiæ, Dux Esthoniæ &
Carelæ, nec non Ingridiæ Dominus.

Illustres & Pontentes, boni Amici & Confœderati.

QUam indigne hætenus à Cæsareanis simus habiti, quotque injuriis per triennium laceffiti, arma nunc tandem capiamus, vobis non ignotum, imo orbi Christiano perspectum esse potest. Fecit nos quidem pacifica quæque sperare oblata nuper Serenissimi Regis Daniæ interpositio, dictusque ad eam dies, inprimis rumore publico circumlatum Cæsareanorum studium; ideo à nobis solemniter cum mandato, rerum nostrarum in Borussia Gubernator deputatus præsto erat, ad omnia rerum momenta intentus: sed cum Cæsaris Commissarius Dantiscum quidem cum pompa ingressus, moras saltem ibi necstere, & popularem auram capta-

captare videretur, ne mentione quidem de tractatibus facta, ipsique Danici nondum apparerent; Nos, ne nobis & Amicis diutius deessemus, cum hæc, tum priorum temporum ludibria, armis vindicare statuimus, classeeque nostra mare trajicere parati sumus. Cum vero amicitia nostra non patiatur, ut consilia hæc nostra vos celemus, in mandatis dedimus Nobili & Consultissimo Consiliario & Legato nostro apud vos Ordinario, Ludovico Camerario, ut ea vobis prolixius communicaret; amice requireres, ut cum expeditionem hanc, non solum nostræ, sed etiam communis securitatis causa (ad quam toties a vobis, amicis, oppressisque in Germania sollicitati sumus) suscipiamus, vos eam favore vestro prosequamini, conatusque nostros modis omnibus sublevetis; de quo uti non dubitamus, tot jam monumentis securi, ita rem facietis nobis & afflictis in Germania rebus gratissimam, & vobis ipsis utilissimam: nosque vicissim omni conatu & viribus studium in rem communem nostrum testabimur, vobisque omni benevolentia & officiorum genere addicti erimus, quibus vos divini numinis protectioni amice commendamus. Ex Classe nostra Regia ad Elfsnaben, die 5. mensis Iunii, Anno 1630. Signatum erat GUSTAVUS ADOLPHUS.

EPIST. LXX.

Viro Clariss. Ioh. Isacio Pontano

MARCUS BOXHORN ZUERIUS

De Plauto Pontani. De Republica Platonica.

Dilectissime & Clarissime D. Cognate;

GRatissimæ litteræ tuæ recte ad me curatæ sunt; una cum iis, quas ad humanissimum & clarissimum virorum P. Scriverium adjunxeras perferendas. Ego ipsi de manu mea in manus, eapse, qua tuas accepi, hora tradidi; monuique ut si quid dare ad te vellet, recte & cum fide me curaturum. Respondit tunc temporis, visurum se, an quid posset in Historiam tuam Danicam extundere; voluit itaque, ut ejus rei causa, biduum aut triduum ad se reverterer: feci id quam lubentissime, semel, iterum, & amplius; sed frustra: rusticatum enim ille concesserat; nunc Amstelodamum profectus est; adeo ut sperare

tum nuperum ac novitium. Verum anxie quæsitus non comparuit. Liber erat in albis & nondum adhuc ligatus. Quo nomine credideram latere non potuisse, non inventus est tamen. Quod si ipse Leydæ fuisset, non effugisset fortasse manus meas. Memini inter alios amicos ejusdem historiæ Danicæ exemplaria etiam missa ad Clariss. Vossium & Barlæum. Ab alterutro (si operæ videbitur) per Boxhorn-Suerium petas licebit. Nam è re mea non erit, ut hinc ante mensem Martium discedam. Quod autem concursum existimes, fugit te ratio. Nam tu, quantum memini, ab ipsis Cimbris & Aboriginibus exorsus perducis historiam ad Reges stemmatis Oldenburgici. Ille autem, nisi fallor, orditur ab anno cło cccc. l. & desinit in Christiano 11. an 111. non satis accurate memini. Liber sane non ineleganter, eodemque prorsus modo quo Belgarum & Auriaci res gestæ, scriptus, quantum in gustu deprehendere potui. Saltuatim enim tantum percurri. Sed velim, ipse judices. Idcirco equis velisque operam dederam, ut possis. Dolet profecto mihi unice, ad manum non esse. Quod tuis statim non responderim, scito unicam causam esse libri istius absentiam, & quod indies, imo in horas eam historiam per filium expectarem. Sed frustra ambo fuimus, ego in commendando, ille in exequendo negotio, nam rediit, ut dixi, absque libro. Sed in reditu, quod minus cruciat, offendit me prorsus sanum ac pristinæ valetudini restitutum: Deo opt. Max. favente. Te autem verum ob consilium plurimi facio atque amo. Rogo denique, ut desiderium meum in transmittendo tuo volumine historiarum, quam maturrime fieri possit, velis explorare. Jam (puto) titulum expedierit Chalcographus.

Plura volenti adest Tabellarius, qui hodie mihi tuas attulit. Amsterodami XIII. Febr. S. N. cło lς cxxxi.

EPIST. LXXII.

Viro Clariss. Johanni Isacio Pontano

N. N.

De opere Poëtico Joannis Secundi.

ABfui aliquot diebus, mi Pontane, & ea propter factum, ut defuerim hætenus officio, & gratiarum æctioni, quas debebam ob inscriptionem Richenaviensem de Johanne à Veza. Illud autem distichon :

*Si juvat a gravibus discinctum ludere curis,
Me lege, Lector, erit lectio grata, vale.*

alienum mihi a genio Secundi nostri videtur. Neque in manuscripto illud, aut aliubi invenio. Et ut verum fatear, nauci est. Et vellem profecto ejus fere notæ pauciora extare, quæ cum famæ dispendio optimi juvenis leguntur. Ita ut in posterum BASIA tantum, & selectiora quædam ex elegiis & epigrammatis edenda censeam. Nunc visum fuit typographo omnem editionem recentari; & adensus sum invitus, ob causas quas dixi, nisi tu dissentis docte Trebati, cujus judicium exspecto: ut & historiam Danicam. Quam cura, ut maturrime, quam fieri potest, habeam. Cæterum tua omnia, quæ desideras, hic habes. Nempe Notas & Castigationes in nuperum Satyrographum. Quotidie nova in ipsum scommata eduntur, & habeo triplo majores nugas, quam hic vides.

Scribunt indocti, doctique poemata passim.

Prodiitque superioribus diebus Apologia Hermophili Tanugriensis satyrici, adversus Notas istas & Castigationes, sed ipsum Bodecherum vellicantes. Successit Ignatii Benningophili sacculus responsionum, aliaque ejus commatis. Audio Bodecherum in lectionibus publicis pastoritia fistula excipi identidem, & pedum manuumque strepitu explodi, ita ut Academiæ Curatoribus, quos jam Lugduni Bat. esse intelligo, negotium facebant,

S

Dispu-

Disputari etiam de missione Vossiana, &c. Amplissimo Brincio salutem amicissimam adscribo, eique schedam hanc manuscriptam Secundi exemptam lubenti animo trado. Communico cum eodem, si placet Amstelodamum bilingue, quod oblatum nudius sextus ipsis Consulibus. Quid tui iudicii sit, aveo scire. Pro Paralepomenis *de usu & abusu Tabaci*, multum tibi debeo. Nonnemo exigit a me alteram editionem Latinorum istorum Epigrammatum: quod si fiat, addentur tua. Sed quare semper *elleborum* scribis? studione an errore typothetæ factum? Vale amicorum integerrime. Plura nec tempus, nec charta permittunt. Raptim XIII. Martii clō Id c. XXXI.

E P I S T. LXXIII.

Viro Clariss. Arn. Buchelio

JOH. ISACIUS PONTANUS S. P.

De historia Gelrica & an ecclesiastica ei mixta.

Quod, Bucheli optime, quæris, cur opus meum Gelricum venale non exstet, idem & ego & bibliopola non unus non quæsit modo sed quæstus est. Nunc tandem audio pretium operi positum & passim distrahi. Hæc scribo & ad eam tuam quæstionem ante omnia respondeo, ut intelligas nihil minus me in ista afflictissima mea valetudine vel cogitare vel agere quam de opere illo & prima hac editione, sive emaculanda, sive augenda. Et quod addis te id magis miratum venale nimirum id opus meum non prostare, cum *ante menses duos legeris*, verba sunt tua, *apud dominam Schurmanniam*, id te scribere miror, cum tibi ipsi ante menses tres hoc ipsum opus meum dono miserim. Nam si a Martio mense, quo tibi a me id missum est, in Junium hunc computes, mensis jam quartus agitur. Cæterum quæ notas observata a te inter legendum, mihi que transmittis, pro veteri tuo candore agis, mihi que pergrata fuerunt, & propius dispicerem singula allato ab manu ipso exemplari, si valetudo hoc sineret. Interea doleo mihi a te haud indicatum penes te esse Cornelium Goudanum, eum toties totiesque petatum a Scriverio, cui cognatus meus Zuerius Boxhornius commodato ut daret, obtinere, ut est is homo, nequii.

Quod

Quod articulos eos five condiciones pacis a Carolo V. Imp. Duci Iuliacensi in castris Venloanis concessas, aliaque ejusmodi, verbotenus non expresseim, placet aliis, aliis displicet. Illis nimirum placet, quod ista malint uno fasce verborum ab Auctore paucis dici, quam lectorem fatigare longa talium programmatum recitatione. Parcius quoque ecclesiastica ei miscui, & præsertim monachalia, quia ea peculiare opus propemodum requirant. Notat Scaliger Baronium, hoc tamen solum & seorsim agentem, ut conditorem Annalium. Ego si jungere ea & miscere instituissem, opus hoc nostrum habuissetis non ad nostras sed Græcorum Calendas. Quod reliquum est, Non omnia possumus omnes. Tui Clarissime atque Ornatissime Bucheli quam feliciter ac diu in viridi ista senectâ nobis vive ac vale. Nos Troes fuimus. Dabam raptim & e lectulo. Hardervici XXIV. Jun. 1639.

EPIST. LXXIV.

Clarissimo Lectissimoque Viro

DN. MARCO ZUERIO BOXHORNIO

Eloquentiæ in Academia Batavorum Lugdunensi
Professori florentissimo, Cognato suo,

JOH. ISACIUS PONTANUS S.P.

De Originibus Francicis. Roterodamum unde dictum.

HAbes, mi cognate Clarissime, adversarios duos, qui se mihi aut Originibus illis meis Francicis opposuerunt, quibus sufficere ne quidem, quod proverbio fertur, Hercules posset. At vide, etiam tertius accessit, ut iterum me Herculi adsimilem, qui hydræ refecans caput repullulare continuo alia sibi deprehendit. Ita & ego prioribus confutatis nihil fortasse egero, nisi & tertium hunc confecero. Eum, Cognate suavissime, cum tuo indicio se mihi prodiderit, qui alias fortasse latuisset, ad te etiam universam hanc responsionis nostræ panopliam deferendam existimavi. Et ultimum quidem hunc loco ultimo collocaturus, cum præsertim ea tangat, quæ a prioribus

bus *δὲ δὲ παρῶν* discrepant. Nam ut illi Francicæ gentis antiquitatem atque origines vel eruere vel tutari studio habent, ita tertius hic Originum nostrarum librum, qui in ordine est sextus, sibi impetendum pro parte sumit, & quidem eam libri ejus partem, qui sacra ceremoniasque tangit. Cujusmodi ea scilicet fuere, cum primum ad Christi fidem Franci converterentur. Tu si vel huic vel prioribus duobus minus satisfactum judicabis id ut suppleas adjiciasque tuo arbitrio permitto. Primus omnium est nobilissimus Jacobus Charonius regis Galliarum Cnicularius, homo Gallus, cui suffecisset vel unum Augustum Thuanum, hominem etiam Gallum, longe alia ac faniora sentientem opposuisse, nisi etiam rationum ipsius, quas adduxit, aliquam rationem habendam existimassem. Jurisconsultus Lovaniensis, qui secundus est, popularem etiam habet virum doctissimum Johannem Desselium, qui Bibliothecam Belgicam edidit, in qua ista Jurisconsulti de *Rotero* Francorum rege Roterodami ante Christi, ut vult, natalem conditore, nalo, ut cum Poëta hoc dicam, suspendit adunco, cum palam constet urbem illam Roterodami novitiam esse, & a *Rotera* amne nomen ei inditum, ne alia nunc hoc loco repetam. Ejus tamen verba quoque expressimus, subjecta nostra ad eadem responsione; ut lector non tantum hæc legat, sed velut eques ac judex in causa sedens, inspectis utriusque rationum momentis, sententiam quoque pronunciet. Tu mihi, Cognate humanissime, hæc tibi dicata donataque habe. Tu iis ut tuis utere ac fruire. Dabam electulo æger, ut vel ideo epistolæ brevitatem excusatam simul habeas. Hardervici Gelrorum, Cal. Aug. cId. Idc. xxxix.

E P I S T. LXXV.

Viro Nobliss.

D. A. Wickefortio

JOH. ISACIUS PONTANUS S. P.

De Q. Curtii ætate.

Nobilissime Wickeforti, Gavisus sane sum, cum acciperem te ex Gallica & Germanica peregrinatione non incolummem modo, sed honore etiam, quo te Christianissimus Galliarum

liarum Rex honestatum voluit, florentem lætumque ad tuos rediisse, idque gaudium meum cumulavit beneficium tuum, quo me affecisti, Freinsheimii elegantissimus Curtius tibi inscriptus dicatusque. De ejus auctoris ætate cum non minus quam de patria Homeri inter doctos certetur, optavisse Clarissimum Freinsheimium Johannis Decembrii hominis Itali non in classem eorum tantum, qui de stylo Auctoris judicant, sed in priorem quoque, ubi ii memorantur, qui de ætate Auctoris pronuntiant, verba retulisse. Decembrius enim diserte Arriani, qui res Alexandri Græce perscripsit, ævo inferiorem ponit, atque ejus esse interpretem clare dicit. Nos quoque post Decembrium aliquot ad varios datis epistolis, quarum inter alias illam ad Berneccerum non vidisse Freinsheimius videtur, idem adstruximus ac demonstravimus post ævum Trajani & Adriani claruisse, & Taciti insuper maximi Auctoris imitorem esse, ejusque non semel verba ac dictionem expressisse, & usum subinde iis vocibus, quæ non nisi ab Auctoribus ejus ævi usurpantur. Est penes me editio Curtiana Erasmi, qui illi editioni suæ indicem dictionum & vocum Curtii adjecit, quem omnino hanc in rem Freinsheimio utilem, imo necessarium fore puto, præsertim cum Indicem Curtii seorsim promittat. Hunc ego Erasmi indicem multis locis auctiorem ex ipso Curtio reddidi, curaboque, ut descriptus Freinsheimio mittatur, si id ipsum expetere vel per ipsum, vel per te cognovero. Ipsemet Clarissimo Freinsheimio nunc scripsissem, sed æger ac graviter decumbens pro animi voluntate id præstare hoc tempore haud potui. Hoc ipsum, quod ad te nunc scribo amanuensi è lectulo dictavi, ne diutius in ære tuo seu mora essem agendi gratias pro acceptissimo, quem ad me misisse dixi, Freinsheimii, aut si ita mavis, Curtio tuo, quod fecisse nunc me, si animo & verbis fecisse sat erit, tibi persuasum habeto. E re foret epistolæ hujus exemplar festinato ad Freinsheimium transmittere, quia Indicem illum suum propediem & nisi fallor, futuris aut sequentibus nundinis pollicetur. Har-
derv. Gelr. 9. Aug. 1639.

Viro Clariss. Stephan. Joh. Stephanio

JOH. ISACIUS PONTANUS

S. P.

*De Bibliis Islandicis. Versum in linguam Finnicam Enchiridion
Lutheri. De mirandis naturæ.*

REcte ad me perlati sunt libri illi omnes, quos meo Consulique Brinckii nomine in nupera illa auctione Elseviriana coëmeras, de quibus, ut & illis, quos non mittis, coram volente Numine. Nunc tibi en pretium eorum, quos missos accepimus, quæ est summa viginti trium florenorum & quinque stuferorum, ut habet designatio tua in literis expressa. Gratiæque tibi & meo & Consulis nomine habeo. Quæ his est adjuncta scheda ea manu Consulis ejusdem Ernesti Brinckii est exarata. Optaret enim ille, si haberi possent, aut excusi uspiam in Dania sint, libellos istos. Hos enim, ut nosse te puto, inter cætera ei curæ est, ut in pinacotheca sua habeat, aliisque exhibere queat gentium, quæcunque typis descripta exstant, idiomata seu libros. Memini me apud illustrem Cancellarium Frisium, cum in Dania nuper essem, vidisse Islandica Biblia in Islandia impressa. At Lapponica lingua, quod sciam, nihil adhuc vidi. Nec Islandica etiam lingua minori præsertim forma libelli, cujusmodi expetit Brinckius, mihi visi. Quamvis idem portatili & minuscula forma habeat enchiridion Lutheri lingua Finnica excusum Stocholmiæ, ac versum in illud idioma ab episcopo Aboensi. Sed tuæ hæc curæ atque inquisitioni committo. Pretium adjecit idem Brinckius. Porro ut *Aquas* tuas *Mirandaque* augeam occurrit inter legendum & aliud veluti in orbe novo agenti locus unus alterque.

Hic lacus, in quo locata urbs Mexico fossus est, & crescit ac decrescit pelagi instar, & dum crescit suas aquas in alium locum vicinum effundit, qui dulcis est, nullos autem pisces fert, sed tantum vermes æstate putrescentes, ac aërem infestantes. Extrahitur tamen in eo magna fatis copia &c.

Fontes passim in insula Tercera calidi. Unus etiam in quo ligna lapidescunt, adeo ut juxta fontem arboris ejusdem radices,

ces, quæ fontem tangunt, sint lapideæ, aversæ suam servant naturam.

Hæc an tuo instituto faciant, tu videbis. Interea quam felicissime vale salutatus a nobis omnibus quam diligentissime. Dabam raptim Hardervici Ann. 1629. Martii xvi.

E P I S T. LXXVII.

Viro Clarissimo

DN. Iohanni Smethio. Neomagum.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Idem olim nomen Afrania & Aufania.

STatim ecce per Mhenium nostrum mihi redduntur tuæ mi Smethi, quibus præter cætera formam lapidis istius Terpsyckianæ inscriptionis ob oculos nobis graphice proponis. Quod vero ipsum Afraniarum nomen attinet, vel ut in ea diserte expressum legi significas *Aufaniarum*, hoc insuper erat, quod superioribus ad te meis insertum volebam, reperiri scilicet hoc etiam nominis in *Dig. lib. 3. tit. 1.* ubi hæc ipsa Valerii Bucconis uxor Valerio Maximo, ut meminimus, indicata appellatur *C. Calphurnia* itemque, prout variant editiones *Carfania* pro *C. Afrania* seu *C. Affania*, idque, ut facile est existimare, euphoniæ gratia. Solent enim veteres asperam illam & caninam literam R sæpiusculæ hoc pacto emollire, vel non pronunciando præterire, imo nec scribere, quod nunc exemplis demonstrare otium meum vix finit. Nec interim est, quod existimes hoc me agere, quasi persuasum cuiquam velim ita accipiendum & legendum istud, deque Afranius hujusmodi ac fœminis cordatis, vel ut habet Valerius, impudentiâ abundantibus intelligendum in hac, de qua agimus inscriptione *AUFANIARUM* nomen. Nequaquam mi Smethi. Nam causas ejus, quæ id urgeant, exsculpere adhuc nullas potui. Tantum id modo sufficit, si demonstrare queamus, quomodo Romanum id vocabulum sit genti togatæ usitatum. Habes quæ desubito tuis illis addenda vel respondenda existimabam. Tu, mi amicissime, cum tuis valebis quam feliciter. Dab. Harderv. x. Maji 1629.

Vid.
supr.
epist. 67.

EPIST.

Viro Clariss. Stephano Stephanio

JOH. ISACIUS PONTANUS S.

Correctus Saxo Grammaticus.

ORnatissime mi Stephane, Pergratum fuit ex tuis, quæ mihi commode sunt redditæ, intelligere, imo cum iisdem accipere & potiri, quod desiderabam V. CL. Casp. Barlæi iterato descriptum mihi epigramma. Illud prius nondum in manus meas rediit. Itaque tanto hoc erit gratius, quo deperditum id magis magisque in dies intelligo. Cerevisia ad D. Scriverium hesterno die missa est per nauclerum Hardervicenssem, cui nomen est Cornelis Wouterffen. Spero in cellam ejus pœnuariam modo delatam. De quo fieri ex ipso certior aveo. Scriptum Dn. Buræi, quod cur polemicum voces ignoro, ecce hic habes nostra manu jam pridem descriptum. Est vero id Arctoi orbis succincta ac brevis descriptio. Ubi descripseris ad me meum redire velim. Quod & curaturum te non dubito. Jonam Coldincensem de regno Daniæ & Jonam ab Elverfelt de Holsatia tibi una mitterem, nisi utroque mihi hoc tempore inspecto opus esset, ut & Blefkenii Islandiam. Singulos interim, nec ambigo, reperies apud Scriverium nostrum. Quibus addi velim ipsius Arngrimi Islandi Islandiam, cui, quia ut plurimum refutat Munsterum, obiter præmittere poteris ipsa Munsteri verba. Si quid aliud aut alias occurrat, indicabo, aut coram, ubi ad nos per occasionem hac æstate excurreris, communicabo. Arngrimi illa Islandia itidem apud Scriverium est. Locus porro, de quo quæris, Saxonis nostri Grammatici, quique est *lib. 9. de Ubbone Regneri Lodbrogi filio his verbis, At ille immensa vi extricatis recisisque catenis indies sibi nexus disjicere ac lacerare adorsus nullis obitum modis effugere potuit*, eum recte animadvertisti nonnihil mendosum, cum *vinculis* exinde solutus ac patri reconciliatus Ubbo idem memoretur. Nec dubitem delere vocem *obitum*, ut intelligatur id temporis effugere haud potuisse, aut saltem, si placeat, legam *nullis abitum modis effingere potuit*. Adde quod versio Danica

An-

Andræ Velleji similiter omittat turbantem eam voculam *obitum*. Hæc calamo & animo festinante deproperabam XVII. Maji 1629. paulo post quam tuas accepiſſem, & de manu adhuc calentes ſepoſuiſſem.

EPIST. LXXIX.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Emanueli Morales ſuo

S. P.

Veterum ſaccharum ac noſtrum an unum idemque.

SÆpenumero ex te, Ornatiffime Emanuel, cum de eo ageretur, percepi, Saccharum noſtrum & veterum unum idemque fuiſſe ac eſſe, ſi primam ejus originem, qua in canis & arundinibus naſcitur, videamus; acceſſiſſe poſtmodo artem, & excoluiſſe, quæ veteres ignorarunt. Quod cum ita ſit, & ex te acceperim, qui annos circiter quadraginta Braſiliam inhabitavi, veterum auctorum verba inſpicienda propius judicavi, quæ alio ſubinde ire videantur. Inter antiquiſſimos fere primus Dioſcorides ſaccharum inter mella recenset, & aliud apum, aliud arundinum eſſe dicit. At quam laxè hic loquatur Dioſcorides, quis non videt? cum illud quod arundinum eſt, ad apes ſive animalia referri non debeat. Eſt enim arundo ſtirps ſive planta, quæ, ut reliqua vegetabilia, ſuccum ſuum & frugem, qua adoleſcit, ex terra trahit. Sed ignoſcendum hic vetuſtis auctoribus, ut in multis hujusmodi aliis. Illud interim nos docet Dioſcorides, arundinum illum ſuccum, ut ipſemet appellat, ſaccharum dici. At occurrunt hic alii, voluntque, arundinem, ex qua ſaccharum ſuum colligebant antiqui, fuiſſe ex eo genere arundinum Indicarum, quæ in tantam altitudinem & craſſitudinem excreſcebant, ut quinque homines brachiorum amplexu eas circumcingere non quirent, ex quarum ſingulis internodiis naviculæ excavabantur *μονόξυλοι*. Iam quaerunt, an ad eam magnitudinem accedant hodiernæ cannæ ſaccharinæ. Reſpondetur, haudquaquam accedere, & illas craſſiores apud Indos cannas, quod docet hodie ipſa *ἀντοψία* ſuc-

co omni, ut omittam saccharum, esse vacuas. At inquirunt, in ipsa arundine concresebat vetustum, & in ea quidem parte, qua folia ex corpore arundinis prodeunt, quæ sive Plinii, sive alterius auctoris sint, à vero sunt remotissima, cum ea refutet hodie ocularis inspectio & experientia, quæ nec in canna, nec in foliis tale quid reperiri prodit, quod in aliquem numerum aut momentum referri queat. Unde & Senecæ illa verba epistola 84. *Ajunt inveniri apud Indos mel in arundinum foliis, quod ros illius cæli, aut ipsius arundinis humor dulcis & pinguior gignat*, haudquaquam majoris ponderis habenda, utpote qui res auditione acceptas ac sibi incomperitissimas memorat: quemadmodum Tacitus, cum de Germaniæ gentibus retulisset, sub finem addit, miras formas hominum sub extremum boream, ex auctorum traditione reperiri, sed ut gravis auctor Tacitus continuo addit, se ea in medium malle relinquere, quam asserere. Nam hodie cum totus nobis boreas pateat, quis talia ibi deprehendit? Non itaque auctorum verba, ut *xvciæ* semper *dicim* habenda, nisi illa longa dies, ac filia veritatis, tempus, firmaverit. Ipsi autem ut porro hic occurrant objicienti seu quæritanti: *Ubi ergo illud veterum saccharum? aut cur id hodie nobis ignotum?* respondent, Indis suis hodie cognitum esse, cum eadem canna, eodem concrescendi colligendique modo &c. At illud quis non simplici ac levi obviacione quam facillime eludat? Cum illud si esset, quomodo id sagacissimos, & qui cuncta perreptant, solertissimos orbis nostri institores latere potuerit? aut quomodo id in illorum conspectum ac notitiam devenire hucusque nequirit? Plura vellem, & possent opportune plura quoque adduci, sed prohibet corporis afflictissima ægrotudo, quæ nec ad Musas nec ad Musæum respicere concedit. Tu, mi Emanuel, quæ raptim scripsi, sive potius ad calamum amanuensi è lectulo distavi, boni consule. Harderv. cfo. lcc. xxxix.

EPIST. LXXX.

Viro Clarissimo

Dn. Stephano Johannis Stephanio

JOHAN. ISACIUS PONTANUS

*De discussionibus historicis adversus Seldenum.**De tomo secundo historiæ Danicæ.*

Literas tuas, mi optime Stephani, hodie accepi, & eodem tempore, urgente, quæ res tuas Amsterodami dexterrime curat, Elzevirio, ad easdem respondeo, sed & sponte mea ad easdem respondere non cessassem, licet afflictissima sit, quæ me jam semestri totum lecto detinet, valetudo. Est intestinorum debilitas, est tenasmus, est & aliud, nescio quod, malum, quod eam corporis partem infestat, ac pessum quasi reddit. Discussiones nostræ adversus Seldenum, quod tibi placuerint, quodque eas diligenter perlegeris, indicium mihi est, quod super iis in hac epistola ponis, judicium tuum. Quod ego judicium libro isti meo nonnihil hinc inde emendato & aucto præfigi, aut saltem præscribi curabo, qui ad novam editionem, sed minori formâ, destinatur, & nuper destinabatur, nisi tardasset, ut solet, typographus. Nunc ad te mitto historiam meam Gelricam, Danicam, sive tommum secundum istius historiæ, paratum quoque habemus, emittendum, volente Deo, ubi parata omnia habuerit, quæ ad tantum opus emoliendum spectant, bibliopola. Tua, quæ præ manibus habere te scribis, ætas & judicium, quæ tibi supersunt, expolire paulatim poterunt. Laudum tuarum, quibus Zevcotium nostrum cumulas, ipsemet lector fuit, avidus earum haud dubie auditor, ut sumus fere omnes philautuli. Interim dum isti ejus inhærescis præconio, omisisti consulem nostrum Brinckium, quem nominare, aut saltem salutare, pro veteri more soles. De Arngrimo Islando nihil jam habent literæ tuæ, is an adhuc vivat veleatque, & an episcopali dignitate, aut simili, quam mereatur eruditio ejus, in ista extremi Boreæ patria sua præditus sit,

scire desidero. Hæc è lectulo, utpote qui exerere manus extra ejus lodices non audeo, amanuensi dictavi. Harderv. Ann. clb. loc. xxxix.

E P I S T. LXXXI.

Viro Clariss. Johanni Isacio Pontano

CONSTANTINUS L'EMPEREUR

S.

Cur Jovi Ammoni cornua. Quid cornu in sacris.

Vid.
supr.
epist. 45.

Celeberrime vir atque amice integerrime. Ad eruditam epistolam quam 8. Kal. Augusti præcedentis anni exarasti nondum respondiſſe mihi videor. Loca quæ ex authoribus diversis producis, eorum occasione quæ de vite aurea scripseram, appositissima sunt, meamque expositionem adeo illustant, ut secunda editione (si eam quandoque exhibere detur) nulla ratione prætermittenda censeam. Si coram tecum de aliis codice *Middoth* contentis conferre licuisset, nullus dubito, quin similia multa suppeditasses. Sed hujusmodi impediunt locorum distincta spatia. Cæterum tui favoris & familiaritatis nostræ testimonium aliquod ut in præsentiarum a te expetam, facit consuetudo, quæ per octennium intercessit arctissima. Quod peto tale est, ut institutionibus Moſis Kimchi, quas lingua Rabbinica conscripſit, quasque una cum annotationibus (quibus multa scripturæ sacræ per occasionem illustro testimonia) jam edo, carmen præfigendum transmittas. Liber jam in octavo excusus ; præfationem præmittere superſedebo, donec petitioni meæ satisfeceris. Porro ante septimanas aliquot adfuit mihi Boxhornii nepos cognatus tuus, qui a te litteras accepisse narrabat, ubi & Jovis Ammonis fieret mentio, cui cornua tribuit antiquitas. Cornu in sacris potentiam denotare indubium & pervulgatum est: sed auxilium & defensionem etiam notari assero; idque e ritu veteri, quo cum altari cornua imponebantur, tum ad ista cornua altaris confugientes in asylo sui erant. Quo pertinet Joabi factum 1. Reg. 2. 28. *Fugit Joab*

ad

ad tabernaculum Domini, & apprehendit cornua altaris. Cum vero huiusmodi asyla, unde nemo abduci facile posset, antiquis diversa fuerint, non dubium, quin Ammonis templum etiam hoc privilegio condecoratum fuerit, merito ergo ei tributa cornua, quibus veteres, opem, defensionem, ac salutem olim designasse testantur plurima S. Scripturæ loca, ut 2. Sam. 22. 3. *Deus petra mea, sperabo in eo: scutum meum, & cornu salutis meæ, elevator meus, & refugium meum.* Sed de nomine ambigitur magis; omnino existimo, nominis etymologiam nemini dubiam esse posse, si quis Diodori Siculi, quæ occurrunt *lib. xvii. cap. 49.* contulerit cum his verbis Rabbi Nathanis in lexico suo Talmudico. Sic enim R. Nathan in voce *אמון* inquit, *In Genesi magna* (commentarius est antiquissimus in Genesim) *exponunt Ammon quatuor significationibus, Ammon pedagogus; Ammon occultatus; Ammon tectus; Ammon magnus.* Conferantur quæ Diodorus dicto loco de Ammone reliquit scripta, nec nominis ratio quenquam latebit. Ammon ut pædagogus occulta ac ignota docebat; de occultis consultus, respondens eadem revelabat; ejus templum alterum multis magnisque arboribus inumbratum tegebatur; quin etiam adeo tectum & occultum ad templum iter Alexandro fuit, ut crocitanes corvos sequi oporteret; magnus etiam & venerandus cultoribus, magnoque etiam Alexandro, videbatur. Cum a Græca voce *ἄμμος*, quæ arenam significat, nomen arcessunt, certe non omnino falluntur; siquidem arenæ vis immensa erat, Diodore teste, antequam eo perveniri posset. Qui a *אמון* sole deducunt, Diodorum etiam faventem habent: quippe qui Solis fontem Ammoni vicinum faciat. Hæc per occasionem adjeci; alia, si cupias, adjicere paratus. Vale mi Pontane & amicum tuum vicissim amplectere: tuos a me saluta, atque insuper D. Essenium, Alardum Honingium, Zevencotium &c. nec ullo modo prætermittas D. Bronchorstium. Iterum Vale & salve ab eo qui

Lugd. Bat. 16. Kal. Aug.

1631. partæ salutis.

Tui est amantissimus

CONST. L. E.

T 3

EPIST.

P. SCRIVERIUS ISAACIO SUO

S. P. D.

*De prælio inter Gelricæ & Juliaci Duces. Tacitus
tribus locis correctus.*

Vid.
supr.
epist. 42.

*Pestilen-
tia extin-
ctum.*

Vicinior tibi factus, Pontane jucundissime, non possum equidem intermittere, quin amicum tantum salute mea impertiam, quem coram tueri atque amplecti mavelim. Et sane, si permisisset cælum, destinaveram rheda ad vos excurrere. Nunc, quod licet, istis literulis me tibi sistam, coactus iter meum differre in ver proximum, Ita variis occupationibus distrahor, & distentor. Scripsi ante mensem unum aut alterum, ut mihi, non obiter, sed prolixè, significare velles, quid tui, cæterique annales Gelrici memoriæ prodant de memorabili prælio, commisso inter Gelricæ & Juliaci Duces anno 1444. Quisnam ille; qui e primaria nobilitate cæsus eo conflictu traditur, *Vande-rykius*. Ita enim illud nomen Latine annotatum invenio, cum reliquo desideratorum numero, quos omnes vernaculis nominibus mihi, aut potius nobili cuidam, amico meo, prima occasione exprimi velim: dilucidiusque illud ipsum bellum exponi: Præterea scire inprimis avelo, quando Gelros historiâ sua sis cohonestaturus? quando Danos item suâ? quæ jam diu sub prælo defudat: & typographum jam obijfse intelligo. Petiit nuper Stephanius tuo nomine a me carmen encomiasticum, sive eucharisticum. Continuo ipsi exhibui Elegidion, quod in honorem Gelricæ Historiæ condideram. An communicaverit, nescio: hoc scio, advocasse me aliquoties deinde Musas; sed frustra. Itaque de poëmatio ad Danicam Historiam nihil polliceri ausim. Destinati mensæ tuæ casei duo Leydæ, dum inveterascant, detinentur, una cum aliis quos in usum meum servat tricliniarches. Hoc volebam necius ne esses.

Sed heus, etiam hoc. Tacitum viæ meæ comitem assumpsi. In quo me turbat initio statim Annal. 1. *Dictaturæ ad tempus sumebantur: neque Decemviralis potestas ultra biennium, neque*

que *Tribunorum militum consulare jus diu valuit*. Quid audio? Tacitus ne asserat Decemviri imperium non ultra biennium fuisse! Immo ultra biennium & aliquot menses fuit. Quare malim, *intra triennium*. Intra, inquam, non *ultra triennium*, quæ Vertranii correctio est erronea. Fastos, Livium, aliosque vidē. At si exactè totum locum consideremus, nullibi tempus exprimit auctor: non Dictatorum, non Tribunorum militum: solum Decemviris potestatis tempus, & quidem falsum, designabitur? Credat Judæus Apella, Non ego; & ejecto glossemate Cornelianam phrasin restituo. *Neque Decemviris potestas, neque Tribunorum militum consulare jus diu valuit*. Doctus quispiam e regione *Decemviris* adscripserat in margine *ultra biennium*. Quod deinceps in contextum irrepsit. Glossula quidem ea optima est, sed exculcanda ex historia Taciti, temere inculcata.

Pagina sequenti simile mihi videor deprehendisse glossematium his verbis: *Bruto & Cassio cæsis, nulla jam publica arma. Pompejus apud Siciliam oppressus, exutoque Lepido*. &c. Nec sic alibi loca stragis exprimit Tacitus: quare contaminatum ab impurâ manu locum corripo: *Pompejanis oppressis*. Oræ appositum fuit, *apud Siciliam*: satis barbare. De re ipsa Lipsium consule in Commentario.

Annali xv. ubi de Senecæ immortalitate dignissimi herois cæde: *Quin & verba Flavii vulgabantur, inquit, non referri de decori, si citharædus dimoveretur, & tragædus succederet: quia ut Nero cithara, ita Piso tragico ornatu canebar*. Lego, nisi me fallit animus, verissimâ transpositione, *ita ipse tragico ornatu &c.* Ipse, scilicet Philosophus qui & Tragicus, quâquam omnes, quæ circumferuntur ejus nomine Tragædiæ, Senecæ non sint. Tacitum tuum minuscule formâ nondum vidi. Vale amicorum veterrime, atque integerrime. Raptim Amstelredami X. Martii cło 16 c xxx.

Quæso, ad hæc dum hic moror (oetiduum, & forte diutius ero) mihi de plano, quod potes, responde. Saluta Cos. Brinckium, & repete ab eo librum meum manuscript. quo opus habeo.

CL. V. J. Ifacio Pontano Suo

SIBRANDUS SICCAMA
S.*De veteri Codice Legum Germanicarum. De Aufonii
Popmæ & Titi fratris ejus morte.*

Heri annus vertebatur Cl. & amicissime Pontane, ut habent Ephemerides meæ, quod Hardervico a vobis Amstelodamum discessi, ab eo tempore unas a te literas accepi, quibus tum rescripti, unaque libellos aliquot ad te misi, quos petieras, nimirum Suffridi Petri de Scriptoribus Frisæ, & Sixti Hemmamæ Astrologica, aliosque, quos sanctos testosque apud te servari existimo; ut & apud me castissime habetur Codex LL. Germanicarum ex Bibliotheca vestra publicâ, thesaurus sane rarissimus, literatis & Antiquitatum studiosis, qui verum ejus æstimum inire possunt. Nam superficiarios literiones, quibus hæc barbariem sapiunt, nihil moror, nec hili aut titivilitii facio. Equidem candide profiteor me plurima ex iis didicisse & gemmis quasdam ex hoc stercore (ut illis quidem olere videtur) colegi, quibus notas meas ad LL. Frisicas, editione secunda, & Commentarium ad Pragmaticam Sanctionem Imp. Sigismundi de libertate Frisorum ornatorem me redditurum spero, & te quoque judicaturum (nam sub prælo fervet, & ante Kalend: Januarii proximas videbis) mihi persuadeo. Pax itaque beatis manibus Lindebrogii, qui hoc immortalis beneficio sibi posteritatem devinxit, gratia tibi, mi Pontane charissime, pro candore, & tam proluxa tua erga nos benevolentia, quam æternum habiturus sum, & eo ipso Commentariolo publice deprædicabo, ipsum vero Codicem a te admonitus sine mora remittam: nam Reverendum virum, Ecclesiæ nostræ ministrum, eo onerare inverecondum putabam, quia Elburgum primum cogitat. Sed audi triste nuncium, si nondum audieris. Aufonius noster Popma literatæ Nobilitatis ornamentum desinente Majo proximo lenta tæbe confectus mortalitatem explevit, & ad locum communem abiit. Titus Popma

frater

frater major natu vix trimestri ipsum præcesserat; ita incomparabile par fratrum nobis inexpectato mors abstulit, communi doctorum omnium luctu, vel eo maxime, quod sciam utrumque multa infecta, & nondum ad asciam dedolata reliquisse, nec unquam forte lucem adspicient, quod alter improles, & cœlebs decesserit, alter quidem liberos, sed dissimiles patri, id est, indoctos reliquerit. Quæ publica spectant, pura, & certiora, quam nos, scitis, de quibus si hac occasione nos certiores feceris, plane nobis gratificaberis, magis vero si de studiis tuis aliquid adaspereris. Vale Cl. & amicissime Pontane, meque, ut facis, amare perge. Bolswardiæ IV. Calend. Aug. clo. dc. xxi. Dignit. vestr. Studiosiss. SIBRANDUS SICCAMA.

EPIST. LXXXIV.

T Y C H O B R A H E

Joh. Isacio Pontano S.

*De Willebrordo Snellio. De Scaligeri opere de
emendatione temporum.*

S. Binas jam nuper a te, dilecte mi Joannes Isacide, intra paucos dies accepi literas: Ex quibus cognovi te saluum ad patrem Amstelrodamum hinc rediisse. Quod & libenter audio. Respondebo vero ad utrasque hisce unis: & ad priores primum. Indicas illic statim ab initio, commilitonem Joannis Antonii tecum fuisse, literas accepisse, contenta earum placuisse; ideoque ipsum itineri confestim se accinxisse. At vero, nec is, nec ejus socius, tanto interim elapso tempore huc advenit. Si postmodum id fiet, mihi non erit ingratum. De Sphæropæo quod scribis, illum propriis literis suam sententiam mihi aperturum: nihil tamen etiamnum ea in re effectum est. Nam, nec literas, nec globos, exinde ab eo obtinui. Videtur avaritia nimium fascinatus: a qua Astrali infectione, sive cæli, sive soli vitio, plerique eorum, qui cætera propemodum religionis quodam affectu, effectoque superare, vel didicerunt, vel videri volunt, se vindicare non fustinent. Si is promissis non steterit, erit fortè alius, qui lubens hanc conditionem arripiet. De doctis
V vestra-

vestratibus quæ scribis, mihi inprimis accepta sunt. Magnus ille Scaliger si huc in Daniam (uti significas) advenierit, haud vulgaris felicitatis loco, si me invisere non degravatus fuerit, duxerim. Virum enim illum, etsi absentem, mihiq; de facie adhuc ignotum, semper (uti etiam ejus meretur virtus, & doctrina incomparabilis) in precio habui, suspexique plurimum. Douzam Filium summæ expectationis juvenem, quem a vobis in Germaniam, adeoque vicinam nobis Cimbriam discessisse, meque, si alia non obtiterint, hic alloqui decrevisse, ais, nondum vidi. Si is deinceps accesserit, erit mihi ipsius congressus perquam jucundus. Nam & ejus ingenium, & ad solidam eruditionem arduum enixum, diu, multumque magni feci. R. Snellium, eximium illum Lugdunensium Mathematicum, quod meo nomine conveneris, & consilium de filio isthuc mittendo aperueris, ejusque disciplinæ commendando, gratum est: Longe vero adhuc gratius, quod jam in tantum ipsi placueris, ut filium suum huc vicissim mittere, & meæ fidei concredere (dummodo de meâ voluntate prius certior redditus fuerit) animum induxerit. Ego meum Tychonem isthuc sub initia futuræ ætatis, ut studiis ingenuis operam navet, amandare constitui, & Snellii disciplinæ, morumque inspectioni submittere: nihil de ipsius fide, & integritate addubitans; quin seduli & fidelis præceptoris, ac moderatoris munus sit obiturus. Si ille suum Gillebrodum, aut antea, vel etiam post, huc ad me miserit, erit is mihi pariter serio curæ; tam quoad liberalem institutionem, & honestatis morum inspectionem, quam cætera, ad decentem educationem, sustentationemque necessaria. Intelligo, ipsum esse ferme ejusdem ætatis cum meo filio, id est, jam primos pueritiæ annos, sive secundum septenarium excessisse: atque in hac tenera ætate Arithmetices, & Geometriæ studiis initiatum esse: Idque non saltem ex tuis literis; sed & a Francisco Tengnagel, qui nunc mecum est, a Douza Juniore mihi commendatus, perlubenter cognovi. Erit itaque is, ubi huc appulerit, mihi loco mei filii, quemadmodum spero, optimum illum Snellium meum quoque vice sui habiturum: sicque, quoniam majori affectu suum adoptivum prosequi pergat, invicem certabimus. De sumptibus, quæ ad honestam mei filii sustentationem requiruntur, haud gravatim providebo. Quæ omnia ut ad ipsum Dominum Snellium meo nomine referas, te rogatum

tum habeo. Scripsissem ipsemet illi, modo suppeteret otium. Verum fiet id alio tempore commodius. Literas ejus, quas illum ad me misisse innuis, necdum accepi. Sed, sive is scribat, sive non, nihilominus mea de ipso sincera persuasio ac fiducia, factæ, testæ manebunt. Ipsum esse quam occupatissimum, tam in privatæ suæ scholæ, quam publicis Academiæ laboribus exsequendis, & ab aliis, & a prædicto Tegnagelio jam antea satis percepi, ut ob id eum, quod scripture superfederit, non invitè excusatum habeam. De re pecuniaria patri tuo scribo. Quare hoc subiteo. Nunc ad alteras tuas. Iconem mei isthic expressam una accepi: licet & antea eadem per Cunradum nostrum (qui hanc Coloniae sculptam existimavit) huc delata sit. Non satis placet, quod duobus hæmisphæriis imaginem istam inniti fecerit artifex. Videtur id minus gravitatis præ se ferre. Is quidem forte suo quodam consilio, nec sine industrio labore sic faciendum censuit. At mihi, si rotundas istas picturas omiserit, vel adhuc in aliqua altera (si sic volet) imitatione omiserit, rem magis aridentem præstiterit: sic quoque pomposa illa circumscriptio nimia est. Neque enim tanto me dignor honore: Opera nonnulla ex meis, de quibus solícite inquiri asseris, brevi (uti spero) lucem publicam videbunt. Nactus enim jam tandem sum chartopæum. Ideoque papyrus Typographiæ nostræ inserviens, (cujus defectus editionem hactenus retardavit) nunc indies in propria hic moletrina conficitur. Ad ea, quæ de Snellio, & utriusque nostrum filiis in his posterioribus repetis, jam antea responsum est. Scaligeri de Emendatione Temporum præstans illud opus recognitum, ubi illud consummatum fuerit, si mihi transmiseris, rectè feceris. Quoniam vero de Anni Juliani cum cælesti comparatione ad amussim præfinienda is inibi non minima ex parte agit, quo epocham antiquissimam illam Judaicam a se productam, vel quamvis aliam, cum æquinoctiis, hoc ævo cælitus quam accuratissimè depromptis, penitus conferat (si quidem ea, quæ ex libris, & tabulis quibusve petuntur, nimium devia sunt) addidi quaterniones aliquot Primi Capitis Progymnasmatum nostrorum Astronomicorum, quod de Olari curriculo tractat. Isthic pagina 13. utriusque Æquinoctii rata momenta certis annis applicata inveniet; quæ cum vetustissimis illis pariter, respectu bisexti Juliani, se habentibus non inutiliter componet;

veriolemque Anni cælestis, & Juliani ad invicem commensurationem, quam antea hinc extricabit. Quamvis autem ea, qua ego isthic utor, pro hisce proximis seculis Anni Æquinoctialis, Olarisque quantitas, saltem ab Epocha centum annorum derivata sit, Observationibus videlicet Regiomontani, ejusque discipuli Gualteri; idque peculiari quodam consilio; ut inæqualitatis labyrinthos, a Copernico, & aliis, nimia tum (uti ego sentio) credulitate & licentia introductos isthic loci evitare: Attamen, si comparatio cum Observationibus ante plurima secula habitis rite instituat, iis præsertim quæ fidem indubitata merentur, (quales ego Hipparchi præ cæteris esse judico, qui ad utriusque luminis Apparentias diligentissime attendit) vix annua quantitas a nobis illic prædefinita in pauculis, ut pote 5. vel 6. scrupulis secundis deficiet: ideoque annorum determinationem nequaquam attinget. Disparitatem vero, tam in anni quantitate, quam in motu fixarum stellarum, non adeo esse magnam, tantique momenti, prout suspiciantur Astronomi, meæ Observationes selectioribus vetustis applicatæ demonstrant. Hæc per occasionem ad Dominum Scaligerum ut referantur, efficies. Alibi pluribus, quid in his expertus sim, sentiamque, declarabo. Tu autem illustrem illum virum nostri seculi decus ex me quam officiosissime saluta, resalutaque. Tum quoque doctiss. Dominum Snellium, Douzam enim ad vos nondum reversum existimo. Verum antea ejus hic præsentiam avide exspecto. Vale mi Joannes, & de mea erga te benevolentia nihil ambige, quam semper tibi probatam relinquam, præsertim si (quando ad nos redieris) mea opera tibi uspiam commodare possit. Iterumque vale. Raptim Uraniburgi 5. Septembris Anni 95.

TYCHO BRAHE

manu propria.

EPIST.

EPIST. LXXXV.

P. S C R I V E R I U S

I. Ifacio suo S.

Vienna vitifera. De Dea Epona. Inscriptio explicatur.

Binas tuas accepi, sed non patricium illum, qui ultimas tulit, excepi, aut in familiaritatem meam, quod volebas, admisi. Domi non eram, quum me quæreret, & serio irascor fortunæ ejusce horæ, quæ invidit mihi tantum bonum. Sed dabitur alias, volente Deo, cum eo colloquendi occasio. Sane me, quando volet, appellabit, imo interpellabit nunquam repellendus. Norit & ille meam indolem factam benignitati, imo comitati. Sed hæc hætenus. De Itinerario tuo securus esto, nominis mei oblivio me potius capiet, quam ullam prætermittam tibi inserviendi & mandata tua exsequendi occasionem. Quin id jam sedulo egi, & typographum qui suis sumptibus id excuderit quæsi, sed non inveni. Raphelengius quidem non abhorret, quid abhorret? imo cupide cupit, sed operas & præla sua occupatissima dicit. Ab Bassonium itaque me contuli, qui pro charta & impressione in singula folia septem florenos exigit. Hunc, si in proximas nundinas prodire velis, suadeo adeamus. Non minoris alios hoc quidquid est suscepturos confido. Ego in Martiale meo sex florenos dedi, & charta mihi seorsim persolvenda fuit. Quid fieri velis semel statue, & simul exemplar per proximum nautam mitte, si modo descriptum fuerit. Curabuntur omnia hanc secus ac si ipse hic præsens esses quam diligentissime. Vienna illa omnino est Vienna Allobrogica Galliae Narbonensis, neque ullum interpretem vidi, qui de Austriaca Germaniæ accipiendum diceret.

*Consta-
rent ita-
que vigin-
ti quater-
riones
140. flo-
renis.*

Cæterum notandum *vitiferam* eandem urbem vocari in *Xenii* disticho *civ* sub lemmate, *Picatum vinum*.

*Hæc de vitifera venisse picata Vienna
Ne dubites: misit Romulus ipse mihi.*

De Viennensi uva etiam Plinius *lib. 14. cap. 2.* Sed quis ibi Romulus sit non satis enucleant Interpretes, & mihi profecto hæret aqua. Conjeci in Animadversionibus meis M. Antonium Primum, de quo Tacitus, & Martialis non uno loco, intelligi. Qui melius conjecerit, vatem hunc perhibebo optimum. Inscriptiones istæ descriptæ ex arce Meudon apud Gruterum exstant, qui habuit a Scaligero. C. JULIUS AUG. L. EROS pag. 614. & JULIA GLAPHYRA pag. 874. legitur. De EPONA vero inscriptionem, quæ Saloduri in Helvetia ostenditur, habet Gruterus pag. 87. ut & duas alias de eadem Dea, quas, in usum si fors tuum, hic adscribam.

In Corinthia valle Laven-
tina,

HERCULI. ET. EPONÆ
AUG.

PRO SALUTE. IMP. CÆS.
M. AUR. ANTONINI. PII. FELICIS
INVICITI

- - - - -

Ex Apiano.

In arce Pinoberg prope Da-
nubium.

CAMPES. ET EPONÆ

ALA. IST. NG. HR. CR. QUI. ET

ÆL. BASSIANUS. PRÆ.

V. S. L. L. M.

Ex Apiano.

Hujus deæ meminit Juvenal. Sat. 8. & ibi vet. Interp. Prudentius in Apotheosi, Apulejus Miles. 3. Tertullianus Apolog. Minutius Octav. Fulgentius *lib. de prisco sermone* in voce *Semones*. Plutarchus denique in *Parallelis* ubi de Fulvio Stello. Ex quibus omnibus liquet fuisse deam jumentorum, asinorum puta & equorum. Scribendum autem *Epona* ut Plutarchus & Inscriptiones, non *Hippona*, quomodo fere editur in plerisque auctoribus. Sed quid ago? finem tecum garriendi facere jubet nau-
ta

ta jam jam profecturus. Desino igitur, & uberiores literas, cum tuas accepero, promitto. Restabat aliquid de Campestri deo, qui Eponæ conjungitur in lapide arcis Pinobergensis. Libros quos per me dato syllabo curari volebas hic habes; de singulorum pretio constabit tibi ex addito Raphelengii cheirographo. Wouwerii ad Tertullianum emendationes haberi non possunt. Notitiam Imperii credo Elzevirium Hagæ Comitissæ emisse, sed nondum ex illa librorum L. Casembrotii auctione reversus est. Quam primum accepero, mittam & una, si videre aves, Meursii librum, quem proxime edidit de Luxu Romanorum, addita Mantissa philologicarum aliquot observationum. De quibus quid sentiam aliquando coram. Vale noster amor, Vale. Scripsi summa cum festinatione. Lugd. Bat. die XIV. Maji. cId. Ic. c. v.

E P I S T. LXXXVI.

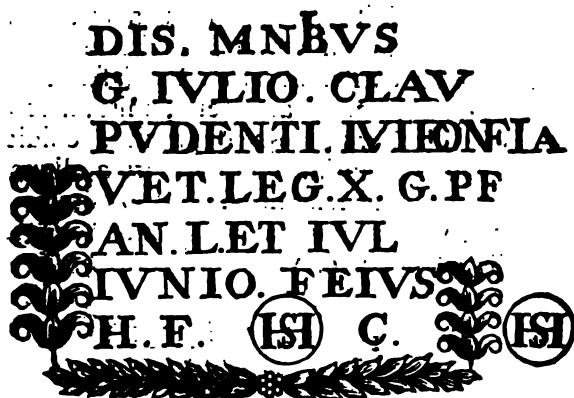
J O H. S M I T H

Johanni Isacio Pontano S. P.

Vetus inscriptio, aliaque.

S. Pl. Clarissime & experientissime Vir. Gratum fuit Coss. nostris audire, quod de tuo erga hoc oppidum studio retuli. Ipsorum jussu antiquæ actuatorum tabulæ fastorum concinnandorum causa excussæ sunt. Sed frustra fuimus: Tanta enim superioribus seculis illorum hominum incuria fuit, ut quales speraveramus fastos aliquot seculorum non lacunosos dare non possimus. Cœpi tamen ego ab illo tempore notare alia, quæ ad urbis hujus splendorem illustrandum mihi facere videntur, & crescit sub manu moles, justum ut video aliquando volumen, si quis in ea exornanda operam ponat, æquatura. Præcipue si omnia antiquitatis monumenta, quæ hic inventa sunt, vel per indicem enumeret. Inscriptiones nummorum, laterum, testarum, quæ apud me unum sunt, non paucas paginas implebunt. Neque hæc enumeratio ab ista tractatione aliena, vel

vel antiquitatum studiosis meo iudicio ingrata erit. Cipporum nostrorum inscriptiones, quas Gruterus dedit, infeliciter reditæ sunt. Exemplum habe in illa omnium celeberrima, quæ si ego recte lægo talis est.

De aliis si Deus volet coram. Videbis tum quinquaginta amplius diversas fibularum formas, & quod magis forte videre juvabit ænea Sicamborum capita, barbis prolixis, capillo in nodum supra caput colligata insignia. Interea amicorum quorundam causa apographum te rogo ejus carminis, quod de Noviomagensibus Jovialibus Martiniensibus mihi prælegisti. Si quid hic est, in quo meæ operæ tibi usus esse potest, tuo jure impera. Vale optime & me ama.

Noviomago 3. Idus Januarii
Ann. 1628.

C. T. observantissimus

J. SMITH

EPIST.

EPIST. LXXXVII.

Ger. Io. Vossio.

JOH. ISACIUS PONTANUS S. P.

De Q. Curtii ætate.

Ornatissime Vossi, Cum istis diebus præsens præsentem compellarem, illud me male habuit tam iniquum tum fuisse tempus meum, ut non mea sed aliena, id est, rauca & adhæsa te voce affari cogerer, & dies quoque, quem præfinitum mihi habebam, illa tua, quam prolixè offerebas, frui humanitate haud ulterius permittèret. Sane me tibi & illæ tuæ prothymia devinctum semper fatebor. De Curtio autem quod tum volebam innuisse magis quam dixisse puto. Nam quod existimabas de *domo eadem*, quod Curtius ait, ad Vespasianum quoque posse referri, cum *Æneidum* prosapia in prioribus ante eum Cæsaribus, & præsertim in Nerone, sinem habuerit, etiamsi concederetur, hærebit nihilominus aqua in illis verbis, *absit invidia, excipiet hujus seculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certe diuturna posteritas*, quod Vespasiani posteritas diuturna non fuerit, & filius ejus Titus annos tantum duos, frater vero Titi Domitianus quindecim, in imperio transfegerit, quibus haudquaquam adscribi possit *Bonum Factum*, aut illud Curtianum elogium, *Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium*. Ipse autem Vespasianus, qui ultra decennium rerum potitus, quomodo *longæ pacis laude cuncta refoventis*, quam suis lib. 3. temporibus sub Romana mansuetudine tribuit Curtius, celebrari poterit? Adeo ut iterum iterumque fateri habeam ejus noctis, quam ait Curtius, Romanos pene habuisse supremam, haud aliud illuxisse sidus novum, quam Trajanum, ejusque, non Solis, ortum, ut idem porro addit, conditis gladiis lucem caliganti reddidisse mundo, idque tum præcipue, cum in Nervam conjuratio Calpurnii Crassi, Ælianiq̃ue, & aliorum inita detegeretur. Nam statim exinde ascenso Capitolio M. Ulpium Trajanum adoptavit, ac successorem sibi Nerva declaravit. Cui etiam continuo post defuncto succedens Trajanus imperium

rium diu feliciterque tenuit, ut & Adrianus, qui eum excepit, non filius, sed ejusdem, ut verba habent disertè Curtii, *domus* & familiæ imperator. Jam quod stilum Curtii attinet, eum anterioris fere seculi videri, movere id posset, nisi omnibus sub Trajano auctoribus concisum ut plurimum dicendi genus placuisse videam, nec tamen omnes pari id modo aut laude affecutos. Nam Florus, licet verba ei stricta sententiæque argutæ sint, flosculis tamen rhetorum orationem subinde fingit. Contraria Taciti est ratio, & multo vicissim alia Suetonii, aliæque Plinii, qui tamen omnes Trajani seculo claruerunt. Et adde his Asinium Pollionem, æqualem propemodum Ciceronis, quem tamen a nitore & jucunditate Ciceronis ita longe absuisse Fabius fassus est, ut videri potuisset seculo prior. Et denique Eginhardum quis seculo barbaro eam Caroli Magni vitam contexuisse dicat, nisi hoc adstruat auctoritas Adami Bremensis, qui eum prolixè citat, seculo æque barbaro, utpote sequentibus statim temporibus sub Caroli filiis aut nepotibus florens, Curtius, de quo dicere cœperamus, etiamsi dictio ejus tersa multumque elegans sit, nonne & habet, quæ ad seculum inclinans ac deterius referri debent? Sane *Ducatus* vox, quæ apud eum occurrit, nescio an apud alios, nisi eos, qui sub Trajano & illis temporibus floruerunt. De aliis alibi opportunus. At tu, qui tuus est veri cognoscendi amor & studium, in re præsertim tam intricata, quæque tot egregios viros Brissonium, Bongarsium, Modium, Pithæum, Lipsium, aliosque, & nuper quoque virum Amplissimum, nostrumque utriusque amicissimum Rutgersium, exercuit, hanc ut spero parrhetiam nostram æqui facies. Age itaque iterum nunc Curtii verba inspiciamus, conferamusque cum singulorum sententiis propriis. Ait lib. 10. *Sed jam fatis admovebantur Macedonum genti bella civilia. Nam & insociabile est regnum & a pluribus expetebatur. Quodque imperium sub uno stare potuisset, dum a pluribus sustinetur, ruit. Proinde jure meritoque populus Romanus salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam pene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus hercule non solis ortus lucem caliganti reddidit mundo, cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum exstinxit faces! quot condidit gladios! quantam tempestatem subita serenitate discussit! Non ergo revirescit solum, sed flaret imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus seculi tempora ejus-*

ejusdem domus (utinam perpetua!) certe diuturna posteritas. Quibus ex verbis Curtii liquet occasione Macedonici imperii, quod jam a pluribus extincto Alexandro expetebatur, ista de rei Romanæ stata interferi, & demonstrari, jure meritoque populum Romanum salutem Principi suo debere, cui noctis, quam pene supremam habuerat, novum sidus illuxerit. Quod sane nec ad Augustum referri potest, cui vivo & ad imperium promotum nullum novum sidus aut successor auxiliaris illuxit, nec ad Claudium, quia post eadem Caji neque imperium a pluribus expetebatur, nec motibus intestinis agitabatur, ut Macedonicum, nec ad Vespasianum, qui ipsi sibi imperium post necem & occidionem Vitellii ascivit. At a Nerva, in quem præter Calpurnium Crassum Ælianus alique imperio imminentes conjuraverant, adoptatus Trajanus novum ac salutare hoc sidus vere fuit, qui & eam seditionum ac temporum noctem defubito serenavit. Ita enim noctis vocabulum accipiendum ibi. Quæ est in voce sidus metaphoram puto ostendere. Proprie autem de prælio, quod inter copias Vespasiani & Vitellii noctu est excitatum, frustra expones, quasi ea nocte Vespasianus Vitellio profligato novum sidus ipsi Principi illuxisset. At Vespasianus Principi Vitellio non salutare aut novum sidus illuxit, sed jam ante eam pugnam e Syria cum legionibus adveniens ei minitabatur exitium, atque internecionis quoque postremum causa fuit. Exortus igitur accipiendus hic Trajani, qui Nervæ jam seni & contempto accurrens ipsi mundo, id est, imperio universo, caliganti, & veluti trepidanti sine suo capite lucem reddidit, faces exstinxit, gladios condidit, Calpurnii puta & Æliani, in quos ut capita & faces conjurationis, quam primum imperium capeisset, animadverti etiam fecit. Atque ita subita serenitate, ut deinceps auctor loquitur, tantam tempestatem dissipavit. Quod iterum nec ad Augustum referas, qui initio imperii sui cum monstribus illis Antonio, Pompejo, Lepido tamdiu est colluctatus, nec ad Vespasianum, qui solo sublato Vitellio securus egit, ac brevi exinde decennio circiter exacto imperium finivit. Quibus hoc pacto expositis apte jam, quemadmodum & Florus alique de ejusdem Trajani seculo, revirescere non solum post miserandum illum sub tot Neronibus rerum statum, sed etiam florere inquit imperium. Et tandem epiphonemate ac bono quasi omine claudens excepturam ad-

dit istius seculi tempora domus ejusdem, utinam perpetuam! certe diuturnam posteritatem. Quod neque de Augusto, aut Claudio, ac multo minus de Vespasiano potest accipi, cum ut dixi biennium tantum filius ejus Tiberius, & quindecim Domitianus Titi frater, imperaverit, idque ut constat truculentissime. Estque notandum cum *domus ejusdem posteritatem* dicat minime ad Vespasianum hoc referendum, cujus filii succedere, sed optime quadrare in Trajanum, qui ex sua domo ac familia Adrianum successorem fortitus est. Quorum etiam uterque expertus, quam innuit alibi idem Curtius, sui temporis longam sub tutela Romanæ mansuetudinis pacem cuncta refoventem, idque ut habet sub finem Domitiani Suetonius, beneficio ac moderatione insequentium Cæsarum, in quibus eminuit ac princeps fuit Trajanus.

Hæc super Curtio breviter & veluti corollarii vice occasione familiaris nostri nuper sermonis adjicienda prioribus putavi: Cujus inquam Curtii fatum idem esse video, quod Manilii, de quo quam varia similiter doctorum judicia sint non ignorare te existimo, præsertim cum ita orationem quoque suam ubique ille temperarit, ut intra gyrum ævi Augustei vixisse cuncta demonstrare videantur, & intercurrent nihilominus, quæ suadeant quodammodo aliud.

Locum porro Dionis, quem præter cætera Cluverio emendatorem ex conjectura in Disceptionibus prioribus exhibueramus, quemque exinde non mihi, sed Xylandro, apud quem tamen occurrit nusquam, adseribit, reperies in nova, seu altera, *Disceptionum* nostrarum *Chorographicarum* parte p. 46. Quomodo autem primo a nobis est indicatus in parte *Disceptionum Chorographicarum* priore p. 22 & p. 163. docetur.

Et denique quod spectat Asinium Quadratum Agathiæ, eum alium esse ab Asinio, quem Strabo citat, prolixè præter ea, quæ in Notis ad *Fragmenta* seu *Mantissam* historicorum Latinorum diximus, ostensum est nobis in partis ejusdem alterius *Disceptionum Chorographicarum* præfatione, non dedicatòria, quæ ibi est ad D. Grotium & alios, sed in præfatione, quæ sequitur, ad Lectorem. Jamque vale, mi Vossi, virorum optime, & nos tui amantes redama, qui est amor, ut Comicus ille noster ait, suavissimus. Dabam Hardervici x. Junii stilo nostro clb. lbc. xxv.

EPIST.

EPIST. LXXXVIII.

Petro Scriverio V. CL.

JOH. ISACIUS PONTANUS

De Originibus Francicis. Valerius Maximus tentatus.

Mitto ad te Scriveri amicissime exemplaria tria epistolarum Lipsiacarum pro tuo arbitrio amicis distribuenda. Quibus & folium accedit, unde defectus in Heinſiano exemplari ſuppleatur. Addidiſſem libellum tuum, quo orationes aliquot Lipſii & vita cum Politicis Regemorteri continentur, ſed inter meos ſepoſitum, quamvis diligenter quaſitum, reperire nondum potui. Ubi ad manus venerit, ad te redibit. De notis meis & emendationibus ad Hygini de Caſtrametatione commentarium, quas infra reperiſ, nihil præter ibi dicta addam. Illud interea monendum te puto, vidiffe me libellum Erycii Puteanii de militari ſtipendio hoc, ni fallor, aut ſuperiori anno editum. Quod moneo, quia apud te vidiffe non memini, nec etiam ejus a te ullam mentionem factam. At iſta dum paras omnino ut inſpicias opus erit. Deinde quia *Militiam Romanam* opusculum illud inſcribis, vide ſi inſtituto tuo faciant, quæ obſervavimus cap. xix. xx. xxi. & xxii. *Originum noſtrarum Francicarum lib. vi.* Capite præſertim xx. de machinis atque operibus bellicis prolixè egi, & vetera cum novis comparavi. Ubi & arietem ævo inferiori Francorumque temporibus uſitatum demonſtravi, & novam nec antehac auditam compoſiti arietis rationem ex auctoribus probatis poſt Lipſium, quicumque Poliorcetica ſcripſerunt, prævio quod Campis ad Iſalam hodieque viſitur ſchemate, omnibus ob oculos poſui. Pauca nunc tantum immutanda vel potius addenda velim, & inter cætera ſub finem cap. xx. hæc verba: *Quin & Germanis & paulo adhuc ante inventas bombardas pulveremque pyrium haud ignotum fuiſſe arietis uſum inde collegit vir Clariſſ. atque eruditiffimus Joh. Pinquierus lib. 4. cap. 3. Parerg. Otii Marpurg. quod hodieque ſerio aliquid acturi vulgo dicant, der bock werd angeſurt, i. e. nunc aries admovetur.* Lipſianæ epistolæ ſiquæ haberi præterea poterunt velim diligenter inquiras. Illas ad Martinum Lydium quibus

filius Johannes injecit, haberi earum apud D. Rutgersium apographa, obsecro te, prima occasione habeamus. Mihi præter cætera, quorum præsens mentionem injeci, elegans ejus ad Dav. Chytræum epistolium bona scæva obvenit, quod per oportunitatem videbis. Tantum reliqua & tuæ jam curæ commendata ut tempori obtineamus etiam atque etiam memineris rogo. Datum Hardervici xxvi. Octobr. clc. lxc. xxi.

Valerii Maximi locum *lib. 2. cap. 7.* ita legit MS. Cantabrigiense; *Quod ejus culpa agger incensus pene castra fuerant capta.* Omissa vocula & pene c. f. c. ut est in vulgatis. Forte legendum: *aggere incenso pene castra fuerant capta, vel incenso, vel aggeris incensu, vel peneque castra.*

EPIST. LXXXIX.

IDEM

ARNOLDO BOECOPIO S.

De Comitibus Zutphanie. De cultu Sanctorum.

Quas ad me ipsis Idibus Quintilis dedisti literas, Ornatissime Boecopi, eas ego xvii. Kal. Sextiles recte accepi. Et gratas acceptasque habui. Nec enim frustra quereris de obscuritate, quæ occurrit in primis Originibus, & præsertim circa principia & primos Principes nobilissimi alias atque antiquissimi Comitatus Zutphanie. Lazio Wichmannus, pater Sophiæ, quæ nupsit Othoni Nassavio Gelriæ Comiti I. sub annum clc. lxxvii. aut circiter, postremus est Comes Zutphanienfium, cum tamen Wichardi I. Præfecti uxor eidem postremi Zutphanie Comitidis dicatur filia, ex qua nimirum Gerlacum is genuerit, qui anno Domini mccc. lx. Gelriæ præfuit. Quod quam est involutum & falsum multifariam? Nam primo Wichmannus non fuit postremus Zutphanienfium Comes, sed nepos ejus Gerlacus ex filia Sophiæ & Othone Nassavio prognatus. Deinde uxoris Wichmanni I. parens non potuit postremus fuisse Zutphanie Comes, si is, ut idem dicit, Wichmannus fuerit, præsertim cum uxoris primi Gelriæ Præ-

Et si parens annis fere ducentis Wichmannum Comitem præcesserit. Is autem an uxoris Wichardi parens Hermannus, an quis alius fuerit, nondum reperi. Tu siquid hac de re compertius invenisti, quod videris innuere, velim auctores & locum indices. Ego vicem reddam aut saltem gratiam tibi debebo. Alterum quod volebas hoc erat, ut tam in Danica quam Gelrica historia, siquando illa nobis concinnanda mandetur, mitius agam in Catholicos, & ritus, ac dogmata eorum, aut plane intacta relinquam, aut sincerè exhibeam. Quod scilicet cum in sexto Originum nostrarum Francicarum, quam etiam seorsim in Amstelodamensibus hac parte exorbitarim, & non miscenda miscuerim. Sed ad sextum Originum librum quod atinet, non accersita, sed oblata sunt, & loco suo posita, quæ ibi de ritibus ecclesiæ Romanæ veteris ac hodiernæ, veterumque Francorum circa sacra institutis differuntur. Et loquitur pro me libri illius, qui singularis est, titulus, qui & hoc plane sibi agendum proposuit, ut omittam Agathiæ Græci & gravis auctoris verba, quæ mihi sequenda *cap. 2.* libri jam dicti præscripsi, eo duxisse. Nam ille cum non modo, quæ Francorum veterum politia, sed etiam religio, & de Deo sensus, ac circa divina cultus quis fuerit, obiter inquirat, propius illa & pressius omnino enucleanda fuerunt. Nec illud tantum, sed demonstrandum insuper, quid olim obtinuerit, & quid hodie fiat, quantumque a veteri illa simplicitate exorbitatum sit in plurimis. Eadem quoque mens & scopus in Amstelodamensibus fuit. Ubi occasione mutationum, quæ circa monasteria & sacra loca inciderunt, omittere non potui, nec debui, quin origines eorum & progressus, & tandem etiam excessus annotarem, auctoris utrobique & testibus usus, qui omni exceptione esse majores solent, apud moderata saltem ingenia. Nam de convitiis & asperitate, qua toties in Divos, toties in homines quoque, in vectum me objicis, mihi conficius non sum; nec tu quoque locum aut verba nostra recitas. Et si qui sunt extra rerum naturam tales, quibus etiam post obitum sanctorum aut Divorum vocabulum comperit, eos memoria & admiratione virtutum ipsorum, dum essent in terris colo, nec aliter sanctos habeo. Tibi si alia mens & ulterius progredi stat sententia, facito, sed ita tamen, ut suo hic quem-

quemque frui sensu permittas. Vale & siquid de Hermanno Zutphaniae Comite, ejusque filia & sorore enucleatius habes, & auctores quoque certiores, quæsumus communica. Harder-
vici x. Kal. August. cId. lOc. xxi.

EPIST. XC.

Nobiliss. Ampliss. ac Magnifico viro, Dn. Christiano
Frys, Toparchæ in Cragerup, Equiti Aurato,
Sereniss. Christiani IV. Daniae Norvegiæ-
que &c. Regis Cancellario.

JOH. ISACIUS PONTANUS

*Dani an Dahæ. An Danschiones Ptolemæi. Bosphorus Cim-
merius an a Cimbris. Pagus Cimbricus.*

Librum illum nostrum manuscriptum, quem tuæ Magnificentiæ superiori autumnno transmiseram, Chorographica, & ea, quæ ad antiquitates gentis Danicæ spectant, potissimum complectentem recte ad me retulit, cui tua Magnific. eum perferendum tradiderat. Multasque tuæ Magnificentiæ grates gratias memini, quod eum percurrere, ac suis selectis observationibus exactaque lima illustrare sparsim atque annotare haud gravata fuerit. Delectavit sane haud uno loco tuæ Magnificentiæ sententiam de obscurioribus ac dubiis quibusdam loci propius intelligere. Quæ & ejusmodi fuit, ut vel firmarit nostram juveritque, vel etiam de nonnullis ulteriorem cogitandi occasionem suppeditarit. Nec displicet initio statim de Dahis Parthorum gente Magnificentiæ tuæ annotatio, si præsertim (quod & addit tua Magnificencia) linguam Parthorum respiciamus, tam multa cum lingua Danorum habentem convenientia. Quibus simodo accederet gentium commigratio, & simul transitus in has oras Daharum certa demonstratio, haud parum id momenti hæsitantibus adferret. Nam esse Japethi & Gomeri posteros Germanos, Boreæque populos cum fateantur omnes, tamen a Danicis, aut Dacis, Dahisque repetendos ex gentium migrationibus argumentum vix suppetit. Tacitus indigenas eos credidit, minimeque aliarum gentium migrationibus aut hospitibus mixtos. Quod ta-
men

men haud ita interpretor, quasi terrigenæ aut autochtones fuerint, sed qui sedes istas, in quas a primis suis *αρχαῖς* Japeto Gomerique deducti aut emissi fuerunt, cum nec Dani, aut Daci, Dahæque, vel nomen eorum in rerum natura haberetur, continenter incoluerint, ac ibi nomen ediderint, gentemque suam ac propriam. Et ideo Ptolemæus cum hic Danschiones agnoscat, quis eum sequi magnopere dubitet tutoque dicere ab istis Danorum originationem, sive Danschiorum, ut ipsi se hodieque Dani, *Deensche* dicentes, appellant, esse repetendam? Pagum vero Cimbricum, cujus ex Strabone meminimus, circa Mæotim positum, vix ullum est dubium a Cimbris ita nominatum. Quos & eousque arma sua circumtulisse, cum ultra Bohemos & illum tractum excurrebant, auctores loquuntur, Bosphorum autem Cimmerium a Cimbris esse, quod videtur innuere apud eundem Strabonem Posidonius, miramur a Strabone sine censura prætermisum, cum constet, & Strabo quoque *libr. 1. suæ Geographiæ* egregie ostendat, Homero etiam, idque ante Cimbrorum ex sua Chersoneso migrationem, indicatos intellectosque Cimmerios? Quod si sit, uti revera est, quomodo a Cimbris originem accepisse Cimmerii ante nominationem dicentur. Sed de his suo loco intellectis propiusque inspectis omnibus agemus, Deo volente, postmodum. Nunc Magnificentiae tuæ Genealogicam istam synopsis transmittio complectentem Danorum reges, eorumque progeniem absque Suenone Elthritio ad primum usque Valdemarum, cui Magno cognomentum fuit. Deus Opt. Max. &c. Dab. Harderv. cl. loc. xxvii.

EPIST. XCI.

I D E M

Viro Clariss. Lamberto Goris

De historia Getica. De Sallustio nonnulla.

L iteris tuis, vir humanissime, ipsis Calendis Aprilis. hujus anni datis, quod nunc demum exeunte Majo respondeam, adferre causas non unas possum. Nam cum primo adferrentur, Paschales erant feriæ nostræ, quo tempore aberam in Zelandia.

dia. At mox domum reverso cum mihi redderentur, evocor haud multo post publicis procerum literis ad Ordinum Ducatus Gelriae & Comitatus Zutphanienſis Comitiam Zutphaniam. Ubi te cum adfuturum etiam nullus ambigerem, dilata identidem reſcriptio, quod coram omnia agere tecumque eſſe ac verſari oportuniuſ jucundiuſque exiſtimaveram. Sed & hic adverſa mihi ſcæva accidit. Nam uno die, priuſquam ipſe accederem, a parente tuo honorando digreſſuſ Arnheimum te receperas. Ut ergo ad rem tuaſque literas veniam, ante omnia grates tibi dicere, & in poſterum meminiſſe habeo, quod ea ſolicitudine, quæ ad noſtrum inſtitutum & Gelricam præſertim hitoriã ſpectant, ſubmonere, meque participem reddere volueriſ. Quamviſ auctorem, de quo injiciſ, Gaguinum mihi jam olim paraverim, ac locum etiam; quem notã, inobſervatum indictumque ſuo ordine ſuoque tempore, cum eo uſque volente numine, progreſſuſ fuero, haudquaquam ſum prætermiſſuſ. Exemplar interim illud meum excuſum Lutetia Pariſiorum ævo adhuc rudi, & cum ars typographica eum nitorem, quo hodie prodire ibi volumina videmus, nondum accepiſſet. Eſt enim inordinatiſ colis & commatiſ, tum & abbreviationibuſ paſſim reſperſum, ut ſæpiuſ divinandum ſit, quid auctor velit. Tamen eo Catone, quod dicitur, contenti, dum accuratior editio non ſuppetit, quod in uſum noſtrum ſit ſeponeſ, & quantum in nobiſ eſt ad verum revocare haud negligemus. Addidi hiſ Suetonii miniſcula forma a me editi, tuoque parenti honoratiſſimo proprie dicati, & in Comitiiſ exhibiti, exemplar unum, meo nomine poſtliminiã reddendum Clariſſimo Ampliſſimoque Dn. Kelfkenio, Ducatuſ Gelriae ac Comitatuſ Zutphaniae conſiliario, rogoque ut exiguum hoc munuſculum æqui faciat, habeatque ut animi erga ſe noſtri devoti teſtimonium. Intelligebam inter cætera iuſdem in Comitiiſ ex parente tuo D. Cancellario, non ſine honoris præſatione nominando, te in Salluſtio hitoriã principẽ nunc eſſe, & parata habere, quæ ei illuſtrando faciant. Quod ſane mihi intelligere volupe fuit, cum eum auctorem ſingulariter amem, & velui amuſſimã cenſeam, ac regulam, ad quam hitoriæ ſcriptoſ & calamuſ, & animuſ, ſequẽ totum conformet. Unde & eum portatili quoque hac forma, quomodo jam ante Floruſ, & nunc Suetonium, excudi ſuperiori anno feci-

fecimus, addito præter alia Sallustianarum dictionum indiculo. Exemplar quoque ejus ad te venisset, si ad manus fuisset. Nam mihi ex liberalitate vivendum typographi, qui exemplaria etiam monitis perparce suppeditat. At Deo volente fiet alias. Te interim mi amicissime ac ornatissime Lamberte Goris plurimum salutatum resalutatatumque a nobis amicisque omnibus Deus Opt. Max. incolumem ac florentem diu servet ac prosperet, ut & parentem tuum Ampliff. Dn. Cancellarium, cui omnia quæ velit voveo exoptoque. Dab. Harderv. clō. Idc. xxvii. xix. Maji.

EPIST. XCII.

I D E M

Viro Nobilissimo Segero ab Arnhem.

De stirpe & prosapia Dominorum ab Arnhem.

Cum nuper, Nobilissime Arnhemi, tuam Amplitudinem in Comitibus Zutphanæ convenirem, sermoque inter cætera de historia Gelricæ incideret, deque vestra Arnhemiorum prosapia, indicabam mentionem eorum & nomen in historia non Ducum modo, sed & Comitum statim ævo haberi, & annos ante quingentos circiter reperisse me Arnhemios, quibus prænomen Christianus & Jacobus dignatione apud Othonem III. aliosque equestri, primæque admissionis, sed & inde Reinaldi III. & Eduardi Ducum temporibus, cum exitiali factione Hekerorum & Bronchorstiorum arderet patria, & hinc defunctis utrisque Reinaldo Eduardoque fratribus Mechtilda soror, quæ tum sibi Comitem Blossii maritum adsciverat, post obitum Lossensis & Clivensis Comitum, quibus antea nupta fuerat, facere eam suæ & mariti potestatis satageret, iterumque vestratum proavorum mentio. Et inter cæteros Gerhardus ab Arnhem occurrit, Mechtildæ & Comitissæ Blossii, qui se Gelricæ Ducem & Ducissam ferebant, partes cum pluribus aliis ex ordine equestri sustinens. Sed præcipue notari interest, defuncta deinde Mechtilda, cum jam Gulielmus I. Juliacensis sibi ob matrem Mariam, Mechtildæ & Eduardi sororem, Ducatum Gelricæ & Comitatum Zutphanæ jure retineret, illu-

stem existere Vinandi ab Arnhem memoriam, utpote qui inter primos apud Ducem eundem Gulielmum auctor & promotor memoretur fundandi monasterii *Fontis B. Mariæ* prope Arnhemum. Verba ea de re, ibujusmodi in schedis reperi, ævum illud vetus ac minus cultum resipientia hic ipsa adscripsi: *Providi enim viri Vinandus ab Arnhem & Arnoldus Grutbusen ad patrum præfatorum instantiam illustrem Principem dominum Wilhelmum ducem Gelrensem ac Juliacensem adierunt humiliter supplicantes, & ut in fundis & bonis Vinandi ab Arnhem præfati monasterium possent construere, juxta omnem modum & institutionem monasterii in Windeshem, & ut consensum quoque domini Trajectensis desuper ipse procuraret. Qui vir prudens cum esset, justis eorum petitionibus pie inclinans statim assensum nunciosque solemnes pro hujusmodi licentia impetranda ad dominum Trajectensem continuo destinavit &c.* Sed & mox ubi ad sequentia venietur tempora, nam illud in annum Christi 1392. incidit,

Sæpe pater tibi sit sæpe legendus avus.

ut cum Poëta hoc dicam. Atque ita scilicet horum illustres memoriæ haud aliter quam Q. ille Maximus & P. Scipio visis olim majorum suorum insignibus ad res magnas capeffendas accendi se sentiebant, tibi quoque tuisque ad novam virtutem omniaque præclara gradum struant. Habes nobilissimæ Arnhemæ, quod occasione istius fermocinaciunculæ nostræ visum luculentius nonnihil, quod raptim tum non dabatur, tuæ Amplitudini hac oportunitate & paulo pressius perscribere; ac simul animum affectumque nostrum tuæ Amplitudini jam dudum deditum devotumque magis magisque hoc pacto propensum promptumque declarare. Deus Opt. Max. tuam Amplitudinem quam felicissime servet ac prosperet. Dab. Harderv. c15. hcc. xxvii, xxii. Maji.

E P I S T. XCIII.

I D E M

GER. JOANNI VOSSIO

De titulo operis historici Pauli Orosii & aliis nonnullis.

SUPERIORIBUS tuis Clarissime, & addi hoc sine etiam, Amicissime Vossi, quibus absolutum de Historicis Latinis opus tuum, cujus & brevi exinde missum te mihi exemplar significabas, jam ante respondisse me scio. Nunc illud ad me missum opus, curante typographo vestro, recteque curatum accepi. Gratias vero hoc nomine tibi ingentes habeo debeoque; nam ut referam hoc tempore in mundo non est. Suetonium interim ecce tibi, ante semestre & quod excurrit minori hac forma typis excusum, pro munere tuo munusculum. Est verb insignis hæc opera tua, istamque egregie nobis exornatam spartam dedisti, quantum ex filo operis, & ea, qua adhuc frui licuit, inspectione subitanea conjicere potui. Nam mihi exinde propius sæpiusque adeunda & repetenda hæc adyta. Primo intuitu, & modo hanc modo illam volutanti paginam occurrit Orosius, ejusque, ut scribunt, *Ormesda*. De qua voce cum tuas legerem conjecturas, ut elegantes ita doctas opido, animadverti editionem, quæ prodit Maguntiae Ann. 1615. cum annotationibus Fabricii, Lautii, & notis postremo marginalibus And. Schotti visam a te haud esse. Nam ibi Schottus in præfatione præter cætera hoc monet hanc *Orosii hystoriam* inscriptam olim vitiosè ac barbare *ORMESIAM MUNDI* sive *ORMESDAM* pro *Orchestra*, ut titulum scilicet ejusmodi habuerit: *OROSII ORCHESTRA MUNDI*, quasi in ea, ut in scena ac theatro quodam mundi mortalium clades ac calamitates ob oculos propositas omnibus ac recitatas voluerit. Et addit Schottus ita nominandam inscribendamque primo vidisse & monuisse in Prodicio suo Pighium. Occurrit deinde & aliud, & quod me propius respexit, illud scilicet, quod in Saxone Grammatico de S. Guilielmo Parisiensi refert, qui in Dania Abbas obiit cœnobii Ebtelteffensis. Ejus enim vita a discipulo ipsius descripta, si penes resit, aut ubi haberi possit

(nam ex ea verba quædam citas) mihi ut significare haud graveris, opido velim. Historia quoque Muffati, & ea præsertim, cujus mentionem facis, editio Veneta, si jam prodiiit & Leidæ proftet, ejus mihi exemplar mittat bibliopola Joh. Maire, ut moneas, rogo. Auctorum præterea veterum emendationes, variasque in eosdem observationes perutiles ac necessarias passim asperfas vidi. Quarum ego rerum atque auctorum syllabum sive indicem omissum solummodo desideravi. Sed hæc altera tua editio aliaque talia adjicere poterit volente domino. Qui & te mi Vossi diu saluum ac sospitem præstet, quo ita egregiis hujusmodi laboribus ac lucubrationibus doctissimis sufficere deinceps multosque in annos valeas. Dab. Harderv. 5. Novemb. 1627.

E P I S T. XCIV.

Clariss. ac Rever. Viro Dn. Francisco Gomaro SS. Theologiae Doctori ac Professori Rectorique Magnifico
Academiae illustrium Ordinum Groningæ
atque Omlandia,

JOH. ISACIUS PONTANUS

*Evocatio Pontani Groningam ad Professionem historiarum
ac linguæ Græcæ.*

R Eddidit mihi humanissimas tuas literas domesticus ac per familiaris tuus Ornatiss. Balthasar Vander-voordius, easque gratas habere nec uno nomine merito debui. Nam a tali viro profectæ, cujus amicitiam favoremque plurimi semper feci ambiquæ, me non omnino excidisse voto ostenderunt. Tum & illa tam insperata tamque honorifica offerentes nostram haud simplice vice mentem recrearunt. Tantum quod me pæde meo metiens supra mediocritatem meam honore me affici, & de me majorem quam res sit opinionem vestram agnoscere habeam. Nam geminam, quæ offertur, Nobilissimorum Curatorum vestrorum nomine, cum amplissimo octingentorum florentium salario, professionem historiae ac linguæ Græcæ, quam olim

olim V. CL. felicissimæ memoriæ Ubbo Emmius excoluit, in me suscipere, & eam pro dignitate & ex usu juventutis sustinere hoc tempore, & cum eruditissimo illo viro paria facere vix humeri mei se pares fore facile sentiant. Præsertim cum mihi jam ante annos aliquot a Serenissima Regia majestate Danica, ejusque illustri Cancellario Christiano Frisio demandata Sparta sit, & ampla seges suppeditata, eaque monumenta concredita, ex quibus historia rerum Danicarum ad plenum educi ac perfici queat, & nunc primo tomo typis describendo totus desudem. Ut omittam etiam Gelriæ Ducatus ac Comitatus Zutphanie illustres Ordines archiva sua hac occasione patefecisse nobis, ut simul dato otio rebus etiam illis illustrandis enarrandisque manum animumque accommodarem. Alias quod ad me promptamque voluntatem nihil antiquius sit quam parere tam præclara deferentibus, & juventuti studiosæ, quantum in nobis est, prodesse ac præire in optimis artibus. Interea quam possum maximas & ago habeoque gratias, cum tibi seorsim vir Clarissime, tum etiam prolixè Nobiliss. Amplissimisque D. D. Curatoribus pro tam honesta ac honorifica de me opinione, officia ac studia, quæcunque alioquin potero, prompta semper parataque promittens. Quod superest Deum Opt. Max oro, ut tuam Rev. ecclesiæ publicisque studiis, ac Academiæ toti, quam diutissime incolumem servet & sospitet. Dab Hardervici xv. Jul. clb. lbc. xxvi.

EPIST. CXV.

IDEM

Christiano Frye Toparchæ de Cragerup Daniæ
Regis Cancellario.

*De Idatii & Cassiodori Chronicis. Gottbi, Danique, Gutones,
Gutæ, Jutæ, Jutlandi, Jutbungi, Vithungi, Gutbungi
an iidem. Emendatur Ammianus.*

Magnifice Domine Cancellarie Literas tuæ Magnific. scriptas 18. Septemb. jam ante quatrimum accepi opido gratas acceptasque. Ex iis enim Magnificentiam tuam meliori valetu-

letudini post tenuem illam qua aliquamdiu est usa, esse restitutam Intellexi, tum & nostri colere memoriam, cum earum præsertim rerum, quæ ad Danicam historiam, cujus nobis provincia demandata, spectant, tam amice tamque sedulo mentionem injiciat, nosque ad editionem priorum aliquot partium cohortetur, & animum, quod dicitur, currenti addat. Nam ego, quantum in me erit occasione haud deero. Et rite simul ordineque tua Magnificentia id præterea curæ nostræ esse debere commonstrat, ut omnia nitide & ornatè, talibusque typis prodeant, qui opus etiam ipsum commendare hac parte possint, Unde & agere cum chalcographis cœpi, animumque eorum tentavi, comperique non abhorrire ab excusione operis, modo id integrum & absolutum ipsis edendum premittatur. Sed iterum propiusque tentabo, quid obtinere apud Elsevirios ac bibliopolas Leideneses queam. Nam hic Hardervici, ubi ago, non est ea officinæ typographicæ ratio, nec ille typorum delectus, ut iis in publicum prodire e re putem. Præstaret itaque differre paulatim editionem, quam eam nosque prostituere ac præcipitare. Interim aliquam particulam seorsim, & ex toto opere selectum quiddam, si apud nos describi typis fecerim, quomodo & alios fecisse, & Ubbonem Emmium ac Thuanum, qui omnia exinde junctim publicarunt, haud refugiendum existimem, cum ita aliorum censuras intelligere, quod fecisse expositis in publicum tabellis pictorum etiam principem ferunt, atque explorare virorum præstantium judicia, imo & expectare hoc pacto eos ad symbola sua conferenda oportunum fuerit. Sed de re tota amplius cogitabo, expectaturus simul quid tua porro Magnificentia faciendum statuatur. Interea misissem hoc tempore Christophorum II. quem describi curavi, ut & filium ejus Waldemarum ultimum, modo certus obtigisset nuncius. Quem ubi nactus ero id quicquid est ad tuam Magnificentiam veniet. Nunc quos sibi transmitti tua Magnificentia Gothicarum rerum scriptores petit, eos uno volumine, forma libri, quæ est octava, omnes mitto, exceptis Idatio & Aurel. Cassiodoro. Quorum Idatius non quidem historiam Danicam, ut Draudii index habet, sed breve paucarum pagellarum Chronicon inscripsit, quo Gothorum Vandalorumque ut & aliarum gentium exoticarum persequitur bella, quæ a tempore statim Theodosii Augusti Hispaniam divexarunt. Quod ipsum chronicon suo quod edidit Euse-

bii Chronico inferuit præter cætera Josephus Scaliger hoc titulo: *Idatii Lemicensis in Gallæcia episcopi Chronicon continuans derelicta ab Hieronymo*. Nec alius fere est, qui Aurelius Cassiodorus de gestis Gothorum inscribitur. Est enim hoc ipsum quoque simile Chronicon, habeturque inter ejus opuscula, quæ duobus voluminibus in forma viii. sunt excusa Lutetiæ Parisiorum anno clo. dc. Gothos porro Danosque unam gentem esse haud absone adstruere Magnificentia tua conatur ex Vitungis populis, qui haud alii quam *Vitæ* aut *Gutæ* sive *Gutones* fuerint, quique hodie I. pro G. posito *Futones* vulgo & *Futlandi* appellantur. Et idem quoque haud leviter juvat, quod illi ipsi *Vitungi* Suidæ & aliis auctoribus *Futhungi* nominentur, & populus intelligatur, qui a Borea veniens Istrum trajecit. Ambrosius in epistolis sæpius etiam eorum mentionem facit, nec aliter quam *Futhungos* nominat. A Borea autem Danubium versus profectos præter auctorum testimonia clarum facit, quod refert tua Magnificentia de territorio seu nomarchia Chersonesi Cimbricæ *Vidung-herrit* dicta, sicut & *Veseherrit* diœcesis in eadem Chersoneso a tua quoque Magnificentia adducta Vesegotthorum memoriam manifesto refricat, accedente præsertim Sidonii Apollinaris calculo, qui Vesegotthos ut plurimum simplici hac voce Vesos appellat, & inter cætera carmine septimo, ubi ait;

Hæc secum rigido Vesus dum corde volutat.

Et iterum ibidem, *Vesorum* proceres, sicut & Carmine quinto ad Julium Valerium Majorianum Augustum, ubi & Ostrogotthorum meminit his verbis:

*Hoc totum tua signa pavet. Bastarna, Suevus,
Pannonius, Neurus, Chunus, Geta, Dacus, Alanus,
Bellonothus, Rugus, Burgundio, Vesus, Alites,
Bisalta, Ostrogotthus, Procrustes, Sarmata, Moschus,
Post aquilas venire tuas. Tibi militat omnis
Caucasus, & Scythicæ potor Tanaiticus undæ.*

Jutungorum vero idem quoque Sidonius meminit Carm. vii. Vitungos appellans, cum inquit: *Nam post Vithungos & Norica bella &c.* At Prosper Aquitanus *Futhungorum* habet vocem, ut

Suidas superius, scribens de Aëtio: *Aëtius Futhungorum gentem delere intendit*. Quin & *Guthungos* veteribus eisdem nominatos colligi ex Ammiano Marcellino potest *lib. 27.* ubi legitur: *Grutungos bellicosam gentem aggressus est*. Quis enim dubitet pro *Grutungos* legendum ibi *Gutungos*? Atque ex hisce omnibus liquere similiter potest, sive *Vithungos*, *Futhungos*, aut denique, ut Ammianus scripsisse videtur, *Guthungos* pronuntiando efferamus, eas omnes voces ac dialectos quam proxime ad Cimbriae nostrae *Vitas*, *Futas*, *Gutas*, & *Gutanes*, sive *Futlandos*, prout a variis varie efferuntur, accedere. *Vesegotthi* autem, quod deinde addit tua Magnificentia, an ita dicti nullo respectu ad occidentem aut orientem habito, cum vulgo tamen *Vestrogothi* & *Ostrogothi* hoc sensu videantur appellati, pressius inquirendum, praesertim cum illud *Vesoberris* Jutiae territorium, a Magnificentia tua, ut supra meminimus, indicatum eo videatur ducere. Et illud quoque haud temerarium sit, quod tua praeterea commonet Magnificentia, *Vestrogothos* scilicet & *Ostrogothos* Sueciae ita ab ipsis potius Danis Teutonisque, qui eo commerciorum gratia commearunt, quam sui respectu appellatos, cum *Ostrogothia* non tam ortum quam Boream spectet, & ipsi quoque *Vestrogothi* Anstrales non Occidui sint. Sed haec talia libro operis nostri primo reservabimus, rogantes interea Magnificentiam tuam, ut data occasione studia nostra excitare, ac eruditissimis ejusmodi selectisque suggestionibus suis instituere ornareque deinceps copiolas nostras haud intermittat. Deus Opt. Max. tuam Magnificentiam quam felicissime servet ac prosperet.

Dat. Hardervici 18 Octobr. 1624.

EPIST. XCVI.

I D E M

GER. JO. VOSSIO.

De loco Macrobi Saturn. lib. 6. cap. 4.

CUM nuper dato otio tuum in manus sumerem de historia & historicis Græcis commentarium, Vossi clarissime, & essem aliquo usque legendo provectus comperi statim, quanto intervallo hoc argumentum a te tractatum distaret a prioribus, qui idem jam olim egerunt. Et cum omnia veluti ab ipsis effecta Musis placerent, turbavit unum illud scilicet, quod non eodem impetu ad cætera, quæ de Latinis quoque Historicis polliceris, liceret pergere, & uno illo quasi spiritu etiam illa percurrere. Hortator itaque suasorque accedo obsecrans refecransque, ut eam etiam partem Musis faventibus deproperes, nec diu rei literariæ debere hoc nomine, sed expedire quam primum velis, ista præsertim adeo benigniter a puppi spirante nunc aura, & omnibus, ut auguror, qui literas meliores amant, acclamantibus Vossio feliciter. Miserat ante triennium, & quod excurrit, Commelinus typographo nostro excudenda historicorum veterum Latinorum fragmenta in unum collecta a viro clarissimo Aufonio Popma Frisio. Eaue occasione, nescio quomodo, ego vacantibus sub calcem pagellis quædam adjeci sub Auctarii nomine raptim ac tumultuarie, cujusmodi est illud de *PESTANO VIBONENSI*, qui ibi ut historicus producit ex indice Auctorum, qui Macrobio subjectus est. At tantum abest, ut historicus fuerit *Pestanus Vibonensis*, ut ne hominem quidem fuisse clarum sit ex *epist. 9. lib. 16. ad Attic.* Ciceronis, ubi diserte vox utraque. Maris sinus fuerunt duo. Ac sic voces has debere accipi apud Macrobiū docebunt verba ejus, quæ in vulgo editis *Saturn. lib. 6. cap. 4.* hoc modo leguntur, *sed & Pestanus Vibonensis sic ait, Pedibus equis transivimus, quod est, transivimus*, nimirum si legamus ex epistola Ciceronis jam indicata hunc fere ad modum: *Pestanum & Vibonensem*

nensem Cicero ait pedibus equis transmissus. Habent enim loco jam dicto verba Ciceronis: *Duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet, Pestanus & Vibonensis, utrumque pedibus equis transmissus.* Quorum illud *pedibus equis* ex emendatione præsertim est V. CL. Aufonii Popmæ, qui ad epistolas illas Ciceronis Commentarium ac Castigationes haud ineruditas jam pridem dedit, & omnium est primus, cui loci illius Macrobiani ad exemplum hujus Ciceronis debetur emendatio. Nam nos cum Ann. 1597. Macrobijum ederemus fugisse id aut saltem minus ad eum locum attendisse fateor. Et ut ibi, qui non esset, facere historicum inducti sint, illo Macrobij, ut ostendimus, male descripto loco, viri eruditi, quo & nos decepti sumus, ita vicissim sint, qui eum in censum referri debeant, ac nobis etiam tum omissi. Quos inter numerabitur præter Cremutium Cordum cæterosque Arruntius belli Punici scriptor, qui Senecæ est Sallustianus, & in illud genus nitens. In quem ejusdem Senecæ censura exitat ad formam veterum Criticorum plane censoria. De Asinio Pollione quæ eodem illo Auctario dixi, atque inde sub calcem notarum Popmæ in Observationum mearum Mantissa adjeci, necdum retractanda mihi existimo, nisi tu Vossi clarissime aliter censeas. Qui ut otio meliore ita animo etiam magis præparato & numeris omnibus ad ista tractanda instructiore accedis, erisque unus instar omnium. Vale vir Clarissime & parresiae nostræ ignosce, qui istis tam familiariter & ex inopinato te compellem, ignotus fortassis ignotum. De facie loquor. Nam Leidæ cum nuper apud virum Clarissimum & collegam veterem Dn. Doctorem Thyrium essem, statueram de his aliisque coram conferre tecum, sed nescio quomodo tum alia me traxere alio. Nec moram diuturniorem permittebat, quod mihi præfinitum habebam, tempus perbreve. Vale iterum salutatus quam diligentissime &c Hardervici. 1x. Maji. clc. lcc. xxiv.

EPIST. CXVII.

Idem Eidem.

De Q. Curtii ætate.

DE Pestano Vibonensi, deque Arruntio, quæ adducta a te sunt Clariss. atque Ornatissime Vossi, in epistola ad me nuper transmissa, eadem omnia tecum sentio. Nec quicquam idcirco addo amplius. Tantum quod attinet ad Curtium hoc præter ea, quæ allata sunt, videor dicturus, eum scilicet Clarissimo olim viro Barnab. Brissonio lib. 1. *de regno Persarum* haberi atque existimari Curtium illum Rufum, qui inde a Tiberii temporibus Rempub. attigit, & cui, dum Africæ Proconsuli velut comes & sectator adhæret, spectrum istud se obtulit memoratum Plinio lib. 8. *epist.* 27. Nec alium intellectum Suetonio, qui pictorum clarorum albo eundem sub Rufi cognomine adscripserit, quomodo & nominasse eum videatur Tacitus *Annal.* xi. Ideoque ad Claudium Imperatorem referenda idem Brissonijs existimat, quæ historiæ suæ libr. 10. in hæc verba perscripsit: *Proinde jure meritoque Populus Romanus salutem se Principi suo debere profitetur, cui noctis, quam pene supremam habuimus, novum sidus illuxit. Hujus hercle non solis ortus lucem caliganti reddidit mundo cum sine suo capite discordia membra trepidarent. Quot ille tum extinxit faces? quot condidit gladios? quantam tempestatem subita serenitate discussit? Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium. Absit modo invidia, excipiet hujus seculi tempora ejusdem domus, utinam perpetua, certe diuturna posteritas.* Eaque Curtiana verba haud alia interpretatione egere subjicit idem Brissonijs, quam ex Suetonii cap. 10. & 11. in *Claudio*, & Josepho lib. xix. *antiq. cap.* 2. & 3. ubi scilicet post cædem Caji per bi-duum de mutando Reipub. statu adferendaque communi libertate hæsitatum memoratur, ac tandem rectore uno ac nominatim constituto Claudio imperium stabilitum firmatumque. Quæ sane haud alia sunt quam annotata jam inde a CL. Justo Lipsio ad lib. xi. *Annal. Tacit.* memorantis originem Curtii Rufi. Cui tamen Lipsio omissum eo loco nomen ac mentio Brissonijs, addito tamen esse, qui eundem censuit illum Rufum, qui

memoriam scripsit rerum Alexandri. Interim hæsitare se idem Lipsius profitetur, & facile manum daturum, si quis adferat verisimilia. Qua occasione tentasse aliquid postea reperio virum Clariss. ac multa eruditione præstantem Janum Rutgerium in illis suis rerum selectarum ac variarum lectionibus, ubi Brissonii opinionem, qui ad Claudii ævum referendum volebat, paucis & accurate confutans ostendit, post Caji cædem Romanum imperium neque a pluribus expetitur, neque civilibus bellis, ut Macedonum illud, cujus occasione superiora ista de Romana Republ. interposuit Curtius, fuisse laceratum. Quod tamen necesse esset, si hic locus eo trahendus foret. Itaque Rutgerius ipse a Brissonio hac parte jure decedens ævum Curtii ad Vespasianum potius referendum credidit. Nec ego valde abnucri, nisi verba illa Curtii superius posita, *Non ergo revirescit solum, sed etiam floret imperium*, alio me quasi traherent. Ecce *revirescere imperium* inquit, quod dici haud potuit, imo nec dicitur, nisi de seculo insequenti, & præsertim Trajani principatu, ut habet diserte prologus ille Flori, qui postquam juventam imperii retulisset ad usque ætatem Augusti Cæsaris, ab eo paulatim ad usque Trajanum, qui anni fuerint ccc. consensuisse idem ait, atque inde sub eodem movisse lacertos, ac præter spem omnium, quasi deposito senio ac resumpta juventute *revirescere* cœpisse. Nec aliter de suo quoque ævo Prudentius, ubi introducens Romam loquentem ita canit:

*O clari salvete duces, generosa propago
Principis invidiæ, sub quo senium omne renascens
Deposui, vidique meam, flavescere rursus
Canitiem.*

Nec ultra quod addam magnopere est, dimicans nimirum in tenebris, & auram aliquam captans lucis. Quam ut spero plenius ob oculos jam ponet post omnes omnium observationes tuum illud de *Historicis Latinis* opus, nunc votis cunctorum opido expetitur. Quanquam interea haud abs re erit attendere etiam obiter, quam apte verbis Curtii superius recitatis Trajani respondeat imperium, imperique initium. De quo omnia quæ velim & fusc ad hanc rem refert in illustri illo suo ad hunc Principem Panegyrico Plinius Junior. Et idem quoque, sed paucis

paucis agens, clare tamen diserteque, Aurelius Victor in vita Trajani, ubi inquit: *Quæ omnia eo videbantur majora, quoniam per multos atque atroces tyrannos perduto atque prostrato statu Romano in remedium tantorum malorum divinitus credebatur oportune datus, usque eo, ut adveniens imperium ejus pleraque mirifica denuntiaverint: In quæ præcipuum cornix e fastigio Capitolii Atticis sermonibus effata, καλὴς ἔσται.* Quod Suetonius sub finem Domitiani Latine reddens ita expressit:

*Nuper Tarpejo quæ sedit culmine cornix,
Est bene, non potuit dicere, dixit, erit.*

Qui & addit epiphonema: *Ipsam etiam Domitianum ferunt somniasse gibbam sibi pone cervicem auream enatam: pro certoque habuisse beatiorum post se lætiorumque portendi statum Reipublicæ. Sicut sane brevi evenit abstinentia & moderatione insequentium Principum. Quorum Principum præcipuus atque coryphæus fuit post brevissimum Nervæ principatum Trajanus, de quo dictum. Qui longo moderatoque imperio pulsa temporum antecedentium nocte novum illud, quod Curtius innuit, sidus illuxit, ac velut sol excitus lucem caliganti reddidit mundo, faces extinxit, gladios condidit, summaque ac subita serenitate tempestates circumquaque Romani imperii feliciter discussit. Unde & iterum idem Curtius lib. 1. de Tyro loquens agnoscit haud immerito longam pacem, cuncta refoventem, post scilicet Domitianum & illos Principes, beneficio præsertim ac moderatione, ut verba fuerunt Suetonii, insequentium Imperatorum, in quibus familiam duxit Trajanus præcipue. Ut omittam postremis illis ejusdem superius Curtii verbis, quæ votum continent pro nova ad Principatum evecta domo haud alium intelligi quam Trajanum, qui post Nervam a quo est adoptatus, primus habetur Principum externorum, & a prioribus, qui Romani omnes fuere, prosapia ac gente diversus. Fuit enim ex urbe Tudertina Hispanus. Habes Vossi humanissime, quæ sit nostra de florentissimo scriptore, deque tempore, quo claruit, sententia. Tu eam qualemcunque æqui facies, ac simul moram responsionis nostræ non negligentia aut tui oblivioni sed occupationibus si ita libet tribues. Quæ ut ab isto studiorum genere hoc tempore nonnihil alieniores, ita non facile semel*
avocato

avocato ad eadem regressum permittunt. Tua tamen iterata per Pellesium convictorem olim tuum salutatione excitatus, rebus omnibus relictis, hæc agere extemplo atque ex tempore cœpi. Tu quod dixi, qui & tuus est candor, scriptionem subitanæ atque insubidam boni consules. Harderv. ipsis Calend. Septembr. stili Gregoriani clc. Idc. xxiv.

E P I S T. XCVIII.

Idem, viro illustri Christiano Frys, Toparchæ de Cragerup, Daniæ Regis Cancellario

Heneti, Venedi, Vendi, Vandali, an iidem.

Magnifice Domine Cancellarie. Tuæ Magnificentiae literas, quæ festo divi Michaëlis, id est, 29. Septembr. datæ, cum adjuncto manuscriptorum, quos tuæ Magnificentiae transmiseram, librorum fasciculo, sub finem demum Novembris accepi. Quapropter ignoscet tua Magnificentia, quod & serius ad eas respondeam, & simul Procopium, quem sibi mitti petiit, his non adjunxerim. Nam Græco-Latinus Procopius diligenter a me quæsitus nullibi haberi potest. Et editus est primum hic auctor ante annos aliquot Augustæ Vindelicorum opera clarissimi viri Davidis Hoeschelii Græce multis locis quam sunt vulgatæ editiones, quarum etiam in bibliopoliis vix ullæ prostant, auctior. Nec inventus adhuc est, qui eum, ut ab Hoeschelio est editus, Latine reddiderit. Hujus Græcæ inquam editionis penes me exemplum est, idque nunc etiam, modo naves ingruente hac hyeme in Daniam ullæ commeassent, tua Magnificentia habuisset, terrestri autem itinere mittere nec occasio semper est, nec tutum isto præsertim tempore. Expectabo itaque, nisi certi se homines offerant, ver proximum, & mari volente Domino transmittam. Mihi interea aliud advehendum Francofurto proximis nundinis curabo. Ex literis porro tuæ Magnificentiae agnosco subsecivi aliquid temporis tuam quoque Magnificentiam nostris inspicendis impendisse, gratiasque habeo quam maximas. Nec deero suis locis, quæ notantur oportune recolligere, & ad eum modum, ut tua Magnificentia præscribit, quantum poterit, constituere.

Hallæ-

Hallandos subinde *Hallandenses* nominavi, ut *Zelandos* *Zelandenses* Saxo noster. *Vendos* vero, quos ille fere *Slavos* ubique vocat, *Vandalos* ut plurimum dixi, secutus non tam Crantziū & alios, quam Helmoldum præcipue, auctorem istius gentis, & Saxe ipso Grammatico antiquiorem. Ait & is initio statim lib. 1. cap. 2. *Ubi finem facit Polonia, pervenitur ad amplissimam Slavorum provinciam, eorum qui antiquitus Vandali, nunc autem Vinitibi sive Vinuli appellantur. Horum primi sunt Pomerani &c. Quibus etiam verbis, nunc Vinitibi sive Vinuli appellantur, dubium haud sit voluisse eum Vendos intelligi. Et Ptolemæum, qui gentis ejusdem Balticum maris sinum Venedicum dicit haud alium quam Vendicum cepisse, errarique passim vicinitate harum vocum, ut sunt Heneti, Venedi, Vendi, & Vandali. Saxo qui tantum Slavos vocat, seu potius tua Magnificentia, quæ Vendos insuper dicit, quo respiciat facile conjectura assequor, ex Procopii præsertim citato loco, qui Gothos & Vandalos, licet diversi fuerint populi, unam tamen gentem origine existimat ob linguam & sacra, quæ singulis eadem, adeo ut Vandali, si Boreæ pene extremi gens fuerint, non ex illo Germaniæ littore, sed ex interiori & Boreo axe, unde ipsi Gotthi, arcessendi. Cujus nec vanum indicium sit *Vendsysel*, Jutiæ sive Guthiæ borealis districtus, quem Saxo noster *Vendalium* semper vocat. Ut ita quoque Daniæ regum tituli ea pars, qua Gothorum Vandalorumque reges dicuntur, non ut opinantur plerique ad Gothos partim, partim ad hos Germanici littoris Vandalos, seu Vendos, armis eorundem Regum subactos, sed ad unum eundemque, si originem videamus, Boreæ interioris cum Gothis populum sit referenda. Sed hæc adductis præterea ac discussis Plinii aliorumque de Vandalis auctorum locis uberius propiusque pertractabimus, ubi ad chorographica & operis totius primam partem volente Numine venerimus. Nunc restat Erii Pomerani vita, resque ejus domi forisque proxime nobis pertractandæ, ut ita iis absolutis Christophorus Bavarus ex prima hac & Aboriginum Daniæ Regum prosapia postremus hunc etiam primum tomum suo fine coronet, colophonemque imponat. De quo deinceps in mundum redigendo, descriptis prius, qui secundam adhuc manum efflagitant, Christophoro II. Valdemaro III. Olao, & Margareta, quorum Valdemarus & Margareta haud paucis foliis absolvuntur, omnem quam potero nava-*

bo operam. Deus interim Opt. Max. tuam Magnificentiam quam felicissime servet ac prosperet. Dab. Hardervici X. Decembr. clō. Iōc. xxiii.

E P I S T. XCIX.

I D E M

V. CL. Antonio Thyſio

De certis introducendis in ſcholas Belgii ſæderari Grammatices rudimentis.

Literas tuas Clariffime ac Reverende vir perquam gratas reddidit adoleſcens idem qui mearum ad te gerulus fuerat. Ego eas, qua illud de communibus in ſcholas ſæderati Belgii triviales introducendis liberalium artium & præſertim Grammaticarum rudimentis negotium ſpectabant, toti Senatus noſtri Scholaſtici collegio legendas dedi, probavitque ſummopere in re utiliſſimi inſtituti ſtudium ac diligentiam illuſtriſſimæ veſtræ Academiæ, & id ut agat porroque promoveat iterum iterumque eam voſque orat hortaturque. Quod autem in proximo Ampliſſimorum Curatorum veſtrorum conventu, qui erit oſtavo Februarii proximo die, intellecturum Sanatum Academiæ ſignificas, quid illuſtribus Hollandiæ Ordinibus hac parte opus factu videatur, commoneſque interea cenſendam ac recognoſcendam doctiſſimorum virorum calculis Grammaticam cum Latinam Lithocomi, tum Græcam Golii, & nos quoque, ſiquid in utraque mutandum, addendum, ſuccidendum, illuſtrandum arbitremur, id ut tempori communicemus adhortaris. Eam ad partem quod attinet, reſpondet Senatus noſter exiſtimare ſe, Etymologiam, Syntaxin, & Proſodiam Latinam Lithocomi a mendis typographicis, quibus ſcatet, repurgandam, & ex accuratiſſima Grammatica Philippo-Ramæa Herbornæ excuſa perficiendam rejeſtis, ſiquæ ſunt additæ, notis minus neceſſariis, & plurimum quoque eidem inſtituto ſervituram Grammaticam Lithocomi ab Hieronymo Treutlero ante annos xxx. Herbornæ non indiligenter recognitam, ſi haberi ea poſſit, itemque Grammaticam Giſſenam editionis ultimæ, hac ſemper adhibita cautione, ut in iſtis recognitionibus habeatur præci-

præcipue ratio cum brevitatis tum perspicuitatis. Ex Græca similiter etymologia Golii primum tollenda errata typographica, & Syntaxin ejusdem ex Sylburgio supplendam, Prosodiam Langii, quæ Grammaticæ ejusdem Golii Græcæ conjungi solet, esse satis succinctam & accuratam, modo a mendis similiter exoneretur. Censetque præterea posse ex eadem Grammatica Golii Græca paradigmata Declinationum & Conjugationum eximi, & peculiari libello tyronibus distenda proponi, haud secus ac fieri in Latinis solet, quod esset hoc pacto totum id opus multo succinctius breviusque, tum & captui discipulorum accommodatius. Cæterum quod ad auctores tam Latinos quam Græcos stylique exercitia, quorum specimen exhibet exemplar Introductionis Lectionum scholasticarum nobis a viro Clarissimo Academiæ vestræ Rectore Magnifico Petro Cunnæo transmissum, ea in universum probare se Senatus scholæ nostræ declarat, statuitque quod ad Logicas Rhetoricasque præceptiones, eas, quo minus sunt prolixæ, minus remoraturas discipulorum profectus; ac relinquendum cuique liberum vel Rami vel Molinæi dialecticam docere, itemque Rhetoricam Talæi vel Vossii, & retinendas in scholis præsertim classicis disciplinas tantum Organicas, ne si aliæ accedant e Philosophia vel Theoretica vel Practica petita artes retundantur & succumbant sub onere nimis oneroso ingenia, quibus plus satis illa artium organicarum prima rudimenta facessunt negotii. Habes vir Clarissime & Reverende Senatus nostri omniumque nostrum super his sententiam, qui & existimamus, si ab Illustrissimis uniti Belgii Ordinibus inter cætera, quod injecimus, statutum fuerit, optioque facta cuique, vel Rami vel Molinæi Logicam, Talæi vel Vossii docere Rhetoricam, id cum Aristotelicos tum Ramo addictos opido probaturos, ambabusque amplexuros. Quod superest itaque denuo, quemadmodum initio totius confessus nostri nomine cœperam, ita & nunc ejusdem nomine rogatos velim vos omnes, ut quod feliciter cœpistis, deinceps agere, urgereque, & ad finem tandem speratum perducere non desinatis, ut ita quæ vestra vestrorumque Ampliiff. Curatorum opera consilioque impetrata erit in usum scholarum ac juventutis constitutio omnium utilissima, vestram vicissim ad posteritatem transmittat memoriam sempiternam laboremque dilaudet perpetuo. Dab. Harderv. xix. Jun. clō. dc. xxix.

EPISTOLÆ

IDEM

Petro Scriverio V. CL.

De iis qui scripserunt in Apulejum.

Quas coram tibi promiseram, Scriveri eruditissime, ad Apulejum notas sive Observata nostra, ea nunc ecce mitto. Illud scilicet palmis adhuc tuis deerat, ut qui absolutis & in scenam meliori veste productis Philosopho, Rhetore, & Tragico Senecis, ne de Martiale interim dicam, qui peculiariter tibi debet, etiam Apulejum exuto asino ac oris ruditu hominem sonare faceres. Ei quam varii nec e plebe eruditi poliendo defudarint, docet vel omnium primus, idemque haud postremi inter Italos nominis Philippus Beroaldus, & eum exinde annorum aliquot intervallo secutus doctissimus Petrus Colvius Brugenſis, & nuper Geverhartus Elmenhorſtius Hamburgensis, & qui ei Mantiffam haud contemnendam adjecit V. CL. Johannes Brantius Antverpianus, ut taceam Turnebum, Scaligerum, Casaubonum, Lipsium, Gruterum, Modium, Stewechium, aliosque nostri temporis viros doctissimos, qui inter cætera Apuleji opibus rem literariam veluti fatiscientem haud leviter suffultam stabilierunt. Nec ii modo sed & Galliæ decus illud & columnen jurisconsultorum Jacobus Cujacius in Apulejo se invenisse demonstravit, quo penum suæ doctrinæ locupletiore redderet. Quod & in Germania sal illud reliquum Italicorum Scipio Gentilis illustrato ex legibus Romanis Apuleji Apologetico, ac vicissim ex eodem sænerata legibus luce, tum & ejusdem gentis ocelli ac Medicorum coryphæi Matthiolus & Mercurialis in sua quisque professione maxime & libenter quoque testatum reliquerunt, & hodieque adhuc in omni doctrinarum genere excellentissimus quisque testari haud erubescit. Tu vero, Scriveri eruditissime, inspectis accurate omnibus illud præcipue agendum tibi judicasti, ut ambagibus cunctis, & longis, quod ille ait, legis posthabitis emendatissimum nobis contextum dares. Cui rei si & hæ notulæ nostræ, sive decermina appellare libet,

con-

conferre nonnihil possint, tui id totum arbitrii ac judicationis erit. In librum ~~et~~ *paucula* etiam nostra vides, sed paucula. Nam adjuncta papyrus quæ habet alia manu exarata, ea cognati & domestici mei Simonis Ertmanni sunt, cui id muneris demandaram, ut eum scilicet libellum cum ipso Aristotele, sepositis paulisper aliis auctoribus, quos sibi juvenili hac ætate pervolutandos sumpsit, pro virili conferret. Eam ille Spartam quemadmodum exornarit, specimen illud ostendit. Adjeci & perbreve vocum Apulejanarum Commentariolum, earum præsertim, quas vel omisissas aliis vel non animadversas comperi. Tu Scriberi optatissime fruire & vale, salutatus a nobis quam diligentissime, Dab. Hardervici 29. Octobr. clō. DC. XXII.

EPIST. CI.

I D E M

Claudio Lyfandro R. H.

De Regum Daniæ Genealogiis, ut & aliis nonnullis.

Quam ad me misisti, vir Clarissime, Daniæ historiæ synopsis Danico idiomate contextam, eam ego recte redditam accipi: munus ut inexpectatum ita opido gratum acceptumque, præsertim a Claudio Lyfandro, cujus ego nomen & animi dotes, studiumque illustrandi & ornandi patriam historiam jam ante Serenissimæ Regiæ majestatis Christiani quarti laudatissimæ memoriæ parenti Frederico secundo commendatum a viro Clarissimo, & quem seculi nostri Polyhistorum multi vocant, Davide Chytræo lubentissime perceperam. Nam ejus epistolæ postumæ a filio evulgatæ, quam primum in manus meas venerunt, etiam tui & fratris tui Johannis honorifica mentio & memoria in libri propemodum frontispicio occurrit. Et eo licet nomine mihi & Daniæ nostræ gratularer ob tam illustria & in hoc studiorum genere edecumata ingenia, ita vicissim dolui, cum perpendere conditionem humanam, & vos fortasse communi lege ad plures jam pridem abiisse, non absolutis & ad umbilicum deductis præclaris illis, quorum injicit mentionem Chytræus, operibus. Itaque acceptis nunc tuis literis, & libro hoc genealogico,

novum & solidum mihi obortum gaudium, qui te superstitem & hoc etiamnum serio atque indefesse agentem comperiam. Tantum rogo ut de fratre quoque Johanne an vivat, & num quid ejus generis, quod Daniæ ac priscis populis, qui Chersonesos ac insulas Borealiū regnorum antiquitus coluerunt, illustrandis atque eruendis faciat evulgarit, amice perscribere & communicare nobiscum haud graveris. Ego vicissim, ubi occasio erit, symbolam conferam, sicuti nunc summas tibi gratias ago ob missum eximum hoc donum, in quo ingenii ac laboris tui adeo insignes passim scintillæ emicant. Omnia perlustrandi otium & occasio nondum fuit, interim quæ sub manus se dederunt, in limine ut sic dicam posita, summo opere placuerunt. Nam & nos auspiciis Serenissimæ Regiæ Majestatis, ductu vero Nobilissimi ac Magnifici viri Christiani Frys, magni Cancellarii, quem jure ob generosum exornandi hæc regna propositum in præfatione tua ut alterum Daniæ Absolonem celebras, eam quoque spartam excolere cœpimus. Et jam propemodum per tredecim & quod excurrit secula Regum res continuo stilo, eoque Latino & populari, id est, humili, & qualis est noster, servata ubique annorum serie, absolvimus. Idque dum agimus, identidem ad Regum prosapias, ac certa singulorum stemmata oculos vertimus, deprehendimusque, quam lubrica sæpenumero ac fallax eorum sit opera, qui hoc argumentum in Germania non tantum, sed apud nos quoque & domi tractaverunt: quamvis inter cæteros post Reufnerum, Reineccium, Henningum, aliosque, præcipuam nobis facem & ad verum viam aperiat nobilissimus Witveldius, nec non Andreas Vellejus. Nam Vossii, quem nominas, Bergensis episcopi, genealogias videre mihi non contigit, licet hominem ipsum in insula Vena apud nobilissimum Tychonem Brahe coram ut hospitum convenisse, & usum familiariter memini. At tuus nunc iste labor industriaque consummatissima, & omnium instar nobis erit. Itaque quod porro petis, & nostrum etiam judicium exposcis, id quoque curæ erit, quam primum rem cum re, & observata cum observatis, data oportunitate, propius contulero. Tum enim quærere & expiscari, & siquid usui erit etiam suggerere non cessabo, paratus ubique discere potius quam docere, judicari quam judicare. Quæ ubi mutuo fient, tum demum nascetur amicitia, quæ, ut ille, inquit, culta erit

erit optima. Vale vir Reverende, Hardervici xxv. August.
clō. dc. xxii.

Post scripta ad eundem.

Dum hærent apud me literæ meæ subsistente nonnihil & præter opinionem tardante tabellario, identidem opus tuum Genealogicum in manus resumpsi, & occurrerunt, quæ operæ pretium existimavi in hanc seorsim chartam conjicere, & tui facere judicii. Nam primo p. 199. dicitur prius nuptam fuisse Esthritam Ulfoni quam Richardo Normanniæ Duci, nec aliud videtur dicere pagina 357. cum tamen pagina exinde 203. & 204. contrarium adducatur, prius scilicet nuptam fuisse Duci Richardo, atque inde Ulfoni Anglico. Quod & veritati & verbis Adami Bremensis est consonum. Dicitur præterea p. 357. nullos Richardum ex eadem Esthrita liberos procreasse, cum iterum p. 203. contrarium referatur sustulisse nimirum ex ea filiam unam Aloysiam, & filios tres, Richardum, Gulielmum, Robertum. Quod licet cum priori pugnet vero tamen est propius, nec tamen verum omnino. Nam Richardus & Robertus non ex Esthrita, sed ex Juditha anteriore ejus conjugæ suscepti. Esthrita, ut est apud Gemmeticensē, Gulielmum ei & Mangericum protulit. Hinc p. 197. Sueno Trifteshan, sive ut alias est dictus Suenotho, unum tantum filium habuisse memoratur, cum tamen certis auctoribus, & temporum eorum æqualibus, constet Haraldum etiam filium habuisse Daniæ Regem. De quo videndus prolixè Dithmarus, & Encomiastes Emmæ Reginæ, & quæ in omnium est manibus, Erici Regis de origine gentis Danorum historia.

P. eadem 197. Thyra, quæ nupta fuit Godvino Anglico, non Ulfonis Anglici, sed Canuti Magni soror perhibetur, cum habeat similiter contrarium p. 204. Thyram scilicet, quæ nupta fuit Godvino Anglico, Ulfonis sororem fuisse, quod & Adamus Bremensis verbis disertis testatur. Prius illud in Andreae quoque Vellei Genealogiis reperio Saxonem sequentis. Qui habet lib. 10. p. 177. vers. 3. de Canuto Magno loquens: *Quin etiam sororem Anglorum satrapæ Godvino nuptiis junxit.* Sed verius esset, *Quinetiam sororem Ulfonis Anglorum satrapæ Godvino nuptiis junxit,* cum hoc, ut jam dixi, Adamus Bremensis diserte memoret,

moret, cui esse hic potior fides debet, utpote qui hæc & ejusmodi ex Thyra ipsius nepote Suenone Estrithio Danorum rege coram hauserat.

Gisla, quæ soror Magni (*long Mogensis suster*) in Chronico Normanniæ dicitur, ea p. 440. 444. Magni filia (*Mogensis dochter*) fuisse memoratur, cum tamen idem, quod Chronicon, testetur etiam Adamus Bremensis

Fridlevum, qui Saxoni numeratur inter filios Regneri Ladbreci, esse alium a Godefrido, qui in insula Batavorum a Ducibus regis Francorum nefarie est trucidatus, asseritur p. 348. quia Regino, Sigebertus, & Normannici scriptores utrumque nominant; & facta diversa singulis attribuunt. At si inspiciantur ii auctores, non Fridlevum & Godefridum, sed Sigefridum & Godefridum ut diversos nominare deprehendere erit.

E P I S T. CII.

C L A U D I U S L Y S A N D E R

Joh. Ifacio Pontano S.

De eadem materia.

Literæ tuæ, Clariss. Pontane, Hafnia ad me perlatae die 16. Novembr. Quæ admodum gratæ, cum quia te in respondendo diligentem, tum in admonendo de occurrentibus scrupulis curiosum, candidum, sincerum inveniam. De singulis ergo, quæ in dubium revocas, sic accipies:

De Esthrita p. 199. & p. 357. quibus contrarium putas asseri p. 203. nulla omnino repugnantia. Illic enim aperte distinguuntur conjugia per priorem & posteriorem maritum. Hic autem non per priorem & posteriorem, sed per unum & alterum &c. Et quia continuanda illic Ulfonis genealogia posteriori loco infertur. De qua mutatione Lectorem in calce libri moneo. Non moramur Bremensem & ejus Scholiasten Velleum, qui asserunt Esthritam primo nupsisse Richardo, deinde Ulfoni, sed magis ipsorum circumspectionem requirimus. Certum est enim Canutum mortuum in expeditione contra Richardum sororem Esthritam

Esthritam repudiantem. Quomodo ergo eam mortuus elocavit Ulfoni? Quomodo Ulfonem invitavit? occidi curavit? Nec movebit, Bremensem paulo post illa tempora vixisse, & gloriari se a Suenone edoctum, cum ipsum multis in locis fefellerit memoria, & alias ubique in Regum successione & genealogiis valde fit frigidus &c.

EPIST. CIIL.

PONTANUS LYSANDRO S. P.

De eadem. Quem Fridlevum vocat Saxo Grammaticus eum ipsum esse Godefridum, qui in insula Batavorum a Francis occisus. Alia etiam quædam.

Quod literis tuis ad me superiori autumnio missis nunc demum elapsa hyeme respondeam, Clarissime Lysander, adferre causas non unas possum, sed omnes præter occupationes meas. Præcipua autem fuit brumæ interventus, qua nec commode nec tuto satis commeare hæ nostræ litterulæ solent, præsertim isto tempore, quo itinera illa terrestria eques Mansfeldicus aliique obsident. Quæ si certo sat cito perferuntur. Itaque de re nostra ita habe.

Pag. 203. tui libri nullam esse repugnantiam putas cum p 199. & 357. quod hic distinguantur conjugia per priorem & posteriorem maritum, illic autem non per priorem & posteriorem, sed per unum & alterum. Quam ego excusationem ad tollendam repugnantiam ut forte concedam, ita non video, quibus tibi cinibus stabilire eam sententiam possis, Esthritam scilicet primo nupsisse Ulphoni, atque inde Richardo, cum pugnet non modo cum Adamo Bremensi, qui ipsius Esthritæ filio Suenoni Regi se familiarissimum fuisse, & ab eo res Danicas hausisse fatetur, sed & pugnat cum aliis auctoribus omnibus, & ipso Saxone nostro Grammatico, a quo sane abire, nisi evidens cogat necessitas, nobis esse religio debet. At inquis certum esse Canutum mortuum in expeditione contra Richardum sororem Esthritam repudiantem, quomodo ergo eam mortuus elocavit Ulphoni &c. ? Hoc quam certum sit ex Saxone liquere potest, qui

tradit Canutum statim recuperata Norvegia in Angliam redūcem, Richardum acerrimum uxoris osorum patria exegisse, & Esthritam sororem Zelandiæ redditam regiarum partium functione donasse, atque ad Ulphonem haud multo post in Daniam a Canuto missum singulari astutia ad nuptias Esthritæ sororis ejus pervenisse. Quæ autem idem deinde Saxo subjicit de expeditione Normannica, quam Canutus adversus Richardum Ducem suscepit, in qua & mortuus est, ea de familia & posteris potius Richardi quam de ipso Richardo accipienda, cum in annum præsertim 1036. Canuto ultimum referatur. Eo enim tempore Richardus jam ante octennium, nec ut Saxo habet in Siciliam, nec ut alii in terram sanctam digressus, sed placida morte domi obierat, inque monumentis majorum Fescampi, ut omnes tradunt, sepultus fuerat. De filio interim Richardi Roberto verum id est, eum nimirum anno 1035. idque in peregrinatione Hierosolymitana obiisse. Et notandum hic, quod alibi observavimus, solemne Saxoni esse, ut alia sæpe Principum & Regum nomina, præsertim in rebus externis pro aliis ponat. Videndus etiam Gemmeticensis *cap. 10. lib. 6.*

Pag. 197. non existimas a te assertum Suenonem unum tantum filium Canutum reliquisse, sed ita verbatua habere, Sueno Thiusforsbeg filium Canutum reliquit. At quia Danice scripsisti ponam verba tua, quæ ego aspexi: Suenid afflade mad syntbe tre dotter oc en son Kund, quod totidem verbis Latine erit. Sueno genuit ex Syntha tres filias & unum tantum. Fateor desiderari particulam tantum, at ea sive addatur, sive omittatur, cum numerus unitatis adjectus sit, quis non innui dicat, quod expressimus. Sed concedamus quod petis, & mente servatum tibi Haraldum, quem alii suggerunt, atque ideo omissum, Primo, quia Saxoni & aliis probatis auctoribus omisus est, Deinde quia non Canuti Magni sed sancti Canuti frater fuit. At iis respondere vicissim licebit, & quærere, num Dithmarus, qui diserte eum nominat, ut & Emmæ Reginæ Encomiastes inter scriptores Normannicos magno rerum Danicarum bono Parisiis nuper editus, probati auctores non sint? Et denique ipsius Danorum Regis Erii chronologia nonne fidem hætenus apud omnes doctos obtinuit? At ejus quoque diserta verba sunt de hoc Haraldo: Suenoni successit filius ejus Haraldus, quem Dani, quod effæminatus esset, & libidini totus deditus deposuerunt, & Gam-

*Gammelcunt fratrem ejus regem fecerunt; Et statim deinde; Canutum sive Gammelcunt, quod raro in regno esset, iterum deposuerunt, & Haraldum effæminatum regno præfecerunt, qui tamen cito post, mortuus est, & successit ei dictus Gammelcunt frater ejus. Jam secundo quod addis eum non Canuti Magni, sed sancti patrem fuisse, inde refellitur, quod Dithmarus & Emmæ Encomiastes, qui eum diserte, ut indicatum, nominant, ad ætatem Canuti sancti haud pertigerint, utpote quorum uterque ævo Canuti Magni floruit. Cum itaque satis constare hinc possit Suenoni Tjuffersheg filium Haraldum, parenti ipsius cognominem, fuisse, & regni etiam rebus admotum, sequitur a nobis quoque nominandum, & in censu aliquo regum habendum, si modo legitimi historici & genealogi audire cupiamus. An vero ex alia quam *Syntha* natus sit, cum auctores non noverint, nec nobis aliquid statuere concedendum videtur. Placuit vero, quod ais, eos Reges, qui nec a Saxone nec ab aliis probatis auctoribus ut Danici producuntur, extra hunc regum Catalogum omnino habendos. Displicuit semper, reges a Daniæ cælo alienos, ut Roricum, sive ut Francici annales appellant Chroicum, & Coracum, aliosque diserte Alemannicos non Danicos auctoribus dictos regibus a Saxone indicatis certa quasi serie interseri.*

P. ead. 197. itemque 104. de Thyra contradictionem non annotassem, modo alterutro eorum locorum & præsertim posteriori addidisses, quo nunc ire te video, aliter, & prius *p. 197.* indicatum, alios statuere. At nihil videri certius quam *Thyram*, quæ Godvino nupsit, fuisse sororem non Canuti Magni, sed Ulphonis Anglici, alibi & suo loco liquido satis ostensum hic repetere supervacuum puto.

Quod notatum *p. 444. & 446.* conjugem Ortulphi Saxonie Ducis Giselam, sive ut Chronicon Norvagiæ nominat, *Ulvildam*, non Magni, ut paginis jam indicatis a te positum, filiam, sed sororem fuisse, idque non tantum Chronicon Norvagiæ, sed & Adamum Bremensem asserere idem etiamnum iisdem auctoribus repeto, ac rectum puto. Quos autem Saxones & Brunsvicenses scriptores pro tua sententia habeas ignoro, cum tantum eos scriptores appelles. Nam sane, qui hodie inter præcipuos Saxonum genealogicos habetur, *Reufnerus*, idem quod ex Chronico Norvagiæ & Adamo Bremensi attulimus, nimirum, Giselam filiam fuisse *S. Olavi*, Magni

autem Regis sororem, constanter & diserte nobiscum dicit, tantum in eo errans, quod S. Olavum regem Daniæ faciat, cum Norvagiæ Rex fuerit. Quod deinde ad confirmationem tuæ sententiæ adducis, ex temporis ratione non fuisse scilicet S. Olavi filiam, quia Olavus (ita habent tua verba) occisus sit Ann. 1028. & Magnus successit patri Ann. 1073. & elapsis annis aliquot tandem Ulfvildam duxit, & cætera quæ sequuntur, ex peregrinatione tuæ mentis videntur scripta, nam, ut scis, non Magno, sed Ortulpho Saxoniz Duci Gisela nupsit. At in hac tua epistola ita porro verba tua habent: *Ergo vel Ulfvilda in ipso patris agone nata 50. pene erat annorum cum Magno nuberet, quod quam verisimile ipse facile vides, cum potissimum ex ea liberos aliquot sustulerit.* Quæ omnia ejusmodi sunt, ut putem extuæ, ut dixi, mentis alienatione, aut saltem amanuensis aliquo errore profecta. Nam ut indicatum & ipsa genealogia tua typis excusa habet, Gisela non Magno sed Orthulpho Duci nupsit, nec potuit etiam Magno nubere, cum soror ejus fuerit, ut ex auctoribus demonstravi, tuque filiam ejus fuisse vis. Deinde quod eadem illa verba supra citata ajunt, Magnum patri successisse anno 1073. similiter toto cælo a vero abit, cum Magnus Rex statim ab obitu patris Olavi succedens post administrata Daniæ & Norvagiæ Regna obierit jam anno 1048. id est, totis annis 25. antè tempus a te notatum, quo eum successisse velis. Concludis itaque: *Sed Magni fuisse filiam multis argumentis convincitur, 1. Antiquitatibus, 2. annorum ratione, 3. Regis Danorum filia erat (ut omnes testantur) non ergo Olai, sed filii ejus Magni, qui ex pacto successit Olavo (non Olavo sed Canuto dicere voluisti) duro Daniæ Regi, 4. Ulfvilda etiam filium reliquit Magnum, patris potius quam fratris nomen referentem.* Respondemus, si Magni filia fuerit, male & per errorem jam ante, ut ostendimus, a te indicatum Magno nupsisse, itaque antiquitatum auctores nominari nobis disideramus, 2. annorum rationem a te modo allatam plane deviam & ab omni temporis ipsius æra secedere monstravimus. 3. Quicunque regis Danorum filiam fuisse dicunt, eos errare dicimus, ut demonstratum in Reusnero, qui cum recte asserat S. Olavi filiam fuisse, in eo tantum labitur, quod Olavum Daniæ Regem faciat. Itaque facile concedam Germanorum scriptorum quosdam tralatitio errore Danorum filiam dicere, quæ regis Nor-

vagie

vagiæ Olavi filia fuerit, non considerantes Norvagiæ tum regnum aliter quam hodie a Daniæ regno fuisse distinctum 4. Ex eo, quod Gisela filium suum non Olavum sed Magnum vocaverit, concludere Magnum patrem fuisse, quamvis fieri subinde id solet, vim argumenti non habet, nisi alia accedant, quæ quia desunt, & alia multa in contrarium possunt adduci, hæc subintulisse sufficiat.

De *Fridlevo* & *Godefrido* ita esse, ut indicavi, comperies, *Fridlevum* scilicet & *Godefridum*, ut significatione unum est nomen, ita & personam unam eandemque intelligendam, nimirum quem Saxo *Fridlevum* vocat esse eum ipsum *Godefridum*, qui in insula Batavorum est occisus. Quod si ut ais etiam *Andreas Vellejus* in notis ad *Bremensem* statuerit recte statuisse censeo. At quod addis *Godefridum* & *Sigefridum* unum eundemque esse id nequaquam admitti potest, cum singulis diversæ non tantum res tribuantur, sed *Sigefridus* etiam post occisum in insula Batavorum *Godefridum* in historia non semel nominetur.

Hæc erant quæ respondenda ad tuum epistolum, *Lyfander* clarissime, quamvis raptim, habebam, tutatus præcipue aut enodans proprie *Adamum Bremensem*, *Grammaticum Saxo-* nem, *Chronicon Norvagiæ* vernaculum, regisque *Erici Daniæ* gentis historiam. Quibus ego auctoribus neque antiquiores neque certiores in rebus, quas tractamus, dari existimo. Tu velim ex censendi, si quam usurpamus, libertate de animi nostri ingenuitate iudices, & eum ut ab omni adulatione, ita quoque a malignitate & livore esse quam remotissimum persuasum habeas, solaque ductum veritate, quæ & scopus & cynosura, ad quam collimare cuncti debent, qui haberi historiarum studiosi expetunt. Ab ea si excidimus, a lege semel hic lata excidimus, & quam veteres historiæ supremam vocarunt. Vale vir Ornatissime a nobis salutatus quam diligentissime. *Harderv. xi. Mart. 1623.*

E P I S T. CIV.

GEORGIUS EGMONDANUS
E P I S C O P U S

Ut & Clerus Ultrajectinus Hermannō Archiepiscopō
Colonienſi, Electori &c.

*De libro cui titulus, Simplex ac pia deliberatio ſuper reformatione
doctrinæ adminiſtrationis divinatorum ſacramentorum &c.*

Reverendiſſimo in Chriſto Patri, Illuſtriſſimo Principi ac
Domino, Domino Hermannō Archiepiſcopo Colonienſi,
Principi electori, Weſtphaliæ & Angariæ Duci &c. Domino
noſtro plurimum obſervando. Reverendiſſime in Chriſto pater,
Illuſtriſſime Princeps & obſervandiſſime Domine. Dici facile non
poſſit, quantum fuerimus affecti ac plane commoti, quum ejuf-
dem Reverendiſſimæ & illuſtriſſimæ D. V. literas ipſo die Pen-
tecoſtes nuperrime elapſo Buſconii datas una cum libro quo-
dam Latino idiomate edito ſub titulo *ſimplicis ac piæ deliberatio-
nis ſuper reformatione doctrinæ adminiſtrationis divinatorum ſacramen-
torum &c. donec Deus dederit conſtitui meliorem*, in publicum emis-
ſo recepſiſſemus, ac per aliquot ſelectos ſingularis eruditionis
ac pietatis viros diligentius diſcuti & examinari feciſſemus,
quorum relatione nobis facta invenimus ipſum librum plenum
eſſe inſuetis & novis doctrinis cum traditionibus Apoſtolicis
ac ſanctorum Patrum hætenus receptis ex diametro in univer-
ſum pene pugnantibus. Omitimus vero in præſentia, quod
neglecto more majorum & non modo præteritis & inconfultis
confratribus ſuis metropoliticæ eccleſiæ Canonicis, viris vita
exemplari, doctrina ſincera, ac orthodoxa fide præditis, ve-
rum etiam episcopis veſtris provincialibus neglectis, ſine quo-
rum conſilio in tam arduis ſuæ metropolis negotiis nihil novi
præſumere debuerat, idem liber non modo fuerit editus, ve-
rum etiam indiſcuſſus, ac plane indigeſtus in vulgum valde
præcipitanter emiſſus, ideo pro officiū noſtri debito omittere
diu-

diutius non potuimus, quin P. V. Reverendissimæ ac illustrissimæ D. tandem aliquando sententiam nostram vere & candide testemur, atque planum faciamus, nos rebus his mature perpensis neque posse neque velle diutius dissimulare, quin impios conatus a Martino Bucero, ac nonnullis aliis extraneis, similis sectæ, farinae, ac notæ hominibus, quos ab ecclesiæ Catholicæ unione ac fide omnibus constat prorsus esse alienos, potius, quam ab eadem D. V. Reverendissima & illustrissima profectos, plane detestemur, & nisi ad mentem redeat, prout summo voto optamus, & superioribus nostris filiali obedientia ac cum debita reverentia eandem Reverendissimam P. V. ac illustrissimam D. non modo cohortati, sed etiam liberius fuimus obtestati, quæ cum nihil apud eandem D. V. Reverendissimam & illustrissimam hætenus habuerint momenti, prout non modo ex communi fama ad nos perlata, verum etiam assiduis scriptis piissimorum & eruditissimorum virorum certiores affecti sumus, de quo non mediocriter dolemus, atque impensius non affligemur, siquid auxilii aut remedii ea res huic tanto malo afferre posset. Ideo necessitate ipsa ac zelo fidei & orthodoxæ religionis coacti & compulsi P. V. Reverendissime ac illustrissime Domine, palam atque publice protestamur, nos & ecclesiam nostram Trajectensem hætenus vestigiis sanctorum Patrum inhaerentem, sanctæque sedis Apostolicæ fidei, religioni, ac obedientiæ consentientem, & fidelem filiam ecclesiæ Romanæ, Capituli vestri metropolitici, clerique ac Universitatis studii Coloniensis interjectæ appellationi plane constituisse adhærere, prout per diplomata in authentica forma desuper confecta, ad quæ nos referimus, latius patet. Quæ P. V. Reverendiss. ac Illustrissima pro sua naturali bonitate æquibonique consulere dignabitur. Datum Trajecti Ann. 1445. mensis Augusti die 8. Rev. & illustrissimæ D. V. deditissimi Episcopus, Prælati, & Capitula majoris & aliarum ecclesiarum Trajectensium ecclesiam universalem repræsentantium.

Hermanus, cujus mentio hic, illustri Comitum de Weda oriundus prosapia. Sleydan. lib. 24. bist. Idem de eodem lib. 10. Archiepiscopus Coloniensis Hermannus, cum jam olim emendationem ecclesiæ cogitaret, hortatu suorum, provinciæ suæ concilium cogit in hoc tempore, vocatis eo reliquis, ut fieri solet, suæ ditionis episcopis, Leodino, Trajectensi, Monasteriensi, Osnabrugensi, Mindensi &c. De eodem

eodem lib. 15. ille suorum *Ordinum agit conventus*, hi sunt *clerus primarii templi, Comites, nobilitas, & civitatum legati*. Re deliberata placuit omnibus inchoandum esse tam pium opus atque salutare. *Negotium ergo dat quibusdam, ut rationem aliquam futura reformationis scripto concipiant, & de viris bonis ecclesie ministris circumspiciant. Scriptum illud Theologis Colonienfibus mittit, & ut e sacris literis iudicium faciant, sententiamque suam ostendant, petit: Sed quum ejus desiderio non satisfaceret, nec essent, quos populo recte præficeret, Martinum Bucerum ad se vocat Argentorato &c.* Add. Sur. ad Ann. 1543. ubi vocat Hermannum hunc *natura virum bonum & ingenos liberalem*, sed parum ait doctum. Cessit Archiepiscopatu ob veræ studium pietatis, ut & frater ejus Fridericus præpositura Bonnenf. Ann. 1547. 25. Febr. Idem ad eum Ann. Sleydan. lib. 18. *hif.* Naetus Electoratum Ann. 1515. Divitem & Pacificum Ægidius Gelenius ait Canonicus Colonienfis, sed deceptum a Luthero, de Colon. Agrippin. magnit. lib. 1. syntagm. 6. versibus hic adjectis.

*Nobilis & Dives pacisque Hermannus amator
Deceptus periit fraude Lutbere tua.*

Idem statuit eum Archiepiscopum LXXVI. & librum ait de reformatanda religione Bonnæ editum Ann. 1543. Obijt gravis jam ætate Ann. 1552. 15. August. Biverni in Comitatu Wedano sepultus. Sleydan. lib. 24. *hif.* Gelen. d. loc. Add. Jo. Chapeavill. in *Cornelio a Bergis cap. ult. & in Georg. Austriac. cap. 1. Matth.*

E P I S T. CV.

N I C O L A U S A C A S T R O

D. Gisleno Schryvers &c.

Nicolai a Castro episcopi Medioburgensis in Medioburgum introitus.

Scriberem tibi ordinem consecrationis acceptatæ de manu illustriissimi Domini Cardinalis Granvellani, commigrationis & introitus nostri in Middelburgum cum reliquis aliis subsecutis, nisi habituri essetis ad manum præfatos amicos nostros Dominos de Schoor & Wesels, qui omnium actorum fuerunt inspectores & oculares testes, qui omnia fidelissime referre poterunt. Nam quid fama vulgi ad vos detulerit non magni facio, cum pleraque talia mendacius respersa sint. Illud ego profiteor
majo-

maiores honorem & laudem mihi tributam esse, quam ego dignus sum accipere. Missi sunt tres Deputati a magistratu Middelburgensi Mechliniam, qui meae interessent consecrationi cum mandato deducendi me Middelburgum expensis civitatis, cumque pervenissemus usque ad portam, qui respicit Middelburgum, nomine Soss, rursus advenerunt alii Commissarii & Deputati civitatis navigio, qui adduxerunt navem instructissimam omni genere ciborum, cameratam, & circumvestitam tapetis, habentem mensas duas, sedilia, & omnia requisita ad excipiendum, non dico episcopum, & honorifice tractandum, quorum ego sum minimus, sed etiam ad recipiendum regem: nihil enim defuit, quod ad magnificentiam & liberalitatem ostendendam posset desiderari. Accidit istud 30. praesentis mensis, cumque sub noctem appulissemus Middelburgum, studuimus secreto oppidum ingredi, sed frustra istud tentatum est, quadoquidem cum vellemus circa octavam horam vespertinam ingredi, invenimus litus plenum viris & mulieribus, qui nostrum expectabant adventum, & vidimus plurima luminaria ad hoc parata, ut nos deducerent ad aedes cujusdam Burgimagistri, qui habitat non longe a porta; & is quoque cubiculum, in quo quiescendum erat, adornaverat honestissime, propositis bellariis quam pluribus & vino electissimo ad reficiendum corpus & exhilarandum animum, honesta societate ad hoc praesentante & invitante nos minime defatigatos. Sequenti die ad egressum nostrum excepti sumus a Domino Secretario Hugone Bonte brevi, sed eloquentissima & nervosa oratione congratulatoria, astante ad ostium magistratu & primoribus civitatis. Deinde progredientes in habitu episcopali, praecedente clero, religiosi, & choro utriusque ecclesiae S. Petri & S. Martini deducti sumus processionaliter usque ad templum S. Petri, ubi invenimus chorum honeste adornatum non solum tapetis, verum etiam versibus, quorum copiam tibi mittimus his adjunctam cum monteto, quod a magistro cantus compositum dicitur. Finito sacro, quod a Decano ecclesiae nostrae solenniter decantatum est, perreximus eodem ordine ad conventum sive Abbatiam, in qua Dei gratia & benignitate residemus, in qua convivium invenimus instructum pro universo clero, qui non solum ex urbe, sed etiam ex vicinis locis illuc confluerat. Ibi rursus experti sumus magistratus & Rectorem

civitatis liberalitatem, qui obtulerunt nobis magnum vas vini dictum *een voeder*. Sequenti die excepimus convivio nobiles & præcipuos viros, qui ex vicinis oppidis advenerant ad salutandum nos & congratulandum nobis. Tertio die tractavimus Balivum & magistratum cum præcipuis Rectoribus civitatis pro nostra mediocritate. Sequentibus diebus inquirere cœpimus de statu Conventus nostri, quem etsi non optime se habere percipimus, nec tam exquisitè quam optabamus, facile tamen poterit per tempus, ut spero, reduci ad ordinem requisitum. Multa ut opinor per incuriam vacante sede perierunt, nam omnibus liberum fuit, quicquid vellent facere, neque vacavit Domino Præposito, penes quem erat administratio omnium rerum extra conventum consistentium, omnibus intendere, cum abunde magno onere gravaretur. Invisimus arcem nostram dictam Westhoven locum peramoenum, & invenimus ibi omnia mundissime & ornatissime constituta. Habet hæc domus cubacula & ambulacra pulcherrima, quæ sufficerent ad recipiendum aliquem Principem, estque bene instructa lectis, fulcris, stanneis & lineis requisitis, ut opus non sit suppellectilem inducere, sed tantummodo attrita renovare. Additum est quoque per meum prædecessorem ædificium novum, quod nondum perfectum est, sed juvante Domino proxima æstate perficietur. Inveni ibidem honestam familiam & custodem domus cum uxore, qui diligentissime curant ea quæ pertinent ad munditiam & conservationem omnium rerum ibidem consistentium. Quapropter non existimo eos esse absolvendos aut dimittendos. Proximis diebus tribus aut quatuor impediti fuimus negotiis Statuum, & circa aggerum reparationem faciendam multæ habitæ sunt & diversæ deliberationes, constitutis officiariis ad hoc requisitis. In ea autem congregatione nos tenuimus consuetum locum Abbatis debitum. His vale Domine Greffiarie, & saluta meo nomine Dominum Præsidentem, Diemen, Gryssperre, & reliquos Dominos, viros Consulares, nec non magistrum Johannem Baex, Pensionarium de Clercq cum vestris conjugibus, & familiaribus amicis nostris, quorum amicitia & familiaritate quam libentissime usi sumus.

Ex ejusdem epistola Anno 1562. 17. Januar. Crede mihi officia domus nostræ, quæ administrantur per seculares, exiguum habent constitutum stipendium, propter quod non cœ-
seo

seo alicui huc commigrandum. Fama erat cum essem vobiscum magnifica hic esse omnia, & ego experior contrarium esse verum. Nam inspexi libros rationum quatuor, quinque, aut sex annorum, & non comperio officium aliquod esse tam bonum, quod annue pendat domino suo in certis proventibus ultra quatuor libras Flandricas, excepto uno officio, quod dicitur esse melioris matrisfamilias, quæ habet curam lineorum & mensalium: Hæc enim lucrari annue dicitur XIII. libras Flandricas & locationem domus.

E P I S T. C V I.

Antonio Thyſio V. CL.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Papæ Romani dictum de rege Daniæ Waldemaro.

Clarissime ac Reverende vir, Qui has tibi exhibet cognatus est meus Simon Ertmannus, domesticus nunc denuo noster. Ei cum alia quædam apud vos curanda mandassem, simul etiam ut tuam Reverentiam meo nomine salutaret petii, tradita ista scheda, qua rogo, ut mihi auctorem indicare velis, quo testante Pontifex Romanus, lecto Waldemari regis Daniæ epistolio, & subscriptione nominis *Waldemarus*, respondisset, ut nobis narrare soles, *Profecto est valde amarus*. Nam auctores, quos ego vidi, solum epistolium ponunt, sine ea Pontificis responsiuncula. Te itaque, amice optatissime, iterum iterumque rogo, si occurrat locus aut auctor, unde id hauseris, mihi hac occasione amanuensis mei indicare haud graveris. Vale salutatus una cum conjuge a me meaue quam diligentissime. Dab. Harderv. 22. Octob. stilo nostro clō. dc. xxii.

E P I S T. CVII.

I D E M

Sibrando Siccamae V. CL.

*De Frisiorum origine. Næniæ Hunibaldi, & Furmerii errores.**Vid. supr.
epist. 83.*

MEmoriam nostri, ornatissime Siccama, etiam absente qui eam refricare fortasse possit ex parte filio, nihilominus adhuc integram apud te persistere, ex literis tuis libenter perspexi. Attulit eas ecclesiæ vestræ minister Reverendus, ut elegantissimas, ita purum amorem & vivum animi candorem purissime spirantes. Libelli illi, quos nominas, apud me etiamnum sunt, & remissem hoc ipso tempore, si onerare illis fuisset ausus virum hunc optimum, quem satis superque vel isto fasce gravatum putavi nostrarum non modo literarum, sed libelli quoque adjuncti, quem ut æqui bonique facias rogo. Prodiit, ut video, opusculum illud de vestra Frisia ejusque Aboriginibus, cujus aliquando apud nos mentionem fecisse te memini, sed minus probare institutum. Nec ego quoque video, quid isti ab alio orbe terræ filii, quibus & similes obtigere præcones, adferre lucis queant laudatissimæ alias genti, & ore ac scriptis auctorum classicorum, & qui extra omnem aleam sunt positi, celebratissimæ, qui Germaniæ populos indígenas dicunt, minimeque aliarum gentium adventibus aut hospitibus mixtos. Valeant ergo sordes istæ & lutum merum, qui nomen Frisiorum inter Indos aut Persas quærunt, aut inde profectum gentis primum conditorem fabulantur. Valeat quoque Abbas Spanhemius, qui auctoritate Hunibaldi teterrimi veritatis historicæ corruptoris a Friso Clodionis criniti Francorum regis filio Frisios suum nomen accepisse tradit, quasi non multis ante seculis Plinius ac Tacitus eo nomine eos novisset. Sic & Phrasii, quos Indiæ populum Strabo agnoscit, aut Phrygii ab aliis adducti, quid simile habent, nisi inepte detorqueas, cum Frisiis? Aut quis scriptorum veterum, quibus aliqua fides debeatur, vel minimum indicium unquam prodidit, unde exculpi possit, quod istis nugari ac venditare tam est volupe? Mihi hæc talia, non quod ille dicit amabilis, sed fatuæ videntur

tur infantiæ. Et ut videas sub exemplo, quam etiam constant sibi, Ait Farmerius de Diocaro Segone, quinto Frisiorum principe *cap. 5. p. 47.* littus Friscum ejus tempore ab aggeribus fuisse nudum & omnino planum, ac Oceani ferventis inundationibus quotidianis obnoxium, oblitus scilicet quod dixerat jam ante de Frifone, Frisiorum ex India, si Dis placet, aut Persia archeo; eum nimirum anno 300. ante natum Christum aggeres constituisse, rivos more Persico duxisse, & eosdem claustris ad excludendum & retinendum aquas, si opus esset, munivisse. Et vis addam quod rideas? etiam librum de reficiendis aggeribus tum conscripsisse. Refert & idem *p. 31.* Julium Cæsarem terram omnem a mari Norvagico Tornacum & ad Scaldim usque contulisse amico suo Salvio Braboni, non videns, præter absurditatem (quod dederit scilicet, quod nunquam ipse habuit) etiam hac donatione necessario comprehensam fuisse Frisiam, cujus tamen Principem tunc fuisse dicit Asingam, regnassequè annos LXXXII. magna cum laude. Testes vero sive auctores istorum si requiras, producantur & illi, sed tales, quos vel nominasse nænias istas confutasse sit, &

- - - - - *quæ emendare lituræ*
Haud multæ possunt, una litura potest.

Sed tua malo, & gaudeo notas ad LL. Frisicas & Commentarium ad Pragmaticam sanctionem Imp. Sigismundi de libertate Frisiorum propediem iterata editione proditura. Nec est quod festines ad nos remittere Lindebrogii volumen. Utere & fruiere quantum & quo usque liber. De obitu quod addis optimorum & natalibus ac doctrina clarissimorum fratrum Titi & Ausonii Popmæ nondum inaudiveram. Et dolui non tam eorum vicem, qui nunc beati & e sæce ista terrestri ad illam cœlestem serenitatem perlati sunt, sed rei communis & literarum præsertim nomine, quas suis sudoribus egregie promoverunt, & indies ad huc, quantum in ipsis erat, promovere non desinebant. Ausonium memini etiam nuper & ultimis meis monuisse, atque aurem tetigisse, ut libellum causarum naturalium, quem a se ex optimis auctoribus concinnatum refert in notis ad Fragmenta historicorum Latinorum, publico non invideret. Sed tu amiceque hæc posthuma jam curabis, & istis

pupillis & naufragis tabellis veluti patres & servatores eritis. Vale mi optime Siccama, & nos literis tuis sapius compella semper gratissimis. Dab. Hardervici x. August. c. l. v. oc. xxi.

Annotationum, quæ sparsim occurrunt in libello epistolarum adjuncto, quod nullam præfatio aut titulus mentionem faciat, id studio quodam & dedita opera factum facile animadversurum te existimo. Iterum vale, resalutatus a Consule nostro D. Brinckio quam diligentissime.

E P I S T. CVIII.

I D E M

Petro Scriverio V. CL.

Harcuriæ Comites an Normanni. Contracta ab iis olim cum Gelris affinitas. De Frossardo nonnulla.

Literæ tuæ, mi Scriveri optatissime, cum hesterno die ad ædes nostras seriuscule deferrentur, committere tamen nolui, quin tuis votis quam primum satisfaceret. Describi igitur quod petis instrumentum extemplo curavi. Et ecce hic habes, sed Latinum, quod vernaculum, qui erat ad manus amanuensis, legere minus poterat, & tibi mora etiam minima morosa foret, mihi vero dictare aut describere tempus haud permitteret. Sed est hoc ipsum religiose & ad verbum, qua poterat, a me Latine redditum, nec aliud in historia suo loco expressi. Videbis autem ipsas has esse tabulas nuptiales, a Duce Reinaldo conceptas signatasque; Mariam vero, quam ducit, Harcurianam quidem, sed Ludovici Aureliani Ducis esse progeniem, ex regum Francorum sanguine & domo. Habuitque Ludovicus idem Aurelianensis filiam ac neptem Marias. Quorum illa Johanni Harcuriæ ac Aumaliæ Comiti nupsit, hanc duxit Antonius Vadani montis Comes. Quæ ut vidua hoc tempore fuerit infantia ejus reclamât, tum & ætas avi, qui natus Ann. 1371. ita ut matri hoctribuendum potius, quæ defuncto Harcuriæ & Aumaliæ Comite secundas has cum Reinaldo Duce nuptias sit auspicata, & nomine mariti Maria ab Harcourt dicta. Eo trahere nos, quamvis & aliæ conjecturæ haud desint,

Hic Antonius
Vaudemontius
Heutero dictus &
avus i-

sint, ipsum instrumentem comperies, quod ut proximum & præcipuum heredem, defuncta ante Reinaldum sine prole Maria ipsum Aurelianum statuit, ita & eundem quoque de nuptiis primo compellatum, ac ejus denique nutu assensuque factas pactasque videbis. Reusnerum tibi ad manum haud fuisse puto. Eum tamen vide in Ludovico Valesio Duce Aurelianiensi ejusque sobole. Quod vero hæsitas Harcurios Normanos an Anglos facere, scies a Gallis scriptoribus Haillano & aliis haberi Normannos, & mentionem quoque Philippi ab Harcuria fieri apud Mejerum ad Ann. 1404. Frossardi mentione, quam commodè injicis, iterum iterumque te hortor, mi Scriberi, efficias ut is auctor, quomodo apud Vossium nostrum Belgice redditus habetur, alicui typographo excudendus tradatur, scriptor suorum temporum, ac maxime necessarius. Dedecus seculi sit, ubi tot procuduntur nugæ hunc auctorem utilissimam in abdito latere, & cum blattis ac tineis ætatem degere. De nuptiis porro Mariæ, defuncto jam Duce Reinaldo, quod ultimum quæris, an scilicet Ruperto vel Adolpho Bergensibus, aut alii nupserit, varie enim hoc traditur, de eo, ubi Gelricæ historiæ reliquos acervos colligo, propius inspexero. Interim mi optime Scriberi vives & valebis quidem feliciter a me consuleque Brinckio salutatus ac resalutatus quam diligentissime. Dabam 18. Novembr. 1627.

psius Mariae. Vid. p. 183. in Carolo Pugnace.

EPIST. CIX.

I. D. E. M.

Petro Scriverio S. P.

De editione Macrobiani, & quid in ea pescatum.

ORnatissime atque Amicissime Scriberi. Misit ad me exemplaria aliquot Macrobiani nostri typographus. In quo haud pauca sunt quæ desidero. Tanti enim refert adesse præsentem aut abesse operi, quod editioni pares. Titulum præter cætera ita formaveram, *additis ad libros singulos uberius notis*, nunc *omisso uberius cætera leges*, quasi antea ad libros singulos notæ non fuissent. Sunt & alia in primo illo folio & in præfatio-

fatione, ubi habetur versa prima pagella, *in Daniam iter instruit*, ego *in Daniam iter instituit* scripsisse me scio. Sed contenti simus hoc Catone. Vides additam Notationem tuam ad *Fragmentum*, quod quasi Macrobiani a me citatur. Et recte atque ordine eam additam video, quamvis nondum reperiam, quomodo Marbodæus ab Isidoro, qui eum ætate longe præcedit, laudari potuerit, nisi dicamus ab Excerptore Glossarum Isidori hæc & talia adjecta. Sed de his alias volente Numine. Nunc me doceas velim, an plures epigraphæ sive elogia in agro circa Leidam vestram nuper reperta præter illud, quod coram ostendebas. Misit idem ad me Joachimus Morfius cum sua interpretatione, in qua cum quædam non infeliciter eruat atque explicet, tamen quod cardinem rei spectat, ab eo nondum animadversum. Quod etiam in epigraphæ quapiam, quæ nunc est in manibus, Neomagensi factum ab aliis & tibi quoque negotium creasse eandem in Tabulario tuo reperio. Sed de hoc alias quoque. Monui per literas librarium Joh. Maire tibi exemplar Macrobiani compactum traderet. Nec ambigo quin facturus sit. Sin aliter, me certiore reddas. Nam ante Pascha vix me hic expediam migrando, iis quæ ad migrationem spectant, nunc occupatissimus. Adjeci his, quod nuper omisum erat, apographum Comitum Hollandiæ Guilielmi Boni ad Reinaldum ejus nominis IV. Juliaci ac Gelriæ Ducem. Vale & frui. Dab. raptim Hardervici 1628. 13. April. stil. nov.

E P I S T. C X.

I D E M

Petro Scriverio V. CL.

De loco Macrobiani lib. 2. Saturn. cap. 4.

Mitto ecce, Scriveri otnatissime, epistolarum Lipasicarum libellum tibi promissum, sed huc usque dilatum ob moras nescio quas bibliopolæ, qui exemplaria suis impensis curavit excudi. Compactum tibi servabis, cæteros distribues pro singulorum inscriptionibus. Addidi etiam autographa & apographa, quibus sum usus. Tu reddito singulis suum. **Locus** Macrobiani, quem dixi omisum in testimoniis a te citatis veterum

rum Tragicorum, est iste *Saturn. lib. 2. cap. 4.* *Ajacem tragœdiam scripserat, eandemque, quod sibi displicuisset, deleverat: postea Lucius gravis tragœdiarum scriptor interrogabat eum, quid ageret Ajax suus, & ille in spongiam, inquit, incubuit.* Ubi tamen jure quæri potest, quis sit ille Lucius tam gravis tragœdiarum scriptor, cujus nullum exstet fragmentum. Cujus nec ullus quod sciam veterum meminit. Ait Justus Rycquius *libr. epistol. epist. 27.* in Vaticano Codice MS. reperisse *L. Gnavius.* De quo cogitare te velim, si fortasse verum inde Tragici istius nomen erui possit. Vale & me ama, ipsis Calendis Augusti
CIS. DC. XXI.

E P I S T. CXI.

I D E M

Viro illustri Christiano Frys, Toparchæ in Cragerup,
Daniæ Regis Cancellario.

De Danica historia. Nova nonnulla.

COMmodum ad Magnificentiam tuam literas miseram, quibus & fasciculum adjeceram chartarum partem historiæ nostræ Danicæ continentium, res tantum Canuti Magni &c. ad usque tempora Voldemari primi per annos circiter centum & quinquaginta serie continua deductas, cum ecce regiæ literæ ad me delatæ sunt, ex quibus Majestatis ipsius clementem erga nos favorem percepi, cum adhortatione aut jussu potius, ut opus historicum rerum Danicarum, quod ante quadriennium circiter concinnandum suscepi, oportune ad colophonem deducere adlaborarem; absolutoque eo me præsentem in Dania sisterem assumpta ea ipsa quam dixi opella nostra. Hæc regiæ voluntatis indicatio quantum nos excitavit, & calcar currentibus addiderit, malim re ipsa quam verbis demonstrare. Et cum me etiam ex tempore ad obsequendum ipsius Majestati paratum esse debere agnoscam, nunc tamen obstat & inhibet operis suscepti modulus, & quod id ultimam adhuc manum desideret. Interim quodcunque concinnatum inque promptu est, omnem movebo lapidem, ut munde descriptum semper ad manum sit, quo Re-

D d

giæ

giæ Majestatis voluntati tuæque Magnificentiae in omnem eventum possit satisfieri. Sperabo, si Deus vires & valetudinem porro concedat, me quæ restant feliciter ad finem perducturum. Interim Magnificentiam tuam oratam habeam, ut super iis, quæ proxime transmissi, suum sensum communicare, & quid deinceps, quod ad regias literas, faciendum existimet nobis, quam benigne aperire, aut saltem hac vice nostram apud Regiam Majestatem excusationem suscipere haud degravetur. Quod ad nova attinet, illud reticendum nequaquam puto inexpectato a nobis in Gallias concessisse Bohemiae regem, & nunc apud Ducem Bulioneum (ita accepimus) sanum & salvum agere. An inde porro ad Comitem Mansfeldium, & cujus jam res ut maxime laborant Palatinatum suum moturus prociñctum sit, quod plures existimant, affirmare non habeam. In Flandria qui huc usque circa Slusam ejusque ripas egit miles eum nunc a Spinula acciri, & castra Rhenum versus movere fama nunciat, malum, quo non aliud velocius ullum. Sed hæc aliaque dies dabit. Interea Deus Opt. Max. tuam Magnificentiam quam felicissime servet ac sospitet. Dab. Hardervici clo. dc. xxii. April. xii.

Astronomiam Danicam D. Magistri Longomontani ante aliquot septimanas ipsi transmissam, & exemplaria perplura ad nundinas Francofurtenses esse delata mihi nuper typographus significari curavit. Salarium quod nobis a regia Majestate clémenter est designatum, ut tua Magnificentia, ubi dies solutionis comparuerit, quemadmodum anno superiori, vel fratri, vel fido alicui mercatori nostrati, sub specie dalerorum imperialium adnumerari faciat, obnixè admodum peto &c.

E P I S T. CXII.

Idem eidem.

De eadem. De præcisa Principi Walliæ nuptiarum specie cum Hispania.

QUod anno superiori datis sub Decembris initium literis tuas Magnificentiae significavi, pollicitusque fui Procopium scilicet Græcum ex editione Hoëscheliana me primo statim an-
pi

ni sequentis vere, primisque navibus, quæ in Daniam erant soluturæ, transmissurum id nunc concedente numine præsto. Poteritque tua Magnificencia eo exemplari uti frui ut suo, cum ipse per librarios nostros aliud mihi Francosurto curandum mandaverim. Quod ad opus nostrum id jam ex immenso & vasto veluti Oceano eluctari incipit, & Oldenburgicam domum ac novum illud stemma resque seculo nostro propiores ingredi, absoluta Aboriginum primorumque Regum longa serie. Quo in ordine postremus est Christophorus Bavarus, qui parti huic primisque illis heroibus colophonem imponet. Post hæc regnorum Daniæ Norvagiæque chorographica descriptio aliquam etiam manum postulat. Suntque in promptu collecta nonnulla, quæ eo spectant, viderboque quid vetus variaque lectio folique natalis propior inspectio addere priorum conatibus possit, quamvis ejusmodi hæc sint, ut repetita identidem, ac iterum iterumque visa inquisitaque adjicere semper aliquid ante dictis queant. Quocirca & vestram aliorumque, ac præsertim virorum doctorum, qui in partibus regni utriusque remotioribus degunt, implorandam hic opem habeam. Sed de his fortasse alias. Nunc illud addam, quod publica spectat, nos magno in metu hac hyeme circa Bacchanaliorum initia fuisse, irrumpente, aut potius justo cum exercitu ingrediente Velaviam nostram, Henrico Bergenium Comite, cum omnia jam glacies geluque intensissimum fecisset pervia. Sed Numine faciente pedem ille intulit exiguo aut nullo adhuc, quod ad rei summam attinet, illato, detrimento, quemadmodum ex schedio adjuncto Magnificencia tua intelliget. Apud Anglos miram rerum animorumque metamorphosin attulit Valliæ Principis ex Hispania reditus. Nam qui a rege ei erat adjunctus itineris consiliorumque omnium Achates fidissimus Buckinghamus totam Hispanicarum machinationum scenam hero suo aperuit, ostenditque sibi certis documentis auctoribusque constare, id præcipue agere Hispanum, ut Principe Valliæ connubii spe cum regis sorore inescato sibi Britanniae regem obsequentem retineret, traheretque eo usque negotium, dum omnia quæ statui suo suisque rebus putaret commoda, in tutum locata videat, atque iis obtentis, ut se postremum castitatis desiderio monialium ordini inferat regia soror, Anglo insuper habito, & quæ tam diu velut incerta eum quasi Lutheranum hominem tandem

averfetur. Hæc Buckinghamus. Britanniae magnæ Rex hoc afu fivè faftu potius Hispanorum accepto convocari extemplo regnorum fuorum proceres juffit, eisque inter cætera, quam nihil in rebus filii fui, quod ad fperatum illud connubium efferat, peractum, demonftravit, feque idcirco duo præcipue ab ipsis flagitare, ut nimirum fuper eodem conjugio, dum res adhuc efferat integra, deque reftitutione Palatini Principis confilia agitarent, nihilque fibi antiquius fore, quam ut libere ferioque, quod in rem regnorum fuorumque liberorum foret, in medium conferrent, publiceque declararent. Ea Regis oratio fivè propositio efferat. In omnium nunc manibus verfatur, indicioque efferat, haud levi de caufa diverfa nunc Regem confilia circumfpicere, fatente etiam ipfo declinaffe in quibusdam fe, ac conniventia quadam induliffe, quæ alias minus probaret. Hæc rerum ibi protafis ac primus veluti actus efferat. Catafthropen ac finem earum dies ac Deus dabit. Qui ter Opt. Max. tuam Magnificentiam quam feliciffime incolumem florentemque diu ferveat proferetque. Hardervici XIX. Mart. Clc. Dc. XXIV.

E P I S T. CXIIJ.

FRANCISCUS VAN DER BURCH

Archiepifcopus Cameracenfis Lamberto van der Burch
Patruo fuo.

*Ad Cameracenſem Archiepiſcopatum, eveltus Ultrajeſtinus &
a Papa confirmatus Ann. 1616.*

NActus hanc occaſionem non poſſum non Reverentiam tuam certiore facere, de obtenta confirmatione ejusque bullis ac pallio Archiepiſcopali huc perlatis. Initio ſequentis menſis ſtatui accipere poſſeſſionem per procuratorem, & mox convafatis omnibus hinc diſcedere. Deus mihi adaugeat ſuam gratiam, ut grande onus humeris impoſitum fortiter feram, & vocatione mea dignus ambulem, aliorumque de me exſpectationi utcunque fatiſfaciam. Gandavi 18. Julii 1616.

EPIST.

EPIST. CXIV.

Idem eidem.

*Gratiarum actio pro dedicatione libri de vita, variis successibus,
& tristi exitu Guidonis Flandriæ Comitis.*

ADmodum Reverende Domine Patruæ. Affinis van Lathem pridie nonas hujus mensis Gandavum venit & tradidit mihi aliquot exemplaria ejus libelli, quem Reverentia tua composuit, & mihi inscribere dignata est, *de vita, variis successibus, & tristi exitu Guidonis Flandriæ Comitis*. Permagnam habeo gratiam pro munere, pro affectu. Si ea libertate istuc excurrere possem, qua huc Sylvam ducis adveni ob consecrationem Reverendissimi Domini Zoefii hoc ipso die magno & concursu & applausu populi celebratam, cras vel perendie Tua istuc me Reverentia videret, & quas illi debeo gratias coram agerem, sed propter habitum quem gero, dignitatem quam sustineo, & hæc tempora, non licet mihi esse tam beato. Tanto ferventius Deum orabo, ut eam Reverentiæ tuæ valetudinem, easque vires largiatur, quæ protectionem ad Divam Virginem Aspricollensem ferant: ea enim occasione fore confiderem, ut Reverentiam tuam vel in transitu viderem, & optimi Patruï, qui & multis nominibus Parentis loco mihi colendus est, benedictio super me & domum meam copiosius veniret. Hæc vota, hæc desideria compleat Deus, atque interim mandet mihi Reverentia tua, & suo jure imperet, siquid sit, in quo meam sibi operam non inutilem fore existimet. Raptim Sylvæ Ducis vi. Idus Majas Ann. r615. Rev. T. obsequentissimus nepos H. Franciscus van der Burchepisc. Gandavens.

H. FRANCISCUS VAN DER BURCH

Lamberto Decano patrno suo Sal.

Officium episcopi.

A Doleſcentem a Rev. tua commendatum in familiam ſuſcipere non potui, non modo quia jam ante in eam receperam, quotquot habebam neceſſarios, verum etiam quia aliis locum addixi, quando vacare continget. Cœpi hanc diœceſiam obire, & in ea ex nunc facile quinquaginta millia confirmavi, & verofiſimiliter adhuc facile viginti quinque millia confirmabo, antequam Cameracum redibo. Redibo autem proximis quatuor temporibus, ut illic ſacros ordines conferam, ſi Deo placuerit. Ultimis quatuor temporibus ordinavi pene ducentos. Ab eo tempore quo Gandavo diſceſſi tres conſecravi eccleſias & altaria pene centum. Hodie in hoc oppido celebravi in Pontificalibus, & ratione Indulgentiæ plenariæ, quam a ſua Sanctitate impetravi, tantus fuit communicantium numerus, ut uſque ad horam primam ſacram Euchariftiam adminiſtraverim. Cras & perendie hic hærebo, ut ſacramentum Confirmationis iis conferam, qui ex vicinis pagis huc confluent. Deinde viſitationes monaſteriorum aggrediar, iisque peractis alio pergam. Hæ continuæ occupationes noſtræ laborioſæ quidem at non injucundæ propter devotionem populi. Deus eam conſervet ac augeat, mihiſque, vires continuet, & Reverentiam veſtram votorum omnium reddat compotem. Raptim Caſtelli Cameraceſii 6. Novembr. 1616.

EPIST.

EPIST. CXVI.

NICOLAUS A CASTRO:

Episcopus Medioburgensis.

Præstantissimo Ornatissimoque Viro D. Gisleno Scryvers
Provincialis Concilii Trajectensis Grefiario Amico
suo, Trajecti Ann. 1562. Sal plur.

Paramenta episcopalia. Episcopi consecratio.

Satis felici cursu Domine Grefiarie amice mihi semper observande in Brabantiam pervenimus, tametsi quatuor integris diebus profectionem extraximus, priusquam veniremus Bruxellam, noctes enim non computo, quia cum longiores essent diebus, neque consultum videretur per tenebras nos periculis committere viarum, tardius profectionem nostram absolvi-
mus, quam sperabamus. Bruxellam autem ingressi mox ad palatium illustrissimi Cardinalis me contuli, ut tentarem ejus animum, si sese submittere dignaretur ad conferendum nobis munus consecrationis, quod post salutationem & sumptum de bona gratia cum ipsius dignitate prandium libentissime concessit, præfigens nobis diem B. Stephani, qui post ejus introitum sextus erat dies ad comparendum Mechliniæ una cum Domino Curtio episcopo Brugensi, cui suam operam ante meam comparitionem addixerat. Bruxellis autem biduo aut triduo completo, ubi *paramenta episcopalia* (sic enim habet Cærimoniale Romanum, quo significantur indumenta episcopalia) paranda erant, Lovanium me contuli. Deinde veni Mechliniam biduo ante solennitatem natalis Christi. In ipsa autem solennitate magno & insolito triumpho cantatum est summum sacrum a Reverendiss. & illustrissimo Domino Cardinali, & Archiepiscopo Mechliniensi, quo completo vocatus sum cum eodem Reverendiss. Archiepiscopo ad convivium solenne, quod magistratus Mechliniensis jusserat in domo civitatis præparari. Die sequenti qui nostræ consecrationi præfixus fuerat, Reverendiss. Dominus Brugensis & ego de manu Domini Illustrissimi Cardinalis,

nalis, qui Cameracensem suffraganeum & Dominum Abbatem Grimbergensem pro adjuncto & assistentibus sibi delegerat, in ecclesia S. Romaldi consecrati sumus spectante populo & primoribus civitatis, qui in tanto numero confluxerant, ut chorus vix illos caperet & loca choro vicina. Consecratione peracta ducti sumus cum magno comitatu ad palatium Illustrissimi Domini Cardinalis, ubi convivium permagnificum paratum erat. Postridie Dominus Brugenſis & ego tractavimus domi Dominos, quorum benevolentiam & liberalitatem antea fueramus experti. Interfuerunt nostræ consecrationi Domini Commissarii Middelburgenses ad hoc huc missi, nempe Burgimagister Seraertskercke & Pensionarius, ut mihi assisterent, & nomine civitatis nostrum honorarent actum, cum mandato adducendi me, & assistendi mihi in via, donec pervenero Middelburgum. Convenit autem inter nos, quod perendie proficiscemur simul ad partes Flandræ, eo quod facilius inde videtur trajetſus & minus periculofus. Speramus autem, favente Domino, nos ingressuros Middelburgum Dominica prima Januar. nisi aliud accurrat impedimentum, visuri gregem a Domino nobis commissum. Vale Domine Gressiarie, & si in quacunque re nostram desiderabis operam, non parcas amico, qui tibi debet, quicquid præstare potest, & saluta Dominum Præsidentem, Diemen, Grisperre, & reliquos amicos & familiares. Mechliniæ ipso die Innocentium Ann. 1562. Tui studiosissimus amicus & Servitor Nicolaus de Castro minister ecclesiæ Middelburgensis.

E P I S T. CXVII.

G E R. J O. V O S S I U S

Joh. Isacio Pontano.

De loco Macrobiani Saturn. lib. 6. cap. 19. De L. Arruntio belli Punici scriptore. De Curtio nonnulla.

VII.
supra
epist. 96.

ITa est, ut ais, clarissime Pontane: Pæstanus Vibonensis falsè inter scriptores Macrobio memoratos repositus fuit in editione Stephanica, & aliis post secutis. Vereque scribis, pro-
ram & puppin huic opinioni fuisse Macrobiani istum locum lib.
VI. Saturn. cap. 19: *Sed & Pæstanus Vibonensis sic ait; Pæst-*
bus

bus equos transmisimus. Quomodo & veteres editiones habent, etiam Aldina, & antiquior hac Coloniensis ante seculum recensita ab Arnaldo Vesaliensi: nisi quod in utraque *Vibonensis* pro *Vibonensis* literæ unius trajectiuncula legas. Esse vero hunc Macrobiani locum corruptissimum, ac perperam inde colligi scriptoris ullius nomen, primus vidit Ludovicus Carrio lib. 1. *Emendat cap. xv.* ubi eum adumbratum esse observat ex illo *Ciceronis lib. xvi. ad Att. cap. vi.* Duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet, *Pæstani & Vibonensis*: utrumque pedibus equis transmisimus. Nam *ἁπλοῦς* pedibus equis, ut etiam in optimo codice Tornæsiano invenerat Lambinus, legi debere jam olim Simeon Bosius vidit, ut editio ab eo procurata arguit: atque item, quæ ex literis ejus ibidem Carrio adducit. *Pedibus equis* est *πῶς ὁ δὲ πῶς*, hoc est terrestri iunere: non autem, ut pedes pro equis fuerint: quod Carrio temere malebat. Nam etsi ob maris recessum Cicero non erat navigio opus; equi tamen illi usus erat, sive ob lassitudinem, sive quia non ubique mare ita recesserat, ut siccis pedibus sinum utrumque transmittere posset. Macrobiani igitur locus sic corrigendus: *Sed & Pæstani & Vibonensem, Cicero ait, pedibus equis transmisimus.* Error provenit ex eo, quod librarius compendio literarum studens *Cic.* scripserat, unde postea sic fecere. Quod si quis verba illa, *Cic. ait*, ante *Pæstani* reponebat, fiet illud me non improbandum. Nam facile fuit illa trajicere librario, præsertim si prius omissa, posteaque ad oram addita, vel superius adscripta fuere. Imo nec repugnem, si quis librarii incuria putet versum fuisse omisum. Nempe ut ita fuerit in codice, quem is exscriberet: *Sed & Cicero ait, Duo sinus fuerunt, quos transmitti oportet, Pæstani & Vibonensis*: utrumque pedibus equis transmisimus. Sed priora malim, quia vocis illius *utrumque* apud Macrobianum vestigium est nullum. Multo minus placet Carrionis sententia legentis: *Cicero ad Atticum ait: Pæstani, & Vibonensis. Utrumque equis pedibus transmisimus.* Nam ne in structura peccetur, aut paucula verba, quæ proxime antecedunt ante *Pæstani & Vibonensis*, præmisisset: aut ex recto casu quartum fecisset.

De Arruntio vix aliud observavi, quam illum Punici belli scriptorem, quem stylo Sallustiano sed non sine *καλοῦ ζήλου* scripsisse ait L. Seneca, eundem videri illi, quem Plinius meminit in indice scriptorum, e quibus profecit lib. 111. & v. hi-

E c

storia

Vid.
Voss. de
Historic.
Latin. p.
827. &
828.

Quid si
pedibus
equisque,
ut equo-
rum usus
in locis,
ubi terra
sub lu-
mida, vel
sicca &
aquis de-
stituta?
Matth.

storia sua. Agit ibi Plinius de situ terrarum. Et verisimile est in historia sua multa, ubi Pœni Romanique pugnasent, loca descripsisse, Hispaniæ & Africæ imprimis. Cumque Oratoris, si Ciceroni credimus, proprium sit historiam scribere, non abhorret a vero, eundem esse, de quo M. Seneca in *prefat. controvers. lib. vii.* refert, ut in iudicio urserit Albutium. Item quem Piso patronum petebat, ut est apud Tacitum *lib. iii. Annal.* Vocatur ibi T. Arruntius; sed non dubium, quin idem sit ac ille, de quo egit *lib. i.* ubi Lucius dicitur. Itaque fuerit is, qui consul fuit cum Marcello Aferino anno Urbis *Id cc xxxii.*

De Curtio ne quidem haftenus apud me doctissimus collega Thyfius. Itaque quæ super florentissimo hoc scriptore sententia sit tua planè ignoro. Mihi is videtur, de quo Tranquillus egerat in libello de claris Rhetoribus, ut constat ex superstitute indiculo, quem ex vet. libb. dedit Achilles Statius Lusitanus. Sed de hoc & aliis fusius propediem in Historia nostra dicemus. Nec enim diutius debere audeo, propter tot promissi nostri flagitatores. Quanquam interdum vereor, ne ardens hoc aliorum desiderium differre potius suadeat editionem. Nam videtur illud significare, grande eos aliquod bonum expectare. At ego is non sum, qui grandi summorum virorum expectationi satisfacere possim: & ut aliquid possem, tamen nunc, partim satis molestis, partim minutis negotiis, sed densis, ita distineor, ut ne illud quidem possim, quod possum.

Quasb, Clarissime Pontane, ubi iterum Lugdunum excurrendi occasio dabitur, ne verbo compellare graveris. Multum enim te amo, cum propter eximiam humanitatem tuam, quam tuæ etiam literæ ad me abunde spirant: tum propter excellentem doctrinam, ac præstantes tot annorum labores, quibus tibi (sine dolo dico) obstrinxisti Remp. literariam, atque in hac me quoque: qui propterea æternum ero

Tuus

GER. JO. VÖSSIUS.

Lugd. Bat. clb. Idc. xxiv.

VI. Eid. Jun.

EPIST.

EPIST. CXVIII.

HENRICUS BOXHORN ZUERIUS

Joh. Hacio Pontano Cognato suo S.

De Jove Ammone, & ejus etymo. In sacris quid Cornu.

Clarissime Cognate. Observationem meam ad vocem ADAM in Macrobianis tuis notis declaratam placere tibi gaudeo: tibi inquam, cujus tum eruditionem ac judicium, tum singularem in me benevolentiam aliquotiens sum expertus. Vivit enim adhuc, & quamdiu vivam, vivet ille peramici nuperi congressus tui memoria, cum inter cætera vocem illam ad Arabicum *Adad* i. e. fortis posse deduci ostendere conarer. Similem locum exstare scribis pagina præcedenti de Jove Ammone, cujus etymon non a Græco *ἀμμή*, quod Festus, & alii, Græci imprimis, voluerunt, sed potius ab orientalibus linguis peti debere ostendis, & non male ab Hebræo *חַמָּה* *hamma*, quod solem & calorem notat deducis: Interim & meam quoque sententiam adjungam. Ammonem esse occultorum Deum, & eum de rebus occultis consuli tradunt Plutarchus in Cimonæ, & alii; auctores quoque sunt Manethus Ægyptius & Hecataeus hanc vocem *Ammon* significare arcanum occultumque, quod notandum est prorsus convenire cum lingua Arabica, quæ *am* tegere, occultare, significat. Et hinc vox *am*, quæ diadema regum Saracenorum notat, ita dicitur, quia totum caput tegit, ut Arabes observant. Alteram etiam conjecturam, Clariss. cognate, adscribam: Eustathius ad Dionysium Periegeten de etymo hujus vocis sic ex Herodoto infit: *τὸν περὶ δὲ μεγάλων φιλοσόφων ἀμὸν καὶ πατέρεα εἶπεν, ταυτὴν εἶναι ἰσορίαν*. At quanta est hujus etymologicæ cum Arabicis affinitas, quibus *ammon* (sic enim Arabice legitur & scribitur) vel *ammon*, patrum significat, & *ummon*, matrem.

Habes, mi cognate, conjecturas meas ad vocem ipsam, Macrobius hunc Ammonem porro a cornibus arietinis describit, inde est quod Alexander magnus, qui Jovem Ammonem pa-

rentem suum aut credebat esse, (ut verbis Curtii utar) aut credi volebat, ab Arabibus semper, cum ejus mentio incidit, quæ satis frequens est, vocatur *قوس* i. e. bicornis. Causam a te in notis vidi notatam. Aliam ego, salvo judicio tuo, superaddam. *Cornu* apud Hebræos notat, tum divinam gloriam, tum regiam majestatem; prius satis clare apparet ex 1. lib. *Samuelis*, cap. 2. v. 1 & 10. ubi inquit: *Et extollet in cornu*, i. e. divinam gloriam Christi sui. Fortitudinem vero & potestatem regiam significat capite 8. Danielis. Simile quid de fortitudine notavit Suidas in voce *κτερος*. Hæc sunt quæ ad locum illum Macrobii in præsens notavi, quæ si tibi placere cognovero, libens acquiescam. Vale clarissime & eruditissime cognate; salutatus a me cum uxore tua peramanter. Dabam Leydæ Ann. 1631. 17. Junii. Tui observantissimus cognatus Henricus B. Zuerius.

Memini me aliquoties audivisse a Dn. Golio nostro, qui aliquoties Orientem peragravit, cornua apud Orientales esse regiarum majestatis signum. Unde cornua ante exercitum ferre solebant.

E P I S T. CXIX.

Viro doctissimo

GISBERTO LAPPPIO A WEVEREN IC.

Joh. Ifacius Pontanus.

Quæ ecclesiæ cathedralis: Catholici Romani an in rerum natura.

Errone factum, Ornatissime Lappi, ut literæ responsumque, quod mittere ad te debebam, ubique debebatur, ad alium, sed amicum nostrum communem Dn. Buchelium sit non missum modo sed scriptum quoque. Ab eo igitur repetes, ne idem bis dicam, scribamve. Existimabam enim ea Buchelii esse annotata, cum postea tuum nomen subscriptum repererim. Ignoscas idcirco homini lecto ac stratis inhærenti, adeoque graviter decumbenti. Cathedralis ecclesiæ vocabulum quod spectat, de quo nihil in illa ad D. Buchelium, nolim

Dixi de
cathedrali lib.
2. de
Nobilit.
cap. 55

in eo nimium te torqueas, sed Joh. Brechæum legas in *Comment. ad l. 85. ff. de verb. sign.* ubi ita loquitur: *Cathedralis ecclesiæ appellatio generalior est: nam reliquas omnes continet. At vero episcopalis ad collegiatæ & cathedralis ecclesiæ nomen non pertinet, neque sub ea comprehenduntur sacerdotia, sodalitia &c. Hætenus Brechæus.* Quam observationem memineraliquando relatum mihi a genero meo V. CL. D. Anton. Matthæo juris apud vos Professore. Doleo quod me certiore non reddideris penes te esse istum Hermannum Goudanum, qui Gelrica illa gesta circa Vesopum & Amsterodamum perscripsit. Quod etiam in illa mea ad Buchelium questus fui. Si adhuc carere potes meo ære a te redimam. Nam jungam scriptoribus cæteris, qui hujusmodi Gelricæ seorsim & breviter tradidere, ut sunt Aquilius, Henricus Bomelius, Servilius, aliique, tam excusi, quam MSS. qui penes me sunt. Jungam dico, at quomodo in afflictissima hac valetudine mea, nisi Deus a machina, quod dicitur, respiciat? Cætera reperies in epistola illa mea ad Dn. Buchelium. Tu vale ac vive feliciter. Raptim Hardervici ipsis Cal. Julii 1639.

Vitam illam Viglii a Viglio ipso scriptam cur non totam etiam mihi misisti? Frustum accepi, idque expressi.

Venlonianos contractus non unos habui. Secutus sum, quem maxime classicum putavi. Vide historiam nostram p. 831. & seq. *Cum risu a Catholicis legitur.* A Catholicis nimirum Romanis. At ejusmodi Catholici in rerum natura non sunt, nec esse possunt. Qui enim est *Catholicus*, non potest esse *Romanus*, & vicissim qui *Romanus*, non potest esse *Catholicus*. Alterum enim excludit alterum. Sicuti a particulari excluditur generale. Vides quantis ubique erroribus conveniamini, qui docti a Romana ecclesiâ ita recitatis Apostolicum symbolum: *Credo ecclesiam Catholicam Romanam.*

Viro Clarissimo

ZACUTO LUSITANO MEDICO

Joh. Isacius Pontanus S. P.

Medicamentum & pharmacum voces ambigæ.

Clarissime atque excellentissime Zacute. Reddidit mihi literas tuas Amplissimus noster Consul Ernestus Brinckius, quas ego iterum serioque sum exosculatus amoris atque affectus erga nos tui plenissimas, ut omittam laudes, quibus ea qualiacunque nostra, quæ in publicum literarum bonum emolli ti conatque sumus, nimium sane extollis magnique facis. Sed ego Amoris illius, qui excutire vulgo dicitur, etiam in vero atque oculato subinde amore imaginem quandam agnoscens me pede meo metior. Interea ubi ad opuscula respicio, quæ non una sed varia multipliciaque Medicorum filii communia esse jam pridem voluisti, me summopere cepit atque affecit, quod inter alia Consul idem Ornatissimus mihi inspiciendum tradidit de Praxi Medica admiranda. Illud enim dumvolvolveoque plenum exemplis ut utilissimis ita opido mirandis memorandisque in mentem mihi venit, ac opere in illo tuo reviviscere mihi visus præceptor olim meus, quem Basileæ sum veneratus sectatusque, præstantissimus Felix Platerus, in his haud proletarie versatus. Sed ille suis in observatis quod agere instituerat, peregisse hic tu, ac summam, quod ajunt, manum addidisse videri potes, ut jure nunc seculo tibi gratulemur, qui hæc tam præclara latere ulterius noluisti. Quod autem literæ tuæ, quas dixi, a Consule mihi redditæ, certiores nos faciant libri, quem modo sub manibus seu prælo potius habes, super Medicorum principum historia, in ordine quintum, de Venetis, ut addis dissertantem, eum eximium, & nihil a prioribus recedens, sed omnia summa, & post Hieronymum Mercurialem, quæ in eo argumento desideramus allaturum, nosque in intima ejus rei penetralia deducturum, plurima.

rimaque egregia docturum cunctos nullus ambigo. Et patere dum hic sumus addi, quod video, ubi de his ac pharmaci notatione agit, omissum, quem indicavi, Mercuriali, omnigena alias doctrina, & ea quoque, quæ humanior vocatur, excultissimo, vocem *medicamentum* non minus apud Latinos, quam apud Græcos *pharmacum*, esse ambiguum, & plures una habere significationes. Nam *pharmacum* ut Græcis modo salutiferum, modo lethale aliquid significat, ita & apud Latinos *medicamentum*, aliquando non medicamentum & salutiferum poculum, sed venenum notat. Quod præter Nonium Marcellum Varro docet, cujus verba *ἡ ἰατρικὴ* hæc sunt: *Quærit ibidem ab Hannibale, cur biberit medicamentum, quia Romanis, inquit, me Prusiiades tradere voluit.* Quo loco *medicamentum*, quod etiam Nonius observat, venenum seu *pharmacum* lethale intelligitur. Sed jam erubescō, qui hæc in medium adducam tenuia, ac verba dependam, ubi de rebus agitur agendumque. Sed tu Zacute præstantissime ignoscas haud ignarus etiam caprarum pilos ad altare olim delatos pro gratis acceptisque habitos. Dab. Hardervici Gelrorum.

EPIST. CXXI.

GEORGIO PANNEKOKIO

Joh. Hæcius Pontanus.

De controversiis, quæ Reformatis cum Lutheranis intercedunt.

Redit ad te, Ornatissime Pannekoki, libellus ille tuus, quem inspiciendum mihi dederas, de Pace ecclesiæ inter Protestantes sive ita appellare mavis Evangelicos procuranda. Quo in libello, quod præter cæteros Hellus notat, si ea religionis capita, in quibus utriusque partis Theologi plene consentiunt, abunde sufficiant, cum ad salutem hominis Christiani, tum ad absolutam ac solidam in ecclesiis Dei pacem stabilendam, quid est, quod in reliquis, quæ duo aut tria sunt, nec adeo ad salutem necessaria, tantopere laboremus? In iis autem ipsis capitibus, quæ sunt personalis unio, eucharistia, & præ-

prædestinatio, quid amplius potest, quam quod Hellus facit, concedi adversæ parti, aut indulgeri liberalius? qui ea fere singula ad scholasticorum & in Academiis altercantium subsellia rejicit. Quamvis quod Eucharistiam spectet, de qua præcipue disceptatur, & velut pro aris & focis singuli dimicant, quid clarius quam cum corpus suum & sanguinem discipulis suis vivus vidensque per panem & vinum Christus traderet, significasse eum per exteriora ea panis & vini signa carnem & sanguinem suum, quibus nos ad vitam æternam pascit roboratque? Sic & idem poculo cum tribuit, quod erat in poculo, nonne hic manus dare, nec ad vocum normam exigere omnia subtilius æquum sit? Etenim Christi quos dixi discipuli cum ex manu Servatoris panem & vinum acciperent, aut verum ejus corpus sub pane, & sanguinem accepisse sub vino, aut non accepisse dicendi. Si illud; vivus jam ac videns edendum se bibendumque Christus propinavit. Quod an rei admittat natura quisque secum consideret. Sin hoc; exteriora fuisse ac esse hæc signa, & ad verum Christum, qui animam nostram pascit ac reficit, omnino referenda. Prædestinationis autem doctrinam quid est quod averfentur tantopere, & in his illi præsertim, qui audire Lutherani cupiunt, cum eam ipso Calvino, Zuinglioque, rigidius sit executus Lutherus, adeo ut Erasmus adversus servum ejus arbitrium stringere calamum haud dubitarit. Jam quod syllabum spectat, qui eidem libello subjicitur, auctorum eorum, qui de ecclesiastica reconciliatione scripsere, eos fere non tam hos, qui Lutherani nuncupantur, quam esse Calvinianos Zuinglianosque reperio, ita ut ego haud dubitem, si idem quoque adversæ parti, id est, ipsis Lutheranis, studium foret, inque id una cum Anglis Gallisque incumberent, & aliquid similiter, ut hi, de suo quasi jure remittere atque agere omnia amice animum inducerent, brevi in unum coituros dissidentes. Habes super his, mi Panekoki, sententiam amici tui, qui te ad Anglos cognatosque tuos propediem recursum feliciter ire, & ad nos vicissim cum Deo redire exoptat voveretque. Harderov. &c.

EPIST. CXXII.

V. CL.

Stephano Stephano Eloquentiæ Professori in Academia
Sorana.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Veterum Thule an Islandia. De historia Danica.

ORnatissime Stephani. Significavi antehac tuas mihi recte redditas esse, quibus inter cætera mecum agebas, ut a D. Vossio Papiæ glossarium, quod ille a D. Joh. Lydio utendum accepit, in usum saltem unius anni tuo nomine impetrarem. Ego non solum ad Dn. Vossium hujus ergo, sed etiam ad ipsum libri possessorem D. Lydium iterum denuoque scripsi, ut id concederet uterque, aut saltem Lydus, qui libri, ut dixi, possessor est; sed hucusque ab eo non tantum nihil, sed ne responsum quidem præter id, quod anno superiore tibi transmissi, obtinere potui. Hoc, licet minus gratum, jam ante tibi perscripsissem, sed ea fuere tempora mea, & adhuc sunt, ut potissima hac hyeme aut lecto aut foco adhæserim, nec adhuc valentulus sum, ita pertinax malum est, quod me dejicit, ac cedere nescium, accedente præsertim, quæ ipsa morbus est, ætate jam senecta. Nam me non modo sexagesimus jam, ut ille ait, pulsatur annus, sed sextus & sexagesimus. At eum quam multi fuere, etiam qui vixisse Nestoreos dignissimi erant, qui non attigere? Sed nos & sortes nostræ in manu sunt omnipotentis, qui ævum cuique prorogat finitque, prout ipsi visum. Historia nostra Danica, aut ejus saltem tomus alter, nondum ad umbilicum est perductus, licet flagitet eum identidem typographus. Sed cunctamur, & cunctantes etiam reddunt obnunciationes aliorum, qui in Danica quoque nostra, nostramque hanc messem, licet haud Dani, falcem injiciunt. Et vidi jam pridem, quæ primos Christianos (quo nomine Regum quatuor censentur) nobis exhibent, sed ejusmodi, in quibus perplura, ne sexcenta dicam, occurrunt, quæ reprehensionem mereantur,

tur, idque ex sola rerum Danicarum ignoratione. Quod tamen obiter & inter nos, ne fortasse in noxam cuiquam cedat. Reticere interim haud potui, ut vel esset responsi vice ad ea, quæ non horro sed anno ad me scripsisti. Tu mi ornatissime atque amantissime Stephani quam feliciter vive ac vale. Dab. Harderv. Cal. Julii, clb. loc. xxxviii.

Hæc scripseram cum ecce commodum ad me Amstelodamo mittit Ludov. Elzevirius tuas, mihi sane post longum silentium ut expectatissimas ita opido gratissimas. Ex iis valere te, ac bene rem gerere, & quod sæpius huc usque desideravi, quomodo ad te meas tuto certoque curare possem inprimis percepi, nimirum per eum ipsum Elzevirium. Quod ego nunc hac occasione facio, ac mitto, quas promisi jam ante Discussiones meas, & iis adjunctum Zevecotii Florum, tibi reddendum, ut donum Auctoris. Quod vero finis habet earundem litterularum tuarum de Arngrimo Islando, inexpectatum accidit. Eum scilicet Apologiam & eam in me cudere, qua iterum denuoque Thulen non esse Islandiam demonstrare parat, At id cur obsecro optimus ille doctissimusque Arngrimus agere tantopere urgereque identidem constituit? Quid decedat ipsi Islandiæ hoc si adstruatur? imo quid non accedat ex ipsa antiquitate, qua gloriari fere cuncti solemus, si hoc admittatur, & maxime cum tam diserte, quod toties totiesque hanc in rem adduxi, ex Norvagia navigari solitum in Thulen Plinius memoret? Et vero quam in Thulen? aut quæ ibi adeo capitalis tamque memorabilis insula esse potuit, in quam navigatum vetustissimo eo ævo, nisi hæc ipsa Islandia? in quam & hodie Rex noster, utpote Norvagiæ quoque Rex, classem suam quotannis mittit? Sed utcunque hæc habeant, abundare hic suo sensu, & aliorum ire eruditissimum Arngrimum libens sinam, modo clementer me excipiat, & cogitet non nisi honorifice ubique ejus a me factam mentionem, id est, ut decet ingenuos, omnesque eos, qui nulla ira aut studio, sed veritatis solummodo indagandæ gratia, rem agunt. Hoc si fiat, gratias debemus ei, totaque posteritas, meliora certioraque docenti. Doleo eum doctis. Daniæ nostræ viris præclarisque ingeniis suo loco a me non accensum. Quod tamen ejus haudquaquam neglectu, quem, ut dixi, & ipse nosti, passim alias suis locis celebravi, sed memoriæ nostræ vicio factum, qui emendare prolixissime hanc culpam

In Daniæ
chograp-
hica
descrip-
tione &
alibi ad-
versus
Selde-
num.

culpam parati sumus (nam & alii eadem incuria aut alias omiffi, tam vivi, quam morte functi) modo emoliri editionem alteram Deus vitæque permittant. Recreabis me levabisque nonnihil ærumnabilem istam, qua affligor, corporis ægritudinem, si me tuis dulcissimis alloquiis, id est, hujusmodi literulis sæpius sæpiusque, mi optime atque optatissime Stephani, compellas salutefque. Quem ut diu incolumem florentemque nobis servet Deus Opt. Max. rogo precorque, Datum ut supra.

Historia nostra Gelrica uno volumine universa brevi, volente Deo, prodibit. Hanc ut ederem una cum altero Daniæ tomo, vel præmitterem potius, utpote ante eum cœptam sæpius jam rogavit petiitque a me typographus. Cui ego impensas præsertim facienti quomodo refragari potui?

E P I S T. CXXIII.

U B B O E M M I U S

Petro Scriverio.

De Chronologicis Emmii.

S. P. Clarissime & Præstantissime vir, Amice colende. Placet tibi *δορήματι σου* identidem me ornare. Agnosco ex eo animum tuum in me benevolum atque amicum, maximamque tibi isto nomine gratiam habeo, & dabo operam, ut aliquando si possim referam quoque. Interea tua hæc erunt mihi *μνημόσυνα*, quæ cum delectatione tui memoriam frequenter mihi refricabunt, & præstandæ gratitudinis admonebunt. Cupio vero vehementer cognoscere, quo loco sit cura illa a te & D. Luntio suscepta, de qua jam ante omnia idem D. Luntius retulit, atque a me, ut tertium me vobis curæ & laboris ejus socium addere vellem, contendit. Transiit ille hac hesternæ die, uti cognovi, ex patria mea Frisia Orientali ad vos rediturus. Sed neque nunc, nec priori tempore, cum ante aliquot septimanas a vobis in patriam meam proficisceretur, conveniendi ejus, atque ista de re percontandi copia mihi fieri potuit. Quod, ut verum fatear, nonnullum mihi dolorem creavit, præsertim cum ex promisso ejus certo certissimam copiam istius

expectationem animo meo concepissem. Cætera huc pertinentia Amplissimus & Doctissimus dominus Castricomius communis amicus coram exponet. Me a studio solito proximis temporibus variæ curæ alio abstractum distinguere, quibus ne nunc quidem prorsus liberare me possum. Inprimis Chronologica, quæ prælo conatus fui adornare, sibi affixum me aliquamdiu tenuerunt, atque in horum nodis quibusdam adhuc hæreo, ita ut satisfacere animo meo non queam. Sed quo eo, præsertim in hac temporis angustia, qua mire laboro. Vale & si pecco ignosce. Raptim Groningæ postridie Kal. Septemb. Julianis, anno æræ Christianæ 1613. P. T. Observantissimus Ubbo Em-
mius.

EPIST. CXXIV.

Tres fœminæ eruditæ.

ELISABETHA JOANNA WESTONIA

Josepho Scaligero.

Illustres & Generose Domine. Quantus fuerit pater tuus, quantum te admirentur omnes eruditi, ex Justo Lipsii viri incomparabilis testimonio & epistolis, vestraque virtute, toti innotuit orbi. Quapropter me Scaligeri nominis amantem & studiosam semper fuisse & futuram scias. Tanta enim vis est virtutis, ut absentes etiam & de facie nobis ignotos diligamus & veneremur. Quid autem nunc dicam aut faciam, me favore tuo quod dignam judices, idque doctissimis ad me literis confirmes? Ferrea sim & omnis humanitatis expers, nisi manui tuæ centum feram oscula, tibi gratias immensas agam, & cum antea videar dilexisse, nunc qua me decet reverentia te amem & colam. Unicum a te magnopere contendens, ut parciore in me laudando posthac sis. Georgius enim Martinus a Baldhosen, nescio quo raptus œstro, pluri me meaque habet, ac ego agnosco. Judicium quidem tuum grata mente veneror, sed nosti mores & sæculum. Enitar tamen, quantum in me erit, ut quæ mihi a te ruique similibus tributa sunt, pietate, virtute, & industria consequar, augeam, & conservem. Interim
ut

ut Westoniæ favere pergās animitus rogo. Illa te, licet terrarum spatio disjunctum, colet ut præsentem. Dabantur ex ædibus Pisnitianis. xv. Cal. Jan. Ann. c. l. c. l. c. l. l. l.

CATHARINA LANDA,

Quam tenerrima ætate ab eruditione commendat

Petrus Bembus Cardinalis *Epistol. Familiarium*

lib. Sexto. Ejus ad eundem Bembum

hæc epistolo ibidem legitur.

Forfan-
ex illu-
strissima
illa Lan-
dorum
Comitum
familia
sit.

Augustinus frater meus ad te proficiscitur, ut bonarum artium studiis incumbat. Ego autem nullam aliam ob causam illum sequi non possum, ut & ipsa operam literis dem, veluti meus fert animus, nisi quia femina sum: scio enim fratrem, apud te virum literis moribusque ornâtissimum, ita profecturum, ut parentum desiderio satisfaciât, quamobrem nihil doleo, illi vero non invideo: sed tamen non despero fore, ut mater post hyemem ad te se conferat. Tunc ego illam sequens a te doctior discedam. Interim fratrem tibi commendo. Vale.

MARGARETA BOXIAS

Uxor Amplissimi ac celeberrimi viri Marquardi Freheri

Electori Palatino a Consiliis. Ejus Carmen ad

Scaligerum τὸν πρῶτον hujusmodi.

Jambi Puri.

Genus Deorum, amate Scaliger Deis,
Novelle Varro, Socrates, Cato, Crates;

Monarcha summe litterariæ rei.

Quis hamus, esca quæ, quid illiciti

Tenacis, aut veneni inest libris tuis?

Librorum avarus ille gurgis, helluo,

Freherus, Euclio ille temporis catus,

Et ære & auro eos hians emit,

Parat, legit, revolvit impigerrime:

In his moratur omnis, laud tamen satur

Ff 3

Diesque

Diesque degit intus atque vespere.
 Vel ista quæ superba fama nominis?
 Virorum amator ille, cultor optimus
 Celebrium, æstimator integerrimus
 Freherus, unum in omnibus caput tuum
 Petit, requirit, optat intuerier:
 Iter paratus omne devorare eo,
 Per urbium atque fluminum ambitus vagos.
 Josephæ magne Juste, magne Scaliger,
 Vicissim amare si, favere si viro
 Putabis esse fas, volente me quidem
 Freherum amabis. Hicce, summe vir, vale.

Margarita Bockin de Guttmanadorff.

E P I S T. CXXV.

Missive des Dekens van sinte Marien,

HERMANNI DE GOUDA,

Aen de Prelaten ende Cappittelen van de vyf Godshuysen t' Utrecht.

De unicornibus, quæ Ultrajecti.

MOchte ick myn saecke mondelinge voor uwer E. vertellen, ghy soudt siende myne innocentie niet so veel swaricheyt maken, doch ick sal 't cort in 't scrifte stellen. In den eersten ick en hebbe het contract niet gemaect mitten Vorst van Gelre, ick en hebbe oock de penningen noch den eenhoorn geleverd, maer de penningen heeft ons Senior Kroll met Mr. Andreas de Vinea geleverd, ende die twee hebben mit Mr. Henrick van Montfoort ende Heer Willaem de Palude het contract gemaect latende met een den Eenhoorn in des Fursten handen. Ende al dat ick geconsenteert hebbe heeft het gemeen Capittle geconsenteert eert geschiede, ofte geapprobeert als 't gedaen was, so dat op mynen hals niet alleen behoort geleyt te worden. Is 't dan so dat den voersz Mr. An-

Andries ende ick uyt bevel van 't gemeen Capittel langer dan een jaer gesolliciteert hadden om ons kerck mitten Vorst van Gelre in 't particulier te accorderen, het is soo verre gebracht nu ontrent ander-half jaer geleden, dat den eysch des Fursten van veel duysenden gedaelt is tot vier duysent gulden. Op welcken eysch het Capittel by missive gepresenteert heeft drie duysent gulden voor den Vorst, ende drie ofte vier hondert gulden voor den Ruyteren ende Jonckeren. Dan t' en hadde genen voortgank, ende conden sedert niet weder comen tot audientie. Dan in den April lestleden heeft den Vorst gevonden een stuck hoorns ontrent een voet lanck om by de onse te gelycken. Waer uyt men conde verstaen dat syn Genade tot de selve geneygt was. Heeft daeromme het Capittel geconsenteert, dat men soude tot offlach van de pennin ghen, die wy tot recuperatie van onse Geldersche goederen moeten geven, een van onse hoornen te geven, doch waren meest beter gesint omme deselve redemptie mit louter gelt te mogen doen. Waer over gehandelt is, dat den Vorst van Gelre den hoorn mit nogh twee duysent Philips gulden soude ontfangen, neffens eenige penningen aen de Jonckeren te verschencken, maer als dese geleverd waren worden is yets in 't werre gebracht, soo datter geen besegeltheyd van het Contract verkregen conde werden, maer alleen een brieff mit de hant van den Hertoge geteekent mit vootwaarden, so die Jonckeren ende Ruyteren niet en waren binnen twee maenden gecontenteert, soude syn Genade die voersz penningen ende eenhoorn mit syne goede gratie ende vast geley ons laten weder brengen. Dit is E. Heeren, dat ik in 't werk van de Geldersche goeden gedaen hebbe, ende hier voor sit ik in dese schandaleuse gevanckenisse, dan willen uwer E. Borgen worden my te regt te brengen, ende 't gewysde te voldoen, so sal ik ontslagen werden, Over sulks ootmoedelik biddende, dat ghy mit miju doen wilt, dat die eere eyscht. Ik wil aen mijn sijde doen, al wat uwer E. my mogen eyschen.

Edog hier op gehoort synde Heer Anthonis Bufer Scholaster seyt wel te gelooven, dat den Deken het contract niet en heeft gemaakt, maer het evenwel niet en is gesiet buyten synen wil ende weten, die nogtans een van de vyf Gedeputeerden was van de Capittelen dair toe genomineert, dat hy

ook altyt van meeninge was dat geen contract mitten Vorst van Gelre soude geschieden dan mit voorweten van den Stadtholder, dat evenwel den Deken die andere Gecommitteerden op sijn eygen autoriteyt hadde geporret ja bevolen mitte handelinghe voort te gaen &c. Mit welcke die andere getuygen meest alle over een stemden. Worde mede verhaelt hoe die van Oudemunster in disgratie waren gecomen, dat die den Cheurfurst van Saxon begeerende een stuck van de Reliquien van St. Frederik Biscop t' Utrecht 't selve niet en hadden dorven weygeren.

Habet Lector hæc ex adversariis viri nobilissimi Adriani de Winseni Domini de Hoencoop, olim dum viveret studiosissimi harum rerum, liberaliter communicatis mihi a viro nobilissimo A. de Buren Domino de Zuydtoort. Ut autem res sit paulo clarior, ea ita se habet. Inter Ultrajectinos & episcopum Henricum Bavarum ob spreta ipsorum privilegia exorto olim bello, Anno scilicet 1510. xxvii. cum episcopus nec pecuniis nec exercitu instructus ad Carolum V. confugisset, vicissim Ultrajectini ad Carolum Egmondanum Ducem Gelriæ contulerunt se, ac contracto cum eo fœdere pecunias mutuas etiam pacti, ad earum securitatem obligarunt ei prædia, quæ habebant in Gelria. Sed æris summa cum esset ingens, & accessione usurarum quotannis cresceret in immensum, ad dissolvendum & minuendum id, quocunque id fieri posset modo, variæ initæ rationes. Ad Ducem missi eo nomine, qui cum eo transigerent. Sed ut videtur ex iis fuit, qui transgressus mandatum, oblato etiam unicornu. Ægre id admodum clerustulit. Ordines detestati rem. Nec æquis auribus accepit, quæ tum Belgii Gubernatrix, ut ostendit, quod sequitur:

Die Conninginne Douagiere van Hungarien ende Bohemen &c. Regente ende Gouvernante van den landen van herwaerts over gesien hebbende in den secreten Raede der Keyserl. Maj. de requeste gepresenteert by de Gedeputeerde van den Prelaten ende Capittelen van der Kercken van Utrecht, tenderende ten eynde dat H. Herman de Gouda Doctor in Theologien ende Deken van Sinte Marien Kercke binnen der voorsz Stede aldair op Vredenburg gevangen, ontslagen worde op suffisante cautie ende borchtocht, So heeft haer Conincl. Maj. obtempererende heurlieder voersz begeerte geconsenteert, ende consenteert by desen, dat die voorsz ontslaginge geschien sal, Behoudelicken dat d'voornoemde Deken hem verbinden sal op pene van alle syne beneficien te verliefen, dat hy syn uyterste devoir doen sal binnen twe naestcomende maenden te recouvreren, ende de voorsz kercke van Sint

Sint Marien te restitueren den eenhoorn, endede 11. duysent Philips gulden by hem in Gelderland getransporteert, dair of questie is, ende daer en boven dat so verre hy d'selve restitutie binnen den voersz tyt van twee maenden niet en doet volbrengen, dat voor syne voersz ontslaginge de voersz Prelaten ende Capitulen achter volgende hare presentatie gelooven sullen opte verbeurtenisse van alle hare temporele goederen den voersz Deken in rechten te presenteren &c. omme te antwoorden op 't ghene des die Procureur Generael hem sal willen eyschen so uyt saecke van de voersz restitutie van de voernoemde partyen, als oock op 't misbruyck ende delicten geimponceert, dat sy luyden 't gewysde voldoen sullen. Aldus geordonneert by hare Conincl. Maj. in der Stadt van Brussele den festen Septemb. 1535. Onderteeckent, *Marie*, My tegenwoordich *Pensart*.

EPIST. CXXVI.

Viro Clariss. Johanni Isacio Pontano Medicinæ Professori
& Historiographo Regio.

ARNOLDUS BUCHELIUS S. P.

*Impotentia Jesuitica. Hollandia vera & primitiva. Elenchus
monumentorum & diplomatum Trajectensium ad res Gel-
ricas spectantium. Pileus libertatis insigne.*

Epistola tua, Clarissime Eruditissimeque Domine Professor, procurante genero vestro Dn. Matthæo mihi tradita est una cum Apologetica altera typis impressa, & mihi inscripta; pro qua sane licet argumenti parum plausibilis, summas ago gratias, & referre, si quando integrum erit, conabor, saltem ejus beneficii memorem me futurum spondeo. Judicium meum si de hoc scripto requiris, dicam non minus modeste, quam vere, retudisti hominis bilem sine ratione ulla turgentem: nec enim ego, aut mecum ille, cujus iste Croci libellus est, licet Romanæ religioni aut sectæ addictissimus sit, quicquam in tuo Amstelodamo vidimus, quod reprehensionem meretur. Unde illud in te convitium an a Scoto processerit, merito nunc dubito, nec credo humanitatis Professore absque causa tanto furore in quenquam debacchari voluisse. Hoc tamen certum est convitiatorem istum ex Loyolitarum secta fuisse, quod homi-

num genus maledicum in omnes bonos ac doctos, etiam juventutem suam præmiis propositis, quod re ipsa didici, convitiandi artem docere solet. Quod vel ipse Bonarscius in suo Amphitheatro satis superque ostendit. Quin & pauca hujus rei indicia ex MSS. apud me literis istorum præferre volui, quo minus, mi Pontane, hanc vobis factam injuriam ægre feratis, etiam cum maximis viris communem. Rosweyodus de Scaligero sic scribit: *Audet homo Thrasonicus virum ab omni ætate laudatum in puerorum numero ponere. Quanquam quid mirandum magnopere Pererium illi puerum esse, cui errat Ecclesia & tota Christianitas. Os pugilis! Sed erit aliquando, qui pugilicum illud os sugillet probe, & pro gloriolæ nescio quibus viriolis inducat stigmata cestuum.* Huic accedat Miræus sic exclamans: *Caninos latratus Hallæ nostræ audierunt, Sed heus amicus quidam noster brevi reponet, quæ invitus leget magnus ille Canis. Sed quid an & tu Cani illi impio (loquitur de Scaligero & Douza) nuper e vivis sublato parentabis? Absit non meretur impius piorum labores. Sint porcis & suis sordibus &c.* En quid non audent illi mites scilicet & mansueti servatoris nostri imitatores. Sed & nos relinquamus hos suæ maledicentiæ, qui bene dicere non didicerunt. Mitto elenchum quorundam monumentorum a me descriptorum ex nostris Archivis. Si quæ ex illis describi tibi velis, indices tantum. Curabo ut ad te veniant. Cum nuper præsens adesses, Doctissime Pontane, obiter & de Hollandia vera ac primitiva loquebamur, & illam veram Hollandiam tum dicebam mihi videri, quæ nunc Zuithollandia dicitur, indeque illud nominis ad reliquas Comitris terras profluxisse, suis nominibus distinctas, nempe Mosalandiam, Renolandiam, Kenemariam, Westlingiam &c. Sic olim Itali, qui partem Ausoniæ occupabant, nomen toti regioni dederunt, quæ nunc Italia. Sic ab Æmathia Macedoniæ provincia omnis regio Æmathia dicta est. Sic & alii populi nomen suum ad vicinos vel armorum jure vel Principum voluntate extenderunt. Dabo ejus rei breviter hoc loco de Hollandia nostra testimonium, an conjecturam geminam, nempe ex diplomate Godeboldi episcopi Trajectensis, in quo hæc verba: *Ego Godeboldus Trajectensis ecclesiæ humilis minister ecclesiarum mei juris in Holland, quæ vocatur Tiezelineskercka D. Petro in Trajecto ac fratribus in ecclesia B. Petri Deo sanctoque Petro devotissime servantibus in perpetuum tradidi &c.* idque Ann.

Ann. 1126. Quæ parochia vel ecclesia de Tiezelineskercka sita est in Zuythollandia, vel magna insula Dordrechtensi, quam veram & primitivam Hollandiam puto. Nam demonstratio illa in Hollant nimis generalis & incerta fuisset, si Hollandiæ nomen eo, quo nunc, protendebatur. Et ante illa tempora raro Hollandiæ nomen in authenticis scriptis pro Comitatu invenitur. Addam & alterum argumentum ex libro, ut vocant, Camerae Trajectensis, in quo jura, bona, ceremoniæ, ecclesiæ Trajectensis continentur, & Trajectinæ dioceseos partes vel provinciæ exprimuntur:

Decanus in Ryndt in festo B. Remigii solvet VIII. libras.

Decanus in Scalden &c.

Decanus in Zuythelant &c.

Decanus de Kinnomere &c.

Decanus de Westelinglant &c.

Decanus de Betue &c.

Decanus de Hollant &c.

Decanus de Goye &c.

Decanus de Civitate &c.

Decanus de Amstelle &c.

Hujus jurisdictio per magnam insulam extendebatur.

Addam Durdrechtum primam & antiquissimam Hollandiæ urbem haberi, sed quo jure, cum Lugodunum, Fladirtinga, Renoburgus annis & memoria superent? Anne eo quod primitivæ Hollandiæ sit caput & princeps? Plura dicerem, nisi limites epistolares jam supergressus essem. Quare ea in aliud tempus differo. Interim, Clarissime Doctissimeque D. Professor, post salutem dictam Deum Opt. Max. precabor vos salvos & sanos in multos annos servare dignetur. Trajecti ad Rhenum calamo festinante VII. Id. Novembr. 1634.

S E Q U I T U R.

Elenchus quorundam monumentorum & diplomatum ad rem Gelricam spectantium, quorum apud me copia.

Gerardus Comes Gelriæ, Advocatus ecclesiæ B. Mariæ Trajectens. sub Burchardo episcopo Ann. 1108.
Donatio curtis in Bosinchem ecclesiæ S. Joann. Baptiste in
G g 2 Trajecto

Trajecto facta per Godeboldum episcopum Ann. 1176. in quo nominatur Hermannus Comes de Noviomago.

Controversia de jure personatus in Naerdinxlant inter Præpositum S. Joannis Trajectensis & ecclesiam de Eltene Ann. 1185.

De Comitatu Veluæ controversia inter Episcopum Trajectens. & Comitem Gelriæ, quam composuit suo diplomate Fridericus I. Imp. Ann. 1196.

Donatio villæ de Bommele in Comitatu Hunrochi Comitis in pago Teysterbant dicto Ecclesiæ Trajectensi facta per Ottonem III. Imp. Ann. 998.

Donatio Ottonis II. de territorio Urch in pago Salo facta monasterio de Eltene Ann. 968.

Pievilegium Friderici I. Imp. ad instantiam Comitis Henrici de Gelre, Advocati ecclesiæ S. Mariæ Trajectensis, concessum Ann. 1156.

In diplomate quodam Godefridi episcopi Trajectensis Anni 1172. nominatur Henricus de Cuk Comes Trajectensis. Unde apparet territorium Cukiense nunquam Comitatus titulo insignitum, atque proinde a veritate abesse ea, quæ narrantur in Chronicis nostris Cukiensi titulum Comitis ademptum sententia Imperatoris & Assessorum suorum propter cædem in Hollandia perpetratam, cum is titulus fuerit Præfecti Trajectensis, qui & Castellanus & Burggravius dicebatur. Postquam vero Comitiam (sic est in diplomate) Cukiensis episcopo resignasset, nunquam eo titulo ejus posteros nros fuisse compertum est.

De teloneo in Smithusen collato Trajectensi ecclesiæ est diploma Henrici VI. Imp. Ann. 1193.

De teloneo in Tiela & Werda est diploma Friderici II. Imper. Ann. 1220.

Confirmatio donationis quorundam bonorum ordinis Teutonicorum in Trajecto factæ per Ottonem Comitem de Benthem, & inde Commendatorem ejus ordinis factum, Ann. 1277.

Literæ Ottonis Comitis Gelriæ de jure patronatus ecclesiæ Ruremundensis, quod accepit a Theoderico de Ruremunda dicto Advocato, ubi plures ejus temporis nobiles adfuere Ann. 1268.

De castro Culenburg facta feudo Comitis Gelriæ, tradente Huberto de Bosinchem pincerna Ann. 1296.

De

De controversia inter Capitulum S. Mariæ Trajectensis & oppidanos de Herderwich sub Ottone Comite Ann. 1226.

Literæ quibus Gerardus Saffatini F. de Malderick castrum suum confert R. Comiti Gelriæ, & ab eodem in feudum recipit Ann. 1207.

De piscibus ministrandis Comiti & de jure ejusdem in Herderwick Ann. 1303. & 1310.

Hermannus Comes de Loen confert domum suam de Bredevoert Ottoni Comiti Gelriæ, & ab eodem recipit in feudum, Ann. 1246.

De translatione telonei de Aernhem ad villam de Lobedde per Fredericum II. Imp. Ann. 1222. 1226.

Oppignoratio castri de Noviomago pro 16000. marc. Ottoni Gelriæ Comiti facta per Wilhelmum Regem Roman. Ann. 1248.

Traditio castri apud Oyen, quod Bertoldus vir nobilis tenuit ab Imperio, per eundem Regem Gelriæ Comiti facta, eodem fere tempore.

Confirmationes oppignorationis castri Noviomagi cum appendiciis per Richardum Romanorum electum Ann. 1257. Albertum Regem Ann. 1307.

Literæ Rudolphi Regis Romanorum de moneta Arnhemensi Ann. 1282.

Ejusdem de eadem moneta in Ruremunde vel Herderwick cudenda Ann. 1290.

Confirmatio Henrici Imp. venditionis bonorum de Gent per Abbatem Laurishamensem Comiti Gelriæ facta Ann. 1228.

Confirmatio privilegiorum Reinoldo Comiti a prioribus Regibus Romanorum concessorum per Henricum Regem Ann. 1309.

De castro de Buren Gelrensi Comiti oblato, & ab eodem in feudum recepto ab Ottone & Alardo ejus filio Ann. 1298.

Castrum Milendonck factum feudum Gelricum Ann. 1306.

Diploma Guidonis episcopi Trajectensis de Velua R. Comiti Gelriæ in beneficium concessa Ann. 1311.

De insula & castro Nyenbeke tradito Comiti R. de Gelre Ann. 1296.

De venditione Comitæ territorii Kesselenfis Ann. 1297.

De filia Comitissæ Gelriæ nupta Adolfo Comiti de Monte & ejus dote soluta Ann. 1264.

Literæ promotoriales (ut vocant) quinque Collegiis Traject. datæ per Joannem de Nassau Trajectens. quondam electum Ann. 1295.

De obligatis bonis episcopalibus ultra Isalam sitis Reinoldo Comiti Gelriæ per Joannem episcopum Trajectensem Ann. 1336.

Seeckere verclaringe van den twist die geweest is tusschen den Heere van der Lecke ende den Capittelen van St. Marien t' Utrecht van den rolle te Smithusen, die nu tot Emmerich gelegen is &c. de Ann. 1333. besegelt by Reynolt Grave van Gelre ende van Zutphen, ende Heer Jan van Cleve Doemden van Coelen.

Segel Reynouts Soon des Graven van Gelre Ann. 1323.

De jure patronatus ecclesiæ de Dusburg, quod tenebat Comes Gelriæ in feudum a Wilbrando episcopo Traject. Ann. 1228.

De domo Teutonicorum in Dieren & hominum Censualium ac Curmedalium Ann. 1336.

Theodoricus de Zulen dapifer Zutphanensis Ann. 1344.

Collatio juris patronatus ecclesiæ de Ingen ad Commendam & fratres domus hospitalis beati Joannis Baptistæ & B. Catharinæ in Trajecto per Alardum Dominum de Buren Ann. 1310.

Hantvesten van Urck ende Emelweert by Herman van Cuynre gegeven Ann. 1415.

Verbant-brief van Gelrelant de Ann. 1436. met meer als LXII. segelen van Edelen ende Steden besegelt.

Compositio discordiarum inter Ottonem Comitem Gelriæ & Henricum episcopum Trajectensem Ann. 1271.

Diploma Frederici Imp. de aperiendo Rheni alveo, quo liberius fluat, & Noda Ann. 1165.

De Advocatia Sallandiæ sub Henrico Romanorum Rege Gerardo Comiti Gelrensi adjudicata Ann. 1245. 1226.

Soenbrieff tusschen Bisscop Rudolph van Diepholt ende Heer Aernt van Gelre ende van Gulick Ann. 1429.

Johan

Johan. van Bloys schryft hem Hertoge van Gelre ende Gra-
ve van Zutphen Ann. 1374.

Servi olim apud Romanos cum manumittebantur, pileum,
libertatis signum capiebant. In nummis M. Bruti pileus inter
duos pugiones expressus, quo se libertatis vindicem significat.

In nummis Galbæ & Trajani Dea Libertas exhibetur cum pileo
in dextra manu.

EPIST. CXXVII.

V. Clariss. Petro Scriverio

JOH. ISACIUS PONTANUS S.P.

Jesuitarum virtus. Lipsii verba moribundi.

EPicedia ista Pontificiorum in obitum Lipsii videre aveam.
Nam hoc quod mitto, a nescio quo Jesuitastro vestrorum
Epicediorum præfationi repositum, specimen fortassis erit, &
ut inquit ille, imago imaginis. Ego quantum judico, eadem
hac moneta percussum dixerim, qua illud Jesuitici Honoris Am-
phitheatrum, pædagogica videlicet, ac plane triviali. Tu tamen
alium auguraris. Et scire non difficile sit, cum ille alter-ego,
quem laudat, temet commonefecerit de Scaligeri in Tertul-
lianum conjectura. Quicquid sit, scriptum censeo dignum pla-
ne isto sodalizio, utpote phanatico quodam furore consarcina-
tum. Nam in Scaligerum quæ jacit, nonne flagitiosa ac nefanda
sunt? Famæ illi hircines ex se de aliis conjecturam faciunt.
Nec est honestius, quod inuritur Baudio, ubi inter alia ad
Fracastorii Hyphilidem amandatur. Et probare videtur homini
integrali non quidem illam Petronianam, sed ut levissime dicam,
Gallicanam paralysin. Præcedit enim, *ubi plus satis sudavit in*
stabu-

stabilis, post sudat in balneis. Sed facetum est, quod cum omnia fecerit, seque ut existimat probe vindicarit, de *sica* fileat. Sicut nec illud tangit, quo innuitur ipsum Lipsium horum hominum in optimos quosque calumnias ac scelera apud amicos detestatum. Ego in prius istud de *sica* uno alteroque epigrammate cœpi ludere. Eademque, ut videas, his addidi. Vos reliqua accuratius & sale acriore defricabitis. Nam revera hæc illa sunt, de quibus Poeta.

Varonum ac rupicum squarrosa incendita rostra.

Itaque multo sale opus erit multoque risu. Nec alio sane genere refelli merentur ejusmodi. Habes meum symbolum. Vestra & aliorum exspecto.

In Jesuiticum Rescriptum oppositum Præfationi Epicædiorum in obitum I. Lipsii Leidæ editorum Ann. 1607.

Epigramma.

*Non de vi modo, quod bonos laceffis,
Et functos quoque, Loiolita, vexas,
Sed lis non minus hinc fuit, quod idem
Ipsos nolueris latere reges,
Te præter ferulas habere sicam,
Hoc te tangere maxime putabam.*

A L I U D.

In ejusdem Rescripti tumentia ista verba. p. 19.

*Date e grege vestro Oratores Perpiniano, Campiano, Tuccio pares;
Historicos Maffæo, Mariana, Tursellino; Tragædos, Staplonio,
Poëtas Raymundo, Bencio,*

*Tu campos regeris, patresque priscos
Promis, historicosque, rhetoresque,
Maffæos, Marioque, Tuccioque,
Et toto grege de tuo poëtas,
Nigris nomina nigriora terris.*

Hæc

*Hæc totus resonas & ore toto,
At tu dicito de tribus capellis.
Et purga mibi, Lololita, SICAM.*

A L I U D

In I. Lipsii moribundi hæc verba, eodem Jesuitico Rescripto citante p. 15. *Faxit Deus, ut sanguis ejus pretiosus in me abunde derivetur, qui in illa passione est effusus.* Ad P. Scriverium, qui in Lachrymis suis super obitu ejusdem Lipsii cælo ipsum donarat, eodem quoque Jesuitico rescripto adsentiente.

*Lipsiadem Scriveri ubi tu super astra locaras,
Quam verus vates verus & augur eras!
Nam data verba docent ejus morientis ab ore,
Quæ Christum rivo limpidiore probant.
Non Mariæ, non hic sine Numine nomina Divæ,
Sed tantum Christi sanguis & arra sonant.
Cælum igitur teneat verbis vel testibus istis,
Testante imo ipso nunc quoque Papicola.
Sed quid? Papicola ergo sui & simul immemor ignis
Purgantis recta sidera adire docet?
Ha bene, sic verum sæpe ignorantibus exit,
Et res non ficta simplicitate patent.*

E P I S T. CXXVIII.

LÆVINUS TORRENTIUS

Hadriano van der Burch Graphiario Curiae Provincialis
Ultrajectinae S.

De studio Poëtico.

SAcra tua epigrammata, vir Clarissime, quamquam jam ante videram probaveramque, tamen non exigui muneris loco duxi, quod eadem D. Gerardus Wyckerflood Antverpiam veniens de tua accepta manu mihi tradidit, tanquam amicitiae pignus, uti revera futurum est, ac tanto quidem certius securiusque,

Hh

riusque,

riusque, quod cum Clarissimo viro Dn. Præsidi Concilii Mech-
 lienensis fratre tuo perantiqua mihi amicitia & familiaritas est,
 cujus beneficio tu quoque, si qua in re opus sit, vel ignotus
 frui possis. Accedit quod eisdem tecum studiis delectari soleo,
 ac nunc quoque qua ætas atque institutum vitæ finit delector.
 Et ausim aliquid polliceri etiam in posterum, si major esset hu-
 jus seculi tranquillitas. Quid enim senilius quoque, vel hone-
 stius, vel jucundius, quam magno & præpotenti Deo hymnos
 canere? Nulli certe ætati magis convenit. Sed ea sunt tem-
 pora, ut quamvis pene inutilis ad actiones publicas has tamen
 sectari debeam, & pias modulationes ad scribendum aliquid,
 quod mihi gratissimum esset, relinquere, aut saltem postpo-
 nere, dum hæc tempestas durat. Tu ergo me liberior istis lu-
 cubrationibus incumbere, & nostri memor vive feliciter & vale.
 Antverpiæ die 23. Novembr. Ann. 1590. Tui amantissimus
 Lævinus Torrentius episc. Antverp.

E P I S T. CXXIX.

LÆVINUS TORRENTIUS

Viro Clariss. Adriano van der Burchio Graphiario Curiae
 Provincialis Ultrajectinae S.

3. Idus Iul. 1582.

De eodem. De iniquitate temporum. Aurum Tholosanum.

HI porro quid vivam, quid agam, quid valeam, coram re-
 petere poterunt. In luctu publico ob civilia bella, & de
 religione dissidia, nemo nunc bonus optime valet. Animo enim
 ægre est, unde & corpori sæpe detrimentum. Senectutem ta-
 ceo, quæ ipsa per se morbus est. Hanc omnem tamen cum
 tristitiam, tum molestiam, eadem qua tu medicina superare
 contendo. Quod enim a publicis negotiis superest temporis at-
 que otii, iisdem tecum meditationibus impendo, & quod senem
 decet maxime, Deo Opt. Max. & beatis illis spiritibus, qui
 Dei fruuntur aspectu, quos possum, non quos par est, hym-
 nos cano. Utinam felicius! sed suo, quod ajunt, Regi Regina
 placet,

placet. Poëtis omnibus peculiare est, ut sibi placeant, Versus habent pro liberis suis. Non possunt hi parentibus suis displicere. Semper hi inveniunt aliquid, quod non modo excusent, verum etiam laudent. Qua in φιλαυτία, si nihil boni, summa tamen oblectatio est &c. Sunt & alia quædam brevi, ut spero, proditura, an vero etiam placitura prorsus ignoro. Sponsorem non moror. Fautores non rejicio, inter quos & tu cum paucis applaudes, ni fallor, ob amorem saltem, etsi non finet veritas &c.

Aurum habet Tholosanum. Aul. Gellius 3. noct. Attic. 9. Cum oppidum Tholosanum in terra Gallia Q. Cæpio diripisset, multumque auri in ejus oppidi templis fuisset, quisquis ex ea direptione aurum attingit, misero cruciabilique exitu perit. Sed & hodie experientia testatur certis eos sese immergere malis & periculis, qui a bonis ecclesiasticis manus suas non abstinere. Proverbium autem hoc in eum dicitur, qui magnis & fatalibus afficitur malis. Flandricum Souterius explicat: *Set hy een koe op, 't werd een kalf onder d' hand.*

EPIST. CXXX.

A. A. N.

ADRIANO VAN COUWENHOVEN S.

De casu Caroli Principis Regis Hispaniarum filii.

WEtet lieve Compeer Adriaen van Couwenhoven, myn bysondere goede vriend, dat wy noch al t' samen wel te passe en gefont syn. Wy hopen, dat ghy, u huysvrouw, ende alle onse vrinden desgelycks oock syt. Ick laet u weten, dat hier anders niet nieus en is, dan doen ghy van hier reysde, Dan van dat groot ongeluck, ende wederom groot geluck van Don Carlos onsen Prince van Spangien, dat heden op desen dach 26. dagen geleden is, dat hy woude by avont sijn tot Alcala, daer hy noch is, ick en weet niet waerom hy is gegaen, maer men seyt, dat die Concherges dochter van syn logys hem een ure gestelt hadde om by haer te comen, ende also als fortuna gewilt heeft is vry al doncker geweest, ende

is sonder licht gegaen niemant by hem hebbende, ende is van een trap gevallen, die niet seer hooge en was, ende heeft een buyl ofte groote plotse in syn hooft gevallen, het welk men heeft willen versuffen, ende geen gade geslagen tot op den xii. dach toe, ende doe heeft men die Coninclycke Majesteit syn vader ontboden. Die Conincl. Maj. heeft myn Heer Doctor *Vesalius* met hem genomen; die heeft my deser dagen alle bescheit geschreven, so dat men die Prince syn hooft opgesneden heeft, eer syn vader gecomen was, also dat hy so kranck geworden is, dat alle die Doctoren, Medicyns, ende Chirurgyns hem het leven ontfeyt hebben. Op Saterdag den 9. Mey is de Conincl. Maj. van synen eenigen soon seer droefelyck gescheiden, hem latende als doot, want syn pols die was al geheel wech, ende alle die Medicyns seyden, dat hy over een ure niet leven en soude, die Heeren groot ende cleyn, ende alle Medicyns ende Chirurgyns ook hem latende voor doot. Die Conincl. Maj. is gecomen in St. Hieronymus Klooster by Madril om synen rouwe aldaer te houden, heeft syn Camers aldaer swart doen behangen, ende is daer gebleven vyf dagen lanck. Ende alle dage syn alle die Dorpen, die onder Madril behoren, tot Madril gecomen processie dragen, ende die onder Toledo behoren tot Toledo, ende die onder Alcala tot Alcala, ende also voort alle den Steden van Spangien rontom, so grooten rouwe bedryvende, ende hem selven flagellerende ofte geesselende, dat men noyt op dese werelt desgelycks gesien en heeft, om haren Prince ende Heere levendich te houden. Nu is 't gebeurt myn Compere, dat den ix. Maji daer tot Alcala een doot lichaem van een Lekebroer van de Minnebroeders wiert opgegraven, na dat de Conincl. Maj. ende alle de werelt van daer geschyden waren, ende is gebrocht op des Princen Camer, ende hebben dat doot lichaem aan de Princen lichaem doen roeren, niet tegestaende dat alle die Doctoren hadden al haer neersticheit gedaen om den Prince te doen slapen, maer hy raefde al te seer. Oft het waer om Frail Diego, of om die Medicynen, die de Doctoren hem gegeven hadden, hy heeft dien nacht seer wel geslapen, ende van dien tyt af is syn rasernye ende syn aensicht, dat soo geswollen was, dat hy in acht dagen niet gesien en hadde, beginnen te beteren, ende is also seer gebetert, dat
het

het ſchynt miracul te ſyn, want daer ſyn elf Doctoren ſo Medicyns als Chirurgyns, maer ſy ſeggen alle elf, dat men haer dat lof niet en behoort toe te ſchryven, maer alleen onſe Heere Godt. Frail *Diego* is een ryck man van goede geweest. Heeft al ſyn goet verkocht, ende om Godts wille gegeven, ende hem ſelven begeben in 't Minnebroers Klooster tot Alcala, ende is daer een Lekenbroer geweest langen tyt, ende heeft een ſeer goet leven geleyt, altyt den armen menſchen ſeer lief gehadt, ende is xcii. jaren doot geweest, ende ſyn lichaem is alſo heel, oft hy eerſt gisteren geſtorven waer. Datmen hem ontgraven heeft, is om dat hy by ſyn leven veel wonderlycke dingen gedaen heeft, ende na ſyn doot oock, alſo men ſeyt. Voorts laet ick u weten, dat die Conincl. Maj. ende alle die Heeren alſo grooten droeffeniffe bedreven hebben, dat ick, noch geen menſchen u ſoude connen geſchryven. Myn Heer *Vesalius* heeft my noch van deſen dach geſchreven, wil het alſo voortgaen, als 't nu noch doet, ſoo hopen wy onſen Prince te behouden.

Hæc ex adverſariis Giſberti Lappii a Waveren, ut dixi alias, communicatis a viro Nobiliſſimo de Ridder van Groenestejn toparcha tot Rynestejn. Et habet Lector quod notet hic. Meminit etiam Hooft. Etiam Strada, ſed parcius, nec adjectis tot circumſtantiis. Strada lib. vii. biſt. *E ſcalis alte prolapsus læſo non leviter cerebro. mox etiam vita a medicis deplorata prope erat, ut deponeretur, cum allato in morientis cubiculum B. Didaci corpore, vocente Philippo, qui Mantua illuc advolarat, enixe acturum ſe cum Romano Pontifice, ut ejus oraculo Sanctorum cultus Didaco liberatori decerneretur, repente præter omnium opinionem vitæ reſtitutus eſt.* Hooft lib. 5. biſt. Daer wort gemelt, dat hy leggende nevens Don Johan van Ooſtenryek, en Alexander Farnese Prins van Parma, ter ſtudie tot Alcala (Complutum vocat Strada) in 't na jagen van ſekere Juffrouw, om haerder kuyſheyte kraft te doen, van eenen hoogen trap zouw gevallen, en ſyn brein daer door gequetſt weſen.

*Vechta olim flumen diœcesis ex affe. Muda item, Vesopum,
& alia adhuc multa.*

MYn Heer ontfangen hebbende de memorie aen myn gead-
dresseert omme op te soecken de stucken toucherende
de Vechte, U. Ed. is kennelyck, dat myne stucken meest
aengaen de outheden ons Vaderlants. Waer inne ik eenich-
sins besich ben om te soecken het geen doet tot illustratie
ende openinghe van onse historien, 't welcke soo ick meene
nochtans weynich dienen sal tot de tegenwoordige contro-
versien, daer inne meer 't gebruyck, possessie, ende conti-
nuatie van dien vordelyck syn, als alle de oude boeken en-
de diplomata daer van gegeven. Dat Muden, Wesop, Loen-
nen, ter beyden syden van de Vecht den Bisscoppen ende
kercke van Utrecht gegeven syn is soo klaer als den dach.
De diplomata soo by Heda als in de Collegie boecken gerefer-
veert syn noch overich, waer by Otto de II. Keyser Ann. 949.
geeft de kerke van Utrecht, daer Baldricus overste af is,
de geheele visscherye behorende aen het Coninclyck recht in
Amuson, ende in Almere, noch het lant, dat den Grave
Hatto in Loenen heeft beseten, ende wat syne Conincl.
Maj. was hebbende aen beyde de syden van de Vecht met
alle landen, bosschen, wateren, visscheryen, staende wate-
ren, meeren uyt de selve Vecht geleyt synde. Ann. 975. Ot-
to de II. Keyser geeft deselve kercke in 't Graeffschap van Rad-
bod de plaetse genaemt Amuden voor so veel de selve de
voorsz Kercke noch niet toe en behoorde met alle synen aen-
hang. Dit wort geconfirmeert by Keyser Henrick de IV.
Ann. 1055. en Frederic de eerste Ann. 1106. Dan worden
memorien gevonden dat Bisscop Otto in den jare 1225. aen
Gys-

Gysbrecht van Amstel gaf alle dat recht van Mudén, van Wefop, ende van Diemen metten tollén, viſſcheryen, ende allen toebehoren euwelyck duerende, daer hy weder voor hebben ſoude xxx. lib. s' jaers. Dit recht van de Amſtels is nae by Grave Floris van Hollant by contract ende verbeurte geoccupeert, ende by des ſelven Graven nacomers geaenveert, hebbende eerſt Biſſcop Willem van Mechelen groote wyantſchap met eenige ſynder onderſaten verweckt, daer over hy ſyn recht niet en conde vervolgen, ende daer na ingedrongen ſynde in 't Biſſchopdom des Graven broeder Guido, ſoo ſyn by deſſelfs conniventie deſelve goederen met die van Amſtel, Woerden, ende Cuyck den Stichte aſhandich gemaect, daer over vele onluſten tuſſchen de Graven ende de volgende Biſſcoppen ſyn ontfiaen. Daer ſyn noch brieven de Ann. 1296. het ſelve jaer, wanneer Grave Floris van Holland door conſpiratie eeniger ſyner onderſaten omgebracht is, waer by de Stad van Mudén ofte hare Overheden bekennen de kercke van Utrecht de overheyd over haer toe te behoorén, ende beloven voort aen getrouwe onderſaten te ſyn, ende te blyven aan den Biſſcop. Evenwel de tyden ſyn verandert. Daer ſyn verſcheyden oorlogen, ſoenen, contractén, t' ſedert gemaect, hermaect, ende handelingen gevallen, waer van de leſte de bondichſte ſyn. De oude privilegien en rechten worden wel geweten, maer weynich geacht. Ameyden, Honswyck, en diergelycke by privé Heeren beſeten hebben 't ſelve vertoont.

Is oock by my verklaringe Biſſchop Henricks Palsgrave aen den Rhyn &c. van de Vaert tuſſchen Utrecht en de Amſterdam.

Noch onder de articulen op de gebreecken van wegen ſijne Genade den Biſſchop van Utrecht ende den Staten voor den Deputaten van de Keyſerl. Maj. als Grave van Holland &c. op den dachvaert te Schoonhoven gehouden Ann. 1525. geproponeert:

In den eerſten eyſcht myn Genadige Heere van Utrecht al ſulck aengewafch als uytter zee ende den mont van de Eem ontrent Emmeneſſe binnen de limiten Stichts van Utrecht aengecomen ende aengewafſchen ſyn, die by de Keyſerl. Maj. ende ſyn onderſaten geoccupeer waren, die de vruchten

ten ende profyten daer of ontfengen, ende geæstimeert waren tot vele duysenden.

Item dat de Heerlicheyd van Amstel een Stichts leen was ende daer van behoorde te leen gehouden te worden.

E P I S T. CXXXII.

JOH. ISACIUS PONTANUS

V. CL.

Constantino l'Empereur, Linguæ Arabicæ Professori.
Lugd. Bat.

An unquam Pygmæi.

ESt ut scribis, vir Clarissime, libetque hic usurpare aut immutare potius nonnihil illud Poëtæ.

- - - *Pauci quos æquus amavit
Jehova atque illo salvos retraxit ab igne.*

Ignem inquam illo, qui ipso se nomine pestis prodit, cuncta, quæ invadit, tollentis ac devastantis. Quocirca & major nobis omnibusque, qui ea correpti evadunt, esse seges atque occasio debet benedicendi ac gratias agendi summo illi rerum arbitro, cui, ut pie verbis Psalmographi injicis, *Exitus sunt adversus ipsam mortem*. Sed eas de Pygmæis positiones meas quod aberrasse, nec in manus avunculi tui Doctoris Thysii esse delatas quod addis, id quo casu aut infortunio sit factum, non satis exputo. Interim gratum fuit intelligere facere te mecum, & recte iis defensum te judicare Pygmæorum gentem nec dari hodie, nec fuisse unquam. Et magis quod ex tuis familiaribus, paraphrastas dico Chaldæos & Talmudistas idem confeceris, explicato quam rectissime, de quo controvertabatur, Ezechielis loco, ubi *Gammadæos* vulgo *Pygmæos*, sed perperam, reddiderunt. Et denique quod allatis Symmachi insuper ac Theodotionis testimoniis gentem hic corpore ac robore valentem, quæque Gammadæi sit dicta, intelligendam commonstraris. Ut facile vanitas superiorum omniumque eorum

rum redargui hinc queat, qui ex inani ac superflua vocis Gommed & Gammadaorum notatione eas Chimæras fingere, ac sacrae paginae introducere veriti non sunt. Sed ipsa, de quibus dictum, Theoremata eccum hic tibi. Tu mi optime quam felicissime vale salveque. Hadervici x. Octobr. 1629.

EPIST CXXXIII.

I D E M

Viro Clariss.

Stephano Stephanio S. P.

Saxonis Grammatici locus explicatur. Croneburgi incendium.

REcte judicas, mi Stephani, *Rescindendarum legem tulit*, id est, sustulit & abrogavit manumittendi servitia morem Rex Scioldus, non stabilivit, ut perperam interpretatus est Vellejus noster. Sed quod addit deinde Saxo ea legi toti etiam fervorum posteritati omnem libertatis deinceps consequendæ spem radicitus succisam atque sublatam id hodie nequaquam obtinere existimo, & ni fallor etiam nobilibus jus & fas accepto pretio suos populares sive colonos, ubi id expetunt, aut solvendo sunt, libertate donare, quanquam & esse quosdam scio, qui *Vrilingen*, & *vry bunder*, item *Kongens bunder* appellantur, quique libertatem mercari necesse non habent. De altero illo apud Saxonem nostrum libri primi loco, ubi hæc leguntur,

*Tristia sunt juga vastitasque
Pectoribus truciora fisis,*

ita statuo, ut intelligatur verbis iis Hadingus Rex indicare injucundum esse sibi otium, perque montium juga & montium solitudines inerrare, sibi præsertim truciora ac gloriosiora tolerare ac patrare fiso ausoque. Eum enim in modum accipio, *pectoribus truciora fisis*, ut scilicet *fisis* a verbo *fido*, *fisus*
li sum,

sum, *disjunctis* atque elliptice eo pacto usurparit. Hocque verum esse firmant, quæ continuo subiungit

*Officiunt scopuli rigentes
Difficilesque situs locorum,
Mentibus æquor amare suctis.*

Nam quomodo ante dixerat, *Pectoribus truciora fisis*, ita & hic, *Mentibus æquor amare suctis*. Elliptice autem quod dixi prolatum, *fisis truciora*, pro *fisis tolerare, aggredi, atque exequi truciora majoraque*. Rarum quidem, si receptum Latine loquendi usum spectes, at secundum morem & consuetudinem antiqui sermonis tam rarum aut novum haut sit. Nam illud Tibulli,

Sed bene Messalam sua quisque ad pocula dicat,

quis recte exponet, nisi ad illud Plauti Stichus,

Bene vos, bene nos, bene te, bene me,

mentem vertat; itemque ad illud Ovidii,

Et bene te, bene me, patria pater optime Caesar,

Subintelligi enim vivere precor, aut simile ejusmodi debet. Sic & Sallustii istud Catilina: *Alia omnia sibi cum collega ratus*, ecquis dextre etiam explicet, nisi subintelligat *communia*, ut sit, alia omnia sibi cum collega communia ratus. Grammaticus ergo noster Saxo, vere & hic Grammaticus, aut potius supra Grammaticum ejusque regulas se extulit. Qui & tum *summum* felix, ut inquit ille, si excedat Grammaticos canones. Notum quippe Ausonii epigramma festivum illud,

Felix Grammaticus non est, sed nec fuit unquam:

Nec quisquam est felix nomine Grammaticus:

At si quis felix præter fatum existit unquam:

Id demum excessit Grammaticos canones.

In Dania, ut intelligo, haud secus quam in istis ditionibus nostris

stris epidemica passim luës grassatur. Hassniæ & Helsingoræ nobilitas nulla. Cuncti in agros ac prædia sua recessere. Rex cum regio omni Senatu in Holsatia agit rebus ibi postliminio disponendis. Helsingoræ præter luis malum etiam hoc accessit, deflagratio munissimæ non tantum, sed egregiæ quoque & vere regię illius arcis Croneburgi. Hoc pulcherrimum opus incuria eorum, qui tecto ibi æreo aut scandulis reficiendis operam navabant, dum prunas, quæ illis esse ad manus solent, negligentius habent, dierum paucularum spatio in cineres versum est. Remansisse solummodo facellum ac turris frustum intelligo. Accurrere ad restinguendum incendium oppidani ipsique arcis domestici refugiebant, quod scirent subitus in fornicatis, quæ ibi sunt, cryptis tormentarii pulveris vim maximam haberi. Sed ad eos fornices ignis haud penetravit. Qui si eo proruisset, etiam opidi partem procul dubio abstulisset. Ita Croneburgum, quod ostendebatur in Dania, quodque singulari cura maximisque impendiis a rege Frederico II. annorum plurium tempore est ædificatum, tridui incendium absumpsit. Idque jam armis quiescentibus, ac totum per regnum diffusa securitate. De Vossio communi amico quæ retulisti cæteraque pergrata fuerunt. Tu ita pergito, ac simul vive valeque quam felicissime. Dab. Hardervici X. Cal. Novembr. 1629.

EPIST. CXXXIV.

I D E M

Johanni Lydio Viro doctissimo. Veteraquin.

De Glossis Isidori.

ORnatissime Lydi, Quod literis nuper tuis, quibus additus erat fratris tui piæ memoriæ librorum Catalogus, præter morem meum non responderim, tibi que ac votis tuis tum temporis non satisfecerim, in causa fuit afflictissimus familiæ meæ status. Nam morbus, qui hic epidemicus, plures infestat ac tollit, meam quoque domum invaserat, & præter liberorum trigam, in quibus unicus erat filius, qui obierunt singuli, me quoque uxoremque, atque alios familiæ meæ le

ēto affligerunt, qui tamen Dei beneficio salvi evasimus. Interea cum essent in eodem Catalogo, quæ ego Consulque Brincius expeteremus, eorum indicem per Rhodium nostrum ad te mitti fecimus; nec ambigo, quin ille tibi probe sit redditus, exspectamusque quæ fuerunt notata. Quod porro Isidori glossarium Augiæ stabulum, ut merito vocas, perpurgare aggredieris, idque jam agas, pergratum fuit intelligere. Est penes me ultima editio Vulcanii, quam ista occasione & quia meam quoque opem ac symbolam requiris in manus resumpsi, deprehendique, ut sic loquar, innumera ad oram ejus libri a nobis notata, emendata, varieque illustrata, quæ describere, ubi otium erit, ac tecum communicare, quandocunque id efflagitaveris, non pigebit. Fuit penes me quoque, sed obiter inspectus, Emendationum in idem Glossarium libellus Godfridi nostri Sopingii MStus. Sed eum postea ad se recepit, cujus is erat, *ὁ μακροῦς* Sibrandus Siccama. Nec dubito eundem, ut & alia Sopingii, præsertim ejus in Hesychium Observationes, etiamnum reperiēs apud Siccamæ viduam aut heredes Bolswardiæ. Vale & primo quoque tempore &c. Dab. Hardervici xi. Cal. Novemb. 1629.

E P I S T. CXXXV.

I D E M

V. CL. Stephano Stephanio S. P.

De tabulis chorographicis Daniæ.

Literæ tuæ, Stephani ornatissime, quas Soræ dederas 21. Junii, eæ demum ad manus meas venere sub finem Augusti mensis, ut vel inde causam intelligas tardioris hujus descriptionis. Et eram quidem hoc ipso tempore Amsterodami, ubi me compellans hospes tuus ab Hingen literas ursit, & ad scribendum excitavit occasione naucleri, qui in procinctu jam erat solvendi Haffniam. Gratulor vero tibi in patriam reduci, iterumque gaudeo de oblato munere adeo honorifice in Academia regia Sorana. Quem & parens olim tuus locum Præsidis vice tenuit. Eamque & te quoque exornaturum pro viribus

ribus Spartam nullus dubito. Tabulam chorographicam Daniæ, aut saltem Zelandiæ, frustra me expectare ex verbis tuis satis intelligo. Itaque spem omnem Hondio præcidam, & plane decollasse eam subindicabo, ut eo ad emoliendum quod ipse habet accedat alacrior. Nam eum huc usque aut nos potius chartæ haud parum retardarunt, quamvis & sine illis prodire hoc opus nostrum posse existimo, cum tabulæ ubique sint obviæ, & nos præcipue veteres, Strabonem puta ac Ptolemæum, respiciamus, cum quibus conferimus, quæ modo sunt cognita, aut saltem compertiora prioribus. Diu me tenuit, nec parum fatigavit Index Operis, seu Indices verius historiam spectantes. Nam chorographica Regni universi descriptio titulos suos & marginales habet Notas, quæ lectionem facile evolvant, & veluti manuducant ad rerum cubilia. Te amo, mi Stephani, quod amicitiam nostram conservare factam teetam constitueris. Et vero efficiam vicissim ipse, ne apud nos officium, ut ille inquit, claudicet. Interim felicia omnia tibi precor, teque resalutat uxor totaque familia quam diligentissime. Dabam præpropere Amsterodami 12. Cal. Octobr. 1630.

EPIST. CXXXVI.

I D E M

V. CL. Petro Scriverio S.

Jenico Frisius scriptor ineditus.

Sunt jam plures elapsi dies, tuæ quod mihi reddebantur literæ, Scriveri Ornatissime, auremque vellent de remittendo Iencone. Sed ignorare te nolim eum huc usque custoditum in clusumque intra septa Bibliothecæ Consulis nostri Brinckii, & ibi haud aliter quam apud Frisios ipse dum viveret veluti carceri mancipatum hæsisse, dum Arnhemio istis diebus rediret Consul idem, qui in Collegio Deputatorum ibidem residet. Reversum vero ad lares suos conveni extemplo, ac simul Jenconem ea, ut sic dicam, custodia liberatum in Bibliothecam meam recepi, ac obiter dum folia volvo revolveque in rebus Caroli Egmondani

dani Gelriæ Ducis omnino mihi propius etiamnum inspicendum. Teque idcirco iterum iterumque rogatum habeam, ut eum apud me inque Bibliotheca mea in proximum usque ver permanere sinas, nec ulterius vadimonium postulo. Atque inde, volente Numine, si vivam valeamque, tibi præsens præfenti præsentem sistam, ut cum Comico loquar nostro, facetissimo Sarsinate. Porro iisdem tuis literulis post omnes omnium ad me missos versiculos etiam tuos accepi, Elegidia scilicet bina, quæ tu hieme ipsa, qua scripta sunt, frigidiora facis, nisi quod posterius non omnino malum existimes. At illud esse quodnam dicam, cum utrumque Calend. Octobres præferat? Itaque inter saxum & salum sedens effudi continuo quos hic habes versiculos:

Quæ mihi misisti cultis epigrammata verbis,

Et simul a genio non aliena tuo.

Non tamen ausus eram luci committere, ne fors

Mi placeant, si quæ displicuere tibi.

Venerunt & alia aliorum, quæ in aliud item tempus aut saltem editioni, si Deus volet, tomi insequentis reservare cogar, quod typographus areolas siue spatia destinguere haud aliter potuerit. Vale mi amicissime Scriberi & amantem tui redamare pergas. Et si Amsterodami modo sis, quæso te, scribe.

Ista quid memorent urbe vel orbe novi.

Dab. raptim Hardervici XII. Januar. 1631.

EPIST. CXXXVII.

I D E M

Viro Præstantiss. N. Mehenio S. P.

Carolus Audax an Gelria justo titulo potitus.

NON erat jam otium multis tecum agere, mi Meheni. Noli tamen deesse, quin tuæ petitioni aliquatenus satisfaceret. Petis enim, significem tibi, an regimen, sic verba habent tua,

tua, Caroli Burgundiæ Ducis, Gelriæ habeatur legitimum nec ne. Quæ sane quæstio ejusmodi est, quæ absolvi paucis haud potest, Interim ut tribus verbis respondeam, jus omne quo niti Burgundus potest, emptio est ac potentia, sive ut jurisconsulti loquuntur, vis major. Emit autem, sive potius oppignoratam accepit Ducatum ab Arnolde Duce, qui rebellem filium Adolphum exhæredatum volebat, atque inde armis Burgundus idem occupavit. An vero ea exhæredatio, oppignoratioque, atque inde occupatio etiam locum habere poterint in liberis & filio Adolphi Carolo, qui successit, ac multis exinde annis ereptum Burgundicis Principatum tenuit, nostri non sine rationum momentis smeritoque negabunt. Habes paucis, quod respondere pro tempore vel potius ex tempore nunc licuit occupatissimo. Alias Deo volente aut coram uberius. Interea quam feliciter vale. Dabam Hardervici v. April. 1631.

EPIST. CXXXVIII.

IDEM

Viro Clariss. Marco Zuerio Boxhornio

S. P.

Quædam quæ spectant Theatrum urbium Hollandiæ.

ORnatissime Cognate, Typographi nostri conjux an recte nuper ad te meas detulerit, dubitare facit, quod nihil reponis ad ea omnia, quæ iis inserueram. Meminisse singulorum nunc nequeo. Et erat inter alia unum, quod Heuterum spectabat, cujus potiundi aliunde mihi spes facta. Erat & quiddam, quod manum sive literas Lipsii spectabat, petendas a Sctiverio nostro, qui tres Viro Amplissimo Consuli nostro Ernesto Brinckio promiserat. Erat & istud, quod ad frontispicium sive parergon Theatri tui urbium Hollandiæ pertinebat, *Mercurium* scilicet pro *Marte* ponendum, & alia, quæ modo non teneo. Nunc accipe quod mihi occurrit in somno dicam an infomni, legi nimirum pernotabilem & omni ævo memorabilem epigraphen

graphen in templo, quod Amsterodami novum vocant, miniaturis literis trabi inscriptam, quæ est ejusmodi:

*Doe men schreeff dursent vyf hondert vyff en dertich, Wilt dit onthouwen,
Doe liepen hier langs straet naeck mannen en Vrouwen.*

Dubito an *vyff en dertich* an potius *vier en dertich* in trabe sit exaratum. Nam bis hoc Amsterodami contigit, ut videbis libri mei sive historiæ Amsterod. p. 34. & p. 32. ubi hæc epigraphæ reponenda, quæ tum per incuriam fuit omissa. Nunc tui officii erit eam, me monitore, non negligere. Vale mi Cognate salutatus una cum avo ac fratre familiaque vestra universa quam diligenter. Dab. raptim Hardervici 10. Jun. 1631.

E P I S T. CXXXIX.

I D E M.

HENRICO ZUERIO BOXHORNIO

Cognato suo S.

Cur Moses vulgo pingatur cornutus.

Vid. supr.
epist. 118.

Cognate mellitissime, Eum Poëtæ versum,

Gratior est pulchro veniens e corpore virtus

tux etiam literæ ad me nuperrime missæ verum reddiderunt. Etenim illæ non tantum ingenii tui elegantis cultum prodebant, sed eleganti etiam manu ac charactere pictis mihi eundem hoc ipso commendabiliorem fecerunt. Et primæ fuerunt quas tuæ manus literas accepi. Quod vero locum sepstat Macrobiï, ubi Hammon cornibus fingitur, bene & apposite adducis significationes non unas Hebræorum super *cornu* vocabulo, sed quæ eum Macrobiï locum illustret, repetenda significatio a voce eorundem Hebræorum *caram*. Hæc enim illis & *cornutum esse* & *radiare* seu *coruscare* significat. Sic non tantum Orientales illi Hammonem

nem Apollinem, quem & Solem intelligi ostendit jam dictus Macrobius noster, cornutum, id est, corusca facie ac vertice fuisse, sed Mosem quoque eodem aspectu cornua habuisse fingunt, quod vultus ejus coruscare ac radiare videretur, quemadmodum a me quoque notatum ad locum Macrobii jam memoratum p. 257. Et commodum mihi, dum hæc ago, fugessit amicus meus Theologiæ apud nos Doctor ac Professor, vir Clarissimus Henricus Diestius, popularis ac domesticus olim haud otiosus magni illius apud Basileenses Buxtorfii, Exodi locum, cujus vulgata versionem si inspicias, fuisse cornutum Mosem, quomodo & vulgo pingitur, existimabis, & aliud dices conferendo cum iis, quæ ex ipso fonte traducta sunt verba, Tremellio & Junio interpretibus. Ita enim Vulgata habet cap. 35. *Cum descenderet Moses de monte Sinai, ignorabat, quod cornuta esset facies sua ex consortio sermonis Domini. Videntes autem Aäron & filii Israël cornutam Mosi faciem timuerunt prope accedere.* At eadem deinde ita reddidit Tremellius: *Fuit vero descendente Mosche e monte Sinai, ut ignoraret Mosche splendidam esse factam cutem faciei suæ cum ille loqueretur secum. Quamobrem videns Aäron & omnes filii Israël Moschen, quod ecce splendida erat facta cutis faciei ejus, timebant accedere ad eum.* Huc etiam pertinet, quod vulgo pictores ac statuarii Sanctorum, quos vocant, verticibus radium sive circulum appingant, hanc nimirum respicientes faciei coruscationem, quod ea ad divinam majestatem videatur quam proxime accedere. Sed hæc hætenus. Excusabis me apud fratrem Marcum, quod ad ejus jam literas, ut & cognati nostri Boschard, nihil nunc reponam exclusus tempore, & aliis alio trahentibus. Dab. Hardervici 20. Jul. 1631.

EPIST. CXL.

I D E M

Viro Clariss.

PETRO SCRIVERIO S. P.

*De stirpe Comitum Bloſii. Ubi t' Landeken van Blois. Ponti
Heuteri error. Vetus aries Campenſis a quo olim factus.*

Quem exortum apud Brabantos nuper aut Flandros innuis Christophorum Butkenium, qui Principum ac privatorum etiam acta atque origines repetit, easque doctis legendas ac censendas nunc edit, de eo quidem nisi ex te hoc tempore accepisse vel fando quicquam non memini. Interim quod de Johanne Chastillone Comite Bloſii, atque inde, ducta Mechtilda Gelra, de Gelriæ Duce adducit, haud præter rem adducit. Et occurrit creberrimus non ille modo, sed & cæteri, quos literis ejus sua addidisse sigilla notas, Reinoldus de Bredenrode, Dominus de Gennepe, Johannes dominus de Lienden, & reliqui in historia nostra, quam paro rerum Gelricarum, Et est iste Comes Bloſii, cujus nomen hodieque fert territorium illud, vulgo *bet landeken van Blois* dictum, intra Hollandiæ fines positum, habens metropolim, ni fallor, Schoonhovæ oppidum, vel Gaudam. Et quomodo id ei cesserit, quaque occasione, ex eadem historia satis est intelligere. Sed prolixius foret cuncta hoc loco repetere vel adducere. Interim inspicienda tibi Genealogia Principum Bloſii & Carnutum apud Pontum Heuterum, quæ subjecta est historiæ ejus Ducum Burgundiæ, Ubi videbis *Mechtildem* Gelricam, quæ Bloſio jam seni & effæto sociata fuit, post obitus clarissimorum Principum, quibus nupserat, Godefredi Linei & Cliviæ Comitissæ Johannis, perperam appellari *Isabellam*. Quum & mox Heuterus sui oblitus in Genealogia Comitum & Ducum Gelriæ eandem nominet *Margaretam*, quæ est hæc ipsa Mechtilda. Siqui hodie supersunt Bloſii apud Zelandos, vel etiam Terlongii, ii ex hac stirpe profecti, sed thoro illigetimo nati. Habuit enim Comes iste

iste Johannes Bloſius nothos duos Johannem & Guidonem, quorum primus *Terlongios* deinceps procreavit. Ex Mechtilda tamen Gelrica, ſive ejus, ſive ſua culpa liberorum nihil tulit, cum tamen id vel maxime expetiviſſet Mechtilda Gelriæ duciſſa, quo ita Gelriæ Ducatu excludi potuiſſent, qui erant Maria Gelra ejus ſorore nati, Juliaci duces Guilielmus & Reinaldus. Sed iſſe ejus tempore Ultrajecti Arnoldum Hornanum Præſulem, præter verba quæ adducis, ipſa res indicat. Et ejus Præſulis occaſione ma-
 ctabo te vel beabo potius egregia obſervatione, cujus me jam nuper participem fecerunt archiva urbis Campenſis. Ex quibus didici Arietem illum ſive ſtipitem ejus triſidum, quem ibi aliquando, me præſente, oculis tuis uſurpaſſe te memini, juſſu hujus Præſulis fuiſſe fabrefactum, atque adhibitum deturbandæ arcis prope Elburgum Puttenſtenio dictæ. Ejus enim herus Herbertus Puttenſtenius, rebus in Gelriæ poſt obitum Reinaldi & Eduardi ducum diſſluentibus, cum ſe jam totum deprædationibus dediſſet, nec quicquam penſi haberet, & urbes quoque vicinas Hardervicum, Elburgum, ac Campos flocci faceret, tandem arma in eum expedire Campenſes Præſul jam dictus imperavit, quibus & ſuas adjunxit copias. Campenſes præter cætera hoc machinamentum tunc adduxerunt, idque *een Nagel* populariter dictum archiva eadem indicant. Et eſt reperire apud Kilianum *Nagel-dwanck* i. e. *dwanck-nagel*. Plura ei addita, & hic modo ſtipitem haberi, ſive ex tribus ſtipitibus eſſe hunc arietem compositum demonſtraſſe in Originibus Francicis me alias & alibi ſcio. Comes Zutphanæ Henricus, & Henricus ſimiliter Gelriæ Comes, qui ad Ann. eundem 1145. quaſi diverſi referuntur, mihi quoque ſcrupulum injecerunt, de quibus proxime propius aut coram Deo volente referam. Interea ignoſces quod Friſium tuum Jenconem hucusque detinui. Eſt extra culpam omnem conſul noſter Brinckius. Ego hic tardior & tot ut ſcis diſtrictus vacare huic uni non potui. Nunc tamen ad manus & ad partes sæpe veniet. Res enim adgrediar jam proximas Ducis Caroli Egmundani, cujus ille temporibus claruit, quem & coram affatus eſt, multaque notanda de eo refert alibi non invenienda. Hanc libri tui uſuram bene collocatam apud me credas, nec ſuo loco, volente Deo, diſſimulabo. Vale mi optime Scriveri amicorum oculiſſime. Dab. raptim Harderv.
 20. Jul. 1631.

E P I S T. CXLI.

I D E M

Stephano Joh. Stephanio Dano

S. P.

Saxo Grammaticus Valerii Maximi imitator.

Misi ad te, ornatissime Stephani, una cum literulis meis ante trimestre exemplaria, ni fallor, bina tomi historiæ meæ Danicæ primi, eaque recte tibi esse reddita nullus ambigam. Nunc ejusdem tomi unum insuper ad te mittendum duxi, idque ut æqui bonique facias rogo. Accepisses id ipsum jam ante, si officium fecisset typographus, qui spisse admodum ac præparce ad me exemplaria transmiserat. Compellavit me istis diebus Ianssonius de excudendo Val. Maximo forma minuscula, petiitque ut recognoscerem, saltem ut textus haberi possit quam hucusque emendatior. Quod ego onus in me suscepi, quia scilicet plures ante annos Pighianam editionem cum duobus MSSis Anglicanis contuleram Cantabrigiæ, adscriptis oræ mei libri, quas esse meliores judicabam, lectionibus. Et memini, cum Leidæ esses monitum te per me vel literas meas præcipue Saxonem nostrum Grammaticum dictionem Valerii ejusque adamasse fere argutias, ac passim in historia etiam sua expressisse, & hoc cum uno alteroque adducto loco tibi cum ostendissem, mihi extemplo tu acervum propemodum talium accurate collectum refudisti. Eam schedam, qua illa tua continebantur, diu quæsitam reperire nequii, nimis, ut existimo, probe abditam asservatamque. Interim si ad me noviter descriptam hac occasione remiseris, faciam ut suo loco & opportune exhibeatur, aut saltem ut probius a me deinceps servetur. Reperi nomen Johannis Rhodii Dani V. CL. ut habet in epistolis suis Symbolicis clarissimus & summus hoc ævo nostro apud Italos antiquarius Laurentius Pignorius Patavinus. Vocaturque quidem hic Rhodius Exconsiliarius nationis Germanicæ Philosophorum & Medicorum. At ille ecquis sit per te quoque doceri ac fieri certior aveam. Nam cum doctos omnes colam, eosque

eosque haberi mihi perfamiliares ac notos cupiam, tum vel maxime conterraneos nostros, ac populares esse ac haberi eo in censu exoptem. Tu mi optime ac amicissime Stephani hoc agas valeasque quam feliciter. Dab. raptim Hardervici 1631.

I.

Valerius Maximus lib. IV. cap. III.

Deinceps ex iis vocemus, quorum animus aliquo in momento ponendi pecuniam nunquam vacavit.

Saxo noster lib. VI. pag. mibi 61. ubi de Starckateri frugalitate loquitur, iisdem ferè verbis utitur:

Utpote quæ aliquo in momento ponendi luxuriam nunquam vacavit.

II.

Valerius ibidem, Exemplo I. pag. editionis Pighianæ 174.

Qua continentia ac munificentia Indibilis obligatus, Celtiberorum animos Romanis applicando, meritis ejus debitam gratiam retulit.

Saxo verò lib. XVI. pag. edit. Parisiens. 199.

Quo beneficio obligatus Bogiszlavus Sclavorum animos Danis applicando debitam Absolonis meritis gratiam retulit.

III.

Valerius ibidem, exemplo V. pag. 175.

Idemque fortitudinis perfectissimum specimen.

Saxo lib. XV. sub initium:

Fridericus perfectissimum honestatis specimen.

IV.

Valerius ibidem, exemplo III.

Fœmina laudibus virilem familiæ claritatem supergressa.

Saxo in Præfatione, de Waldemaro II. Rege daniæ:

Antecessorum famam operum magnitudine supergressus.

V.

Valerius ibidem, exemplo iv.

Editis conspicuæ fortitudinis operibus &c.

Eadem Saxo in Præfatione.

Nec ignotum volo Danorum antiquiores conspicuæ fortitudinis operibus editis.

VI.

Valerius ibidem, Exemplo xiii. p. 179.

Nisi operum suorum ad se laudem, manubias ad patriam redundare maluisset.

Saxo lib. i de Skioldo Rege:

Affirmare solitus, pecuniam ad milites, gloriam ad ducem redundare debere.

VII.

Valerius ibidem, exemplo xiv.

Benevolentiam Populi Romani mercari, quia virtutem debilitare nequiverat, cupiens. &c.

Saxo lib. vi. pag. 61. de Regina animum Starckateri variis illecebris expugnare conante eadem verba ponit:

Benevolentiam ejus, quia virtutem hebetare (qua voce & alibi utitur Valerius) nequiverat, mercari cupiens: Et mox infra: Regina virtutem, quam debilitare nequiverat, stupens.

VIII.

Valerius Maximus lib. iiii. cap. i. p. 114.

Præcurrit igitur Lepidus ætatis stabilimentum fortiter facienti celeritate, duplicemque laudem è prælio retulit, cujus eum vix spectatorem anni esse patiebantur.

Gemella Saxo nosler de Skioldo Rege, mox libro i.

Præcurrebat igitur Skioldus virium complementum animi maturitate,

tate, conflictusque gessit, quorum vix spectator ob teneritudinem esse poterat.

IX.

Valerius lib. III. cap. II. p. 117.

Nos quia jam initia procursusque virtutis patefecimus.

Saxo autem loco dicto:

In quo annorum virtutisque procurfu.

X.

Valerius lib. I. cap. I. exemplo x.

Propior publicæ religioni, quam privatæ charitati.

Saxo libr. xv. pag. m. 188.

Publicæ religioni, quam privatæ amicitiae propiorem.

XI.

Valerius lib. VII. Cap. IV.

Præsidium ab astutia mutuantis.

Saxo lib. II. pag. 16.

Ardoris præsidium à clypeo mutuantis: & alibi passim.

XII.

Valerius ibidem, exemplo x.

Aciem Populi Romani compluribus astutiæ implicatam laqueis, ad tam miserabilem perduxit exitum.

Saxo Libro XVI. pag. 195. de dolo Cæsaris:

Hisdem perfidiæ laqueis filii simplicitatem circumvenire studentis, quibus olim patris credulitatem implicatam habuerit.

XIII. Va-

XIII.

Valerius lib. III. cap. III.

Si huic miraculo Darius inferuisset oculos.

Saxo lib. VI. pag. 61.

Quibus cum Starckaterus oculos inferuisset.

XIV.

Valerius lib. VII cap. II.

Ut homines ipsam potius virtutem, quam umbram ejus confectarentur.

Saxo lib. VI. pag. 61.

Adeo virtute vacuus, ut ne minimam quidem ejus umbram confectaretur.

XV.

Valerius lib. IX. cap. I.

Jamque transmarinorum stipendiorum abundantia oscitantem.

Saxo lib. VI. loco dicto.

Quod nimio saturitatis usu oscitans.

Plura cum Deo & die.

STEPH. JOH. STEPHANIUS.

EPIST.

EPIST. CLXII.

I D E M

Viro Clariss.

MARCO ZUERIO BOXHORNIO S.

Suetonius emendatus. De Analectis Pontani.

ORnatissime Cognate. Eram Amsterodami, cum tuæ ad ædes mei affinis deferrentur. Legi extemplo, nec tamen respondi extemplo, nec otium erat. Nunc temporis suffaratus nonnihil gratias tibi habeo pro Suetonio, qui etiam tibi se debitorem fateatur, ita nonnulla, quantum adhuc colligere potui, non infelicitè a te animadversa ac restituta comperior. Editiunculam meam, quæ apud Johannem Janssonium Amsterodami jam pridem prodiit, minori, quam ista est tua forma, tibi visam non puto. In ea id operam dederam, ut textus saltem prodiret emendatior, expunctis nimirum, quæ manifesti essent vitii, ac repositis, quæ viri item docti vel ex libris vel ingenio certis conjecturis observarent. Cujusmodi præter cætera est, quod pagina habetur editionis tuæ 475. lin. 2. *ad ipsam horam dolum interjecit*, nihil enim certius quam legendum *dolonem interjecit*. *Dolo* est pugio. Germani hodieque *een dolch* dicunt. Et usus est iterum eadem vocula alibi Suetonius, quod reperiās in editione mea jam indicata. Ubi & Indiculus subiectus est Vocum ac Locutionum Suetonianarum. Porro quam una nunc mittis historiæ Augustæ scriptorum digestio sive titulus haud displicet. Quod autem nostram quoque opem poscis, id quidem fieret, si præsens adestem, aut domi essem. Interea habes quæ in Macrobio, quæque in Analectis, & alibi nobis notata, sed certa tantum, & quæ eminent, excerpenda. Nam & hic conjecturæ subinde occurrunt, ut erat tum ætas & adolescentia nostra, fidei haud satis certæ, & ut ille loquitur sublestæ. Quod reliquum est, orat & ego ejus nomine, Hondius, ut Theatrum promisso tempore, id est, sub proximum ver dias in luminis oras exeat, operamque des, ut idem agat typographus, nec suo desit officio. Dab. Amsterodami vi. Octobr. 1631.

L1

EPIST.

E P I S T. CXLIII.

I D E M :

Viro Clariss. Gerhardo Johanni Vossio

S. P.

Emendatur Suetonius in Claud. cap. 28.

AMsterodamo nostro, quod unum ad laudum culmen deest se videbatur, ut non eo tantum Mercurio, qui, ut ille ait, emundis vendundisque mercimoniis præest, sed & eo quoque celebraretur deinceps, qui facundiæ & literarum veteribus Deus dicebatur, nunc impletum video, sive intelligo potius, idque ex iis, qui te Ornatissime Vossi florentissimo in auditorio initiali oratione verba facientem coram audiverunt. Optassẽ id quoque mihi licuisset, & ab ore tuo præsentem pependisse fas fuisset, sed intervalla & spatia locorum, quæ nos dispararant, ejus nunc copiam inviderunt. Interea cum urbis non tantum sed & tua sit ea dignitas, ut uno vel circo vel theatro concludi nequaquam debeatis, non ambigo, quin etiam eam Orationem tuam proxime typis descriptam habeamus, atque ita qui esse ἀνεοάτης tuus eotemporis puncto haud potuerim, lectorem non dedigneris. Cæterum allatæ ad me hesterno die Arnheмо fuere literæ Graphiarii summæ Curiæ, quæ est ibidem Ducatus Gelriæ ac Comitatus Zutphaniæ, Johannis Sluskenii. Is secundum amicam salutationem, qua te filiumque tuum prosequitur, hæc insuper verba habet, quæ ipse ex literis ejusdem ad me adscribam Sunt enim vernacula ista. *Ick verhope dat de jonge Vossius al voort sal gaen met de historie van wylen den Heer Reydano zal: waer aen U. E. believe sal by goede gelegentheyt te vermanen, wyl 't selve werck met groot verlangen van vele verwacht wert &c.* De eo igitur, si per te filiumve certior certiorque reddar, gratum accidet. Ne vero ad te Amicissime Vossi hoc anni initio sine strenua veniam, legitur apud Suetonium, & iterum sæpius, que eum locum ruminavi, ubi dicitur Claudii libertus Felix trium Reginarum maritus fuisse. At quænam illæ tres Reginæ? Earum

Earum sane, quod ego sciam, auctorum nullus, neque interpretum Suetonii ullus meminit, nec potuere, quum una tantum, quæ fuit Drusilla junior, Agrippæ soror, cujus in Actis quoque Apostolorum *cap. 24.* mentio injicitur, isti Felici nupta fuerit, idque ut rerum habent memoriæ, relicto non modo marito, qui in vivis erat, Rege Emessenorum, sed religione quoque relicta Judaica. Quid igitur est? Critico hic ferro via ad verum aperienda, legendumque apud Suetonium (*cap. 28 in Claud.*) *etiam pro trium.* Eruntque hoc pacto clara omnia, quod propius patebit, si præsertim facilem literarum ex *etiam in trium* nimirum e. t, in t. v. flexum inspiciamus, ut omittam addere totidem utrobique esse literulas. Verba igitur Suetonii hunc in modum constituenda. *Libertorum præcipue suspexit Possidem spadonem &c. Nec minus Felicem, quem cohortibus & alis provinciæque Judææ præposuit, etiam reginarum maritum, pro quod vulgo trium reginarum maritum, ut jam dictum. At inquires plurium nihilominus reginarum fit mentio. Sed notandum, quod multo me melius omnes tu doceas, mi Vossi, esse hic enallagen, sive quod potius puto synecdochen numeri, ut reginarum dicatur, cum una solum intelligatur regina, ut fuit Drusilla scilicet. Ita nec minus eleganter dicitur Principibus placuisse virtus &c. cum unum sæpenumero intelligendum Principem volumus. Et Martialis Sigerium & Parthenium solum intelligens numero tamen plurali est usus illo versu:*

Sigerioque modo Parthenioque sonas.

Sed jam te tuumque judicium, ut & Orationem, de qua injeci, sive Orationes vestras inaugurales (nam & D. Barlæum hic includo) expectando expectabo. Dab. 3. Januar. Ann. 1632. qui tibi tuisque felix faustusque decurrat.

E P I S T. CXLIV.

I D E M.

Viro Clariss. Dionysio Vossio

S. P.

*De eadem emendatione.*Cap. 28.
in Claud.Diony-
sius legit
tertium
Regina
maritum,
ut nimi-
rum in-
telligatur
Felix ter-
tius Dru-
sillæ ma-
ritus
fuisse.

ORnatissime Dionysi. Cum nihil haberent tuæ literæ, quas ad me superioribus diebus dedisti, quod rescriptionis celeritatem magnopere flagitaret, dilata in hoc tempus responsio. Nunc siquidem oportunior ejus occasio data per eum, quem simul mitto, minuscule forma Valerium hunc meum. Quem velim vice munerum tuorum velut ἀντίδωρον habeas, & orationis præsertim paternæ, quæ mihi non minus grata quam expectata advenit Johanni Sluskenio, Curia nostræ supremæ Graphiario, cui unum item Orationis ejusdem exemplar transmissi, ac simul de tuo in reddendo Reidano progressu certiolem feci. Quæ ille singula, quod scio, animo lubenti accipiet. Receditur nunc Arnheimi eadem hæc Reidani vernacula historia, & puto propediem habebimus. Suetonii loco de Claudii Imperatoris liberto Felice, quem *trium reginarum maritum* fuisse dicit, cum unam tantum Drusillam scilicet, reginam conjugem habuerit, quod injeceram tot eum jam dudum interpretibus ac commentatoribus sicco pede præteritum, nec vitii hucusque suspectum fuisse, cum levi nihilominus mutatione succurri ei possit reponendo *etiam* pro *trium*, ut vox nimirum *reginarum* ἡμπαρκῶς & per numeri synecdochen acciperetur, quod & tuam, mi Dionysi, hac occasione operam ac conjecturam commodaveris oppido placuit. Et licet ea primo intuitu, quia præsupponenda nonnulla altiusque repetenda habet, operosior mihi visa, mox tamen, Deo volente, per otium eandem, repetam & siquid occurrat, quod juvare tuum sensum possit, te non celabo. Interim ita habe, constare tibi apud me pro eo labore & laudem & gratias. Etenim mihi uti rare hodie, sic hercules chara eorum ingenia, qui quæ legunt etiam intelligere student, nec omnia, quod ille ait, lima signant alba. Hæc studio-

studiorum nostrorum cos & κατ'ἑαυτὸν sit, & eo qui destituitur, quid esse hic ei dulce possit, non video. Vellem plura, mi Voffi, sed avocat pensum meum, & aurem vellit avellitque ab hisce amœnioribus. Quæ ut primam secundamque, ita & hanc quoque ætatem meam ingravescentem oblectant, & suo subinde, ut ita dicam, moly deliniunt ac recreant quam suavissime. Tu, mi ornatissime, feliciter vale salutatus una cum parente tuo optimo clarissimoque quam diligentissime. Hardervici Gelrorum 5. Idus Febr. 1632.

Est apud nos vir egregius urbis hujus, præter cæteros, Consul amplissimus Ernestus Brinckius, qui pinacothecam jam plures ante annos instruere cœpit rerum rarissimarum. Inter alia etiam autographa colligit Regum, Principum, aliorumque illustrium & doctorum virorum. In his cum manum desideret avi vestri Clarissimi viri D. Francisci Junii, schedam aliquam ejus manu notatam aut exaratam a te aut parente tuo ut obtineat, impensius orat, seque data occasione beneficii ejus fore non immemorem pollicetur.

EPIST. CXLV.

I D E M

Viro Clariss. Gulielmo Willichio

S. P.

Veteris Germaniæ status.

PRO carmine, mi Willichi, quod a me petebas exornandæ, quam publice habuisti, orationi tuæ, qua ob oculos posuisti nobis hodiernæ statum Germaniæ quam afflictissimum, adferam vicissim tibi imaginem veteris. Nam sive hanc sive illam respiciamus, quæ esse invicta Germania potuerat, discordia corrui. Non jam illa vetustissima, & quæ Julio Cæsare Germaniam & Ariovistum oppugnante usu venerunt, referre institui, sed ab ævo Arminii Cheruscorum Principis auspiciam ducam. Is invictus & una cum Rege Bohemorum Maroboduo veluti obex Romanis objectus, quorum hic Danubio, ille

L1 3

Rheno,

Rheno, limitibus imperii prætendebatur, tamdiu utrique florentes patriamque egregie tutati sunt, quamdiu agere unum & esse illis unanimis concordibusque licuit. At mox ubi Cherusci sociique eorum, vetus Arminii miles, domi bellum sumerent, & ad eos e regno Marobodui Semnones & Langobardi Suevicæ gentes concederent, Inguiomarus vero Cheruscus cum manu clientum ad Maroboduum perfugeret, fracta cujque virtus. Et Maroboduus quidem opem tum Romanorum adversus Cheruscos implorans, quod pugnares in eosdem Arminiumque nullis ipse Romanos auxiliis jam ante juvisset, impetrare haud quicquam potuit. Itaque Arminius hoc avidius arma in eum movens defensam per se suosque libertatem, revocatas Romanorum legiones, spolia adhuc & tela Romanis erepta in manibus multorum ostentabat. Contra fugacem appellat Maroboduum, præliorum expertem, Hercyniæ latebris defensum, mox per dona & legationes petivisse Romanorum fœdus, proditorum patriæ, satellitem Cæsaris, haud minus quam Varum Quintilius Germania exturbandum apud suos jactabat. Nec vicissim adores suas tacens, aut probris in hostem abstinens Maroboduus, in uno Inguiomaro, qui ad eum, ut diximus, transfugerat, decus omne Cheruscorum situm, illius consiliis, quæ prospere accidissent, gesta testabatur, vecordem Arminium, & rerum nescium alienam gloriam in se trahere, quoniam tres legiones, & ducem fraudis ignarum perfidia decepisset, at se duodecim legionibus petito duce Tiberio, illibatam Germanorum gloriam servavisse. Inde magna utriusque mole armis concursus, ambiguoque eventu, fuscis utriusque dextris cornibus. Et sperabatur nova pugna, ni Maroboduus castra in colles subduxisset, ac se in Marcomannos recepisset. Quod signum perculsi ac victi habitum. Arminius igitur veluti pulso jam ac profugato Maroboduo, dum regnum affectat, popularium suorum gratiam adversam habuit. Petitusque eorundem armis cum varia aliquamdiu fortuna certasset, dolo propinquorum cecidit, liberator haud dubie, ut eum celebrat Tacitus Germaniæ, si moderari animo, ac pacem domi colere, non oppugnare libertatem in animum induxisset. Hinc paulatim minor a Germania Romanis metus fuit, cum & Adgandestrius Chatterum principem sibi exinde socium haberent, & fratrem consanguineosque Arminii, Italicis imbutos moribus Roma aleret,

ret, oppugnandæ, ubi daretur, Germaniæ. Nam & Italum exinde, cui paternum e Flavio, fratre Arminii, genus erat, Cæsar Claudius auctum pecunia, atque additis stipatoribus, Cheruscis volentibus Regem dedit, Cheruscis inquam, qui eum unum, amissis per interna bella nobilibus, regiæ stirpis, ex gente scilicet Arminii, forma decorum, & armis equisque in patrum moremque Romanorum exercitum instructumque, Romæ superesse atque educari non ignorabant. Et hæc Germanorum inter se bella dissidiaque magno semper usui Romanis urbiq; animadvertens etiam suo ævo Tacitus exclamare in libello suo, qui est de Germania, hæcque usurpare verba non desit. *Maneat quæso daretque gentibus, & inter has Germaniæ, si non amor nostri, at certe odium sui, quando urgentibus imperii fatis nihil jam præstare fortuna majus potest quam hostium discordiam.* Et ipse quoque ut voto, sed contrario, finiam, id versibus, ne & hos desideres, statum faciemque hodiernæ spectantibus Germaniæ, talibus nimirum, efferam:

*Hanc optat hostis hostium discordiam,
Nec crevit aliter Roma quondam orbis caput:
Et nunc nec aliter perdita est Germania,
Reddetur at mox, sit modo concordia;
Principibus hanc des o Deus Concordiæ.*

Dab. Harderv. xix. Maji. clb. lbc. xxxii.

E P I S T. CXLVI.

I D E M

Viro Clariss.

MARCO ZUERIO BOXHORNIO S.

Qui olim Petulantius apud Ammianum & in Notitia imperii.

MI cognate, Misi jam ante, quem promiseram, minusculla forma Valerium meum. Adjeceram epigramma scriptum occasione victoria nostræ Gelricæ, sive limitum apud nos, rara

rara temporum felicitate, adusque propemodum Eburones, idque præter expectationem omnium (quis enim ante semestre tale vel sperasset?) prolatorum. Sed cum expeditionis hujus nondum finis sit, pluraque etiamnum, siue majora dicam, agitentur, puto sustineri te in ea literis consignanda, ac præstolari tabulæ catastrophæ, quo addere singulis convenientem plausum possis. Nunc quod his additum Epicedium expressit obitus Cancellarii Ducatus hujus, summi viri, deque patria universa optime meriti Martini Goris I. C. Qui postrema eaque laboriosa & molesta stabiliendæ Reipublicæ ac Religionis ergo ad superiores Gelriæ urbes, quæ jam tum felici hac Principis expeditione cæteris tribus Gelriæ Ducatus tetrarchiis commodum accesserunt, legatione functus, domum redux recensque ab itinere placide in Domino obdormivit. Inter cætera Ruremundæ cum esset adjutus aliis aliquot supremæ Curiae consiliariis e re ipse cæterique judicarunt Archiva omnia Ruremundensia Arnhemum transferre. Quod & successit feliciter, habenturque ea in mundo ac juncta nunc omnia, seges ingens, siue thesaurum appellare libeat, adaugendæ non tantum historiæ nostræ, quæ est in manibus, Gelricæ, sed patriæ quoque vetusto juri ac jurisdictioni asserendæ in tempore servitura. De urbe ipsa Venloënsi ac Ruremundana, quæ suggerenda tibi petis, in præsens non occurrit, nisi quod obvium & aliis fere notatum. Illud interim silentio prætereundum haud existimo, prætexi utriusque hujus oppidi adversæ, quæ est ad Mosam, ripæ Brabantiæ populos, qui hodie a palude, quam accolunt, Pelandi siue *Pelanders* vocitantur, at illos esse, qui Notitiæ Imperii & Ammiano Marcellino toties totiesque celebrantur *Petulantes* nullus ambigam, Hodie aut heri qui eorum exsculpere origines debebant interpretes & commentatores ne gry quidem adferunt, quod rem aut gentem illustret, nisi quod Ortellius ad rem aliquatenus accedens ajat, *Petulantum meminit Ammianus cumque Celtis junxit*, quasi essent unius gentis. Quo nihil certius esseque eos ipsos jam dictos Brabantiæ *Pelandos* extra controversiam habeam. Quam vero vetustissimo illo ævo præclara gens bellicæ atque operum militarium vetus fuerit, ex eo etiam liqueat, quod Celtis, quod Batavis Menapiisque, fortissimis illis populis, qui per Thraciam atque Orientem longe lateque Romanam miliciam sequebantur, juncti, inque

Ortelius
in Lexi-
co suo
Geo-
graphico.

classes

classes suas, ut habet Imperii notitia, distributi Juniores Senioresque nominantur, additis clypeis atque insignibus, aliisque indiciis, quibus discerni ab aliis potuerunt. Adderem his ipsa Ammiani loca, propiusque conferrem singula, sed vetat hoc tempore otium, cum & valetudo, quæ aliquot jam diebus tenuior fuit. Ipse nisi grave est Ammianum inspicito præsertim *lib. 20. & lib. 31. p. 171. & seq. & p. 485.* editionis Lindenbrogianæ, quamvis Lindenbrogii ejusdem Index ad Ammianum Chorographicus, quem ille efformavit alias accurate, ne per somnium quidem *Petulantium* meminit, cum tamen adeo diserta atque exserta apud eum inque Notitia imperii, de qua dixi, eorum mentio. Quam simul ut consulas *Notitiam* operæ pretium fuerit. Interea mi cognate feliciter vale salveque. Hardervici VIII. Septemb. 1632.

EPIST. CXLVII.

Viro Clariss. Arnolfo Senguerdio

JOH. ISACIUS PONTANUS S.P.

Christus quæ mediator an adorandus.

ORnatissime Senguerdi. Cum literis tuis, quæ mihi peracceptione fuerunt, redditæ simul theses tuæ sunt disputatæ defensæque a te uno eodemque anni hujus semestri perplures. Unde sane diligentia tua studiumque elucet nemini non probandum laudandumque. Adjeceras iidem Assertionem Theologicam Dn. Amesii de *Adoratione Christi* una cum Auctario ejusdem Assertionis, indicans esse eam, de qua inter Professores vestros minus conveniat. Dn. Amesius quid velit videor mihi ex utraque Assertionem aliquatenus intelligere. Dn. vero Maccovii de eadem quænam sensus sit, sive ab Amesio dissensus, ex neutra, quod sufficiat, percipere potui, nisi in eo ab Amesio abeat fortasse Maccovius, quod Assertio v. videtur innuere, concludens scilicet filium Dei, qui est mediator, non autem quæ est mediator, esse adorandum. Mihi hic, ut in arena ista parum versato, si ferre sententiam daretur, neutrum magnopere abnuerim. Et licet diversum dicat, quod adducitur eadem assertionem, si quis dixerit,

M m

Regem

Regem esse honorandum, qui est peccator, sed non qua est peccator, id tamen an locum hic habeat, ambigi possit. Nam commode quis dixerit, nec in Christi majestatem peccatum credam, qui & adorandum eum asserat, qui est ipse ille Mediator inter Deum & homines, & simul quatenus Mediator is est. Quod tamen de honore, qui debetur Regi seu homini, qui & quatenus is peccator sit, dici eodem modo, præsertim separate haudquaquam possit. Sunt enim hic diversi termini diversæque personæ. Interea ut quod sentiam eloquar præstare putem, ut omittis aut vitatis, quantum possint, ejusmodi inductionum formulis, cum Scriptura loqui. Stat etenim semperque immutatum stabit, nec diffiteri illi ipsi aut orthodoxorum quispiam audeat illud ad Philippenses cap. 2. vers. 10. in nomine Jesu flectatur omne genu. In nomine Jesu, est ipse Jesus, Deus & homo. Quo utroque quid mirabilius, esse Deum, qui simul sit homo, & hominem, qui simul sit Deus. Hoc obiter ego occasione tuorum verborum, mi Senguerdi, nullo in alterutrum, Maccovium dico Amesiumque, affectu aut odio, quorum apud me causæ nullæ sunt, qui nec hunc nec illum ulla vel gratia vel injuria cognitum habeam. Quod porro expetere scribis Dn. Pastorem Notas, quæ in Lexicon ejus scriptæ sunt, ab episcopo Norvagico Bergenensi, eas hisce addidi cum literis meis, sed Laconicis, ut otium nunc meum est. Tu ei reddes, vivesque ac valebis feliciter. Dab. raptim Hardervici Gelrorum clb. Id. c. xxxii. ipsis Idib. Novembr.

EPIST. CXLVIII.

I D E M

V. CL. Jacobo Revio S.

De ponte qui Darentriam cum Velavia conjungit.

Læta dedit nobis dedit & Sol tristia nobis,
Dum bis sex annis per sua signa fluit.

Sunt etenim memorabilia & magna illa, Læta dico, nec urbes tantum, ut olim, sed Ducatus & Provinciæ totæ nobis accessere, suisque, a quibus avulsæ fuerant, districtibus jam additæ.

tæ. Sed & hæc vere & κατ' ἐξοχήν tristia. In quibus præter Comitum Ducumque insignium mortes eminent Regum duorum interitus, quorum ille Bohemiæ creatus Rex adeo exasperaverat Cæsarem, totamque domum Austriacam, ut initum consilium sit, non modo recuperandi ejus regni, sed invadendæ quoque cæteræ Germaniæ ac bello involvendæ: quod annos per plures maximo cum detrimento suo sensere, quotquot in ea sunt, orthodoxæ religionis Principes, & cujus necdum finem prospicimus. Hic vero ab ultimo Borea rebus propemodum conclamatis auxiliariis accedens prosperrimis adversus Cæsarem præliis eo jam fere cuncta deduxerat, ut LIBERATOR GERMANIÆ jure celebrari meruisset, si eum fata Deusque, qui supra mortales Regesque curat, superstitem esse voluisset. Sed vivit Regum idem Rex, qui, ut solet, quodque deinceps confidimus, non tam viribus humanis, quam suis, & a machina, quod dicitur, pro suis pugnabit. Hæc ut præmitterem præsens rerum facies fecit, mi Revi. Quem id rogatum nunc oratumque velim, ut quicquid archiva vestra habent, historiam ac res eas, quæ annum 1520. & sequentes spectant concernentia, dum civitas nimirum vestra cum Duce nostro Carolo contentionis funem, sive bellum potius ducit, inquiras omnes, mihiq; prima occasione submittas. In his pons occurrit, qui urbem vestram cum Velavia jungit, alio, ut existimo, quam modo, loco positus. Ei & turris videtur circa exitum cum lorica seu vallo terreo olim apposita. Hanc quatenus in solo erat Velaviæ, nec in fundo Daventriensium collocata, vi invasisse ac exussisse cum parte pontis Dux idem memoratur. Et mox ubi dissidere cum Duce Præsul Trajectensium Henricus Palatinus cœpisset, dirutum vicissim a civibus vestris Altena Gelrorum munimentum. Ex cujus postmodum ruderibus exstructum Libræ sive Curie vestræ ædificium. Quod indicare volunt imagines sculptas in parietum ejusdem ædificii imo, ollam cum inspectore, quod scilicet, ut vulgo refertur, ollæ inspector, ob formidolosam propinquitatem, id ædificii sit nuncupatum, quo & Altena vox ducit. Quo tamen id proprie loco fuerit, aliaque historiam eam illustrantia ex te vestrisque monumentis cognoscere propius aveam, non omissurus, siquid ad dignitatem vestratum & urbis antiquum decus pertinere comperiar.

Dabam Hardervici Gelrorum iv. Decembr. 1632. Salutabis
men nomine Clariss. Vedelium.

*Quas habet hæc sparsim, mi Revi, charta lituras
Emendaturus, si licuisset, oram.
Otia sunt aliis, aliisque negotia, nobis
Vix sua scalpendis auribus bora vacat.*

E P I S T. CXLIX.

I D E M

Viro Clariss. D. Georgio Pasori Professori Franequeræ
Frisiorum S. P.

De Notis in Lexicon Pasoris editis.

Scripsit ad me, Ornatissime Pasor, Arnoldus Senguerdus,
studiosus nostras, expetere te, uniceque optare, ut li-
ceat videre tibi Notas, quæ in Lexicon tuum N. T. a quo-
piam, ita habent ejus literæ, scriptæ penes me habentur. ~~Eas~~
ecce tibi mitto, præsertim quia earum apud Collegam meum,
amicum tuum, Doctorem Diestium, mentionem jam ante fe-
ceram, hoc nimirum agens, ut te hujus certiores redderet.
Quod & fecisse, tibi que de eo pro parte constare, jam pro-
pius intelligo. Videbis autem non esse e plebe eruditorum
aliquem, ut accepisse videtur Senguerdus, sed virum ut doctrina,
ita summa dignitate, cuique regni Norvagici universæ diœceseos,
quæ Bergensis dicitur, inspectio incumbit, Episcopum dicere,
vel, ut illi nunc vocant, Superintendentem liceat. Sed ad te
quia proprie hæc spectant, tibi jam dudum mittenda existima-
vi, in quibus zelum animadvertes singularem, an secundum scien-
tiam, ut ille loquitur, tui judicii facio. Editum vero, ut vi-
detur, hoc scriptum sine die & consule. Et tamen respicere
eum atque inspexisse editionem tui Lexici Ann. 1626. ut vi-
debis a me ad oram emendatum, ex citatis colligo. Quod
reliquum est, exspecto, ut dixi, judicium tuum. Velimque
ipse hic ad me, qualiscunque est libellus, per occasionem re-
deat,

deat, præsertim cum ab ipso auctore ad me amice transmissum acceperim. Tu, mi optime Pastor, valebis feliciter, salutatus a me Collegaque meo Doctore Diesthio quam diligentissime. Dab. Hardervici Gelrorum pridie Idus Novembr. 1632.

E P I S T. C L.

I D E M

Viro Clariss.

MARCO ZUERIO BOXHORNIO

Nabaliæ olim flumen an idem quod Isala. Tacitus emendatur.

Alia nonnulla.

Quod a te, mi Cognate, de Salmasio cæterisque petieram nuper atque exspectaveram aliunde & ab aliis ad me allatum est. Nunc illud reticere non possum tuo monitu quos mihi paravi Angeli Werdenhagen de Rebuspublicis Hanseaticis Commentariolos, eos istis diebus, ubi aliquid nactus otii essem, obiter etiam inspexisse me, ac deprehendisse, ut paucis absolvam, virum eum oppido diligentem ac gnavum fuisse in eruendis, quæ ad illud argumentum spectarent, & addo etiam, ubi sacra prophanis miscet, nec pium minus probumque videri. At quod passim, ubi Isalam nominat, *Nabaliam* faciat, erroem Cluverii errare voluit, volupeque hoc ei fuisse video, præsertim cum p. 922. 928. 931. & alibi perpetuo *Isalam* sive *Nabaliam* dicat, quasi idem esset Nabalia quod Isala, cum Nabalia nihili vox sit, nec ad Isalam quicquam faciat. Nam ut iudicavimus in Disceptationibus nostris adversus Cluverium, verba Taciti lib. 5. *hist.* in quibus est, *Scinditnr Nabaliæ fluminis pons*, non de Isala, ubi pons nullus fuisse tum legitur, sed de Navæ flumine ejusque ponte capienda, legendumque *Navæ fluminis pons*. Hoc flumen haud procul Bīngio Rhenum influit, pontemque habuit, uti docent uberius, quas dixi, Disceptationes meæ Chorographicæ. In quibus & locum eum Taciti propius expendimus, & alio insuper Taciti loco, in quo iterum Navæ fluenti & pontis ejus est mentio, aliisque

argumentis certo firmamus. Sed ignosci Verdenhagio hic potest insistenti, ut dixi Cluverii vestigiis, Tacitum & ejus sententia pro more obnubilantis & ad suum trahentis sensum, ut commenta, quæ sibi finxerat, aliis ac minus cautis pro Taciti sensibus obtruderet. Quæ autem p. 1302. apud eundem Verdenhagium legitur Alberti Boji, Hollandiæ Comitis epistolæ ad Amsterodamenses, sive diploma est, nova interpretatio, ea ut ille loquitur, pejor est nummis novis. Hanc tamen multis enodare parat Verdenhagius, multusque in eo est, seque passim involvit, & meras nobis, quod dicitur, chimæras pingit. Est vero diplomatis ejus novus intellectus petendus ex similibus diplomatibus Regum Daniæ Valdemari secundi, tertiiq[ue], quorum hoc positum est p. 142. 143. tomi primi historiæ nostræ Daniæ, Ubi reperies, quod in Alberti isto diplomate legitur *op bare witten*, ibi esse non *Witten* sed *Vicken* sive *Wycken*. Scribunt enim perpetuo Dani pro W. duplici V. simplex, sicuti Latini *vinum* non *winum*, ut ita districtus hic certe ac loci cuique assignata sint intelligenda, in quibus sua singulis nationibus privilegia seorsim ac prærogativæ erant indultæ. Sed de his, ni fallor, Scriverium nostrum propius exinde commouet. Quem recte valere quam feliciter ac salvere jubeo, iterum iterumque rogans, ut aurem ei vellas, ac refrices memoriam, de Hermannno tuo Goudano. Dab. Hardervici xvi. Cal. Januar. anni præsentis clc. lcc. xxxiii.

E P I S T. CLI.

J O H. I S A C I I P O N T A N I

A D

GEORGIUM PASOREM PROFESSOREM

Franequeræ Frisiorum.

De loco Marci cap. 5. vers. 38. Drusus unde. Jugere quid.

DRUSILLA a *Drusus* & *Drusus*, sicuti LIVILLA a *Livius* & *Livia*. Nec est, ut existimatur, vox origine Græca *Drusus* aut *Drusilla*. Unde nec a Græco *δρῦς*, id est ros, deducenda, nec

nec etiam vox est Romana, sed barbara. Docet hoc diserte Suetonius in *Tiber. cap. 3.* cujus verba hæc sunt: *Drusus hostium duce Drauso cominus trucidato sibi posterisque cognomen invenit.* Et constat ex eodem statim Suetonii loco, Drusum istum proprætorem in provincia Gallia egisse, adeo ut haud dubium sit, quin hic iste Dux Drausus, ab eo Druso trucidatus, aut Gallus, aut Ligur fuerit, aut denique ex boreali aliqua plaga ortus nominis istud, ob animi corporisque ferocem truculentiam, roburque impavidum, apud populares meruerit, utpote hostibus omnibus præcipue formidabilis. Et nos hodieque, ut & omnis Germania, nomini *Droes* & *Draus* cacodæmonem dicimus. Videnda prolixius, quæ notavimus p. 98. Appendicis in Itinerarium nostrum Gallie Narbonensis & alibi.

¶ *Marci cap. 5. vers. 38.* verba illa *αλαίωντας* & *ἀλαλάζοντας* reddunt vulgo flentes & ejulantes. Quæ idem notant. At cum *ἀλαλάζω* & *ἐλολόζω*, monente etiam Clariss. viro Pasore, ita differant, ut illud lætitiæ, hoc tristitiæ tribuatur, cur non potius *ἀλαλάζοντας* per verbum explicemus, quod lætitiæ aliquam notam habeat, præsertim cum Mathæus *cap. 9. vers. 23.* historiam eandem narrans referat *αὐλητῆς*, id est, tibicines interfuisse. Qui mos etiam Romanis fuit usitatus, ut patet vel ex illo Petronii: *Quod si idem frigus genua manusque tentaverit meas, licet ad tibicines mittas.* Nec tibicines tantum sed & *siticines* adfuisse docet A. Gellius *cap. 2. lib. 20.* qui apud sitos sive mortuos cænebant, ac vociferationem aliquam inconditam edebant. Hæ cænationes erant tono lugubri. Næniæ ac lessus dictæ. Unde & grave quiddam insonuisse auctores testes sunt. Statius: *cornu grave jungit adunco.* Unde & Matthæi loco jam indicato additur adfuisse *turbam tumultuantem*, ut fere existimem *ἀλαλάζοντας* apud Marcum debere reddi *jugentes*. Quod verbum apud Festum Pompejum legitur. Ait enim, *jugere millo dicuntur cum vocem emittunt.* Nos hodieque adhuc *juichen* dicimus. Sed de hoc mi Pasor eruditissime tu judicabis.

E P I S T. CLII.

Viro Clariss. Johanni Isacio Pontano

Historiographo Regio

G E R. J O. V O S S I U S

De denario Pythagorico Meursii.

Vir Clarissime, Jam diu est quod de multis tecum colloqui aveo. Prope semestre est, cum spem faceres Haga Lugdunum repetendi, & invisendi me. Exemplar *Oratoriarum* decreveram offerre præsentī. Sed occupationes credo impedierunt, quo minus secundo me accederes. Quod gratularis mihi de professione apud Amstelodamenses, pergratum est. Intelligo ex amicis te crebro huc excurrere. Tanto mihi jucundius erit hic vivere, quia sæpius una esse licebit, deque communibus literarum studiis confabulari tecum, quem multum quidem amo, sed nec minus æstimo. Sane non alterutro cuiquam libens cesserō. Quare simulac pedem in urbe hac posueris, vel primum nos vides, vel si res tuæ illud non sinant, saltem in primis. *Ælnothum*, quem petieras, mitto. Destinatum tibi *Oratoriarum* exemplar dono tandem, uti & *Denarium Pythagoricum* Meursii nostri, qui eum mihi dicavit. Habet hoc commune amicus noster cum viris Principibus & Rebuspub. quod pecuniam cudadat. Sane periculi nihil est, ne ei quisquam ob denarium cusum litem intendat. Quin potius ei gratias agit Resp. literaria. Plura vellem, nisi vereretur ei molestus esse, qui hæc perfert, & scribentem exspectat. Salutem Clariss. Collegis Bronchorstio & Zevecotio. cId. Id. c. xxxi. Id. Maji. Tuus G. J. Vossius.

EPIST. CLIII.

SIBRANDUS SICCAMA.

J. Ifacio Pontano S. S. P.

De Collectaneis Adagiorum Pontani.

Quam mihi misisti, literis, Pontane, salutem,
 His eadem literis redditur ecce salus.

Quam vellem præsens, præsenti, ferre? sed obstat

Quæ tot dispescit millibus, unda maris,

Et modo solemnes redeunt ordine curæ, &

Municipum lites, officiumque togæ.

Ergo quod præsens præsenti ferre negatur

Fida manus nostræ tessera portat, AVE.

Quid ais, mi Pontane? Etiamne nos inter curiales curas, & turbas forenses poetari credis? Ride mi Pontane, nam ingenue agnosco, quantum a felicitate otii vestri absumus, tantum nos rotunditate & acumine epigrammatis scribendi superari. Sed tumultuaria est utraque, ut tu scribis, & ego fateor, salutatio. Accuratus est illud, quo novum Consulatum Clariss. Brinckio gratulatus es publice: gratissimum fuit carmen, cujus exemplar misisti, gratissimus nuncius, & nescio sane, nisi me omnia fallunt, an non municipio vestro major, ex novo magistratu in Brinckium collato, honor accesserit, qui ipse per se, genere, doctrina, virtutibus clarus, lucem aliquam claritudinis suæ radiis ipsi adsperget, certè ornamento erit non vulgari, & ad majora adspirabit: quod ut ipsi & Reipb. vestræ bene cedat ex animo voveo. Sopingianas schedas per filium recepi, tumultuario & plane sine ordine & methodo scriptas, & quæ vix ab aliquo expoliri posse spes est, ut Sopingianum nomen tueri possint apud posteros, nisi à te tuique similibus, qui ad invdiam otio abundatis. Sed omittis istis, dic quæso doctissime Pontane, sine fuco, ecquid sperabimus, & quando de Collectaneis tuis parœmiarum, Adagiorum, & sententiarum proverbii vicem obtinentium, quæ ante biennium apud te vidi? Obse-

Nn

cro

cro te per omnia sacra communica nobis & posteritati tam grande beneficium, & si post Heinsum, Scriverium, aliosque majorum gentium Poëtas, plebejam nostram Musam non dedignaris, vel postremum inter gratulantium, & bene ominantium Epigrammata locum nobis relinque, animi & affectus testandi causa.

De filio meo Renato, quod tam prolixè & benigne judices lubentissimo mihi accidit, quod enim jucundius *ἀρεταῖα*, & magis volupe patri, quam de filio primogenito, & unice charo tam honestum audire testimonium, a viro harum rerum intelligentissimo, a te inquam, Clarissime Pontane, qui unus omnium de ingeniorum captu, & profectu juventutis bene judicare potes. Et sane, licet antea deliberassem filium meum ad castra vestra remittere, tamen stimulum addidit præclarum tuum de ipso judicium. Redit itaque Renatus meus ad vos, ut stipendia Palladiæ militiæ in castris iisdem, & sub iisdem ductoribus absolvat, ea spe & fiducia plenus ut modo privatis exercitiis solutus ad pristinam palæstram sit admittendus: si dignus sit, non displicebit, sin minus submitto ipsum τῶν βεβιωτων judicio, in quo libentissime acquiescam. Vale & salve, mi Pontane suavissime & Cl. V. Logium Gymnasiarcham a me peramanter saluta, filiumque & studia ejus Magnificentiæ diligenter commenda. Raptim Nonis Maji 1620. Dign. vestr. Observantiss. S. Siccama.

E P I S T. CLIV.

P. S C R I V E R I U S

Joh. Isacio suo S. P.

De Amphitheatro honoris Jesuitici & aliis nonnullis.

SERius, quam vellem, admonuit me dominus Brinckius de domuitione sua in patriam, alias literas copiosiores habuisses, nunc hæc pauca tantum. Epigrammata tua in *Mirabiliarium Brabantinum* vidi, etiam optimus virorum noster Baudius, qui præceptoris sui observantissimus non sine indignatiuncula legit: Cæterum, quod hortaris nos, ut idem faciamus, bellè tu istud quidem, ego vero induci nunquam potero, ut in virum clarissimum

rissimum quid sequius mediter, ne ex aliorum, minorum etiam hominum, detractioe famam aucupasse videar. Quæso has ei hallucinationes condonemus. Sanè aliis suis scriptis veniam meruisse, ut cum Platone dicam, *ἐκ οἶομαι, ἀλλ' ὅς οἱ δα.* Quod de Pythagorâ Empedocles, hoc ego de I. L.

*ἀνὴρ πρῶτος εἰδώς,
ὅς δὴ μηκίστων πρᾶσιδων ἐκλήσκειτο πολλόν :*

nec negari potest, ne quidem ab ipsâ Invidiâ. Quare me nequicquam excitas? Novi mihi ingenium pacis esse, & cum Hesiodo *μηδὲ κακῶν ἔταρον, μηδ' ἐοθλῶν νικητῆρα.* Quin age operas conferamus, ut auctorem Amphitheatri Jesuitici, illud convivorum & calumniarum stabulum, prout meritis est, mulctemus. Sed de his alias. Annalium Ecclesiasticorum Tomum, quem D. Thysius exigit una cum Ivonis Carnotensis epistolis mittam die Jovis proximo, tunc enim nautam vestrum profecturum mihi dixit dominus Brinckius, quem itineri accinctum non diutius moror, Vale. Lugd. Bat. in festo St. Jacobi Apostoli, Ann. c. l. o. c. viii. Kl. Augusti.

Lipsii Senecam fere ad umbilicum perductum intelligo. Clariss. noster Wouwerius editionem magnorum auctorum Ciceronis & Tertulliani nobis propediem adornabit. Redemit aliquot notas Jani Gulielmii in Ciceronem, & Tertullianum ipse Romæ diligentissime contulit. Ejus Apulejum proximis nundinis videbimus. Merulæ Cosmographia seu potius Italiæ, Hispaniæ, & Galliæ descriptio prodiit. Hæc raptim, Iterum Vale.

E P I S T. CLV.

P E T R U S S C R I V E R I U S

Joh. Isacio suo S. P.

De eodem.

Occupatissimus sum hoc tempore, & vix otium mihi scalpends, quod ajunt, auribus superest, tamen responsum tibi denegare non potui, & hoc daturum me extemplo promisi duobus istis ornatissimis juvenibus, qui tuas ad me detu-

N n 2

lerunt.

lertunt. Promisi, inquam, & fides est liberanda. In summa itaque festinatione, quod licet, accipe. Pro fideli obsequio non est quod gratias mihi agas, solvi, quod debui, & debeo, quod solvi. De *Glaphyra* recte mones, prænomen Juliæ ex Inscriptione illa Meudonensi probari potest. Thuani Poëmata nondum videre mihi contigit, etsi diligenter, ne dicam, anxie, quæsi verim, ut videam tamen omnem movebo lapidem. Liber de Imperii notitiâ est apud Elsevirium, sed nimis quam carus. Est quidem in Folio, sed tenuis, nec tam crassus, quam sunt dñi Cæsaris Anticatones. Et vix tanti, quanti ille æstimat: Imagines quidem sunt depictæ, sed ita ut puras velles. Præterea necdum est compactus, quem tamen, si vis, tribus florenis haberi potest. Sed si me audies, ultimam editionem Italicam, cum Commentariis Panciroli præferes, ea prostat apud Raphelengium. Quamprimum mihi animi tui mentem significaveris, mittam una Meursii de luxu Romanorum, quem solum nunc mittere, non est operæ pretium: Fortasse etiam voles tractatum Lipsii de miraculis Divæ Sichemienfis, qui recens prodiit Antverpiæ, ubi & Collegii Iesuitici Rector Carolus Scribanus proximis diebus *Amphitheatrum Honoris Iesuitici* adversus Calvinistas edidit. Hic aliquot docti è Soc. Ies. mirum in modum extolluntur; Scaliger, Doussa, Casaubonus, & cæteri magni nominis viri, vappæ & lixæ Apollinares, meri denique trunci, *Vervecum in patriâ, crassoque sub aëre nati*. Indignatur scilicet ille Nebulo, quod Vir disertus Arnoldus Curiae Parisiensis advocatus, in ultimâ suâ adversus Iesuitas oratione dixerit, quatuor esse Galliæ lumina, præ quibus tota Societas tenebræ & meræ nugæ. Hinc illæ lachrymæ, & novum prorsus, ne dicam inhumanum, dicendi genus. Sed indignetur, licet, Ego Iesuitas multos doctos esse scio, neminem tamen in eâ Societate expeditivisse jaculum ultra terminum, neque eum gradum attigisse, ad quem *Novatores & Calvinistæ*, (uti nominant, atque ipsis commentum placeat) pervenerunt, Vel unus merito & nomine suo Illustris Scaliger in medium producat, hic vir, hic non tantum, ut illi, laudem, sed & admirationem meruit, quam secta Lojolitica (terram licet mari commisceat) nondum meruit; Dominus Casaubonus, quod scire aves, indies hic, imo in horas expectatur. Creditur jam Diæpæ esse. Salveat ubicunque terrarum

rarum sit vir magnus, & tu amice talis iterum salve. Scripsi summa cum festinatione. Lugd. Bat. xi. Iunii Ann. 1605.

EPIST. CLVI.

Nobilibus eruditis, ac præclaris viris ædis Divæ
Mariæ virginis, quæ Ultrajecti, Canonicis,
collegis suis amicissimis

LAMBERTUS VANDER BURCH

Ejusdem ædis Decanus S.

*De admiranda ejusdem ædis origine, de ejusdem incremento, &
quam propinqua olim ruinæ.*

Admiratus sæpius sum, amicissimi Domini Collegæ, majores nostros templi hujus nostri admirandam & cognitu prorsus dignam originem literis nunquam mandasse, (quid eos moverit equidem ignoro) visum itaque mihi fuit seriorum operum nunc vacuo, in collegii nostri civitatisque hujus gratiam (ut Patronæ scilicet meæ clementissimæ gratiam aliquam cliens devotissimus in suprema hac & serio vergente, cui mors imminet, senectâ reponerem) sumere eam operam, & opellam hanc meam vobis inscribere. Accipite itaque munusculum, exiguum licet illud, a candido profectum animo, & æqui bonique consulite. Valete Collegæ mei amicissimi. Ultrajecti ex Musæo meo, annuntiationi Virginæ festo die, anno a nato Domino Servatore nostre M. DC. XVII. Decanatus mei XXXIX.

Henricus eo nomini quartus Imperator, qui senior dictus, Henrici tertii Imperatoris (cui Conradus Imperator pater) ex Agnete Pictaviensi, quæ Guilhelmum Pictavorum & Aquitanæ Ducem patrem habuit) uxore posteriore filius, annis quinquaginta Imperio præfuit. Princeps animo fuit præclaro & plurimis maximisque victoriis conspicuus, in Italia præsertim, qui sexaginta præliis ipsemet interfuisse (quod rarum in tanto Principe) & victoriam ut plurimum reportasse scribitur. De Mediolanensibus inter cæteros, cum quibus, quod minus ejus

*Nebulo
ergo Pa-
pa, qui
eum ex-
communi-
cavit, &
per quem
factum,
ut Leodii
post mor-
tem stete-
rit inbu-
matus ad-
huc totum
quinquen-
nium.*

imperio essent obsequentes, bellum gerere coactus fuit. Qua tandem capta urbe, cum miles ejus immani furore in obvia quæque grassaretur divæ Virginis Mariæ ædem inter cætera evertit, flammisque absumpsit. Cujus rei atrocissimæ indignitate commotus vehementer Imperator (quo inscio miles barbarus id patrarat, ut Princeps erat singulari pietate & cultus divini assertor acerrimus) ædem mox aliam in divæ virginis Mariæ honorem illi Mediolanensi haud ab similem exstruere constituit. Sollicito autem anxioque, ubinam potissimum locorum eam ædem ædificaret, Conrardus Episcopus Ultrajectensis xxii. bello, quod cum Theodorico Hollandiæ Comite ejus nominis quinto, infausto at exitu, gesserat defunctus, reverso ab Italica expeditione Imperatori, & grave famæ, grave conscientiae rato, quod augustissimam divæ virginis Mariæ ædem incendio ferox miles corrupisset, auctor fuit, ut civitatem Ultrajectensem eo exornaret ædificio, basilicamque ibi, quæ digna Dei matre, quæ tanto Imperatore, quæ offenso numini reconciliando esset, in mœnium confinio ad similitudinem ejus, quæ Madiolani ad muros urbis sita, eversa fuerat, exstrui juberet, sibi que tradita, quam in ejus templi exstructionem captivam seposuerat, pecunia, eam provinciam demandaret, monumentumque hoc imperii sui que nominis relinqueret. Magna Præsulis hujus Conrardi apud Imperatorem (cujus eum nonnulli nutricium, alii nobilem domesticum fuisse ajunt, ejusque auctoritate ad Episcopatum evectum) erat auctoritas. Facile itaque ei id persuasit. Allatæ tum temporis in ædem hanc Mediolano usque campanæ, quæ cladi illi superfuerant, quæque ex ære, cui argenti nonnihil (quod ejus artis gnari ex peregrino earum sono conjectabant) admixtum, fabricatæ fuerant. Cæterum Conrardus hic, natione Suevus, Episcopus Ultrajectensis (uti diximus) xxii. anno a nato Domino Servatore nostro m. xcix. decimo octavo Calendas Majas, dum sacris operatus in interiorem aulæ Episcopalis partem Deo supplicaturus se recipit, ab architecto quodam Frisico confoditur. Perpetrati immanis parricidii causam tradunt hanc. Curarat ea in urbe (uti diximus) ædem divæ virginis Mariæ exstruendam antistes antedictus. Opere pro magna parte confecto, cum reliqua esset columna, cujus quod solum esset palustre, fundamenta jaci haud poterant, tristis dolensque vehementer Præsul,

ful, fabris undique ex finitimis locis accitis, ecquod maximo proposito præmio malo illi remedium adferre possent, exquirat. Rem deploratam prorsus consentibus uno ore omnibus, quidam tandem ex Frisia, ejus gnarus artis, cui Plebero nomen accurrit: Promittit is, si tantæ industriæ condigna daretur merces, sternendo fundamento solum idoneum facturum se. Gaudet supra modum Præsul & quam posceret mercedem interrogat. Sed cum immane nimis immodicumque quod posceret esset, neque Præsuli maxima quæque promittenti homo natura ferox & arte sua confusus auscultare vellet, filium quem penes se habebat unicum Præsul aggreditur, illique multis inducto promissis, ut in omnem resciscendi remedii illius intentus occasionem sibi clam, quæ cognovisset, renuntiaret, persuadet. Accidit forte haud multis interpositis diebus, ut hominis uxor (rerum ad se haud pertinentium plus æquo, quod fœminis proprium, curiosa) nocte quadam (conscione pueri, quod carmina, quæ templi originem repræsentant, præ se ferunt, an quod dormire cum crederet incertum) ex marito quonam remedio, malo illi mederi se posse existimaret familiariter (inter conjuges semotis arbitris fieri uti solet) percunctaretur. Silentium stipulatus maritus, neque quicquam a puero (quem talium per ætatem rudem existimabat) sibi metuens uxori rem omnem detegit, aitque boum tergoribus aliquot voragini injectis solum statim densatum iri, tantique fundamenti futurum patiens. Audit & ad Præsulem postridie cum læto nuncio hoc accurrit. Remuneratus liberaliter puerum Pontifex dimittit, neque Frisoni molestus amplius ad intermissum (cœptum quippe anno, uti apparet, seculi illius octuagesimo primo, nonagesimo demum nono propter remoram hanc confectum fuit) reddit opus. Surrexit illud protinus, sublatoque quod perficiundæ basilicæ obstiterat impedimento hæctenus, intra paucissimos menses suprema illi imponitur manus, columnæque, ut rei, quæ miraculi instar erat, perpetua existeret memoria, Carmen, quod infra est, cum bovis effigie insculptum fuit :

*Accipe posteritas, quod per tua sæcula narres,
Taurinis cutibus fundo solidata columna est.*

Quod

Quod ipsum carmen etiamnum in ea æde videre est. Cæterum postquam, quos cum uxore secretos, uti opinabatur, miscuerat sermones, a filio suo Præsuli proditos homo ille barbarus intellexit, sua se spe frustratum videns, doloris impatiens, ferro utrumque interemit. Cujus immanis facinoris comprehensus paulo post, regioque jussu capite plexus, poenas dedit. In ea ipsa æde Præsul puero ad pedes collocato conditus fuit. In quo monumento, quod annis aliquot post in sacrationem templi illius partem (quam Chorum vulgo appellant, qui posterius exstructus) translatus fuit ad annum usque millesimum quingentesimum & octuagesimum (quo anno immani per Belgium furore in sacra profanaque quæque sævitum fuit) quievere. Exstructæ admiranda magnificentia (non pecunia solum Cæsaris sed sua privatim ad id usus) sacratæque a se ædi Decanum Canonicosque, qui divæ Virginis laudibus decantandis sese manciparent, Præsul præfecit, quod ex Carmine duabus anterioribus ædis illius columnis superne insculpto, quo templi ipsius origo accurate stiloque haud ineleganti prorsus, sed quantitatis syllabarum minus curioso, describitur, videre est. Hæc illa ipsa virgo Maria est, quæ ædem hæc suam, ex qua multi viri doctissimi insigni pietate prodierunt, & alias quam plurimas suo numini dicatas divinitus prorsus variis in locis servavit, imminentique certissimo periculo eripuit, quando homines nonnulli nefarii illi demoliendæ manus jam admovissent, quin eam tecti partem, quæ plumbea erat, jam denudarent, nullum requiei ne nocte quidem dantes locum, quod futurum metuebant, ut magistratus superiorumque auctoritate a nefario illo facinore cessare juberentur, quemadmodum mox mirabiliter (divina haud dubie cooperante gratia) cum bonorum omnium, quibus vetera antiquaque monumenta pergrata sunt, summo gaudio factum fuit. Carmen cujus supra meminimus, hisce in gratiam lectoris subjecimus:

*Tempora cum causis templi venerabilis hujus
 Quisquis nosse cupis metra te subscripta docebunt.
 Henrico quarto Romani sceptrum tenente
 Imperii, cum jam totam victricibus armis
 Subderet Italiam, soli præcludere sola
 Urbis Mediolanum portas est ausa rebelles.*

Quam

Quam tandem captam spoliis prius auctus opimis
 Evertit victor, nec templo flamma Mariæ
 Virginis abstinuit candenti marmore structio,
 Unde dolens mentemque pio succensus amore
 Instaurare novam venerandi nominis ædem
 Proposuit quocunque solo solisque sub axe.
 Tunc Trajectensis Præsul nutricius olim
 Principis & duris semper comes acer in armis
 Nomine Conrardus tulit hoc a Cæsare munus,
 Ut templum subline loco fundaret in isto,
 Turribus excelsis constructuraque perenni,
 Adjutus donis & multo Cæsaris auro,
 Quale vides fixis subnixum stare columnis,
 Fornice perpetuo fastigia summa tegente.
 Hoc sanum Præsul venerabilis ipse dicavit
 Primus & instituit præbendas Canonicosque
 Canturos laudes tibi virgo Maria perennes.
 Post ubi sacratæ ter sex ab origine templi
 Fluxissent anni fatalis venerat hora
 Pontificis sacri miseranda cæde perempti,
 Causa necis fuit hæc, nam dum fundamina mure
 Ipsius ecclesiæ latomi perquirere tentant,
 Invenere lutum fluidum fixo sine fundo.
 Hoc vitium tardabat opus, nemo sapientum
 Huic morbo valuit quantalibet arte mederi.
 Ars mendicat opem, miratur nescius artis
 Artificum cætus non artem posse juvare.
 Dum sic ergo rei spes esset nulla superstes,
 En rudis Friso solidare spondit abyssum.
 Pro quo dum pretium sibi posceret immoderatum,
 En cæptum cessavit opus denuo atque quievit.
 Huic dilectus erat adolescens filius, illum
 Accersit Præsul, promittit munera, patrem
 Filius auxilio genitricis inebriat: artem
 Elicit, elicitam Pastori clam patre pandit.
 Continuo surgebat opus jam tempore longo
 Postpositum, gaudent omnes super arte reperta.
 Ille sed irarum stimulis agitatus acerbis
 Deceptumque dolo tantus dolor urget, ut ipsum

*Jam descendente gradibus missa celebrata
Pontificem ferro trux Friso necaret acuto.
Ejus in Aprili mortem dant festa Tiburti
Anno milleno nonagesimo quoque nono.*

Cœptum ab eo tempore in sacra æde hac (cui adjunctis, quæ Canonicoꝝ in sacroꝝ operatione interdum vices supplerent, sacellanis ornandæ ampliandæque paulatim contulit posteritas) divino vacari cultui. Cui rei quotquot deinde in eam societatem recepti fuere Canonici gnaviter seduloque, quamdiu per hæc tempora licuit, incubuere. Fama est neque vana illa Conrado episcopo constitutum fuisse alteram occidentem versus nostræ huic contiguam exstruere ædem, quam divæ quoque virgini sacram virgines nobiles Canonicatus conspicuæ titulo regerent habitarentque. Ex inchoatis quæ etiamnum exstant fundamentis opereque interrupto videre id est. Quod ipsum an quod mors ea molientem oppresserit, an quod Cæsar Germaniam suam ædificio hoc vellet exornare, omissum fuerit, in incerto est. Hoc in confesso, Colonia Agrippinæ in Capitolio ea ipsa tempestate ædem hanc exstructam fuisse, manereque etiamnum nunc, ut ex majoribus meis intellexi, inter utriusque Collegii Canonicos Collegarum nomen.

Jure scilicet talionis. Postquam scilicet eodem modo, contra datam nimirum fidem, explosa Reformata in Flandria, in Braban-

Tandem autem everfis anno M. D. LXXX. uti ostendimus altaribus, ædibusque sacris passim profanatis (nequicquam unionis, quæ inter Belgii Provincias confederatas mense Januario seculi illius anno LXXIX. & quæ mense deinde Junio proxime infecuto inter ipsosmet Civitatis Ultrajectensis incolas super religionis negotio inita fuit concordia, disertis id verbis vetantibus) Catholica contra datam fidem explosa in universum fuit religio, nostræque huic ædi, quam & majestas conditoris, & antiquæ structuræ admirandæ, stupendæque fabrica augustior faciebant, cui manum admolari non Germanis solum, a veterum placitis abhorrentibus licet, quibus Canonicorum collegia facta rectaque servare cordi semper, sed Vandalis quoque ipsis Gothisque religio fuisset, nulla loci Numinisque reverentia manus infestas gens hæc ausa est inferre. Cæterum quantum de Mariana evertenda æde sparsi in vulgus rumores invalescerent indies, haud credere tamen Decanus cæterique Collegii illius Canonici in mortalium ullum tantum scelus cade-

re posse, ut templo augustissimo, cujus apud finitimas proculque diffitas urbes fama a multis retro annis percrebuerat, sublatō ea urbis deformaretur pars. Sed sua spe falsos se videre, postquam haud multo tempore post, omnia alia ex horum hominum colluvie deterrimum quemque in Basilicæ hujus fastigium evasisse tectoque quod plumbeum, & in quo antiquitatis vestigia haud pauca cernere erat, manum admoliri cœpisse adfertur. Tantæ insolens contumeliæ Decanus abrupto protinus, quod vix inchoarat, prandio Canoniorum opportunissimum quemque ad se evocari jubet, ostenditque rem moram non pati. Petunt illi multis verbis a Decano Antverpiam ad Gulielmum Nassavium Aurantiorum Principem ea de re illi conquesturus proficisci e vestigio uti vellet. Flagrantibus Collegarum precibus motus, quem propius etiam dolor stimulabat, nequicquam amicis propinquisque aggreditur, aversamque protinus ab ea Dordracum versus quæ patet (insidias quippe sibi structas intellexerat) portam quasi inambulaturus pedes egreditur, auriga cum curru primo ab urbe lapide adventum suum exspectare jussō. Eo postquam venit conscenso protinus curru, continuato die noctuque itinere, tertia exoriente luce Antverpiensem ingressus est urbem. Regiam Auriaci Principis adeunti protinus accidit, ut solum eum occupationumque vacuum in hortō, qui in media arce situs, inambulantem inveniret. Visum Auraius & jam pridem cognitum ad se venire jubet, benigneque exceptum, satisne salva omnia Ultrajecti, & quæ adventus ejus causa rogar. Respondet ille ad omnia convenienter, & postquam illatam sibi Collegioque suo ab hominibus aliquot seditiosis contra datam fidem contumeliam ostendisset petit supplex, ut auctoritatem suam interponere, & datis ad Prætorem magistratumque Ultrajectensem literis, neque enim moram rem pati, a demolienda æde suos cessare, & quæ ablata jam essent restitui jubere imperareque pro eo, quo in Collegia Ultrajectensia affectu semper fuerat, haud gravaretur. Audit admirabundus rem, cujus ne in suspensionem quidem unquam venisset Auraius, & offenso similior bono Decanum animo esse jubet, daturum protinus se quas postulabat literas, ex quibus nihil a pristino illo in Collegia hæc affectu remissum intelligeret; pranderet interim apud se. Literis ea ipsa die sub multam noctem acceptis, lætus supra modum Deoque

*tia, &
ceteris
Belgii
provin-
ciis, quæ
Hispano
parebant.*

pro tam felici hujus Legationis successu gratiis actis, postridie ipso diluculo Amanuensi liberaliter munerato domum Decanus repetit pari qua in egressu festinatione usus. Mirabatur vehementer, urbi cum appropinquaret, momento fere temporis (dies quippe totos septem haud abfuerat) tantum damni datum undatumque tam repente meliore plumbi parte ædis suæ culmen, cui etiamnum præclari illi operarii nullum requiei locum dantes insidebant. In urbem, ut venit, Nicolaum evestigio Zulemum virum nobilem civitatis Prætorem (cui etiam frater in eo collegio fuerat) & præcipuum quemque ex magistratu adiit, traditisque Prætori literis pro ea, quæ inter illos jam olim cœpta, multisque utrimque officiis continuata hæctenus fuerat amicitia, ut Magistratum convenire protinus, & lectis communicatisque literis operarios illos cœpto desistere, & testo decedere juberet, cæteraque quæ literis continerentur faceret. Lubens admodum Prætor vir cordatus, qui salutem Ultrajectensis Reipub. ædium sacrarum Canonicalium conservatione contineri potissimum, illamque, quam diu hæc, incolumem staturam haud erat nescius, Decano ea in re obsecutus est, visique protinus ad magistratus imperium facessere, qui nullum hæctenus demoliendi fecerant finem. Eo in statu menses aliquot ædes hæc mansit, donec Decanus Canonice cum frustra quod ablatum erat plumbum repetere se viderent, neque Auraici ea in re rescripto pareretur, ex continuis imbris (qui quod integrim remanserat vehementer deformarant collabefactarantque) ruinam minanti, tegendæ restaurandæque ædi, quod suis quanquam facerent sumptibus, & quidem maximis illis, sine magistratus tamen, ita erant tempora, consensu facere haud poterant, manum admoliri cœpere, imbricibus (quando plumbum deesset) ad eam rem usi.

EPIST. CLVII.

J O A N. D E W I T T E

Stephani Equitis Fil.

Canonicus ecclesiæ B. Mariæ Ultraject. L. van der
Burch Decano suo.

Ann. c I c. I c c. x i l.

De eadem nonnihil re.

TU si non fuisses Augustæ Marianæ nostræ Basilicæ Matri
Virgini sacræ ædis quid esset? Ruinæ Rudera. Dicebat
olim de se Cicero. *O fortunatam natam me Consule Romam.* Nos
jure similiter & tuo merito prædicamus: *O fortunatum natum
te Præsule templum.* Nisi enim tu in illa nocte temporum pru-
dentia tuæ face caliginosas & obscuras quorundam mentes se-
dasses, exequias jamdudum Augusto huic operi cantare licuif-
set. Et istud: *En campos, ubi Troja fuit.* Parisiis. Idib. No-
vembris.

EPIST. CLVIII.

Et nobilitate & literis Ornatissimo

D. J A N O D O U Z Æ

Gratulatorium Carmen.

CUm tua perlegi suavissima carmina Jane
Duza nihil potuit gratius esse mihi
Namque tuum perdulce μέλι, dulcissima μέλι,
In scriptis sparsa est gratia magna tuis;
Gratulor ergo tibi, quod secula nostra Poëta
Tam docto ornentur, tamque viro ingenuo.
Gratulor ipse mihi, quod multum lectio multa
Carminis obletetur meque animumque tui

O o 3

Ne

Ne tua καλὴ πηρ cesset depromere plura,
 Queis hominum mentes sæpe levare soles.
 Hæc ignota tibi, cum nec tu sis mihi notus,
 Scripsi, μη μόνον sit tibi quæso mei.

Petronia Laurenbergia scribebat Dn. Jano Duxæ in congratulationem pietatis suæ. Londini.

E P I S T. CLIX.

Missive van Stadt en Steden 's Lants van Utrecht aen
 sijn Vorstelycke Doorluchticheyd den Heere
 Prince van Orangien.

De vindinge in usum belli Præfectura Weerdenf.

Doorluchtige, Hoochgeboren Furst, Genadighe Heere,
 Also die Heeren Staten van Utrecht onlangsleden beschreven sijde, om te vynden op de quote van de extraordinaris consenten over desen lopenden jare 1620. gedragen, ende tot dien eynde doen ondersoecken hebbende die gelegentheyte van hare respectieve Comptoiren, ende 't gene dien aengaende vereyschte, bevonden werden d'selve niet in 't alderminste bestant te sijn, omme daer uyt te furneren so merckelycken somme van penninghen, also tot het tegenwoordige veltleger, die secourien voor de Conincl. Maj. van Bohemen, ende die Geuniceerde Vorsten, tot betalinge van de Fransche troupes, ende andersins van node sijn, ende dat men daeromme genootsaecht is een merckelycke somme gelts daer toe opinteresse te doen lichten, omme also die Generaliteyt so veel als immer mogelyck die goede hant te bieden, ende 't gemeene beste te helpen bevorderen. Waer toe mede concurreert, dat in gevalle wy naer expiratie van den treves in den oorloge sullem moeten continueren (daer toe geen cleyne apparenatie is) van tyt tot tyt noch meerder lasten sullen opcomen, ende dat midlertyt nu onlanck voort 't overlyden van den Heere Prior van Sinte Catharynen alhier was comen te vaceren de Commandeurye van Weerden, Soe waren die de Stadt ende Steden eendrachtelyck met makanderen versproocken, ende

ende geresolveert, dat men den interesse van de opgelichte penningen ten deele mede behoorden te vynden uyt den incomen van de voorsz. Commandeurye, ende datmen de selve daer mede by provisie behoort te affecteren, ende den incomen van de voorsz. Cammandeurye tot profyt van 't land ende soulagement van den ingesetenen van dese Provincie door den Rentmeester van Sinte Catharynen te doen manieren, Dan alsoo wy verstaen ende bericht worden dat eenige van de Ridderfchap de selve onse goede intentie ende resolutie met alle manieren soecken te contramineren, Arbeydende tot dien eynde dagelykx eenige stemmen van de Heeren van de twee andere Leden van de Staten tot sich te trecken om de voorsz. vace-rende Commandeurye voor eenige van haer vrienden te mogen bekomen, ende alsulck ons daer inne by de andere twee Leden so het mogelyk ware te doen overstemmen, 't welk indien het sijn voortganck hadde (des wy verhoppen neen, ende geresolveert sijn dien aengaende geen overstemminge toe te staen) wy sonder twyfel onder onse Gemeente nieuwe swarigheden ende inconvenienten te verwachten souden hebben, daer van wy de beginselen van misnoegen ende aenstaende swarigheden in den voorleden jare gevoecht ende in verscher memorie hebben, Ende alsoo wy dan niet en twyffelen, of uwe Furstel. Gen. sal by gelegentheyt in dese sake mede gesolliciteert werden, om des selfs favorabel voorschryvens aen de Heeren Staten te mogen becomen, so hebbe wy goetgevonden ende niet kunnen naerlaten uwe Furstel. Gen. by desen daer van te verwittigen, vertrouwende dat deselve uwe Furstel. Gen. naer hare wysheyd ende discretie onse goede meyninge ende intentie tot dienst van den lande ende soulagement van onse ingesetenen, oock tot voorcominge van quade inconvenienten, die door het inwilligen van nieuwe impositien gecauseert souden mogen worden, streckende, oock so goetvinden, ende sich daer mede conformeren sal, Versoeckende derhalven seer dienstelyck, dat uwe Furstel. Gen. syne goede geliefte sy niet alleen alle sollicitatien, die de selve om voorschryvens aen de Staten souden mogen voorgecomen sijn, ende nog souden mogen voorcomen, af te slaen, maer ook by gelegentheyt die Heeren Geëlligeerden ende die van de Ridderfchap te induceren, dat sy luyden insiende die tegenwoordige beswaerlycke

con-

conjuncture van tyden daer toe mede gelieven te verstaen, dat de goederen behorende aen de voorz Commandeurye ten meesten dienste ende profyt van 't gemeene beste vercoft, immers by provisie voor eenige jaren in pantschap uytgeslagen, ofte met eenige somme van penningen beswaert souden mogen worden, ende dat voorts uwe Furstel. Gen. onsen goeden yver in desen ten besten gelieve te interpreteren, dat wy uwe Furstel. Gen. in meerdere affairen tot dienste van den Lande ten hoochsten geoccupeert sijnde hier mede beswaerlyck sijn vallende &c.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Geëligeerden presenterende den eersten Staet vanden Lande van Utrecht. Veneris xxi. Novembr. 1634.

De Heeren Geëligeerden verclaren te vreden te sijn, dat men sal vercopen de Landen specterende aen de Commandeurye van Weerden, ende dat dese Resolutie voor conclusie sal strecken, so wanneer de Heeren der Stadt Utrecht haer mette Heeren der twee voorstemmende Leden sullen hebben geconformeert. 'T welck gedaen sijnde dat de Heeren ordinarij Gedeputeerden geauthoriseert sijn sullen de voorz verkoopinghe publycquelyck te doen, ten overstaen van de Heeren haer Ed. Mog. Gecommitteerden.

Extract uyt de Resolutien van de Heeren Edelen ende Ridderscappe 's Lants van Utrecht Jovis xii. Junii 1634.

Op 't verzoek van den Heere van Nederhorst &c. is goetgevonden ende geconsenteert van de andere Leden, dat men de Landen van de Commandeurye van Weerden verkopen sal metten gevolge van dien, ende de penningen tot behouwe van de Commandeurye te beleggen op een van de Staten Comptoirren. Geextraheert uyt de voorz Resolutien respectie ende accordeert. In kennisse van my Ant. van Hilten.

E P I S T. CLX.

NICOLAUS DE CASTRO

Episcopus Middelburgensis. Ann. 1583. 14. mensis
Martii, Middelburgi.

N. N.

*De Zelandis ad tribunal ecclesiasticum Ultrajectum non evocan-
dis, & super ea re controversia inter episcopum
Medioburgensem & Præpositum Trajectensem.*

Misit nobis Reverendus noster Archidiaconus & Præpositus Trajectensis literas manu propria scriptas injuriis & maledicentiæ plenas propter definitionem & sententiam illustrissimæ Dominae Ducissæ Gubernatricis aut potius secreti Concilii R. M. super usu & exercitio jurisdictionis latam & expressam ad servandum inter ipsum & Archidiaconum & me concordiam & eximendum subditos meos ab illa servitute & onere, quod hactenus tulerunt, nimirum quod amplius non debeant adire Trajectum & Officiale Domini Præpositi Trajectensis istic degentem, sed quod ipse Dominus Præpositus nobiscum residere teneatur, aut aliquo in loco Residentiæ nostræ habere substitutum, qui cum nostro Officiali administret partibus justitiam in causis appellationum, & quorum definitione absolvi possent occurrentes difficultates, prout hactenus consuetum est fieri ante erectionem novarum Sedium per Officiales Reverendissimi & Præpositi tunc Trajecti residentes. Æquius enim visum est, quod Archidiaconus, qui oculus dicitur episcopi, sequatur suum episcopum quam e diverso. Has concordia conditiones cum reliquis adjunctis dicit & scribit se nolle acceptare aut sequi tanquam iniquas, & a meo Vicario calumniose suggestas. In quo non solum lædit Commissarios Reg. Maj. viros sane prudentissimos & omni exceptione majores, nempe Dominum Præsidentem Viglium, Dominum Cancellarium Nigri, & Hopperum, qui patientissime eos audiverunt, & multis mensibus in audiendis rationibus hinc inde pro-

P p

positis

positis fuerunt impediti, sed etiam ipsam Illustriss. Gubernatricem, & Reg. Maj. cujus auctoritate omnia sunt confirmata. Dubius sum autem, quid me facere oporteat. Nam recedere a concordia facta non expedit, & causæ quæ per appellationem ad Officiales episcopi & Archidiaconum devolutæ sunt ipso comparere & alium nolente substituere manent suspensæ in gravamen partium justitiam requirentium. Metuo etiam quod meus Officialis solus non possit valide ipsas causas, quæ nobis & Archidiacono communes sunt, cognoscere. Existimo tamen quod hoc fieri posset, si Dominus Archidiaconus judicialiter & legitime requisitus renueret aliquem substituere, & quod ego in contumaciam ejus sic comparere aut substituere nolit possem aliquem surrogare in locum ejus. Sed quia hæc quaestio juris, non ausim illam viam ingredi sine consilio & deliberatione jurisperitorum. Consului super hoc dubio quendam Consulem Mechliniensem, qui suavit levandas esse literas executoriales. Interim dubitat & timet, quod per appellationem poterit executio literarum suspendi, & sic frustra fecero omnes expensas. Res perplexa est, & quæ majus præjudicium afferre potest subditis quam mihi. Peto itaque super istis vestram audire sententiam.

E P I S T. CLXI.

I D E M E I D E M.

Middelburgi 4. mens. Febr. Ann. 1564.

De eadem re.

MUltum molestiæ præstitit mihi Domine Graphiarie Dominus Archidiaconus & Præpositus Trajectensis, priusquam induci potuit, ut hic constituat aliquem Officialem, qui ipsius nomine exerceat cum meis ecclesiasticam jurisdictionem, & Pastores ac Vicarios instituat, & visitationi insistat ecclesiarum, sicuti ex officio facere tenetur. Obtinui autem duas aut tres Ordinationes, & tandem sententiam per modum provisionis prout vestra prudentia cognoscere potest ex Copia istis adjuncta, quæ sententia Domino Præposito est insinuanda.

Verum

Verum quia ipsa sententia literis clausis ad ipsum directis clausa est, & tempus illi præscribitur sex hebdomadarum, infra quod hic constituere tenetur in loco aliquem substitutum, qui loco Officialis, quem ipsi Trajectenses hoc nomine appellandum negarunt, sed Assessorem, omnia faciat, quæ pridem Officialis Trajectensis pro Zelandis facere consuevit, sic tamen ut Zelandi neque pro institutione, dispensatione, aut informatione, processuum visitatione, amplius necesse habeant se transferre Trajectum aut egredi nostram diocesim. Peto ut literas clausas istis conjunctas per Janitorem vestræ Curiae facias Domino Præposito præsentari faciendo actam præsentationis cum expressione temporis, quam actam nobis transmittendam ut reddat fratri, qui eandem curabit nobis transmitti, solvendo ipsi vinum & jura consueta. Aut si prudentia vestra putabit, quod ostiarius hoc nollet facere, ut requiratur Dominus Præfidens, ut hoc dignetur eidem mandare, si opus fuerit, commendando me eidem cum salutatione consueta.

E P I S T. CLXII.

P E T R. S C R I V E R I U S

Isacio suo S.

Vargi. Bigerrica vestis. Abolla. Veltrahus seu Veltris. Hesus Gallorum Deus. Anubis pro Mercurio.

VERbis eloqui vix possum, Isaci suavissime, quam me inciviler identidem appellarint, copiamque, quam vocant, flagitarint barbari typothetæ. Nec illi quidem omnino sine causa, atque ego demirabar & animi pendebam, subverens ne quid sequius tibi aut novæ nuptæ accidisset, calamumque jam in manu sumpseram, ut quid esset sciscitarer. Sed, ô factum bene! eo ipso tempore defertur ad me fasciculus chartaceus, quem ego continuo ad typographum, qui exultabundus, Tandem, tandem, inquit, jam vir est, vivitque quem mortuum credebam, aut male saltim acceptum Venereo bello. Rogo te, ne in posterum ejusmodi affanias audiam, sedulo cura, nec solum de fine sed de ipso operis vestibulo, de epistola nuncupatoria inquam, &

Malim
indigenæ.

Hanc pu-
to te bi-
barigam
vocare
ab hirsu-
tie & pi-
tis.

præfatione serio cogita. In me ne ulla mora sit, Sidonii Apollinarius locum quem desiderabas mitto. *Namque unam fœminam de affectibus suis, quam forte Vargorum (hoc enim nomine indigenas latrunculos nuncupant) superventus abstraxerat.* Hæc ille. Sed & Vargi meminit lex Salica tit. LVII. §. v. *Si quis corpus jam sepultum effoderit aut exspoliaverit Wargus sit.* Hæc ibi, additâ etiam hac glossâ: *hoc est, expulsus de eodem pago.* Eadem expositio Vargi in lege Ripuariorum tit. LXXXVII. §. II. Venantii Fortunati, quæ volebas, loca etiam adscripsi, iis scilicet quæ jam excudenda dedimus. Nomen meum non apposui. Tu, si videbitur, in præfatione aut alibi innuere potes me non indelectatum hoc studii genere, & quædam suggessisse. De *bigerrica veste* memini me quædam præter illum Sulpicii Severi locum notasse. Sed schedis quibusdam meis excussis nihil dum reperire potui. Nisi fallor hujus mentio in Glossis nomine Isidori publicatis, etiam in Venantii Fortunati libris, quos de vitâ & gestis B. Martini versibus propemodum paraphrasticis ex Sulpicii Severi prosâ edidit. Qui, si recte memini, sic loquitur:

Induitur sanctus hirsuta bigerriga palla,

Paulo ante eandem vestem *abollam* vocaverat. De qua voce Nonius, Martialis, & Prudentius contra Symmachum. Quod me hoc anni flore Hardervicum invitas, gratum est, sed quod malo quodam genio amœnatum ire non licet, id vero ingratisimum est. Noli me obsecro incassum denuo rogare. Ego hac æstate atque hyeme etiam proxima cogor nidum perpetuo premere, nec usquam evolare.

Sed heus tu, cur non ponis in Glossario *Veltrabum* seu *Vel-trem* canem Gallicum. Super eo abunde te cum nuper hic esses memini me monuisse. Oblivione an studio omissum hoc sit, nescio. *Hesum* Gallorum Deum apud Lucanum & Lactantium dicis cum Cambdeno *Anubim latrantem* vocari ab auctore *Queruli*. Sed vide num potius per *Anubim latrantem* Mercurius, quem sub Teutatis nomine Galli colebant, accipiendus sit. Sane quem Sulpicius Severus in vita B. Martini Mercurium vocat, eum in ejusdem vita *Anubim* indigitat Venantius Fortunatus. Nam hæc Sulpicii verba capitis xxviii. *Interdum in*

Jovis

Jovis personam, plerumque Mercurii, persæpe etiam se Veneris ac Minervæ transfiguratum vultibus offerebat; Dæmon scilicet. Ita versibus expressit lib. 11. Venantius:

*Nunc Jovis in faciem nunc se mentitus Anubim,
Sæpe habitu Veneris, sæpissime fronte Minervæ;
Diversis formis, ut terror cresceret, offert.*

Rectè. Nam doctissimus Virgilii Interpres ad illud *Æneidos* VIII.

Omnigenumque Deum monstra, & latrator Anubis,

sic scribit: *Latrator Anubis, quia capite canino pingitur, hunc volunt esse Mercurium, ideo quia nibilest cane sagacius. Locus Queruli, quem innuit Cambdenus, hic est: Ecuba quondam postquam vere facta est canis, Anubi nupta nostro latranti Deo. Queruli autem auctor putatur Gildas Sapiens Anglus. Hæc te mi Isaci volebam scire nescius ne esses. Vale, Lectissimæ tuæ uxori, ut & Dn. Thysio amicissimam salutem adscribo. Lugd. Bat. raptim xvi. Kal. Septemb. clō. Is. c. vi.*

EPIST. CLXIII.

JOH. ISACIUS PONTANUS

Viro Clariss.

Stephano Joh. Stephanio

S. P.

*Saxo Grammaticus Valerii Maximi imitator.**Ejusdem locus correctus.*

EGregie, mi Stephane, votis meis ac petitioni litasti postremis tuis certio rem me reddendo de auctore vitæ S. Guilielmi Parisiensis, deque Surio aliaque injiciendo mittendoque. Quibus ego quod hætenus non responderim, tribues partim

occupationibus, partim quod ipsemet excurrere Leidam, te-
que coram compellare statueram, ante tuum, de quo injicis,
in Angliam abitum. Sed incidit, quod me jam illud agentem
nonnihil retardavit. Videbo tamen, quid possim, ubi proxima
septimana, volente Numine, Amstelodamum venero. Interea
quod ad Collectanea tua historica de Admirandis aquarum,
scies mihi ad manum non esse, qui ea de re quidquam tradi-
derit, præter Ebersteinium de *Aquis Hungaricis*, & Johannem
Bauhinum, qui edidit de *Aquis medicatis*, in quo simul agitur
de fontibus celebribus Thermis Balneisque universæ Europæ
& præsertim Ducatus Wirtembergici. Placuerunt vero præter
cætera, quæ simul transmisisti, Paralipomena tua ad Notas
superiori anno in Saxonem Grammaticum a te editas. Quibus
ut juvem præclarum hoc tuum studium conatumque in restituendo
ac illustrando optimo eo scriptore velim te addere vel po-
tius attendere inter veteres historicos vix alium esse, qui illi
familiarior fuerit, quemque magis exprimere, & cujus argu-
tias ipsaque verba libentius æmulari studuerit, quam Valerii
Maximi. Hoc ut certo tibi constet, & veluti ex tripode
allatum habeas, ecce tria quatuorve hisce in gustum quasi
subjecta.

Vid. supr.
epist.
140.

Valer. Maximus in Prologo lib. 1. *Mea parvitas eo justius ad
favorem tuum decurrerit.* Saxo in Præfatione suæ historiæ: *Quo eve-
nit, ut parvitas mea, quamvis se prædictæ moli imparem animad-
verteret, supra vires niti, quam jubenti resistere præoptaret.* Valerius
lib. 3. cap. 6. *Vegeta & strenua ingenia quo plus recessus sumunt,
hoc vehementiores impetus edunt.* Saxo lib. 10. circa fere initium. *Stre-
nua negotia quo plus experimenti sumunt, hoc ad insignem operam eden-
dam majore ausu proficiunt.* Valerius lib. 4. L. *Petronius hujusce laudis
confortionem sibi merito vindicat: ubi confortio pro confortium positum.*
Quæ eadem confortionis vox Saxoni identidem est familiaris. Vale-
rius lib. 9. cap. 8. *Ita exiguo momento maximus rei casus fluctuatus est,
utrum captus an victor &c.* Ubi duo MSS. Anglicana, quæ inspexi,
non fluctuavit ut vulgo editur, sed fluctuatus est legunt, quomo-
do idem Valerius paulo ante lib. 8. cap. 1. eadem hæsitazione P.
Dolabellæ animus fluctuatus est. Saxo lib. XI. sub ipsum libri
principium. *Post hæc Daniæ status variis rerum casibus fluctuatus est.*
Qui postremus locus, ne omen sit præsentis status, quo nunc
quoque miserum in modum fluctuatur idem florentissimum olim
regnum,

regnum, Deum ter Opt. Max. rogamus, ut omen in melius vertat, ac regem regnumque firmet, prosperet, tum & veterem in statum omnia reponat, Et te, mi amicissime Stephani, quo iter instituisti, feliciter perducatur, reducatque. Si ante discessum tuum te non videro, quæso ubicunque eris nostri memor esto scribendo, suggerendo, & siquid tuo alias nomine possim libere indicando. Quod ad me, nostra vicissim in te officia haud sinam, ut loquitur ille, claudicare. Dabam Hardervici ipsis Cal. Febr. 1628.

EPIST. CLXIV.

F. R. S. A. N. D. I. U. S.

Ducatus Gelriæ quondam Consiliarius.
Jo. Ifacio Pontano S. P.

*Non eundem locum hodie esse, qui quondam fuit, ubi
insula Batavica Oceano terminatur.*

DOctissime atque Ornatissime Domine, Chorographicarum tuarum disceptationum paginas recte accepi, in quarum ingressu admodum placuit modestiæ commendatio, ac petulantis stili nimium inter literatos recepti castigatio. Non eundem locum hodie esse, qui quondam fuit, ubi insula Batavica Oceano terminatur, rectissime notas, idque etiam Carvici ac Schevelingii piscatores ex avorum suorum per manus tradita relatione asserunt, causamque opinionis probabilem addunt, quod adhuc suis temporibus Oceanus majores fecerit progressus, quibus in ipso adhuc Oceano ultra decimum a littore miliare vestigia antiqui aggeris longissime protensi sub aquis reperiuntur. Reliquas paginas, prout, excudentur, si submiseris, rem gratam feceris. Quid Dn. Grotio dudum de suo Apologetico scripserim, quidque ille responderit, ex adjunctis chartis cognosces, quas lectas velim commoda occasione remittas. Vale, Collegis ac Dn. Ellardo tuæque conjugii officiosam a me salutem. Dab. Arnhemii Kal. April. cld. lcc. xiv. Tuus Fr. Sandius.

EPIST.

ORnatissime ac Doctissime Domine, Grotii Apologeticon ab ipso mihi transmissum legi, ac dolui magnum illud ingenium tantopere seductum, ut quæstioni abs Theologis novitatum studiosis adversus præsentem ecclesiæ statum movere cœptæ suam publicam personam accommodandam crederet, & cum generaliter potuisset adversus contra sentientes agere, nominatim Sibrandum de ecclesia nostra optime meritum sibi eligeret, in quem tam fiscaliter suum stilum stringeret. Sed homines sumus. Comitæ Hollandica adhuc continuantur, & dicuntur nunc serio negotia ecclesiastica tractaturi, ac quoquo modo aliquid determinaturi, vel in hanc vel in illam partem. Videbimus brevi quid futurum sit. Pontificiorum in Germaniæ fœdus non videtur succedere, Episcopis ac Prælati ipsis parum inter se convenientibus, prout alius alio adversus Protestantes acerbior est. Trevirensis Elector, Maximilianus Archidux, Constantiensis episcopus, Sueviæ Prælati, atque alii in istam fœderis societatem venire recusant. Principes correspondentes, qui semissem contributionum facerent, in contributionum recusatione usque ad sublata gravamina perseverant. Miror Pastorem Harskampianum nummos necdum annuerasse, atque ea in parte tam immemorem esse beneficii abs me accepti. Quam primum ipsum videro, diligentius monebo, vel si longius quam solet emanferit, literas ad ipsum dabo, neque patiar me ab ipso eludi. Vale, Conjugi ac collegis officiosam a me salutem. Raptim Arnheimii XVII. Novemb. Ann. clb. Idc. XIII. Tuus Fr. Sandius.

EPIST. CLXVI.

IDEM EIDEM.

Insula Dei in Gelria cujusmodi olim tractus.

HOc demum vespere domum reversi sumus, postquam totum biduum in Velavia cum altis nivibus fuimus luctati rhedario subinde de ulteriore penetratione desperante. Mitto Stephani Paschasii Francicarum antiquitatum indagaciones, e quibus quæ tractantur libri primi cap. VI. & VII. tuum institutum nonnihil juvare, tuamque de Francorum origine sententiam a communi Gallorum opinione diversam confirmare poterunt. Mitto item nummos a Quæstore Vredio, & quæ promiseram de Insula Dei bina apographa, quibus lectis & ipse opinor mihi adstipulabere, hanc videlicet insulam non fuisse illum tractum, quem Velaviam appellamus, sed opidum aliquod Comitum Gelriæ ditioni subditum. Quod si dixerò Zutphaniam fuisse, illud opinionem meam juvabit, quod clientelæ, quas Herbernus de Arckel a Comite Gelriæ perpetuo possidendas jure insulæ Dei recognoscit, in subsequētibz investituris dicuntur concessæ *ten Zutphensen rechten*, sed non deest, cur hic me fatear adhuc *πέρχειν*, donec ex aliis rerum ac temporum circumstantiis me plenius instruxero. Vale, Collegis atque uxori a me salutem, Raptim Arnheimi x. Novembr. 1607. Tuus Fr. Sandius.

Qq

EPIST.

E P I S T. CLXVII.

GISBERTUS LAPP IUS

A W A V E R E N.

Viro Clariss.

Joh. Isacio Pontano S.

Henricus III. Imperator in Gelria natus. Alia nonnulla.

Clarissime Domine, Exsolvo debitum, quod volens lubens-
 que tibi addixi, mittoque utriusque epistolæ, quam pe-
 tebas copiam, oportune & e re nata historicis tuis meditatio-
 nibus inferendam. De cognatis meis Tacone & Buchone Mont-
 zimanis, si pluscula voles nosse, adi Suffridum Petri in vitis
 scriptorum Frisicorum, ubi Dn. Viglii propaginem describit.
 Corn. Croci epistola duas tantum distinctiones orthographicas
 exhibebat, quas studiose repræsentavi, cæteras ab illo omissas
 non addidi, nec supplevi. Vides animum meum conatui tuo
 faventem, & omnia studiose conquirentem, quæ meditationes
 scriptionesque tuas adjuvare possint Tuarum partium erit id
 curare, ne lateat posteros vixisse nos amicos, eorundemque
 studiorum consortes. Huic rei benigne conficiendæ apud te
 pignus idoneum existimavi deponere, & depromere e biblio-
 theca mea duas epistolas autographas magni Præsidis Viglii
 Zuichemi, quarum alteram tibi, alteram Spectabili viro Erne-
 sto Brinckio Consuli cum cæteris Regum, Principum, Proce-
 rum quoque in re literaria autographis ab eo adservatis conjun-
 gendam, a me oblatam volo cum obsequii oblatione. Amo ego
 istam curam conquirendarum epistolarum Clariss. virorum, quam
 ante annos xvi. Merula mihi instillavit editione epistolarum E-
 rasmi anno 1607. vulgata; in qua cura mecum contesserare D.
 Brinckium suave fuit audire, & bonum factum ratus sum meo
 symbolo augere. Ego porro dum observationes meas scrutor,
 & ea conquiro, quæ ad te perscribam, incurrit in manum epi-
 staphium Beati Bernalphi episcopi Ultrajectini (quod per otium
 tibi

tibi apud me describere non licuit) mihi vero licet & libet.
Itaque accipe & Imperatorem in Gelria natum a tuo calamo
orbi innotescat, & me inter amicos tui observantes deinceps
Clariss. Dominatio tua censeat. Ultrajecti postridie Cal. Maji
cId. Idc. xxxvii. Gisbertus Lappius a Waveren Ictus Ul-
trajectinus.

In ecclesia collegiata sancti Petri Ultrajecti.

*Hic sunt confassa Bernoldi Præsulis ossa,
Laudet eum glossa, dedit hic quia munera grossa.
Præfuit hæc sorte; sunt Sede vacante subortæ
Lites distortæ pro Præsule, flente cohorte.
Venit Rex CONRAT, ut pacem mox ibi ponat,
Datque cohors tota Regi de Præsule vota,
Retro dimissa paritura conjuge Gista
Oosterbeeck villa prope Bernoldum parit illa,
Tunc ibi Curatum, cui Rex dat Pontificatum
Ob nova portata, quod erat proles sibi nata.
Vicenus Bernold Pastor successit Adelbold,
Annis septenis bene rexit bis quoque denis,
Holland militiam junxit ad ecclesiam.
Sanctis Baptista, Petro, Paulo, Lebuino,
Quatuor ecclesias condidit egregias.
I. quatur attendas decimo quartoque Calendas.
Augusti semel M. semel L. dum scandit ad arcem
Non mala mors subita quam præcessit bona vita.*

Oosterbeeck villa, Pagus inter Arnhemum & Wageningam, Rex
Conrat. Conradus Augustus Divi Henrici successor. Bernoldum.
Alii Bernulphum vocant. Heda & Beka.

E P I S T. CLXVIII.

GER. J. O. VOSSIIUS

Viro Clariss.

Joh. Isacio Pontano S. P.

De tristi casu Corneliæ Vossii filia. De Papiæ glossario.

IAm credo intellexeris, præstantissime Pontane, de excessu Corneliæ filiaæ meæ natu majoris. Ea cum fratre Matthæo, sorore majore, cognato item Junii nepote, sed & illustrissimi Poloniæ Legati filio, & Ephoro ejus, Leidam per glaciem ferebatur rheda, ut nostrates ea tempestate solent. Et erat meis ea in urbe negotii quiddam. Sed rhedarius, nisi traharium malis dicere, minime obsequens assiduus eorum quos veheret, monitis, dum prævertere alios conatur, non impudens minus quam imprudens universos in glaciei fracturam, ubi piscabatur antea, sed tamen leviter glacie erat obducta, coniecit. Unica illa Cornelia confestim obriguit. Cæteri, sed non sine magno periculo, virtute Matthæi evaserunt: cui in hoc tristi infortunio, favore divino, robur erat triplex, & pectus adamantinum. Ita ut tertio etiam ad alios liberandos se in aquas ipse præcipitem dederit, Ferreus sim, vel liquid ferto durius, nisi hic casus me admodum maceret & coquat. Tamen me non mediocriter solor divina providentia, sine qua nec capillus nobis excidat, ut Sospitator prædicat. Hic interim mœror me paulo fecit tardiorum ad rescribendum. Præterea quod, cum tuæ hic literæ ferrentur Lugduni essem, quo me receperam exequiarum ergo. Nam avito Junii sepulchro est illata. Simul illud ut differrem fecit, quod Papiam ipse non haberem. Nam quod ad opus Grammaticum nostrum, ubi subinde memini, amici sum usus Codice, qui dicit sibi usum ejus esse necessarium in Isidori glossis, quas cum Commentario edere decrevit. Dolet quod non possim Stephanio gratificari, cujus ego & virtutem amavi semper, & æstimavi doctrinam. Aveo scire ut valeas. Nam literæ tuæ ad me injecerunt sollicitudinem

Vid. supr.
epist. 150.

non

non levem. Sed spero jam plane convalueris. Id Deus faxit non tui modo & tuorum causa, sed vel maxime propter Remp. literariam, quæ & Geldricam tuam historiam, & alia, a te avide expectat. Omnes mei te salutant, feliciusque hunc annum decurrere tuæ familiæ cupiunt, quam meæ cœpit. Amstelodami cl. loc. xxxviii. xvii. Febr. Tuus Ger. Jo. Vossius.

E P I S T. CLXIX.

GODEFRIDUS SOPINGIUS

Joh. Ifacio Pontano S. P.

De herba Brittannica & unde hæc ita dicta.

ANnus fere est, cum te per nostrum Musicum salutarem, & tu vicissim non modo salutem sed & literas & cum iis exemplar itinerarii tui remisisti. Negligentior ego quidem & tardior fui in rescribendo, sed agnoscenti culpam, mi Domine, facile ignoscas. Nunc autem data optatissima quadam occasione tandem prorumpo ad scriptionem. Sed quædam mihi præfari liceat, priusquam causam & occasionem istam aperiam. Habeo & ago tibi grates maximas pro tuo itinerario. Vis censeam, ut inquis, nitore seposito. Aio, & libere pronuntio mihi & materiam & stilum placere. Sed in glossario quædam mihi videntur paulò violentius detorta: sed pluriam certæ & indubitatæ originationis. In Hesychio nostro quædam Celtica vocabula olim offendi, quæ data occasione colligam, & tibi mitam. De Britannica mihi suggestit amicus noster vir doctus D. Doctor Sibrandus Siccama, qui nostræ Reip. à secretis, sibi videri inde istam herbam dictam, quod referat textum: Olim enim fuisse a Frisiis vocitatam *Breepanne*, unde Romani, qui istam Frisicam vocem non poterant assequi, more suo effinxerunt, & torserunt Britannicam. Herba enim illa habet ampla folia ad instar sartaginis, quæ in amplum & longum rotundatur. Hæc obiter, & libere tuo limato & subacto judicio submittimus memores veteris amicitiae & candoris. Sed ad rem. Noster Rector D. Henricus Papma Medicinæ Doctor certas

ob causas jam sponte Reſtoratu hujus ſcholæ ceſſit. Facta autem ſuit a nobis apud Magiſtratum noſtrum mentio tui nominis, & mox viſum omnibus te in ipſius locum ſubrogari poſſe: adeoque te unum non ſolum ſcholæ noſtræ, ſed & totius urbis ornamentum fore, ſi iſtud munus capeſſeres. Deſtinarunt quidem in ſalarium quadringentos Carolinos, & quinquaginta, ſed ſi te poſſent frui cumulum juſtum adderent. Schola hæc noſtra plane languet, & per te reſtitui, & perſanari poſſe confiſimus. Materia igitur tibi inde larga, & aucupium laudis honorisque ſurget, & ad digniora in hac Friſia viam muniet. Immiſcebis ſic etiam, quod unicum in votis eſt, te veteribus amicis, quos hic non paucos habes. Certe mihi nihil gratius contingere poterit, quam ſic ſtudia tecum noſtra recollere, & quotidie coram *συζητεῖν*. Expende igitur rem hanc apud tuum animum, & qualem in nos, & hanc functionem geras, fac nos per hunc internuntium certiores. Alias de meis ſtudiis, & lucubrationculis, cum plus otii fuerit, ſcribam. Si quid tum in tuis theſauris ſit, quæſo communica. Hoc unicum ſaltem peto, ut utrimque literas mutuitemus, & hoc agamus, ut amicitia noſtra, quæ diutino hoc ſilentio & veterno tantum non extincta erat, ita reviviſcat hoc verno tempore, & æternum vivat. Vale mi Domine & optime amice. Boſſverdiæ xviii. April. clō. Iſ. c. viii. T. Godefridus Sopingius, Miniſter verbi Divini in eccleſia Boſſverd.

EPIST. CLXX.

JOANNES SMITH S. D.

Viro Clariſſ.

D. D. J. Ifacio Pontano

*Romæ conditæ annus. De libris aliquid Cappelli.**Ejus Lampas hiſtorica.*

TAcite apud te Cl. V. miraris ſat ſcio, tibi hiſtoriæ ex promiſſo commodatæ a me nondum factam eſſe copiam; & pudet me moræ, quæ invitum tenuit: Sed hanc debeo huic ceſſui

cessui in quo hyemo. Dum enim Parentum desiderio satisfactus apud illos ignota in urbe non tam ago quam lateo (cum privatorum studiorum gratia tum publicorum motuum injuria, ne forte proprii temporis prodigus, vel magis etiam, quod peregrino maxime invidiosum in aliena Rep. curiosus merito videar) factum est, ut vel desideranti & quærenti etiam occasio libri mittendi non patuerit; & vix scio an vel jam satis tuta pateat. Optassem amici alicujus ad vos commeantis opera librum curari, sed cum eam frustra hætenus exspecto, mercenaria rhedarii opera utar ne diutius te teneam. Interea temporis amice inter se velitati sunt de quibusdam hujus historiæ scrupis Dn. Nic. Mullerius & D. Cappellus. Sed jam nunc convenit ipsis, præterquam in sententia de Romæ conditu, quem D. Mullerius refert ad annum P. Julianæ 3961. mundi 3247. & diem Maji Juliani 9. Hanc nondum ita persuasit D. Cappello, ut is suam omnino defereret. Videor tamen & hic quoque mihi videre eos *ἀμοιβήφους*. Ita inter bonos agitur, amici si quid humanitus videntur passi monentur, & moniti meliora libentes sequuntur. Et tu Vir Clarissime qui in hoc studiorum genere ut & in reliquis celebre tibi apud doctos nomen parasti, postquam historiam D. Capelli inspicere animus est, si de iis quæ animadversioe aliqua digna notaveris, auctorem (quod vel ejus nomine te rogo) monere dignatus fueris, experieris virum absque omni fuce veritatis studiosum, & quod mireris de nulla re æque atque de virorum doctorum censurâ sibi gaudentem. Historiam hanc cum ejusmodi aliquo epigrammate si placet à te exspectabo, & inde D. Cappellum alterum mihi parentem, proprio calamo ita ut dixi pictum tibi sistam, ut si coram videres vix vidisses puto alium, qui te vel oris vel morum similitudine propius referret. Amici præcipue Angli & Galli certatim ab eo urgent, non tam promissam sub historiæ finem racemationem, quam vindemiam, quam Casaubonus *ἡ μαχαλὴ* in ipso initio reliquit. Editi sunt ante aliquot annos in Germania ab Hulsio libri ejus de ponderibus & mensuris, quos Alcasar Jesuita Hispanus aliquot locis perstringit, hos multum mutatos nuper auxit, & partem fecit novi operis, cui titulum dedit, Lampadis Historicæ. In quo agit de Computo Ecclesiastico civili, astronomico de mensibus & anno, ponderibus & nummis, mensuris rectis, planis, solidis Romanorum, Græcorum, Hebræo-

Hebræorum, Ægyptiorum, Persarum &c. His adjungit Miscellanea ἀρχαιολογικά & Talmudica. Item Fastos Consulum R. Imperatorum & aliorum Principum. Sed quia typographica opera Sedani lentæ sunt, typographo in typorum fusione longo jam tempore occupato & alibi absente auctore pleraque mendo se eduntur; Hactenus amicorum desideria in operis hujus publicatione & nova historiæ suæ editione moratur. De his ante paucos dies ita ad me scribit: *Lampadi nostræ quoties occasio datur oleum adfundo, quantumvis sub modio latenti, forsan & æternum latituræ. Nam Janonus noster otatur plane, nec sunt ejus momenti nugæ nostræ, difficiles potius quam canoræ, ut remotos a nobis procos alliciant. Nunc nihil magis est ad manum, & prælo, si tanti interesset, propius quam historiæ nostræ centuria prima (quam Evangelicam lubens inscripserim, sequentem Apostolicam) in Christi resurrectione desinens, necdum polemicis cum Baronio rixis se immiscens. Sequentis Centuriæ labor in dies crescit inprimis ex quo incidit in manus meas moles librorum in Casaubonum scriptorum, cujus manibus utinam Heinsius vel quis alius ejus notæ scriptor parentaret &c.* Vides qua in re hoc tempore D. Cappellus occupetur, videbis dum historiam legis, quid in hoc argumento antehac præstitit, Ego hic Neomagi hyberna Deo volente exigam, & cum nova hirundine exspecto diem, quo sim migraturus. Interea accipiam, ut spero, si quid erit, quo auctori gratificari tibi libitum erit. Vale V. Clarissime & me ama. Nonis Januarii Anno 1618. V. Clarissimo D. D. Antonio Thyfio salutem P. tuâ venia adscribo. Vide V. Cl. quam mihi curandarum litterarum occasiones defuere vel ego occasionibus. Ab eo tempore quo hæc scripta D. Cappellus librum novum pro Casaubono contra Papæ dominatum ejusque propugnatores Jul. Cæsarem Bulengerum, Rosveidum, & Eudæmono-Johannem scripsit, in quo describendo Sedanensem typographum occupari puto. Vale iterum Dab. 6. Non. Martias.

EPIST. CLXXI.

Prudenti ac præclaro viro Magistro Johanni Deel insignium
ecclesiarum S. Salvatoris & B. Mariæ Trajectensis Cano-
nico Domino & Confratri plurimum observando.

ADRIANUS S. R. E. CARDINALIS.

*Adrianus Papa VI. quando factus Cardinalis, &
Alia nonnulla.*

A Mantissime magister Johannes. In literis datis 23. Junii prænuntiasti Dominum Officiale Suggerode in nundinis Daventriensibus circa festum Lebuini comparaturum exactiores trabes. Velit Deus ut secure cum aliis lignis ad Trajectum adducantur. *De wagenschot* habebit curam Magister Florentius, cui desuper scripsi. Dicetis Domino meo Abbati, etsi forte didicerit, me relatum in Senatum Cardinalium prima hujus mensis Julii, quod ego certe nunquam ambivi, sed postquam Deo & sanctissimo Domino nostro ita placuit, consilio & hortatu amicorum pressus recusare non debui, quin nihilominus non omittet ipse Dominus Abbas comparare necessaria pro ædificio. Etiam si summus Pontifex essem domum ædificare vellem, & in Trajecto residere. De Domino Grootvelt prædilecto meo valde grata est ejus oblatio, & certe ex omnibus ipse plurimum mihi placet propter animi probitatem, vitæ honestatem, & mutuam inter nos ab olim contractam amicitiam. Si Dominus Abbas non providit de alio, peto ut ipse inhabitet. Non habeo ipse familiam multam. Bene conveniemus, etiam si præsens fuero cum mea familia. Nescio si per retardationem Regii accessus retardabitur meus reditus aut fortasse jussu Papæ. Vellem ob id ut mittatur ad me computus unius anni de Præpositura, & simul status totius fructuum, quid receptum & quid recipiendum, non specificè, sed in summa, videlicet super tali anno recepta est summa 61. flor. Ren. Restat adhuc recipienda summa tot Renens. Jacobo in Hamburch mittite aliquam pecuniam, cum primum oportune poteritis. Excita vestri ipsius

Rr

oblivio-

oblivionem & status vestri memor ero. Non dubito intelligitis, quid peto, salutis vestræ zelator & verus amicus. Commendate me ex intimis præcordiis nostro, imo meo, Abbiti, & suis ac fratrum suorum devotis precibus. Orate illum, ut diligentiam adhibeat in materialibus comparandis, & figat considerationem, ubinam magis conveniat erigere ædificium. Videtur mihi paratum inconveniens de rumoribus in Sabbato propter accurrentes currus: ego regulariter mane surgo, & si æger fuero conferam me ad interiora domus in veteri ædificio. Scribat mihi suam opinionem ac sententiam. Cæterum commendate me humiliter bonæ gratiæ Reverendissimi Domini Trajectensis, omnibus Prælatiis, fratribus de Soudenbalch, Burgimagistris & præcipue Domino meo de Montfoort. Hanc promotionem non debeo ascribere Principibus seculi, vel eorum instantiis, sed Deo, & inter homines Pontifici soli. Ego plane recusarem hunc gradum, nisi me premerent amici, qui tales se mihi semper exhibuere, ut turpe ac inhonestum videretur eis contradicere vel non assentiri. Ex Madrid xvi. Jul. Ann. 1517. Vester Adrianus de Trajecto.

E P I S T. CLXXII.

Clarissimo & eximiæ pietatis doctrinæque viro D. Joanni
a Lasco, fideli servo Christi, symmystæ &
fratri observandiss.

JOANNES CALVINUS S. P.

De Statu ecclesiæ in variis Europæ partibus.

*Ex Calvi-
ni origi-
nali per
me Gisb.
Lappium.*

Tertio post die quam mihi literæ tuæ redditæ fuissent, Clariss. vir & Venerande frater, commode se hic nuncius obtulit, si modo otium ad scribendum fuisset, malui tamen inter angustias aliquid breviter scribere, quam ut prorsus vacuus ad te veniret. Si nuncius, quem in Poloniam mittere decreveras, jam profectus est, gaudeo. Nec dubito ita esse, quia jam tibi ad manum erat. Utcunque Rex cupiat bene compositas esse ecclesias tamen ex cunctatione cum frigere apparet. Atque ut in sinum tuum omnia familiariter deponam: quum prolixa ad eum de reformatione scripsissem, literas nuper ejus
nomi:

nomine scriptas & Regis sigillo clausas accepi, ex quibus satis intelligo parum esse ad tantam rem animi, nisi acriter pungatur, quod te prudenter animadvertisse exhortatio tua demonstrat. Mihi humanum ejus responsum ejus iterum acuendi occasionem simul & fiduciam dedit. Ita omnino fore spero, ut diversis stimulis incitetur. Idem etiam apud multos proceres tentabo. Westphali refutatio excuditur quam videbis prope diem. Quia mihi videtur deploratus, non magnam illius rationem habendam mihi esse duxi. Ne quos sanabiles offenderem studui mihi temperare. Gallicæ ecclesiæ dissidium me vehementer excruciat. Si venissent meæ literæ ante D. Hechelii discessum redditus fuisset placator. Quando amissa est ea oportunitas nunc aliis pacificandis operam dedi. Siquid aliud censebis in me positum, opera mea nusquam deerit. Anglorum iracundiam deferbuisse gaudeo, si tamen contentione deposita animum ad moderationem adjiciant. Qui ad nos migrarunt, nihil movebunt turbarum, nam & se ostendunt, sanis consiliis morigeros, & ego uti hætenus cœpi fovendæ pacis auctor illis esse non desinam. Ut profugos fratres & Christi exules prohibere hospitio non fuit Christianæ pietatis, quantum tamen odii apud Francfordienses contraxerim, amarulentia epistolæ ad me scriptæ ostendit. Auctorem nominare nihil attinet, cujus tamen styllum facile agnosco. Et certe quod ad ipsum spectat veterem suum hospitem tot aculeis configere non fuit humanum. Sed quia multi sunt subscriptores, quin sit communis offensio, mihi dubium non est. Prætextu honoris mea auctoritas odiose aliquoties perstringitur, ac si tyrannice ecclesiam Dei gravarem. Sed contumeliose multa mihi exprobrant, quorum nullam culpam sustineo. Sannis etiam non parcunt. Sum illis andabata. Nolo alia persequi, neque expedit. Tantum hujus rei te volui admonitum, ut si ita tulerit occasio, literas ipsorum significes mihi testes fuisse nimiae erga suos conterraneos acerbitatis, ut pervicax odium taceam. De pio viro, quem uxor, postquam a patria profugit, frustrata est, ac nunc obstinate conjugalibus officiis fraudat, nihil est quod ad consilium tuum addam. Circumspecte dixisti nihil tentandum, nisi accederet causæ cognitio. Neque enim privato consilio tam sanctum vinculum solvi potest, ac res esset pessimi exempli, nisi causa probe cognita, liberari eum a priori fide. Tantum cognitionem postulet, ut

Rr 2

publica

publica auctoritate ad novum conjugium transeat. Vale vir clarissime, & mihi ex animo observande frater. Dominus te spiritu suo regere, virtute fulcire, & præsidio tueri pergat, hancque infirmam valetudinem tuam sustentet. Optimo fratri nostro Petro Datheno salutem plurimam. Genevæ 7. Cal. Jan. 1555. Johannes Calvinus tui studiosissimus.

E P I S T. CLXXIII.

S I B R A N D U S S I C C A M A.

J. Ifacio Pontano suo S.

De scriptis Sopingii.

DOleo, & pæne indignor, Clarissime & suavissime Pontane, Tabellarium hunc simul venire & abire, attulit enim triste nuncium ad Nobiliss. nostrum Joannem ab Heerma, de morbo filii periculose apud vos decumbentis, qui simul cum hoc ipso ad filium se in viam dat: utinam adhuc spirantem occupet. Ad me ut redeam, conscripseram hisce feriis epistolam bene prolixam, qua binis tuis, ushi de scriptis τῆ μακαρίτης Sopingii, heu quondam nostri, alteri de scriptis tuis Chorographicis, ut petebas, respondeo, sed nondum absolveram, remiseratque ardorem hoc inopinatum frigus, quod mihi spem omnem transmittendi excusserat: Nunc cum se commodus tabellarius tam inopinato offert, indignor inquam, & desidiam meam accuso. Quid faciam, mi Pontane; nisi ut culpam apud te confitear simul & deprecor, quod nunc facio submisisse, simulque per communia Musarum sacra rogo, ut sustineas proximisque literis tibi satisfieri patiaris: mittam aliquot fragmenta Sopingiana, ut ex iis de reliquis judices: Interim, mi Pontane, quæso te, ne quidquam de affectu in me tuo remittas, ego indies te magis ac magis amo, & egregias animi tui dotes exosculor. Filium meum D. Ottonis ab Heteren domesticum tibi commendo. Vale, vir Clarissime. Bolwardiâ rapitissime xv. Kalend. Februarii Anno M. D. C. xviii. Dignit. vest. Observantiss. Sibrandus Siccama.

CLXXIV.

CLXXIV.

Epitaphium quod Brugis est in cœmiterio
fratrum minorum

FR. CORNELII ADRIANI

Minoritæ Dordraceni.

Deo opt. max.

REV. Patri Fr. Cornelio Adriani Dordraceno, hujus aliquando cœnobii ante provinciæ vastitatem toto Belgio splendidissimi amplissimique Gardiano vigilantissimo, & sacre Theologiæ interpreti facundissimo, viro incomparabilis tum eruditionis, tum eloquentiæ, triumque linguarum, quæ sacre sunt, & dicuntur, callentissimo. Qui annis continuis triginta populum Brugensem incredibili cum gratia, fructu, atque utilitate, divini verbi suavissimo pavit alimonio sementem vere spargens Evangelicam, tantaque contentione zizania e malignorum spirituum fibris evellens ut verus Brugenſium Apostolus, splendor, decus, & ornamentum Christianæ Reipublicæ, Catholicæ, Orthodoxæ, Romanæ fidei propugnator accerrimus, nec secus quam alter Athanasius validissimus hæreticorum malleus dici potuerit, quique inter varias hujus exulceratissimi seculi calamitates, inter innumeras hæreticorum calumnias, inter obstrigillantium sycophantarum caninos insultus, libellorumque famosa ludibria, tam invictam semper animi moderationem tenuit, ut nullis unquam vel hostium fidei oppugnationibus, vel rerum adversarum procellis potuerit convelli. Qui denique in hoc D. Francisci instituto annis fuit quadraginta summa cum probitate vitæ, eruditionis gloria, religionis Zelo flagrantissimo, optime de hac civitate, tam in Theologica professione publice, quam in perpetuis indefessisque ad populum concionibus ad mortem usque promeritus fuit. Laborumque suorum tandem aliquando amplam mercedem verissimus fidelissimusque Christi confessor percepit, piis omnibus ingens sui desiderium relinquens. Hoc amoris & observantiæ testimonium

ac monumentum Patrī opt. ejusdem ordinis fratres posuerunt anno a partu virginis gloriosæ clō. lō. LXXXI. pridie Id. Iul. Ejusque mortui effigiem Fr. Franciscus Everardus hujus loci Gardianus, qui viventem unice semper colebat, sinceræ dilectionis ergo in hoc templo, pro rerum præsentium facultate restaurato, appendi curavit.

Ejusdem aliud epitaphium in Xenodochio
S. Joannis ad cornu summi altaris.

*Ecquis in obscuro latitans, dic parva tabella,
Tumulo hic repostus conditur?
Quis fugiens adeo est & famæ, & lucis, & auræ,
Umbris ut hic velit obrui?
Tunc pater celebri condigno ex marmore cryptæ
Hic Dordracene recubas,
Quem tam facundæ decoravit gratia linguæ,
Monita Salutis cum dares,
Ut tua fama volet totum vulgata per orbem
Stridente quamvis Zoilo.
Sed quia Seraphici placuit pia semita Patris,
Placuit sepulchrum ignobile.
Nam tituli & Pario excisæ de marmore tumbæ
Ætate longa intercidunt,
Virtus sola viget vivitque æterna, nec ævo
Labente longo extinguitur,
Hæc jam te æquavit Superis, cæloque locavit
Sertis decorum fulgidis.
Quid juvat ignoto hunc igitur requiescere busto,
Qui mente cælo vixeris?*

Habet Sweertius id in selectis suis Christiani orbis deliciis, unde & postea descripsit Antonius Sanderus laudibus evehens Minoritam hunc velut alterum Athanasium; Sed sic solent qui sic sentiunt. Securi famæ & vocis publicæ imponunt posteris, quantum possunt. Ut autem paucis noscamus indolem & vafrum hominis ingenium audiamus virum gravissimum, & qui citra controversiam fidei prorsus incorruptæ, Cornelium Hooft, qui lib. 13. *bist.* de eo ita: *Onder de Franciscanen te Brug was broeder Cornelis Adriaens-*
zoom

zoen van Dordrecht. Dees overlopende van gal, glad van tong, styf van kaaken, en ten rykste begaast met den geest der ombeschaemtbejd, had daer al een wyle voorheen den preekstoel betreden, en met ongehoorden mont, en woorden van walghende wylicheyd, niet alleen tegens d'Onroomschen, maer selfs tegen d'Overheden sijner eygen partbye, gebuldert. Boven dees openbare ergernis was een verborgen in 't licht gebracht; hoe by sich kittelde met het gebeym der berten van verscheyde vrouwen en maachden te doorritselen, en haar soo dwaes wist te broeden, dat sy hem, d'inwendichste gedachten van vleeslycke bekooring, en alles wat nacht en slaepkamer bedeckt houden, in biecht melden; ja sich die onkuysbeyt, quansuys, met roeden lieten uytuchtigen. Waer over by eyntlyck ten overstaan der Majestraet Klooster en Stadt badt moeten ruymen, en drie jaren tot Tperen verblyven. Weder gekeert sonder verlof in dat van Jes en i' seltich baeld by de Wetbouders, die 't hem gedaan hadden, schendelyck over, en ging, met schelden en tieren, den ouden gangb onverlet; eerst mits de bysterbeyd, thans mits de bitterbeyd des tyts, als niemand aen de straf der Geestlicheyd bassen darde. En dus doende bracht by de Lantvoghdy van Alva deur, tot dat de dingen een zwaey namen. Als doen bestont by tegens't bedryf des Hertogen met gelycke lossigbeyd uyt te varen; leggende schamperlyck af, van 't eyfchen des tienden pennincks, en 't verliesen van den Briel. Sedert, hoe de wint van 's Lants verlichting het opstack, hoe by bet de kap daar na keerde; wesbalven men hem dulde: mogbende selfs d'andere gefintbeden wel veelen, dat sich de Roomsche, door alfulcke onteersels eener Kercke, affichtich maakte. Obijt Ann. 1581. pridie Id. Jul. Natus Ann. 1521. patre, cui nomen Adrianus Walteri, Novæ ecclesiæ Dordraci Postore. In ordinem Franciscanum relatus Ann. 1548. Librum reliquit de vii. Sacramentis. In omnium olim ore ob tribunitias conciones. Gouthov. Chron. Holl. fol. 222. Fr. Sweertius fol. 507. Collegit Hubertus Goltzius & ut dicitur curavit edi. Certe de eo ita Carolus Naudæus in vitis Pictorum fol. 248. vers. Hem wort naa gegeven, dat by syn predication best beschreven en gedrukt. Sed hæ præterquam quod vehementes etiam multum ridiculæ. Dux Albanus ex Hispania cum venisset in Belgium non erubuit gratulari ei publice pro concione adventum verbis hujusmodi, 31. August. Ba sijt wellekome ghy Hertoghe van Alva, ghy Vice-Roy du pays bas, ofte Vice-Roy du Royaume de Flandres, Gebenedijt sijt ghy die daer komt in den name des Heeren Ja soo wil ick hem groeten in spryt van de geene die 't leet is. Want ick hebbe een vertooch ofte advys gesien van XIII. articulen, daar ick onder allen in bevinde, dat dese Nederlanden tot een Coninckryck gemaect sullen worden. Ba ten is nu maar een concept ende voornemen, mar bet sal ten effeete ofte ten goeden eynde comen. Ba dat versikere ick U. niet tegenstaande U. L. bescheten privilegien, die nu al verbeurt sijn. Ou ba bet moet wesen. Ba daer en soude anders nemmermeer strange justitie gedaen worden tegens dese

Señarlsen. Ba d'Inquisiteurs en souden nieters ontfangen worden &c.
 Nihil verius quam quod vulgo :

*Non audet Stygius Pluto tentare, quod audens
 Effrenis monachus, plenaque fraudis anus.*

C L X X V.

T A B E L L A P E N S I L I S

*In cœnaculo Caroli Gelricæ quondam Ducis relicta ei ab
 avo suo Arnolldo Egmundano.*

HAlec falsatum, crassum, blancum, grave, latum,
 Illud dorsatum, scissum, perventriticatum,
 Huic caput ablatum, sic pellibus excoriatum,
 Intus mundatum, crudum, vel igne crematum,
 Illi cœpe datum, per panem rustificatum,
 Hoc sic cœnatum, dum transis nocte cubatum
 Id theriacatum, velut antidotum preciatum,
 Quod parit optatum potamen largifluatum,
 Dans de mane ratum guttur rebifondo paratum,
 Haustum, prostratum, reparat, mediatque palatum,
 Et caput & pectus desiccatur phlegmatifatum,
 Dans urinatum cito, mox deinde cacatum
 Dirigit inflatum, penetrando cibum veteratum.
 Hoc medicamentum fert Laurens versificatum.

Laurentius hic fuit Medicus. Physicum vocat Joh. Smith in *Mantissa* ad opidum Batavorum.

C L X X V I.

De obitu Pyrrhi Magni ex veteri Chronico M S.

ANn. c15. 15. xx. op den 28. October sterff binnen Sneeck den seer onvertsaechden stoutmoedigen helt **GROOTE PIER**, die veel lofwaardige feyten van wapenen ende stoutmoedige daaden na die crychsche maniere toe spreekken op ter zee

zee tegens den Hollanders ende Osterlingen dickwils gedaen ende uytgevoert hadde, so dat *lijnen* naem niet alleen by den Hollanders, ende hier in 't lant, maer oock by den veeren uytheemschen bekant ende ontsien is geweest. Hy hadde een seer groot goet van *lijne* vyanden, ende van alle die by Holland sich vervoegden vereregen ende gerooft, maer weynich tot *lijns* selfs voordeel, want soo geringe als hy met die buyte aen lant quam, wordet stracks van den Gelderschen Stadthouder voor prys gekent, ende gepart, also dat hy selfs het weynigste deel daer van kreeg, want hy gelt noch goet maer *lijn* vryheyd ende *lijn* vyanden te krenken sochte, welcke vryheyd sy door den Hertoch van Sassen ende hun eygen partytschappe quyt geworden waren, ende nu door den Hertoge van Gelder meenden weder toe vercrygen. Dan siende GROOTE PIER dat die Geldersche voornemen sulcks niet en was, heeft hy hem ten lesten stil gehouden, ende geens dincks meer willen bemoeien, dan is korts daerna tot Sneeck gestorven ende begraven. Maer 't is beclacchlyck dat die vanden van dien, die doch eensdeels mede uyt den Adel *lijn*, op *lijn* graf geen steen, epitaphium, ofte memorie van *lijn* grootmoedige daden gestelt ende geordonneert hebben, want hy sulcks niet min als de Sallensche Fox, die van den Groningers geslagen worde, soo men den crychschen handel ende daet sal prysen, verdient ende weerdich geweest hadde. Doch sal ick noch eenige stucken, so tot *lijn* welverdiende lof verkregen hebbe, hier by stellen, ende luyden epitaphiums wyse soo volgt:

Pyrrhus ego quondam dum vixi Martis alumnus

Strenuus in bello saevus in hoste fui.

Corpore magnus eram validum mihi pectore robur,

Et nituit late splendida fama mea.

Frisia me genuit, rapuit me Frisica tellus,

Hic Sneca corpus, hic caro nostra jacet.

Bella tui Batavis, praeter quos ense subegi

Innumeros, pelago corpora viva dedi.

Qui ferro, flamma, nullo certamine victus

Crudeli fato raptus humi jaceo.

Ss

Aliud

Aliud de eodem.

*Pier grandis, dum magna facit, fit Martis alumnus,
 Sed fuit agrestis, nobilitate carens,
 Stirpe tamen promptus, quam Saxus sede movebat,
 Et pelago Batavis hostis ubique fuit,
 Perlege scripta virum, quam sit mirabilis ille
 Unus ut e multis, vix tibi secla dabunt.
 Abstinuit bello, cepitque labore quietem,
 Per mare, per terras, liber ab hoste redit.*

Aliud habet Winseminus lib. 14. hist. in fin.

C L X X V I I.

*Vita Elberti Leonini Gelriæ Cancellarii, quam ipse
 scribere olim orsus.*

QUandoquidem de his qui in Repub. celebritatem aliquam nominis consequuntur, ac notabiliores fuerunt, postea cum in fata concesserunt, varii feruntur sermones & diversa iudicia, operæ pretium duxi, ne vel immodicis laudibus benevolentium defunctus efferar, aut improborum seu errantium calumniis & opprobriis obruar, vitæ meæ rationem brevibus exponere. Natus Bommeliæ parentes habui cives mediocrium fortunarum, a quibus traditus fui scholæ Bommelianæ ad discendum elementaria literarum principia. Mox deinde destinatus Traiectum sub G. Macropedio operam dedi disciplinæ Grammatices. Et cum circiter triennium egissem Traiecti, exorta fama instantis belli inter Carolum Ducem Gelriæ & domum Burgundicam commigravi Embricam, ubi per quadriennium sub Doctore Bredenbachio scribendis orationibus & carminibus feliciter exercitatus Lovanium profectus P. Nannium Profess. in Colleg. Tr. percelebrem audiui, & simul Jurisprudentiæ studiis vacavi, quibus eo usque processu, ut Ann. 1547. Licentiæ gradu insigniri meruerim. Suscepto gradu Licentiæ Atrebatum profectus Linguæ Gallicæ discendæ gratia, ubi per annum moratus sum, & inde reversus Lovanium duxi uxorem

uxorem filiam quondam Clarissimi viri & primarii juris civilis Professoris Johannis Hafii, cujus præclara commentaria cum v. voluminibus Consiliorum apud me sunt, quæ typis excudi Reipub. interest. Biduo post nuptias meas & ipso tempore nuptiarum decessit eximius Doctor & Canonum Professor primarius Dominicus Cacart, tutor uxoris meæ tunc sponsæ & nuptiarum conciliator, & cum statim in ejus locum ad primariam Canonum cathedram D. Volmarus Becaarts suffectus esset, atque ita pomeridiana cathedræ lectio vacaret, ego adhuc sponsus a magistratu Lovaniensi ad ipsam Professionem vocatus fui. Atque ita Doctoralia suscepi insignia, a quo tempore celebritatem aliquam nominis consecutus fui ex docendi officio & frequentia respondendi de juris quæstionibus, quæ ex omnibus partibus plures adferebantur, tunc adhuc superstitie celeberr. & consultiss. D. Gabriele Mudæo primario Legum Professore, quo decedente Ann. 1560. ad primariam cathedram juris civilis suffragio omnium Ordinum Lovaniensium assumptus fui, ac deinde majorem nominis ac famæ celebritatem consecutus in universum fere & ab omnibus Principibus & magistratibus Belgii honoratus fui. Gratus insuper Ducissæ Parmensi, Cardinali Granvellano, Principi Auraico, Comiti Egmondano, Carolo Brinæo Compegenfi, ac inprimis illustrissimo Philippo Duci Arschotano, qui omnes quamvis inter se gravissima exercebant odia, tamen omnia sua negotia, etiam secretissima, & ipsorum querelas, quas fovebant inter se, mihi utrimque libenter communicabant & credebant, nec intercessionem meam repudiabant, in qua re qua securitate, quo studio, qua fide & diligentia versatus sim, si homines alii propter præventam opinionem & propriæ existimationis periculum, alii propter alias causas ignorant, Deus inspector animorum novit, & mihi amplissimum theatrum est conscientia, & affirmare possum nullum studium ad reconciliationem idoneum prætermisum, sed pertinax & induratum inter eos odium impedimento fuisse ex immutabili necessitate factorum, quæ vices humanarum rerum versant, & a quibus sequentes Belgii turbæ processerunt. . . . Post multa: Causæ quæ me moverunt ad remanendum cum Ordinibus hæ fuerunt. Primo, quia eram consilii Status, & præcipua negotia Reip. concredita notaque habebam, infidum existimabam illa prodere, & transire in alteram partem.

Vid.
Reydan.
1. list. in
fin.

Secundo, Solonis dictum & consilium ob oculos habebam, quod bonus vir in civilibus dissensionibus partem eligere debet inferiorem & magis periculosa. Tertio quia fides, quam apud Principem habebam, mihi spem dabat adhuc * procurandæ alijus bonæ concordiae. Quarto quia propter nimiam benevolentiam & familiaritatem cum Principe Auraco in suspensionem veneram apud Regios & etiam Regem ipsum molitionis contrariæ, & quod perniciosius seditiosorum consiliis consentirem, quod a me fuit alienissimum. Quinto accessionis loco me movit possessio bonorum & commoratio omnium liberorum meorum in his ditionibus. Et quamquam ante Johannis Austrii tempora præcedentibus civilibus dissensionibus multa acerba & pene intolerabilia mihi contigerunt, quæ etiam cordati hominis patientiam excutere potuissent, nihil tamen motus progressus contendere quantum potui omnibus moderationem adhibere, & mala diminuire summa fide constantissime procuravi &c. Legationibus † functus sum pluribus, iisque magnis, gravibus, & periculosis &c. Magna fuit pacis adversitas, quod Rex tempore Ducissæ Parmensis, cum omnes Principes aurei velleris & nobiles trepidarent, & iram Regis perhorrescerent, tolerabili moderatione placitorum criminalium non admissa, illos ad reconciliationem admisit &c. Post discessum Archiducis Matthiæ ordinatus fui Cancellarius Gelriæ, & interim mansi Consiliarius Status, & omnes meas actiones in eum scopum direxi, ut salva esset Respubl. & cujusque conscientia, sublato metu crudelis inquisitionis & sanguinolentorum mandatorum principalium, in quo consistebat studium Prin-

* Reydan lib. 1. hist. in fin. In 't jaer 1575. doen Graef Guntder van Swartzenbusch des Princen Swager gecomen was met credens van den Keyser, om den vrede te bemiddelen, heeft Leoninus door last des Commandours noch eens aen den Prins en de Staten dese twee articulen voorgesteld, dat de Coninck gedogen soude vrybeyd van beyde Religien, met restitutie van Roomsche Kercken, ende met eenen consenteren generalen stilstant van wapenen &c. Die Prins ende die Staten van Holland waren tot beydes geneygt. Ende Leoninus sijn rapport doende waren Arseot, Barlamont, Assonville, van gelycke meyninghe. Maar Don Lo-wys, Hieronymus Roda, ende Rassinghen, stonden ende besloten contrary. Dus continueerde den Krygh. Add. Brant. 1. hist. 11. p. 558.

† Extat oratio ejus, quam Legatus habuit ad Regem Galliæ, apud virum Clarissimum Everh. Reydanum lib. 4. hist.

Principis Egmondani & aliorum procerum Aurei velleris, si Rex exorari potuisset. . . . Post obitum Principis ad subeundam Legationem Gallicanam cum aliis invitatus sum extrusus, & in obeunda dicta Legatione multa habui incommoda, & instante urgenteque maiore parte Collegarum orationem habui ad Regem, & verba feci in communicationibus super delato Principatu Belgii habitis, & quanquam Rex præventus studiis & armis Guilianorum se excusaret pro illo tempore a suscipiendo delato Principatu & defensione Belgii, satis tamen manifestam demonstrationem propensæ voluntatis indicabat, ita ut apud me ex illo tempore dubium non fuerit, quin prima quaque occasione in nostras partes declinaret, & Hispanis adversaretur; id quod etiam fiebat probabile, quia cum posset nos hortando ad pacem & intercedendo pro reconciliatione summam gratiam inire, & Belgii provincias ad pacem commovere, nullum prorsus de pace sermonem adhibuit, sed a Regina Angliæ suppetias petendas admonuit, & ita nos dimisit donata unicuique catena aurea &c. Postea cum actum esset cum Regina Angliæ, & Comes Leicestrius ut Gubernator superveniret, mihi Ordinum nomine congratulationes & orationes scribendæ fuerunt, magnoque sumptu & studio colui familiaritatem cum præcipuis Angliæ proceribus, illosque ad modestæ gubernationis studium una cum Leicestrio commovere semper laboravi: Ubi autem apud Dn. Johannem Austriacum & deinde apud Archiducem Matthiam, in quo solo pura consilia viguerunt, laboraveram, & ab ipso Leicestrio in consilio retentus fui, eumque fideliter & libere de omnibus admonui, quæ ad Rempubl. pertinerent, sed aliorum persuasionibus circumventus & deceptus ad bene agendum moveri non potuit, ideoque & breve imperium habuit & infelicem exitum &c. Senio confectus (1596.) revolve pleræque actiones vitæ præteritæ, atque animadverto laboriosam vitæ meæ conditionem multis periculis obnoxiam me transegisse, & vana inaniaque esse studia, quæ homines moliuntur, nec esse in potestate mortalium, sed in sola maiestatis divinæ potentia de Imperii & Reipubl. statu decernere, periculosissimam quoque esse eorum vitam, qui sincere Reipubl. inserviunt, & bona fide in Principum negotiis versantur. Quanquam autem plurimum temporis & molestiarum in Reipubl. negotiis consumpsi, laboravi tamen semper aliquid mihi otii parare recolendis meis

studiis. Eoque tempore quo a publicis curis libertatem habui, conscripsi libros Emendationum, tam juris civilis quam Canonici, quos spero heredes meos diligenter adservatos suo tempore praelo commissuros. Paravi quoque Commentarios in V. VI. VII. VIII. libros Pandectarum, quos editione non indignos judico. Superfunt adhuc duæ centuriæ Consiliorum, quæ praelum expectant. Denique relinquam quatuor magna volumina Consiliorum Soceri mei Johannis Haffii præstantis Icti, utilissima Practicis Belgicis, quæ opto aliquis meorum posterorum in manus sumat, excolat, & tandem in publicum emittat. Quod a me sæpe tentatum, sed semper propter incidentia graviora negotia impeditum fuit, & nunc in extremo senio a me fieri non potest. Relinquo etiam annotationes, quæ historiam præteritarum turbarum respiciunt, ex quibus particulares aliquot notæ desumi possunt ad perfectiorem historiæ concinnationem. Et quoniam religionis controversia totam Rempubl. perturbat, qui omnia scrutaretur, inextricabiles controversias susciperet. Ego simplicem religionem amplectendam semper prædicavi, & etiam nunc prædico, prorsus divina & humani ingenii captum excedentia divinitati & secreto Dei & Angelorum judicio relinquens, honorandam potius & admirandam divinitatem quam definiendam judicavi. Enixe laboravi, ut nimium subtiles disputationes e Repub. ejicerentur, de quo memini in oratione ad Ordines habita, quæ post primam centuriam consiliorum meorum impressa est.

Obiit Arnhemii cum attigisset ætatis annum LXXIX. Ann. clō. Io. xcviii. Gelriæ factus Cancellarius Ann. clō. Io. LXXXI. De religione interrogatus fertur respondisse in modum quem expressit hic. Verba ita concepit Belgice Brant 1. *bist.* 16. p. 842. *Ick heb altijd geseyt en seg't ook noch, dat men de Religie, die eenvoudich is, moet aannemen. Saecten die geheel godlyck sijn, en't begryp van't menschelyck verstant te boven gaan, moet men 't verborgen oordeel Gods en der Engelen bevelen. Ick heb geoordeelt, dat men de Godtheyt in plaats van se te bepalen, liever moet eeren, en sich daer over verwonderen. Met al mijn macht heb ick gearbeyt om d' al te spitsvindige dispuiten uyt de Republyck te doen uytwerpen.* Filium habuit Gisbertum, virum fortem, ac strenuum, qui gloriose pro patria cohortis pedestris Dux in prælio cum Hispanis apud Liram occubuit. Hooft. lib. 20. *bist.* Tulit fortiter Elbertus animo nequaquam fractus, nuncianti id tantum dicens; *Sciebam eum me genuisse, qui & tandem moriturus.* Hooft *ibid.*

SEQUUNTUR QUINDECIM TESTAMENTA.

Seculo XIII. & initio sequentis scripta.

Una cum Notis.

I.

Testamentum Theodorici presbyteri in Akerfloet.

Ann. c l o . c c . x c .

UNiversis præsentia visuris & auditoris Theodoricus presbyter in Akerfloet Salutem & noscere veritatem. Noverint universi, quod ego Theodoricus prædictus compos mentis meæ in remedium peccatorum meorum, Magistri Arnoldi & aliorum parentum meorum, & benefactorum, & ut nobis Deus indulgeat, si ego vel parentes mei aliqua habuimus minus iusta, viva voce, manu Tutoris mei in Akerfloet Gerardi filii Amelburgi, voluntate pariter & consensu Bartholomei fratris mei & sororum mearum, qui bona subsequenti ore & manu, quantum eorum intererat, resignaverunt coram Gerardo Bertoud iudice & aliis quamplurimis clericis, laicis, & vicinis ordinatione testamentali disposui, & legavi Deo, sancto Adelberto, Conventuique ipsius in Eckmonda terram jacentem in Akerfloet, quæ vulgariter *Acht-gerden* dicitur, cum mansionibus in ea sitis. Item septem pascua jacentia ibidem, quæ emi contra Florentium de Scoten fratrem Domini Theodorici de Brederode militis, & Brechtam sororem ipsius, ad quam ipsa pascua hereditario jure erant devoluta. Item sex jugera Teutonice *Maden* dicta juxta Bucfloot. Item aream in Heemskerck,

kerck, ubi personaliter mansi prius. Item quinque jugera in Haymont, quæ erga Theodericum de Wyck meum consanguineum denariis meis emi. Item duos agros in Wyck cum mansionem ibidem, quos sorores meæ possident, ad usus Conventus post mortem ipsarum, simili modo lego, reservato tamen Bartholomeo fratri, quod de his jure poterit impetrare. Tali conditione, quod dicta bona scilicet terram & mansiones Dominus Abbas Egmondensis cum saniore parte Conventus sui vendere vel mutare poterit pro ipsius libito voluntatis, & inde redditus comparare, qui redditus quamdiu vixero usibus meis cedent. Post mortem vero meam redditus cum centum libris comparandi Aleydi, & Hasekinæ sororibus meis, Mabeliæ filiæ Arnoldi fratris mei, Wilhelmo filio Bartholomei fratris mei, annis singulis, quamdiu vixerint, tribuentur, & partiri debent æqualiter inter ipsos. Quicunque autem aut aliquis dictarum moritur personarum pars bonorum illius, qui moritur, ad monasterium antedictum sine contradictione alicujus debebit evenire, quousque ad ipsum monasterium omnia integraliter devolvantur. Cæterum post mortem meam octo libræ de residua parte reddituum emendorum debent tradi ad altare ipsius monasterii annuatim, ubi pro anima mea, Magistri Arnoldi, & benefactorum dicti monasterii & meorum missa cotidie celebretur. Et quicquid de redditibus antedictis excrevit ad karitatem Conventus ibidem servientium irrogari debet, ita tamen, quod die anniversarii mei ex residuis redditibus Conventui una marcha sterlingorum ad pitantiam conferatur, ut tam præsentibus quam futuri pro anima mea, Magistri Arnoldi, & aliorum fidelium defunctorum devotiores preces fundant. Hæc autem omnia & singula propono, cupio, & promitto inviolabiliter observare. Testes hujus rei Arnoldus de Velsen, Gerardus de Rininghen monachi, Wolterus Zoet, Arnoldus de Minden presbyteri, Gerardus Bertoud, & Ziric frater ejus, ac plures alii. In cujus rei testimonium istam cartam sigilli mei, Gerardi Personæ in Velsen Provisoris Kennemariæ, & Gerardi Bertoud munimine roboravi. Datum octava Epiphaniæ m. cc. xc.

Habet Lector, quod notet hic: Quod quamvis scilicet monachi non possint facere testamentum *cap. cum olim ext. de privil. reli-*

reliqui clerici tamen possint c. *licet c. episcopi c. sint manifestæ* 12. qu. 1. Bald. ad l. 4 C. *comm. de success.* Quod dicatur testamentum, quamvis heres in eo nullus. Quindecim hic testamenta. Solum decimum tertium, in quo facta est institutio. Quod testamentum subsistat, quamvis desit Notarius, l. 88. §. *ult. ff. de leg. 2.* Quod etsi ad pias causas duo testes sufficiunt, *cap. relatum ext. de testam.* plures tamen adhiberi possint, & tot, quot quis vult. Quod qui executores testamento constituti admissi etiam ut testes; & quod rogatu testatoris, postquam is id signasset, subsignatio ab his facta.

Manu tutoris mei. Presbyter olim nemo, nisi annos natus xxxv. nov. 123. *cap. 1. §. 1.* Sed ambitio postquam præpotens sensim abiit id in desuetudinem.

I I.

Testamentum Margaretae viduæ Rudolphi Poschs.

Ann. c13. cc. xcii.

OMnibus præsentibus literas inspecturis, Ego Margareta relicta Rodolphi Poschs civis Trajectensis notum facio, quod de fundo seu hereditate mea dicta *Heylighe leven* sita ex opposito albarum dominarum in Trajecto ex consensu Tutoris mei sic ordinavi quod perpetuo durabit. Inprimis volo quod devotæ matronæ quæ *Baghine* vocantur continenter ibi maneant tantum sub obedientia in veste religiosa, de quibus si aliqua infamiam incurrit publicam in ecclesiis, & in plateis, a consortio aliarum est amovenda, salvo sibi rebus suis. De quo fundo similiter & de domibus ibidem, si quas ad dictum fundum contigerit pertinere, quicquid donari poterit lego & confero fratribus Prædicatoribus, fratribus minoribus Trajectensibus, monialibus vallis sanctæ Mariæ, & albis dominabus prædictis æqualiter dividendum, ita tamen quod Priorissa albarum Dominarum, quæ fuerit pro tempore, congreget censum dicti fundi, de quo tres solidos Hollandenses sibi specialiter retinebit pro labore suo. Quod residuum fuerit distribuetur æqualiter dictis locis ad pitantiam in memoriam mei & meorum amicorum. Actum coram Nicolao Sculteto de Alduica, præsentibus Simone, Johanne, & Wilhelmo Gouburgis filio vicinis ibidem & pluribus aliis fide dignis. In cujus rei testimonium nos Decanus & Capitulum eccle-

sæ S. Johannis Trajectensis ad preces dictæ Margaretæ sigillum nostrum apposuimus huic scripto. Datum anno Domini cld. cc. xcii. sabbatho ante Michaëlis.

Ex consensu Tutoris mei. Fœminæ olim erant in tutela perpetua. Ulpian. in fragm. tit. de tutel. & tit. de testam. Recidebat quidem nupta, si convenisset in manum, in potestatem mariti. Boeth. ad Cicer. in topic. Sed tum datus tamen tutor testamento mariti, aut data alioquin facultas marito mortuo eligendi tutorem quem vellet. Liv. lib. 39. cap. 19. *Utque Fecenia Hispala dotio, diminutio, gentis enuptio, tutoris optio item esset, quasi ei vir testamento dedisset.* Cuj. 7. obs. 11. Jac. Guther. de jur. Pontif. lib. 2. cap. 7. Atque ita jure veteri, quod passim media ætate rursus usu receptum. Qua nec mulier obligari, nec testamentum potuit facere, si tutor non esset auctor. Weichbild Magdeburgense apud Goldastum to 2. const. imp. part. 3. art. 65. *Nemo masculus neque ulla fœmina possunt in lecto aegritudinis de bonis suis alicui quicquam dare, ultra tres solidos, absque heredum consensu. Nec mulier quicquam dare potest sine consensu mariti.* Statutum vetus Ultrajectinum Ann. 1342. *Ene weduwe oft ene Joncfrou die baer selven mannet tiegen goetdunken ende wille boers mombaren, ofte bore maghe, die verboert alle dat goet, dat sy binnen Utrecht heeft, ende dat men boer sculdich is &c.* Charta apud Lindeborn. notit. episc. Daventr. cap 2. §. 1. *Anno a nativitate Domini cld. cccc. xlviii. in mei Notarii publici testiumque infra.* &c. *præsencia personaliter constituta honesta matrona Domina Ludekina relicta quondam Alberti Jarici militis una cum discreto viro Mugistro Joanne Elzing Decretorum Doctore ejus tutore sive curatore &c.* Unde & illud frequens, & diu deinceps usitatum, ut quamvis tutor non datus, in omni tamen actu, qui alicujus momenti, electus, cujus interventu actus plenam haberet vim. Donec tandem & id desit. Charta apud eundem d. tr. cap. 7. §. 1. *Ann. 1462. una cum Arnoldo Tilmanni laico, oppidano Swollensi earum mamburno seu tutore, quem unanimiter elegerunt in hac causa, me præsente &c.* Charta Ann. 1386. apud Hedam bist. Ultraj. p. 264. *Nos itaque receptis primo a Goeda legitima conjuge Bernardi Proeys cum manu tutoris sibi ad hoc deputati &c.* Add. Miræ. 2. don. Belg. 105. Carpzov. jurispr. for. part. 2. const. 2. def. 15. & 20. *Goris advers. tr. 3. part 2. cap. 6.*

Quæ Beggina vocantur. Beghinæ a S. Begga Pipini Landensis filia, si audiamus Miræum lib. 1. don. Belg. cap. 112. Si Magnum Chronicon Belgicum, a Lamberto quodam Begghe. De quo loquens de Radulpho episcopo Leodiensi Chronici ejus Auctor ad Ann. 1168. *Radulphus ille, inquit, præbendas & beneficia per Ualium carnificem vendebat, ad quem propter hæc multi confluebant, contra quod homo quidam publice prædicavit, & quidem sine malitia. Vocabatur*

cabatur ille Lambertus Begghe, a cujus nomine adhuc Beghina vocantur, quia primus invenit ordinem Begbinarum, & eis primus castitatis normam verbo & exemplo predicavit. Mutare his vitæ institutum & transire ad nuptias passim licuit. Miræ. *ibid.* Unde & odiosum & decreta Pontificum Bonifacii VIII. & Joannis XXII. etiam prorsus damnatum. Car. du Fresne *gloss. in Beghina.* Reines. *ad Davmum epist.* 107.

III.

Testamentum Stephani ecclesiæ Trajectensis Decani scriptum

Ann. cId. cc. xcv.

IN nomine Domini Amen. Universis præsentia visuris Stephanus Dei gratia Decanus ecclesiæ Trajectensis salutem in Domino, qui est omnium vera salus. Cum nihil certius morte hora autem mortis incerta existat, ego Stephanus Decanus prædictus considerans fragilitatem humanæ conditionis, & metuens diem extremum imminere mihi, per Dei gratiam tamen compos mentis meæ licet debilis corpore viros discretos Giselbertum dictum ultra Vecht sancti Johannis, Baldwinum sancti Salvatoris, Theodoricum dictum Ere sanctæ Mariæ, Henricum dictum de Boicholt sancti Petri, Suederum ac Stephanum dictum de Vyanen majoris, ecclesiarum Trajectensium Canonicos, nec non Theodoricum dictum Gruve, Capellanum Imperii, in ecclesia majori prædicta, meos eligo, constituo, & ordino Manfredos & executores testamenti, ut si me mori contingat, ipsi de rebus meis omnibus & singulis secundum mandatum eis injunctum ordinent & disponant, condens testamentum meum seu ultimam voluntatem in hunc modum, Inprimis do lego ecclesiæ meæ majori prædictæ redditus duarum librarum annuatim vel viginti libras pro ipsis redditibus. Item ecclesiæ sancti Petri redditus triginta solidorum vel quindecim libras pro ipsis redditibus. Item quinque libras ad structuram ipsius ecclesiæ. Item ecclesiæ sancti Johannis redditus xx. solidorum, vel x. libras pro ipsis redditibus præter redditus xx. solidorum, quos dedi dictæ ecclesiæ pro memoria patris & matris meæ. Item ecclesiæ sanctæ Mariæ redditus triginta solidorum vel quindecim libras pro ipsis redditibus comparandis pro memoria mea in ecclesiis prædictis in an-

niversario meo perpetuo facienda, & inter præsentēs in choro, in vigiliis, & in missa distribuendis, prout præsentiae distribui solent. Item do lego fratribus domus sanctæ Catharinæ in Traiecto redditus x. solidorum ad opus infirmorum. Item fratribus domus Teutonicæ juxta Traiectum redditus x. solidorum. Item Canonicis Regularibus in Traiecto tantum. Item Conventui sancti Stephani in Oudwica tantum. Item Conventui Dominarum in Oistbroic tantum. Item Conventui albarum Dominarum in Traiecto tantum. Item fratribus Prædicatoribus in Traiecto tantum. Item fratribus Minoribus in Traiecto tantum. Item Beghinis in Curia tantum vel cuilibet cœnobio prædicto quinque libras pro ipsis redditibus comparandis ad pitantiam pro memoria mea in anniversario meo in perpetuum ab ipsis facienda. Item domui leprosorū redditus quinque solidorum vel quinquaginta solidos pro ipsis redditibus ad pitantiam dictorum leprosorū in anniversario meo. Item do lego Abbatissæ sancti Servatii viginti solidos denariorum. Item *Juttae de Bosfinchem* ibidem tantum. Item *Juttae de Marsen* ibidem decem solidos. Item nepti meæ filii *Wilhelmi de Reno* apud albas Dominas viginti solidos denariorum. Item fratri *Jacobo* Priori Prædicatorum in Traiecto triginta solidos denariorum. Item fratri *Alexandro* Canonico Regulari duas libras denariorum pro salute animæ meæ. Item do lego aream meam jacentem apud sanctum Petrum ad Capellam sanctæ Mariæ Magdalænæ sitæ in ambitu ecclesiæ beati Petri prædictæ. Et volo quod redditus de dicta area provenientes tam diu ad structuram & reparationem dictæ Capellæ per Decanum ejusdem ecclesiæ & Henricum de Bocholt ponantur, quo usque sacerdos, qui eam adeptus fuerit, celebret in eadem. Item do lego sex libras Lovanienses, in quibus mihi *Tydemannus* dictus *Tydecone* manens apud Zutphaniam tenetur ad structuram ipsius Capellæ pro salute animæ meæ. Item do lego *Henrico* dicto *de Bocholt* prædicto domum meam quam inhabito cum omnibus suis attinentiis. Item *Stephano* cognato meo *de Scalcewyc* unum jurnalem jacentem in Galencoep. Item *Jacobo* fratri dicti Stephani quinque libras denariorum. Item *Huberto* coquo famulo meo areas meas sitas in Bosfinchem. Item *Arnoldo de Xanctis* famulo meo culcitram unam cum duobus lintheaminibus. Item *Neudekino* servo meo viginti solidos denarium & decem ulnas panni lanei ad vestes. Item *Johanni* servo meo

meo tantum. Item servo meo dicto *Say* decem solidos denariorum & sex ulnas panni lanei ad tunicam. Item *Frisoni* servo meo tantum. Item volo quod lotrici provideatur. Deductis autem ante omnia expensis exequiarum mearum, & debitis meis etiam prius persolutis. De aliis omnibus quæcunque relinquere vel quæ mihi debentur ex quibuscunque personis committo dispositioni & ordinationi manusfidelium meorum, ut ipsi faciant & disponant de eis, prout salutis animæ meæ viderint expedire, & quod inde dignam Deo possint reddere rationem. Et si omnes executioni prædicti testamenti mei interesse nequiverint, volo quod factum illorum qui præsentibus fuerint firmum & stabile permaneat, rogans prædictos manusfideles, ut ipsi propter Deum velint exequi omnia & singula supradicta. Et ut hæc rata maneat & firma præsens scriptum de mea certa scientia fieri feci & sigillo meo proprio una cum sigillis manusfidelium meorum prædictorum sigillari. Et nos manusfideles prædicti sigilla nostra ad preces dicti Domini Stephani Decani in testimonium præmissorum duximus apponenda. Actum & datum Trajecti Ann. Domini m. cc. nonagesimo. quinto in crastino divisionis Apostolorum.

Decanus ecclesiæ Trajectensis. Inter cæteras Ultrajecti quinque ecclesiæ collegiatae. Sed quoties nomen non additur, major semper intelligitur, S. scilicet Martini, seu templum Dominicum. Unde & illud mox, *majori meæ ecclesiæ prædictæ &c.* Vid. lib. 2. de Nobilit. cap. 39. ut & seq. testam.

Capellani Imperii. Olim etiam Cæsar Canonicus Ultrajecti. Nec id infra dignitatem aut majestatem Cæsaream. Cæsar Romæ etiam, Argentorati, & Aquisgrani Canonicus. Canonicus S. Petri Romæ simul ac coronatus. *Aeneas Sylvius rer. a Frideric. III. gestar. cap. 80. Alba indutus in Canonicum S. Petri recipitur.* Late de eo *Surius ad Ann. 1530.* Sed Cæsar, cum esset absens, præbendam dabat Ultrajecti duobus Capellanis, qui pro salute ipsius & imperii Deum jugiter exorarent. Capellani hi Imperii. Præbendarii Imperii. Vid. lib. 2. de Nobilit. cap. 48.

In anniversario meo. Solennis erat dies, & quotannis recurrens, sacris precibusque pro defuncto faciendis. *Jærgelyde.*

Fratribus domus S. Catbarinæ. Hi equites Johannitici, qui Hierosolymis Rhodum, Rhodo autem capta, commigrarunt. Melitam. Unde & equites Rhodii, equites Melitenfes. Johannitici, quod patronum S. Joannem Baptistam adoptassent. *Miræ. de orig. ord. equest. cap. 2.* In hos, cum devovissent se pro Christo adven-

sus Turcas, quo promptius militarent, & semper essent ad manum iis belli subsidia, opes passim per Europam congestæ invidendæ. Qui eas administrarent, & in bellum sumptus suppeditarent, ubique ex eo ordine. Etiam Ultrajecti. Ubi domus iis & templum ad portam S. Catharinæ, eo nimirum loco, ubi postea arx Vredenburg. Propter jus fraternitatis, & quod passim ut fratres communiter habitabant, etiam fratres vulgo dicti. *Fratres militares in charta Ann. 1488. Οἱ τῆς Ρόδου Φρέριοι* est apud Ducam cap. vii. *bist. ἔρχονται ἀπὸ τῆς Ρόδου Φρέριοι* ibid. cap. 13.

Fatribus domus Teutonice juxta Trajectum. Olim domus Teutonica extra urbem Ultrajectum. Unde & passim in chartis, *extra muros Trajectenses, apud muros Trajectenses*, ut & *juxta Trajectum*, quemadmodum hic. *Buten de muereu der Stadt Utrecht*, in charta Ann. 1317. 1248. &c. Sed cum urbem obsidione Comes Hollandiæ Wilhelmus iv. cinxisset, domo diruta ac dissipata, in urbem equites commigrarunt, & eam ibi ædificarunt, tractatu habito cum episcopo, quæ jam conspici adhuc potest, Ann. 1346. Constat abunde id ex anni ejus charta: *In nomine Domini Amen. Johannes Dei gratia episcopus Trajectensis ad perpetuam rei memoriam.* Pateat universis, quod cum domus hospitalis beatæ Mariæ Teutonicorum olim juxta muros Trajectenses cum ecclesia & officinis ejusdem destructa & penitus dissipata noscatur, nec propter certas & rationabiles causas nobis & successoribus nostris, & Civitati nostræ Trajectensi, ac Provinciali, & fratribus dicti Conventus expediret, immo periculosum foret, si dicta Domus restauraretur ibidem, Nos ad honorem Dei, Provinciali & fratribus dictæ domus, pro certa pecuniæ quantitate nobis persoluta, & in usus mensæ nostræ episcopalis conversa, vendidimus, & occasione hujusmodi venditionis dedimus & tradidimus prædium sive aream &c. situm seu sitam in civitate Trajectensi prædicta in loco dicto Sprinckweyk inter viam sive Stigam Capituli ecclesiæ S. Mariæ ex una parte, nec non aream Johannis de Lanscroon civis Trajectensis ex altera &c. ad finem, ut Provincialis & fratres prædicti &c. in eodem prædio ecclesiam, Capellam, & officinas pro conventu necessarias, cum eis placuerit, construendi, cæmeteriumque & sepulturam liberam, cymbala & campanas habendi &c. habeant facultatem &c.

Ad pitantiam. Potior quædam portio hæc cibi potusque. *Pitantia a pitissando*, quasi dicas, *pitissantia* Chronic. Windelemens. lib. 2. cap. 46. in fin. fratribus in refectorio vinum & pitantiam a Priore nostro &c. de gratia speciali impetrando &c. Vita S. Willibaldi: Oblituit Deo & S. Bonifacio, cujus ipse quondam fidelis erat discipulus, fratribusque suis Fuldensibus in oblatione villam Kuchese nuncupatam, in pago Sualsfeldensi sitam, ut annuo censu Fresones pro sui commemoratione consolationem, & oblationem, & pitantiam haberent.

Unam jurnalem jacentem in Galencoep. Jurnalis idem quod jugurum.

rum. Donationes Saltsburgenses apud Canif. cap. 12. Severinus quidam dedit furnales sex.

I V.

Testamentum Wonna viduæ Johannis Sophiæ civis Trajectensis.

Ann. clō. cc. xcviij.

IN nomine Domini Amen. Cum mori necesse sit, hora autem mortis incerta, ego Wonna relicta quondam Johannis Sophiæ civis Trajectensis, per Dei gratiam compos mentis meæ, licet languens corpore, volens animæ meæ saluti providere testamentum meum seu ultimam voluntatem meam ordino & facio in hunc modum. Inprimis lego ecclesiæ beati Petri Trajectensis nonaginta libras usualis monetæ ad redditus comparandos, de quibus inter ipsius ecclesiæ Canonicos decem solidi in anniversario meo singulis annis æqualiter distribuantur. Item de eisdem redditibus assigno majori ecclesiæ redditus decem solidorum. Item ecclesiæ S. Salvatoris redditus quinque solidorum. Item ecclesiæ S. Johannis Trajectensis. Item ecclesiæ beatæ Mariæ Trajectensis. Item Rectoribus & Capellanis civilis ecclesiæ Trajectensis ad perpetuam mei memoriam in anniversario meo singulis annis faciendam. Item de eisdem redditibus redditus quinque solidorum ad fabricam dictæ civilis ecclesiæ assigno. Totum autem quod superfuit assigno ad dotandum novum altare constructum in prædicta ecclesia beati Petri in honore beati Christophori ad meam & quondam Domini Johannis Sophiæ mariti mei suprascripti perpetuam memoriam faciendam, per perpetuum Vicarium missam ibidem singulis diebus celebrando, quem Vicarium per Dominum Johannem dictum Cockaert nepotem meum ejusdem ecclesiæ. Post mortem vero ipsius Dn. Gerardi ad duos seniores sacerdotes, qui pro tempore de Capitulo ipsius ecclesiæ fuerint, dicti alteris collatio devolvatur. Has nonaginta libras recipi volo a Domino Theoderico dicto Vrencken, Scabino Trajectensi, cum ipse mihi sit in ipsa pecuniæ summa ex causa mutui obligatus. Quas etiam dandas assignavi Giselberto dicto Vrencken, & Gerardo dicto Vrencken fratri suo, tali conditione videlicet, quod

quod dictam summam pecuniæ sine contradictione debebunt dare & exponere, ubicunque locorum darem vel legarem eandem, Rogans humiliter Prælatos & Capitula ecclesiarum prædictarum, ut ad hoc una cum executoribus testamenti mei subscriptis laborare dignentur, quod dicta summa pecuniæ in animæ meæ remedium legata a dicto Domino Theoderico & ejus filiis integraliter persolvatur. Item lego *Giselberto* dicto *Vrencken* duas partes domus meæ cum omnibus utensilibus domus meæ. Item tertiam partem prædictæ domus meæ lego *Oda* ancillæ meæ & *Henrico* ejus filio. Item lego prædictæ *Oda* & ejus filio decem libras, quas volo per Dn. *Johannem* dictum *Cockart* recipi, & eis cum indiguerint ministrari. Item lego *Sophiæ Beghinæ* tres libras pro exequiis meis faciendis, quas apud fratres Prædicatores fieri volo. Item lego fratri *Nicolao* dicto *Raes* decem solidos. Item fratri *Jacobo de Trajecto* quinque solidos. Item conventui ibidem unam libram. Item fratribus minoribus unam libram. Item pauperibus Beghinis xii. solis. Item *Elisabæ* dictæ de *Suaen* x. solid. Item Conventui albarum Dominarum x. sol. Item *Elburgi* nepti meæ moniali ibidem quinque sol. Item *Sophiæ de A* quinque solidos. Item *Arneldi de Diemen* decem sol. Item dominæ *Arneldi & Theodorico* ejus filio decem solidos. Item infirmis apud sanctam Katarinam quinque solid. quos per executores testamenti mei distribui volo inter ipsos. Item Conventui S. Servatii x. solidos. Item *Hildewardi* moniali ibidem quinque solid. Item *Johanni* dicti *Duppen* & matri suæ decem sol. Item *Machteldi* dictæ *Regherin* quinque solidos. Item leprosis quinque solid. Item *Sophiæ* relictæ *Jacobi Laurentii* x. sol. Item pro cruce mea redimenda unam libram, quam apud fratres prædicatores volo poni. Item *Wonnæ* nepti meæ uxori *Tidemanni de Covelwade* unam libram. Item *Sophiæ* sorori suæ unam libram. Hæc legata volo de bonis meis in Suece-
 renghe sitis per executores testamenti mei subscriptos adimpleri. Item lego *Wonnæ* nepti meæ moniali S. Servatii redditus unius libræ de *Scuppa* recipiendos, quoad vixerit, qui post mortem suam ad heredes meos libere revertentur. Ad cujus testamenti mei executionem eligo & nomino manufideles meos discretum virum Dominum *Johannem* dictum *Cockart* Canonicum prænominatum, & *Giselbertum* dictum *Vrencke* laycum supradictum, Rogans eos ut propter Deum exequi velint supradicta.

In cujus rei testimonium præsens testamentum feci sigillo Venerabilis viri Domini Officialis Curiae Trajectensis, quo utor in præmissis, cum proprium sigillum non habeam, & sigillis executorum testamenti mei, quæ apponi rogavi, in testimonium communiri. Et nos Officialis Curiae Trajectensis Johannes dictus Cockart Canonicus, ac Giselbertus dictus Vrencen prænominatus ad preces dictæ Dominæ Wonnæ sigilla nostra duximus in testimonium præsentis literæ apponenda. Datum anno Domini. c. l. c. c. xcvii. in crastino beatorum Viti & Modesti.

Reſtoribus & Capellanis civilis eccleſiæ Trajectenſis. Civilis eccleſia eſt, quæ vulgo de *Buyrkerck*. Popularem vocat *Snoyus lib. 14. biſt.* Templum civicum *Hortenfius lib. 2. & lib. 3. biſt.* Civilis quod vulgo in ea civium conventus. Convenire in id ſolita collegia mechanica. In ea civium Comitia. In ea facta plebiſcita. *Buyrkerck* quod vicina majori eccleſiæ. Vid. *lib. 2. de Nobil. cap. 47.* Alibi non ſimpliciter *civilis* dicitur, ſed *civilis S. Mariæ*, ut in charta Ann. 1437. *S. Mariæ minoris* in charta Ann. 1395. In alia Ann. 1465. *den Eerſamen ende beſcheyden Cureyten, Capellanen, Kerckmeyſteren, ende gemeyne Parochianen der Parochie van onſer liever Vrouwen Kercke te Buyrkerck binnen Utrecht.*

Et nos Officialis Curiae Trajectensis. Curia Trajectensis non hic Curia Provincialis, ſed eccleſiaſtica, episcopalis, cui præerat Officialis, qui & alibi κατ' ἐξουσίαν Officialis Trajectensis. Ad quem rei citati non paſſim tantum ex diœceſi, verum etiam ex *Hollandia*, ex *Friſia*, ex *Gelria*, ut dixi *d. lib. 2. cap. 21.* Major ejus quam Prætoris, qui *Ultrajecti*, potestas. Prætoris circumſcripta erat territorio ipſius urbis. Officialis extendebat ſe & per totam diœceſin, & per vicinas Provincias. In ſacris nimirum. Quod ad Curiam Provincialeſ, eam demum erexit *Carolus V. Imp.* ut dixi *ibid. cap. 42.*

V.

Testamentum Wernerii Presbyteri Vicarii eccleſiæ S. Johannis.

Ann. c. l. c. c. iii.

IN nomini Amen. Ego Wernerus Presbyter Vicarius eccleſiæ S. Salvatoris volens conſulere animæ meæ meum tale condidi testamentum. Inprimis igitur eligo meos testamentarios

rios seu manufideles Dominum *Henricum* de *Boecholt* S. Petri, Dn. Th. dictum *Vrencke*, & Dn. *Jacobum* de *Outhusen* ecclesiarum *Trajectensium* Canonicos exorans ipsos devote, ut præsens testamentum fideliter exequantur. Lego igitur pro remedio animæ meæ ecclesiæ meæ prædictæ ipsum agrum dictum *Gbere* cum suis attinentiis, & jacentem in termino jurisdictionis de *Jaersvelt* versus *Loepwyc*, & alterum dimidium juger terræ jacentis in fine terræ quondam *Volcwini* de *Wedenhorst* versus *Loepwyc*, quam quidem agrum & alterum dimidium juger relicta dicti *Volcwini* & quidam ejus filius colunt, & habent a me in perpetuum pro tribus libris & dimidia boni pagamenti. Item lego prædictæ ecclesiæ meæ duo jugera terræ jacentia in *Gbye*, quæ tenet a me *Sprunt* dictus filius *Leyde* in perpetuum pactum duarum librarum boni pagamenti. Item lego prædictæ ecclesiæ meæ unum juger adjacens prædictis duobus jugeribus, quod tenet a me quidam famulus dictus *Pawe* in perpetuum pactum unius libræ boni pagamenti. Item lego prædictæ ecclesiæ meæ unum juger & tres areas sitas in *Wilre*, quas emi ab *Andrea* de *Sloten*, sub hac forma, quod Capitulum præfatæ ecclesiæ meæ seu eorum *Camerarius* tollat annis singulis e terris deputatis redditus de prædictis bonis, & det eos *Nicolaus* filio fratris mei seniori quoad vitam suam. Post mortem ipsius *Nicholai* volo, quod *Presbyter* *Canonicus* *ebdomadarius* cum *Diacono* & *Subdiacono* *Canonicis* conferant eo modo, quo debet conferri, *Vicariam* meam, postquam vacaverit, uni sacerdoti bonæ vitæ & bonæ famæ. Qui quidem *presbyter* celebret ad altare, ubi sit memoria animarum *ebdomadis* alternatis. Et volo quod *Presbyter*, qui quievit, unam missam celebret de *Domina* nostra semel in *ebdomada* ubi velit. Volo etiam quod *Presbyter* *beneficiatus* de prædictis bonis meis non sit obligatus ad cantandum *Venite*, nec ad matutinas plus quam ceteri sociorum. Item lego præfatæ ecclesiæ meæ annum gratiæ meæ de *Vicaria* mea ad comparandos redditus distribuendos in anniversario meo singulis annis inter *Canonicos* & *socios chori presbyteros* præsentem in vigiliis & in missa animarum, & volo quod visitent sepulchrum meum in vigiliis cum *placebo* & ceteris psalmis, & missa animarum dicta iterum visitent & dicant commendationem. Item lego de domo mea apud sanctam Mariam, cum ipsa fuerit vendita ad structuram S. *Martini*

tini sex libras nigrorum Turonensium. Item lego in elemosy-
 nam monasterio monialium in *Coesvelt* sex libras nigrorum Tu-
 ronensium. Item lego de eadem domo vendita sex libras nigrorum
 distribuendas inter pauperes, unicuique denarium, vel panem
 valentem denarium, in die primi anniversarii mei. Item volo
 quod solvantur de eadem domo *Margaretæ* quondam *Gerardi*
 dicti *Harts* filiæ duodecim libræ & xii. solid. in quibus eidem
 teneor. Quicquid vero residuum fuerit de eadem domo lego
Huberto filio *Sophiæ* & *Theoderico* celebranti in Capella sanctæ
 Crucis sacerdotibus, ut agant memoriam ebdomadis alternatis
 per circulum primi anni. Item *Belia* filia *Henrici* dicti *Albi* te-
 netur mihi in sex libras & octo Turonenses regales. Item re-
 licta *Volcwini* & filius ejus tenentur mihi in dimidiam libram de
 argis in *Loepwyc*. Item *Sprunt* filius *Leyde* tenetur mihi in duas
 libras, quarum unam habebit *Margareta* prædicta. Item *Pawe*
 prædictus tenetur mihi de agro suo in decem solidos boni pa-
 gamenti. Item de bonis in *Wike* habeo viginti quinque gros-
 sos Turonenses. Item Dn. *Theodoricus* dictus *Bese* apud S. Pe-
 trum tenetur mihi in quatuor libras boni pagamenti, & septem
 solidos nigrorum quatuor denariis minus. De istis creditis & de-
 bitis volo quod fiant meæ exequiæ, & de residuo volo, ut den-
 tur cuilibet presbytero chori nostri celebranti quinque solidi ni-
 grorum, ut habeant memoriam meam in vigiliis & in missis.
 Item lego cuilibet socio presbytero S. Martini, S. Petri, S.
 Johannis, & S. Mariæ ecclesiarum Trajectensium duodecim de-
 narios nigrorum. Item cum Regulares sanctorum Apostolorum
 post mortem meam teneantur dare singulis annis *Nicolao* filio
 fratris mei quinque libras quoad vitam, ego eximo eos ab hoc
 pacto, dummodo de bonis emptis cum pecunia mea fratribus
 faciant pitanciam quinque solidorum singulis mensibus in per-
 petuum tricesimo die ab obitu meo, & habeant mei memo-
 riam specialem in vigiliis & in missis. Si autem facere nolue-
 rint, volo, quod dictus *Nicolaus* tollat singulis annis quinque li-
 bras, quoad vixerit, prout in litera super hoc confecta plenius
 continetur. Item lego Dn. *Heydenrico* socio chori nostri warde-
 corum cum suo caputio albi mixti coloris. Item lego *Marga-
 retæ* supradictæ nigras blaveas vestes. Volo quod vestes meæ
 mixti rubei coloris vendantur, & quicquid inde venerit detur

fratribus Teuthonicis, sanctæ Katherinæ mājoribus & minoribus fratribus, albis dominabus, S. Servatii monialibus in valle S. Mariæ æquali portione. Item lego Dn. Henrico de Boecholt annulum aureum meliorem & melius superpellicium meum. Alios duos annulos meos do Dn. *Theodorico Vrenken*, & Dn. *Jacobo de Outhusen*. Decretales meas, & Institutam, & cæteros libellos meos, & cistam lego *Nicholao* filio fratris mei. Item libellos in quibus inveniet titulum ecclesiæ Varlerensis restituet ipsi. Item dabit cuidam Dominæ dictæ *Gbenæ* in Coesvelt quatuor solidos Monasteriensis. Item dabit Magistro *Petro* dicto *Gole* duas libras nigrorum Turonensium & recipiet Gracifium meum, quia habet in pignore pro eisdem. Hæc omnia volo firmiter observari & fideliter adimpleri. Et si non valet ut testamentum volo saltem ut valeat ut ultima voluntas mea. In cujus rei testimonium & munimen præsens testamentum seu ultimam meam voluntatem sigillo meo proprio & sigillis Dn. *Henrici de Boecholt*, Dn. *Theoderici Vrenkens*, & Dn. *Jacobi de Outhusen* Canonicorum meorum testamentariorum prædictorum, quæ præsentibus apponi rogavi, duxi roborandum. Et nos *Henricus de Boecholt*, *Theod. Vrencke*, & *Jacobus de Outhusen* ad preces dicti *Weneri* presbyteri sigilla nostra præsentibus apposuimus, & prædictis legationibus & ordinationibus interfuisse præsentibus protestamur in robur perpetuum & munimen. Datum anno Domini m. c c c. tertio ante festum beati Petri ad cathedram.

Meos testamentarios. Testamentarius qui adhibetur ad scribendum testamentum l. 1. *pr. ff. siq. aliq. test. prob.* Media ætate idem, qui executor testamenti. Qui & *manufidelis*.

In perpetuum pactum. Pactum idem quod *pacht*, quod merces locationis. Pactum perpetuum etiam idem quod *emphyteusis*. Dicebant barbare etiam *pactus*, ut in charta Ann. 1319. *pactus, seu pensiones, prædictos, ut prædicatur, non solvens*. Vid. lib. 2. *de Nobilit. cap. 48*.

Quidam famulus dictus Parve. Famulus idem qui nobilis, ministerialis, armiger. *Knaep*, *Knecht*, etiam Belgice. Vid. lib. 4. *de Nobilit. cap. 18*.

Presbyter Canonicus ebdomadarius. Etiam inter Canonicos alii Presbyteri, alii Diaconi, Subdiaconi &c. ut dixi lib. 2. *de Nobilit. cap. 39*. Hebdomadarii autem hi, qui integram septimanam per vices singuli

singuli dicebant missam. Unde & idem reperitur & Canonicus & Presbyter, seu Sacerdos, aut Curatus in eadem ecclesia, in charta Ann. 1524.

Vicariam meam, postquam vacaverit. Vicaria est sacerdotium, Vicarius sacerdos. Fere ubique enim confunduntur hæc Vicarius, Sacerdos, Curatus, Plebanus, Presbyter. Etiam confunduntur altare & Vicaria. Multa erant altaria in singulis ecclesiis. Sacerdos singulis affixus, qui pro defunctis dicebat missam. Idem etiam qui Altarista. Charta Ann. 1442. *Capellaniam seu Vicariam perpetuam ad altare beatorum Petri, Pauli, & Thomæ Apostolorum in parochiali ecclesia de Doesburch nostræ diocesis fundatum, & per secularem presbyterum, regi, gebernari, & possideri solutum.* Sic qui dicitur Vicarius ecclesiæ de Ameronghen in charta Ann. 1217. dicitur *Priester Cureyt* in alia Ann. 1357. & in alia ejusdem anni *Curatus seu Vicarius* ejusdem ecclesiæ. Charta Ann. 1417. *Item quod Vicarius in crypta seu Rector ibidem altaris sancti Johannis &c. & mox: De reliquis vero Vicariis seu altarium Rectoribus, quorum Vicariorum redditus &c.* In alia ejusdem anni: *quod licet ab olim fructus, redditus, & proventus Vicariorum aut Altaristarum ecclesiæ nostræ absentium &c.* Charta Ann. 1360. *quod executores dicti testamenti seu ultimæ voluntatis suæ erigere, conservare, & dotare deberent unum altare seu Vicariam in ecclesia beatæ Mariæ &c. & quod præsentatio seu collatio dicti altaris seu Vicariæ &c.* Sacerdos autem siquis quærat cur Vicarius etiam passim, vix aliud est quod dicam, quam quod usus id effecit, *Quem penes arbitrium est, & vis, & norma loquendi.* Faciebat Sacerdos non semper per se. Etiam alium adhibebat, qui expleret ipsius vices. Et hinc quia Sacerdotes functionem invicem commodebant, omnes tandem indistincte, quicumque rem divinam faciebant Vicarii. Loquens de sacerdote vetus quædam charta, quæ in Chronico Besvenfi apud d'Achery to. 1. Spicil. Si autem ipse, inquit, vel Presbyter Capellanus, qui ibi pro eo Vicarius fuerit &c. Ex testamento Cornelii uten Ling Canonici S. Petri Ann. 1378. *Also ick lange jaren beseten hebbe een Vicarye gelegen in die Parochie Kerke van Overlangbroec, ende mogelicke die misse ende dienste daer toe staende soo perfectelyck niet en heb laten doen, als 't wel behoorde, so wil ick dat myn executores tot beboeff van die selfde Vicarye eens betalen ende uyttrecken sullen bondert gulien &c.* Charta Ann. 1528. *& quoniam Rector parochialis ecclesiæ una cum suo Vicario, quem pro tempore capit habere perpetuum &c.* Qui vices supplet Vicarius. Nec de eo dubitatur. Sic Aretini episcopi jactant se Vicarios. S. Donati, Mediolanenses autem S. Ambrosii. Mabillon. *Musæ Italicæ* p. 182.

Inter Canonicos & socios chori. Chori socii, qui vices Canonico-
rum; si ipsi rauci aut debiles, ut adjutores excipiunt.

Quod visitent sepulchrum meum. Begangbenisse id vulgo dicunt, Char-

ta Ann. 1465. *Voir* welcke rente *voirsz* wy *Pastors* ende *gemeen Vicarien* in der tyt *loven* *voir* ons ende *voir* onse *nacomelingen* *voir* *Vrouwe Alyt van Hemmen &c.* ende *voir* alle die *gene*, daer syt *voir* *begeerende* is, dan *aldaer* op *boir graf* te *gaen* tot *elker maentstont*, so *wanneer* dat *myn Vrou* *voirsz* een *maent doot* *geweeft* heeft, ende *comen* des 's *avonts* ter *vigelien*, ende des *smorgens* *dair* na ter *missen*, ende also *voort* van *maent* ter *maent* tot *eeuwigen* *dagen*. Ende *bier* *voir* so *sellen* die *Priesters* *hebben*, die dan *aldaer* *sijn* in der tyt, ende in der *kerken* *bebooren*, die des *savonts* ter *vigelien*, ende des *smorgens* ter *missen* *comen*, ende *boir graf* *aldaer* *begaen*, mit der *Cruce*, als dat *beboorlic* is, tot *elker maent stont* een *pont* ende *achtien scillinge*. Charta Ann. 1414. *Voort* so *sal* die *Priester* *metten* *broederen* *voor* den *Altaer* *begangenisse* *doen* *met* den *versers*, *met* *Miserere* en de *profundis*, ende de *commendatien* de *dair* toe *beboren*, *voer* *Tymen Trinde* ende *Joncfrou Beatrix* *sijn* *wyf*, ende *hoer* *kinders*, ende *hoer* *tweer* *ouder* *sielen*

Wardecorsum. Genus quoddam vestimenti, quod & pectus ambibat. *Warda* idem quod praesidium, tectorium, munimentum. *Wardecors* infra est Testam. 8.

V I.

Testamentum Alveradis Dominae de Coudekercke

Ann. cIo. ccc.

IN nomine Domini Amen. Ego *Alveradis* Domina de Coudekercke, filia nobilis matronae *Hildegondis* Dominae de *Bredenrode*, fragilitatem praesentis vitae attendens & omnipotentis Dei aeterni judicis retributionem expectans, compos mentis, virtutem habens corporis, standi, eundi, sedendi, & ecclesiam frequentandi, & dominica officia audiendi, testamentum meum disponendo, de propriis bonis meis, quae possideo in *Leyderdorpe*, vel in posterum ero possessura, de consensu & voluntate dilecti fratris mei Domini *Theodoric* Dn. de *Bredenrode* militis, Dn. *Aleydis* sororis meae, atque heredum meorum, & *Florentii* de *Adrikim* fratris mei & tutoris mei facio & ordino in hunc modum. In primis do & lego Domino Abbati & Conventui *Egmondensi* ibidem quinque libras *Hollandenses*, ita quod idem cum ejusdem quinque libris decem solidos annui census comparet vel procuret, quos volo quod totus Conventus in anniversario meo habeat, possideat, & utatur quolibet anno ad

ad Pitantiam eorundem, & mei memoriam fideliter faciendam. Et sic de singulis observandum est Ordinibus & Conventibus infra scriptis, propria habentibus & non petentibus, sive mendicantibus, quibus quinque libræ ad Pitantiam scilicet legatæ. Cuilibet ecclesiæ in Kennemaria do & lego quinque solidos, Parochiali sacerdoti ejusdem ecclesiæ quinque solidos, ecclesiæ de Velsen duas libras, Personæ ibidem sex solidos, Custodi ibidem quinque solidos. Item do & lego pro cruce mea xx. libras, quas fratres S. Johannis Baptistæ in Haerlem sibi reservabunt, quousque commune fuerit Passagium transmarinum, & tunc easdem per suos fratres fideliter transmittent in subsidium terræ sanctæ. Item do & lego Conventui domus sancti Johannis Baptistæ in Haerlem simili modo, sicut prædictum est de Conventu Egmondensi, quinque libras ad pitantiam. Item fratri *Arnoldo* do ibidem unam libram. Item fratri *Mensoni* x. solidos. Item do lego in compensationem rerum injuste acquisitarum xx. libras, ita quod executores mei cum eisdem redditus comparent, qui cedant ad calciamenta pauperibus annuatim. Sed volo & opto quod pars dictarum xx. librarum, vel totum illis potius conferatur, qui docere poterunt testimonio, vel prævia veritate, me ab eis aliqua bona minus juste tempore aliquo & minus legitime possedisse. Item do & lego ecclesiæ de Haerlem tres libras ad lampadem. Item cuilibet Parochiali sacerdoti x. libras & cuilibet Capellano in Haerlem quinque solidos. Item Prædicatoribus in Haerlem duas libras. Item fratribus de monte Carmelo ibidem duas libras. Item pauperibus Beghinis ibidem duas libras. Item hospitali ibidem unam libram. Capellano ibidem quinque solidos. Item do & lego monialibus in Oye quinque libras ad pitantiam. Item Cristinæ de Teylinge ibidem unam libram. Item Hasekinæ ibidem unam libram. Item Conventui in Rynsburch quinque libras ad Pitanciam. Item Richardi sorori meæ ibidem quinque libras, si in hereditatem a meis non receperit. Item Domino *Adæ de Leyden* unam libram, Item do & lego monialibus in Loesduy. nen quinque libras ad pitanciam. Item monialibus ad campum Regis quinque libras ad Pitanciam. Item do & lego in Trajecto Conventui beatæ Catherinæ quinque libras ad pitanciam. Item hospitali ibidem ad usus pauperum meliorem lectum meum ex toto ordinatum, & meliores vestes meas. Item fratribus

Vid. Car.
du Fresne
gloss. in
Termina-
riis.

tribus Teutonicis apud muros ibidem quinque libras ad pitantiam. Item Terminario Kennemariæ pro tempore existenti unam libram. Item fratribus minoribus ibidem duas libras ad pitantiam. Item fratri Godofrido ibidem unam libram. Item Prædicatoribus ibidem duas libras. Item monialibus apud S. Servacium unam libram. Item albis dominabus ibidem unam libram. Item monialibus in valle beatæ Mariæ unam libram. Item fratribus minoribus in Dordraco duas libras. Item Augustinianis ibidem duas libras. Item ecclesiæ de Coudekercke tres libras. Item hospitali in Leyden x. solidos. Item *Johanni Wonne* fratri meo quindecim libras cum lecto bene præparato. Item domicellæ meæ pro tempore existenti quinque libras. Item filiabus sororis meæ xx. libras, cum quibus Executores mei duas libras annuatim, quoad vitam earum eisdem procurabunt. Item Wiven duas libras. Item eidem par vestium. Item ancillæ meæ pro tempore existenti unam libram. Item servo meo unam libram &c.

Wy Alverraet Vrouwe van Coudekercke doen condit allen luden, die desen brieff sellen sien of hooren lesen, dat wy om salicheden onser sielen Haren *Dirck van Poelgeest* ende anders onsen vrinden hebben gemaect ene Capelrye van XII. ponden jaerlixer renten te verdienen Haren Amise tot sijnen lyve tot Haerlem in der kercke. Ende wanneer Heer Amys sterft, so sal die Capelrye wesen te verdienen ewelyck enen Priester met dier selver Renten, die hier voorsz staet, na onser doot, daer wy kiezen onse legerstede. Ende dese xv. ponden bewysen wy jaers ende hebben bewyst ende quytgescouden voor Scoute ende voer bueren mit onses mombaers hant in te nemen van 't landt dat heet Ver Rissende camp, of die Vievenne, tote twee merckt tyden van den jare, alse tot Voorfcoter merckt, ende totte Valckenborger merckt, ende dese xv. ponden sullen wesen aen payement als dat lant te huyre gelt. Ende want die rente van dien lande beter is dan xv. ponden, so en sal niemant niet innemen, eer die Pape dat sijne in hevet. Voort ware dat faecke dat dit lant quade, so soude die Pape voort aen sijn seeckerst lant hebben went hy dat sijne hadde. Op dat dit vasten ende stade blyve so hebben wy onsen segel hier ane gehangen. Die Heere van Brederode, Ver Abele uter Wike onse ervenaem, Haer Gerard van Tetroede, Florens van Adrikem onse

onse mombaer om die meerre sekerhede hebben 't mede be-
gelt, in 't jaer ons Heeren clo. ccc. ende vyf des Saterdags
na sinte Martyns dach in den wynter.

Rursum hic testamentum, quo heres non institutus, Sed testa-
mentum, quod mireris, quod heredum consensu fit. Exoleverat
jam jus Romanum, quo idem & testatus & intestatus non potest
mori, l. 7. ff. de reg. jur. Et quod porro ad consensum: Non ne-
cesse est, cum testamentum fit, ut vel quisquam consentiat arg.
l. 1. ff. Qu. test. fac. poss. l. 32. pr. ff. de her. inst. Ultro tamen
adhibitus aut agnati, aut curatoris, testamentum non viciat.

Personæ ibidem sex solidos. Persona est Rector ecclesiæ, ad quem
spectat ex oblationibus emolumentum pro parte, cap. 3. ext. de ec-
clesiæ adif. cap. ult. ut lit. pend. Fr. de Roye proleg. ad tit. de jur.
patr. cap. 37. Curabat sacra, & iis præerat, sed curabat & facie-
bat non per se, sed per alium. Per sacerdotem Vicarium Charta
Anni 1231. In nomine sanctæ & individue Trinitatis Amen. Wille-
brandus Dei gratia Trajectensis episcopus Omnibus in Christo fidelibus
salutem in Christo Jesu. Notum sit omnibus tam posteris quam futuris
& presentibus, quod prædecessor noster piæ memoriæ Godefridus quon-
dam episcopus Trajectensis, relinquens nobis formam caritatis & exem-
plum, piæ devotionis perpetua donatione tradidit fratribus ecclesiæ beati
Martini personatum ecclesiæ de Dalsen, & liberam concessit eis potesta-
tem, ut quandocunque prædicta vacaret ecclesia, decedente sacerdote alium
sibi substituerent, & portionem reddituum pertinentium ad ecclesiam as-
signarent eidem, prout consilium & moderata ratio diceret, ut ipse sa-
cerdos in ecclesia præfata laudabiliter implere posset officium, & episco-
po, & Archidiacono, & Decano jura debita persolvere, &c. Sustine-
bat Personam etiam totum collegium. Nec mirum, quod sustine-
bat. Persona passim vir illustris & præ cæteris excellens. Atque
adeo illud verum, quod qui in clero excellebant, vulgo dicti
Personæ, & Personatus eorum dignitas. Etiam laici ita dicti, si
graves meritis & insignes. cap. ad aures ext. de rescript. Jo. Saris-
beriens. epist. 11. Afferens ecclesiam suam esse, & se personam ejus &c.
Gesta Consulium Andegavens. in Fulcon. Affuit autem tunc inter alios
proconsulares & personatos viros. Robert. Monach. lib. 7. hist. Electus
est igitur vir sapiens, & personatus, literarum eruditione pollens, &
utraq; scientia præditus, & ad ordinandum Antiochiam est missus.
Sunt qui personam cum patrono confundunt, sed perperam, ut
puto, ut patet ex charta hac, quam habes apud Oudenhove Be-
sebray. van den Bosch p. 59. part 2. Wy Arnolt van der genade Gods
Hertoghe van Gelre, ende van Gulick, ende Grave van Zutphen, doen
condt allen luden, ende bekennen, Also die Patronaetschap, collatie,
ende giste rechte der Personagien der Parochie kercke van Geldrop van

allen tyden, ende dat niemant levende anders en woyte, of al-
 tyt gecleevende ende geborende is geweest aan die Heerlicbeyt van Gel-
 drop, die men van ons ende onsen Voorvaderen Hertoghen van Gelre
 ende Greven van Zutphen te leen holt ende gebolden heeft, so dat die
 Heere van Geldrop die Personagie ende Parochie kercke als sy ledich
 was, ende vacerde, als een Patroon ende erfghifter gegeven ende gepre-
 senteert heeft den Eerweerdigen Archidiaken van Kempelant in der tyt
 wesende in der kercken van Ludic bequame personen, om die Persona-
 gie ende Parochie-Kercke te regeren. Welcke personen also gepresenteert
 &c. Idem tamen quod nonnunquam & persona & patronus negari
 non potest. Nec semper Persona curabat sacra per quem vellet.
 Sæpe habebat nihil aliud quam jus tantum præsentandi, ut exem-
 plum apud Miræum est notit. eccles. Belg. cap. 152. Idem autem Ab-
 bas ab eisdem Canonicis synodalia jura suscipiens, nobis & ministris no-
 stris, quia Persona altaris est, annuatim persolvit, & idoneum Pres-
 byterum communi eorum consilio electum, populo Dei præficiendum, no-
 bis præsentabit, qui de manu nostra curam suscipiat &c. Sæpe ejus-
 dem ecclesiæ & Persona & Patronus & Vicarius distincti, distinctio e-
 tiam in partes reditu. Patronus, qui jus habebat præsentandi per-
 sonam. Persona autem, qui jus præsentandi Vicarium. Charta Ann.
 1319. Univerſis hæc viſuris facimus manifestum, firmiter protestando,
 quod cum ex antiquo ecclesiæ de Nerden per Vicarium perpetuum ad præ-
 sentationem personæ ejusdem ecclesiæ in ipsa institutum consueverit guber-
 nari &c. & mox: humiliter supplicarunt, ut nostrum consensum adbi-
 beremus de perpetuanda Vicaria in ecclesiâ antedictâ, &c. cum ibidem
 redditus Personatus a redditibus Vicariæ sint distincti, Nos qui patro-
 nus ejusdem ecclesiæ sumus &c. Vicario autem constituto, ne Per-
 sona esset aut iners, aut κωδὼν velut πρίστρον, bona interim curabat &
 facultates ecclesiæ. Charta Ann. 1371. ad præsentationem principalis
 dictæ ecclesiæ Rectoris, quæ persona appellatur, ad dictum benefi-
 cium instituatur, qui curam dictæ ecclesiæ in spiritualibus gerat, &
 dictæ ecclesiæ & populo ejusdem, in divinis deserviat, nec non perpetuus
 Vicarius dictæ ecclesiæ censeatur &c. ipse vero Rector dictæ ecclesiæ prin-
 cipalis ipsi ecclesiæ in temporalibus deserviat, redditus & proventus ejus-
 dem ecclesiæ certos percipiat pro suo beneficio, quod personatus cense-
 bitur &c.

Item do lego pro cruce mea. Militasum ituri voto facto adversus
 Turcas Saracenos in Syriam vesti crucem assuebant. Deserebant
 conspicuam in pallio, in toga, & vel pectori affigebant, vel ha-
 bebant in scapulis, aut dextro humero, prout visum. Plerumque
 autem e rubro serico. Belli sacri historia apud Mabillon. Musæ.
 Italic. part. 2. Simulque etiam disposuit, ut cuncti illuc euntes signum
 crucis in scapulis re aliqua vestimentis impressum, seu in fronte gesta-
 rent, quo tanti itineris religionem atque peregrinationem aliis cernenti-
 bus ostendentes ab aliquo non impedirentur. Ibid. Et omnes qui ibant
 suebant

suebant cruces in dextro humero imitando Christum, qui in humero suo portabat crucem eundo ad passionem pro nobis. Anna Comnena lib. 10. bist. Rubras in humeris gestabant cruces. Id insigne & quasi tessera militiæ. Petr. Monach. bist. Albigenf. cap. 13. ideoque quam plurimi nobiles & ignobiles contra hostes crucis armaverunt se in pectoribus signo crucis. Idem ibid. cap. 37. Percussit eum valide in pectore, in loco, in quo crucis signum affixum erat. Devovebant se inobstante & viri & femine. Nam & femine in exercitu. Sed cum bello hæc inutiles facile etiam id admissum, ut voto deinceps se exsolverent data pecunia.

Commune fuerit *Passagium*. Exercitus Christiani iter. *Parochialis sacerdoti*. Parochialis sacerdos, qui affixus ecclesiæ. *Capellanus*, qui altari. Unde & confunduntur altare & Capellania. Infr. testam. 14. unum altare seu Capellaniam. Sic & xv. iterum iterumque, ubi & pro missæ seu Sacerdotis officio, verb. Item do, lego &c. ad alteram Capellaniam in eodem altari officiantem &c. Ibidem & pro Capella: ad perdictas Capellas &c. do, lego, ordino, & assigno. In quibus Capellanis volo, quod Capellani &c. Cappella ædes, conclave, in quo altare & ministerium. Vasa nimirum sacra ad rem divinam necessaria. Capitula Caroli Magni lib. 5. cap. 182. Ne Capellæ in nostro Palatio vel aliubi sine permissu episcopi, in cujus est parochia, fiant. Adrevald. de miracul. & Bened. cap. 41. Inter cætera, quæ huic loco contulit magnifica, affluentia sua largitate, sacerdotale instrumentum, quod ex capella fratris sui Lotbarii abstulerat &c. devotissime præbendo concessit. Eginhardus: Capellam, id est, ecclesiasticum ministerium, tam id quod ipse fecit &c. Conclave autem cum dico, non id tantum significo, quod certo loco fixum, verum mobile etiam, ut tentorium. Nam altaria etiam portatilia. Matth. Paris ad Ann. 1249. Transmisit ei capellam suam pretiosissimam cum reliquiis charissimis.

Ad campum Regis. Wilhelmi scilicet Romanorum, Cœnobium est Delphis, quod Wilhelmus Rex extruxit. Continxerit vulgo. Vid. seq. Testam.

Per Riffende camp. Femine olim illustres & magistratum uxores Verem dictæ, ut jam dixi lib. 1. de Nobilit. cap. 4.

V I I.

Testamentum Wilbelmi de Egmonde

Ann. cId. ccc. x.

Allen den genen die desen brief sellen sien of hooren lesen doe ick Willaem van Egmonde condt ende kenlick, dat ick machtich myns sins ende gesonts lyfs, ende by myns selfs vryen wille gemaectt hebbe myn Testament om mynre sielen oorbaer. In den eersten bespreecke ick den Clooster van Egmonde jaerlics een pont gelts myne memorie mede te doene in dusdanigen manieren, dat men dat gelt deelen sal in den Convent die ghene die ter misse ende ter vigilie comen, ende die niet en comen, sal men niet geven, ten sy dat sy by oorlove uytgevaren sijn. Voort den Clooster in Rynsburch x. pont myne memorie mede te doen, den Clooster ter Lee v. pont, den Clooster te Conixvelt v. pont, den Clooster te Loosduy- nen v. pont, den Jacopynen te Haerlem x. pont, onser Vrouwen Broeders te Haerlem x. pont, den Beghynen te Haerlem x. pont. Voort ter Capelryen te Rynegom te Sinte Katharine x. pont, jaerlix in te nemen uyt den korten hop, daghelix myne memorie mede te doen, den Deken van Egmonde drie pont, Haren Matheus onsen Capellaen drie pont, Herman den Clerck xxx. schellingen in te nemen uyt den langen hop totter tyt toe, dat hy versien wort mit eene kercke ofte proven- de. Voort elcke Parochypape van elcker kercke van Ken- nemerlant x. stuyvers, ende elcken Coster iii. stuvers, Haren *Florens* den *Person*e van Lummen drie pont, elcke Capellaen die Capelryen hebben binnen der kercke van Haerlem x. stu- vers, Haren *Florens* van den *Sande* x. pont, den *Person*e van Myfen x. pont, Broeder *Nicolaes* van *Wesepe* x. stuver, Broe- der *Henrick* van *Mase* x. stuvers, Broeder *Henrick* van *Pitvliet* x. pont. Haren *Screvel* den monnick enen silveren schale. Voort Haren *Gerrit* Scholaster tot Haerlem x. pont, ende epen *Alewyn* x. pont, ende eene coe, Haren *Witten* x. pont, *Baert* x. pont, *Jordaen* x. pont, ende *Gerretgen* my- nen neve v. pont, ende den grauwen heynst, *Peter Jacobs*
Jegm.

Joan xxx. stuv. ende elck Bode anders binnens huys *x.* stuvers, Joncfrou *Geertruyt x.* pont, *Wildaem van Buten xl.* schellinggen, ende twee coeyen. Voort den cogge, die ik te Medenblick hebben, bewyse ick *Willam van Schoorle* voor syn gelt, dat ik ingenomen hebbe van synen lande ende van synen renthen. Voort die van den nywen Clooster by Haerlem *x.* pont, ende myn groote roode vool, ende al myn harnasch, ende al dat tot mynen lyve behoort ende *iii.* coeyen, twee bedden, twee dekenen, twee paar slaep plakens, ende die door grauwe bonte dekenen, ende Haren *Mense* sonderlinge mynen cleenen voetnappe. Ende in desen voorseyden nywen Clooster kiese ick myn legerstede, ende al dat men mit myn dair brenget, dat begeere ick dat men dair late. Ware dat saecke dat ick doot bleve, ende myn lichaem niet vonde, soo begeere ick dat men myn utinge doe in den selven Clooster mit alsulcke dingen, als hier voor bescreven staen. Ende waerom dat ick 't begeere is, om dat ick 't selve gesticht hebbe, ende bidde myn wyve, myn Broeder, ende myn Suster, dat sy hem vordelyck sijn, ende behulpich door Gods wille, ende door mynre sielen wille, Ende dit voerseide testament vredelyck mynen wive aen Haren *Gerrit den Scholaster van Haerlem* uyttereyken van mynen eersten renten van der tiende van Warmenhufen, ende myn onrecht dair mede te betalen, knde om dat ick wille dat die vasse ende stade blive heb ick desen brieff besegelt mit mynen segel, ende om die meerre vestenisse so heb ick gebeden myne lieve medegefellinne *Margrieten*, dat sij'n besegelt heeft mit horen segel. Gegeven in 't iaer ons Heeren *clv. ccc. ende x.* op *St. Gregorius dach.*

Haren Gerrit Scholaster tot Haerlem. Scholærolim in monasteriis, in ecclesiis collegiatis. Scholasticus qui iis præerat. Militiæ ecclesiasticæ plerumque a teneris devoti, qui eas frequentabant. Scholares vulgo dicti. *Caroli Magni Capitula lib. 1. cap. 71. Ut scholæ legentium puerorum fiant, psalmos, notas, cantus, computum, Grammaticam, per singula monasteria &c. discant.* *Flodoard bist. Remens. lib. 4. cap. 9. Duas scholas Remis, Canonorum scilicet loci atque ruralium clericorum, jam pene dilapsas restituit, & evocato Remigio Autisiodorensi magistro liberalium artium studiis adolescentes clericos exerceri fecit &c.* *Statuta Trajectensia de officio Scholastici: Nullus potest esse Scholasticus noster, nisi fuerit Canonicus ecclesiæ nostræ præbendatus &c.* *Vid. lib. 2. de Nobilit. cap. 39. De scholis autem quod dixi.*

in ecclesiis collegiatis exemplum habemus infra Testam. ix. *Angulis annis dabunt & procurabunt duodecim scholaribus pauperibus scolas apud ecclesiam beate Marie frequentantibus duodecim mandata &c.* Vid. Mabillon. in præfat. ad *Secul. iv. Act. ord. S. Bened. §. 124.* *Mynen clenen voetrnape.* Pelluvium haud dubie, vas pedibus lavandis aptum.

VIII.

Testamentum Elisabethæ Dominæ de Heemskerck

Ann. cId. ccc. xi.

IN den name des Vaders, des Soons, des Heyligen geests Amen. Ick Elisabeth Vrouwe van Heemskercke make condt allén luyden, die desen brieff sullen sien of hooren lesen, dat ick machtich mynre vyf sinnen mit groter voordachtichheyd om oirbaer ende salicheden mynre sielen heb gemaakt myn testament in deser manieren als hier na bescreven staet, dat ick wille ende begeere dat myn erfgenamen volgen ende stede houden. Ten eersten geve ick twee hondert pont swarter tornoysen uyt mynen goede tot Andels in dusdaniger manieren, dat die Commandeur van Sinte Catharinen t' Utrecht sal opbeuren xx. pont gelts jaerlicx van den voerszeyden goeden, in 't myne erfgenamen hem geven twee hondert pont van rente of van gelde 't eerst datter of incompt, en daer sal die voerszeyde Commandeur af leggen vyftich pont in den stocke of in de kiste van den grooten afaet tot oorbaer ende helpe des heyligen lants; dat ander gelt datter overblyft van den cc. pont, oft dat van der Renten voerseyt compt boven die vyftich pont voerseyt, dat set ick in die Commandeurs hant ter armen behoef mynre zielen oirbaer mede te doen. Voort geve ick ter Papelycker proeven ter Ouder Kercken in Huysen voor myn siele, ende voor myn ouders sielen, wat so boven seventien pont gelts jaerlycks comt van mynen goede in Maldrickerbroeck. Welcke xvii. pont gelts ick hebbe gegeven *Diderick van Hokelem* mynen Broeder uyt den voorsprokenen goede. Geveelt oock hier na, dat men dat goet vercoopen soude, so sel *Diederick* mynen broeder voerseyt te voren uyt nemen van den gelde datter of compt hondert pont ende vyftich, dat ander gelt,

gelt, dat dair of overblijft, dat sal blyven ter Papelycker provēē ter Ouder Kercke in Huysen. Voort bewyse ick enen Knapē van Aken elf marck Brabantsche van myns Heren myns Vaders weghen, die hy hem sculdich was ende bleef, die bewyse ick hem te betalen ende te nemen van der eerster renten, deder comt van mynen goede te Jamerlo. Voort beset ick den Jacopynen te Nymmeghen drie pont, den Witten vrouwen te Nymmeghen drie pont, den Jacopynen t' Utrecht seven pont mynre memorie mede te doen, den Jacopynen ten Bosch vier pont. Voort besette ick myn Breviaris vyf Conventen van den Minnebroederen, tot Utrecht, te Deventer, te Cleeve, ten Bosch, te Harderwyk. Voort geve ick Marchtelde mynre nichten Johans Leckers suster vyftich pont aen een peerle, die myne erfgenamen ledigen mogen voor vyftich pont. Voort geve ick *Allid* myne Suster myne mantel cleder, *Tillen* mynre Joncvrouwe, myne meghede Cleder, beyde een wardecors, ende een rock van mynen witten clederen, den Prior van den Jacopynen t' Utrecht mynen gouden Caproen mitten voeder, mynre Voester myn verschte curte mengde Wardecors mit enen groenen rocke, *Heylwige* myne scarlakens clederen, een wardecors, ende een rock, *Margarieten* van Oirschot, ende *Margarieten* van Zeslick myne mantel van scarlaecken fonden vouter, ende mynen bonten pels. Voert beset ick Haren *Diderick* van *Huysen* xx. pont sijne dochter mede te mannen. Voort *Henrick* ende *Diederick* mynre Suster kinderen haer lycke xx. pont. Eenre *Lysbet* uter Marsche twee koyen. Voert myne nye beste clederen ende myne bonte clocke geve ick ter kercken van Heemskercke, ende ter capellen mede te tymmēren, *Achtskyn* mynre maecht myne blauwe wardecors, *Jacob* mynen Knapē twee die beste merryen, *Studenael* een coeye, den Jacopynen ende den witte broederen te Haerlem myne bonte deecken, ende myne culleēt. Voert waert saecke dat dit testament niet al betaelt mocht worden, so wil ick dattet aen hem allen gebrecke persoon persoons gelycke. Voert waert sake dat myn erfgenamen dit voorprokene testament niet uyt en wolden reycken als voerseyt is, ende dair ane leet deden, dat myn Testament toeren myn testament niet voldoen en condē, so bid ick enen Edel man ende enen Mogenden mynen lieven Heere den Grave van Gelre, dat hy mynre sielen vrient wesen wil ende
sijn,

sijn, ende hy myn Testamentoren also machtich make, dat sy myne testament voldoen mogen van mynen goede, Ende so set ick al myn goet leen ende eygen in myns Heeren hant des Graven van Gelre voersejt mit desen selven brieve, ont myn testament vol ende al gedaen wert. Om dat ick wil dat dit testament voersejt stade ende vast blyve, so heb ick Lysbet voergenoemt myn segel aen desen brief gehangen t' enen oerconde alle der stucken, die hier voersz staen. Endē bidde Eerbaer luden broeder *Jacob van Denemarcken* den Commandeur van Sinte Catharynen, Haren *Graerd van Heemskercke* mynen Heere, mynen manne, Haren *Dideric van Hussen* Ridders, ende Johan Lecker Knappe, die ick tot myne Testamentoers kiese, dat sy haer segel mitten mynen aen desen brief willen hangen. Ende wy Testamentoren voergenoemt om beden wille *Veren Elizabeth* voersejt hangen onse segelen aen desen brief mit horen segelle, t' enen oerconde alle den stucken, die hier voor bescreven staen, die voor ons gesciēt sijn. Gegheven in den jare ons Heeren cdo. ccc. ende elve, des Sonnendachs voor St. Andries dach des Apostels.

Al dat hier boven gescreven staet dat geloven wy *Elisabeth* ende Testamentoren voergenoemt.

Vid. supra epist. 195. Dat die Commandeur van Sinte Katherinen t' Utrecht. Praefectus equitum Rhodiorum, quorum statio Ultrajecti. Stationes ipsorum variae ob amplissimas facultates, Harlemi, Medioburgi, Vetera-
quini, Weerdæ, Montforti, Hermelæ & alibi. Sic in charta Ann. 1370. Broeder Henrick Witte Commandeur des Godsbuys van Sinte Katherinen t' Utrecht ordins des beyligen Hospitaels Sint Jobans van Jerusalem. In charta Ann. 1434. Gerrit van Schoten Commelduyr van Sint Jobans ordre tot Haerlem. In charta Ann. 1300. Theodoricus de A. Commendator ordinis B. Jobannis Baptista & domus S. Catharina in Trajecto. Charta Ann. 1526. Wy Broeder Cornelis Stael Commanduyr tot Hermelen Sinte Jans ordens des beyligen Hospitaels van Jerusalem, Heemraide van wegen des Baliers van Sinte Katherinen t' Utrecht &c. Balier idem quod Praefectus. Balye idem quod domus, quod statio, aut Praefectura. Qui omnibus praerat in dicecesi dictus Lant commanduyr. Praefectus Provincialis, ut & Groot-Commandeuyr. Sic in Necrologio, vel ut Belgice se habet titulus, Fejt en Dootboek der Graven van Hollant, quod Hagæ in Camera Rationum, ubi agitur de cæde Wilhelmi iv. apud Frisios. Syn lichaem wert gevonden van den Eerwaerdigen Heere in Gode Heer Marten van Lockema Groot-Com-

Commandeur van St. Johans ordre die hem dede begraven &c. Præfecturæ ad dioccesin seu Præfectum Trajectensem spectantes erant 12; Buyren, Oudewater, Hermelen, Wemeligen, Ingen, 's Heeren Lo, Montfoort, Kerckwerf, Weerden. Parebant omnes qui his præerant Præfecto Trajectensi adacti in verba ejus juramento ut sequitur:

Nos Commendatores & fratres ordinis sancti Johannis Hierosolymitani domus sive Conventus sanctæ Catharinæ Trajectensis juramus, quod posthac fideles & obedientes erimus in omnibus, & per omnia licita quidem & honesta, Reverendo & dignissimo Domino nostro fratri Henrico Barck Bajulivo & Commendatori nostro. Non erimus consilio, auxilio, aut favori, ut sinistrum & indecens aliquid ei obveniat, aut injuriam ab aliquo in ordinis aut Conventus nostri præjudicium & detrimentum patiatur, sed inde eundem tanquam fideles & obedientiæ filii tuebitur atque defendemus, omniaque alia & singula, quæ ad bonos, fideles, & obedientes Commendatores, & Conventuales Dominos ac fratres spectant & pertinent, fideliter faciemus. Quod nos sic Deus adjuvet, & omnes sancti ejus. Fr. Jacobus Wynen Prior, Fr. Joannes Welmans Commendator in Buren, Fr. Arnoldus Herus Commendator in Weerden, Fr. Henricus van der Hooch Schaffener tot Hermelen, Fr. Gerardus Zasius Commendator Montfortius, Fr. Johannes Voet, Fr. Arnoldus Loeff, Fr. Gerardus Zasius, Fr. Christophorus van Ameronghen, Fr. Theodoricus die Greeff, Fr. Johannes Ridder, Fr. Petrus Schurerius, Fr. Ghyssbertus Aschius, Fr. Theodoricus Falke, Fr. Johannes Quintius.

Voort besette ick myn Breviaris vyf Conventen &c. Exemplaria ergo quinque. Qui alioquin unus ulus in locis tam dissitis. Breviarium erat liber ecclesiasticum officium compendio complectens. Joannes de Janua: Quidam liber, in quo est totum officium diurnum & nocturnum, dicitur Breviarium. Titulus est libri in Bibliotheca Casinensi Alexio Comneno imperante olim scripti: Incipit Breviarium sive Ordo officiorum per totam anni decursionem.

Ende myn culleēt. Culleēt est culcitra, pulvinar, peulawe.

I X.

Testamentum Gerardi Albi Canonici.

Ann. c1c. ccc. xii.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis, Patris, & Filii, & Spiritus sancti Amen. Ego Gerardus dictus *Albus* Dei gratia majoris ecclesiæ Trajectensis, sancti Petri, & Mariæ Trajectensium ecclesiarum Canonicus, memor conditionis hu-

Yy

manæ,

manæ, quam semper comitatur nimia fragilitas, cui ab ipso vitæ principio mortis imperium dominatur, loquelæ & memoriæ in me integritate vigente, licet æger corpore salutis animæ meæ providi consulendum, de veri & æterni Dei misericordia confidens, qui cor contritum & humiliatum non despicit, qui etiam, ut suum redimeret poulum unigenitum, Salvatorem gustate voluit calicem passionis, considerans diem solutionis meæ incertum existere, hoc præsens testamentum meum sive ultimam voluntatem meam ordino, facio, & dispono in modum, qui inferius conscribitur. Cujus quidem testamenti mei sive ultimæ voluntatis meæ eligo & ordino executores sive manifideles meos, Venerabiles viros Dominos *Florentium* Præpositum & Archidiaconum *Trajectensem*, *Engelbertum* Scholasticum sanctæ Mariæ, *Jacobum* de *Houtsboerne* meum Concanicum majoris prædictæ, *Dygerum* dictum *Zoudenbalch* sancti Petri *Trajectensis* Canonicos, quos humiliter rogo propter Deum, ut de bonis meis tam domibus claustralibus, quam clenodis, utensilibus, quam etiam de annis gratiæ in ecclesia beatæ Mariæ prædictæ ordinent & disponant, prout inferius conscribetur, & salutis animæ meæ salubrius viderint expedire. Cum nihil enim sit quod magis hominibus debeatur quam ut supremæ voluntatis, postquam aliud velle non possunt, liber sit stylus, & licitum quod iterum non redit arbitrium *C. de sacros. ecclief. l. 1.* Hinc est quod meam sepulturam eligo apud ecclesiam beatæ Mariæ *Trajectensis* prædictam in Capella mea nova ibidem. Cui quidem Capellæ do, lego, & assigno quinquaginta libras *Turonensium* nigrorum reddituum annuatim, quos quidem redditus eidem Capellæ assigno. Inprimis videlicet unam vertellam terræ jacentem in *Marsen* solventem annuatim quatuor libras & decem solidos boni pagamenti. Item do lego, & assigno eidem Capellæ quatuor libras boni pagamenti, quas habeo in domo *Dn. Johannis Frisonis* Concannonici mei in ecclesia beatæ Mariæ prædictæ. Quarum quatuor librarum redditus a nunc recipiuntur ab eadem domo, donec in dictis redditibus prædictæ quatuor libræ eidem Capellæ sive Capellanis inibi existentibus singulis annis eidem assignentur, prout in litteris super hoc confectis continetur. Item assigno eidem Capellæ duas libras boni pagamenti annuorum reddituum, quas habeo in domo *Dn. Rudolphi* dicti *Burggrave* mei Concannonici modo quo

quo supra, & secundum continentiam literarum super hoc datarum & confectarum. Item assigno eidem Capellæ unam libram boni pagamenti reddituum annuorum in area quam inhabitat *Henricus Spiker*. Item duas libras boni pagamenti in area quam olim inhabitabat *Hermannus dictus Villebont*. Item assigno eidem Capellæ duas areas jacentes in *Oudella* super *stigam*, quæ vulgariter *Jutten/leghe* nuncupatur, quarum una solvit annuatim tres libras Turonensium nigrorum, alia vero area unam libram boni pagamenti. Item volo & ordino, ut executores mei prænominati, quicquid de dicta summa, videlicet quinquaginta Turonensium parvorum reddituum, defecit & non assignatum fuit in redditibus, de bonis meis paratioribus, sive scyphis argenteis, domibus, aut aliis bonis quibuscunque emant & emi procurent, quam citius potuerint, in bonis & certis redditibus, quod eorum industriæ & conscientiis duxi commitendum, & eidem Capellæ dari procurent & assignari. Item volo ut in eadem Capella sint perpetuo duo Presbyteri sive Capellam officiantes eandem singulariter, quivis suam septimanam celebrando. Item volo ut Presbyteri pro tempore existentes de redditibus prædictis, videlicet quinquaginta libris Turonensium nigrorum prædictæ Capellæ assignatis & adhuc emendis, qualibet quadragesima in perpetuum singulis annis dabunt & administrari procurabunt duodecim scolaribus pauperibus scolas apud ecclesiam beatæ Mariæ frequentantibus duodecim mandata, secundum quod scolaribus ibidem a Capitulo dantur & singulis annis ministrantur. Qui Presbyteri pro tempore ipsam Capellam officiantes si remissi vel negligentes fuerint in administratione mandatorum prædictorum, a Decano ipsius ecclesiæ pro tempore existenti ad solutionem plenariam eorundem mandatorum compellantur. Item ne dicta Capella propter negligentiam patronorum suis debitis officiis defraudetur, volo & ordino, ut medietatem ipsius Capellæ sive Capellaniæ, quæ adhuc dotanda est, executores mei prædicti Nicolao dicto *Spiker* conferant, si eam clericus Nicolaus duxerit acceptare, vel alteri personæ idoneæ ad præsens una vice conferendi plenam habeant potestatem. Item volo & ordino, ut cum dictas Capellaniæ seu aliquam ipsarum vacare contigerit, Canonicus ebdomadarius Presbyter pro tempore existens in eadem ecclesia beatæ Mariæ eandem Capellaniæ seu aliquam earundem

prout vacaverint, alicui personæ ydoneæ infra suam hebdomadam conferat, & conferendi plenam habeat auctoritatem. Qui Canonicus Presbyter si in sua negligens fuerit hebdomada vel remissus collatio sæpe dictarum Capellaniarum, prout vacaverit, ad proximo sequentem hebdomadarium presbyterum Canonicum, & sic successive de uno ad alium Ebdomadarium omni jure devolvetur, donec prædictis Capellaniis prout vacaverint personis ydoneis presbyteris vel infra annum habilibus ad sacerdotium promovendis provideatur. Quod quidem testamentum meum volo valere jure testamenti, & si jure testamenti non valeat, saltem valeat jure codicillorum, seu alterius cujuslibet ultimæ voluntatis. In quorum omnium testimonium & roboris firmitatem hoc præsens testamentum meum, sive ultimam voluntatem meam in his scriptam, sigilli mei appensione communivi, & sigillis executorum meorum prædictorum communiri supplicavi. Et nos Florentius Præpositus, Engelbertus Scolasticus, Jacobus de Hourshoerne, & Dygerus Zoudenbalch Canonici executores hujus testamenti deputati & electi ad preces prædicti testatoris sigilla nostra huic testamento apposuimus ex certa nostra scientia in testimonium omnium præmissorum. Actum & datum anno Domini M. CCC. duodecimo in crastino beati Ambrosii episcopi.

Majoris ecclesiæ, S. Petri, & S. Mariæ Trajectensium ecclesiarum Canonicus. Plura in unum beneficia conferri non possunt; c. de multa ext. de præb. & dign. Ziegler. ad c. audita ext. de restit. spo- liat. Verum temporis progressu, cum ambitio præpotuisset, præter canones & abjecti. Sensim ita interpretati rem, ut plura uni non possint dari in eadem ecclesia. Et si ne id quidem diu obtinuit. Statuta vetera ecclesiastica condita olim Ultrajecti, cum Theodoricus de Are ibi rerum potiretur: *Nullus in una ecclesia duo vel plura habeat beneficia.*

Ut de bonis meis, tam domibus claustralibus. Aedes Canonico- rum claustrales dictæ Ultrajecti, quod inclusi primum claustro ut Canonici Regulares. Vid. lib. 2. de nobilit. cap. 2. Seculares postquam facti, appellatio tamen claustrum in ædibus adhuc hæsit. In ecclesiæ enim ambitu, ubi solius cleri jurisdictio & territorium, a reliqua urbis parte distinctæ & secretæ. Earum quasi emphyteu- tæ. Licuit de iis disponere & inter vivos, & testamento, sed non simpliciter & absolute. Vendebant clementis, si vellent vendere, (laicis vix licuit) & vendebant auctoritate & consensu Capituli. Vendebant etiam sub modo, nec ultra vitam emptoris. Ubi obiis- set quis, non trans mittebat in heredes. Capitulum tum vende- bat,

bat, si nihil moriens disposuisset, Capituli proprie enim ædes. Hereditibus vix quicquam aliud quam melioratio debebatur. Charta Ann. 1535. Decanus & Capitulum ecclesiæ S. Iohannis Traiectensis &c. facimus manifestum, quod nos ex speciali gratia & singulari favore concessimus & concedimus Rev. patri & eximo domino, Dn. Iohanni Vorstio a Loenhcke U. jur. Doctori, Decano ecclesiæ Traiectensis, ad vitam suam domum & aream cum omnibus attinentiis suis, quas olim Rever. pater & dominus Dn. Pbilibertus Naturelli Præpositus & Archidiaconus ecclesiæ Traiectensis antedictæ possidere & inhabitare solebat, situatas infra ambitum, emunitatem, & jurisdictionem ecclesiæ nostræ prædictæ &c. sub annuo pacto octo scudatorum aureorum antiquorum monetæ Regis Franciæ &c. & quinque florenorum aureorum Iohannis Ducis Baviariæ &c. item quatuor aabuc consimilium florenorum &c. persolvendo pro una in S. Victoris &c. & pro altera medietatibus Paschæ deinde proxime & immediate sequentis festivitatis &c. conditionibus, modis, & formis infrascriptis, videlicet quod præfatus D. Iohannes Vorstius &c. non poterit dictas domum & aream vendere, nec impignorare, locare, aut alienare, nisi de nostro expresso consensu & beneplacito, & quocunque tempore idem &c. earundem domus & a- & meliorationes vendere velit, quod illa venditio fiet secundum statuta & consuetudines ecclesiæ nostræ, &c. Salvo tamen quod heredes seu executores sui præfatas domum & aream infra mensem post obitum suum vendere teneantur juxta statuta ecclesiæ &c. Et in eventum, quo prædicti heredes &c. negligentes fuerint &c. quod extunc nos Decanus & Capitulum easdem domum & aream publicæ venditioni exponere poterimus &c. & pecunia & emolumenta ex venditione meliorationum &c. disponantur & converti debebunt, prout D. Iohannes Vorstius &c. de eisdem fieri voluerit & ordinaverit &c. Dixi quasi emphyteutæ. Emphyteutæ enim non dicuntur. Emptores potius & domini, etsi tantum ad vitam & ad tempus præfinitum. Vocem certe emphyteusis in chartis non reperi. Addam, quo res clarius sit, chartam Ann. 1362. Aernout Heere van Tselfleyne maken cont ende kenlick allen luden, dat wy overdragen sijn mit Eersamen luden onsen lieven Heeren ende vrienden den Proeffst ende 't gemeyn Cappittel tot sinte Jobans t' Uirecht eens coops van den buyse in boere montade gelegen, dat voertys des Domproeffsts Heeren Florens van Jutsius, ende nu Heeren Heynrics van Mierlaer, Domproeffts t' Uirecht was, dier Godt genadich sy, in manieren als hier nae beschreven staet. In den eersten, dat wy dit voersyde buyse mit allen sijnen toebeboren bruken sullen, ende nae onsen wille bewoonen, also langhe alse wy leven, ende daer uyt jaerliix betalen den Capittel van St. Jan voersz vyf pont Uirechts payments, &c. Voort sullen wy dit buyse in gherake houden van dake, ende van andere saken, so dat wy 't mit eeren verantwoerden moghen, noch van dien coste ofte anders, dat wire ane timmeren, den Heeren voersz ghe- ne cost of onraed af rekenen, mer dat aen den buyse bliven tot onser

Infra
duos
menses
infra Te-
stam. xi.

doet. Oec syn 't voerwaerde, dat wy dit buyt of dese coop niemant in die bant setten en moghen noch overgeven &c. Ende wanneer wy by Gods genaden aflivich worden, so sal dit voersz buyt mit synen toebereyden vry, los ende ledich weder comen aen den Heeren ende Capittel van St. Jans voersz sonder enighe aentale van onsen erfnamen, of van ymande van onser wegghen &c. De laico singulare est. Laici vix admissi, ne vel puerperis, vel mulierum consortiis, vel aliis fordidis negotiis violaretur claustralis honor. Unde & varia Statuta, & aliquoties repetita, de laicis ad ejusmodi emptionem non admittendis, ut, majoris ecclesiae Ann. 1552. ecclesiae S. Petri Ann. 1434. & aliis aliarum. Ceterum quod licuit disponere etiam testamento, exemplum habet Lector in seqq. Testam. xi. & xi.

Vertellam terræ jacentem in Marsen. Vertella Belgis een viertel. Quarta pars jugeris. Sed frequentius vox effertur per F. quam per V.

In Oudelle super stigam. Ecclesiae S. Salvatoris territorium Oudella erat. Oudella locus Ultrajecti a ponte S. Pauli ad Helmichii pontem & ultra per novam fossam extendens se. Dixi in praefatione ad Anonymum quem edidi Ann. 1690.

Duodecim mandata. Mandatum hic nihil aliud, quam annonae, pecuniarum, aut cujusvis alterius rei largitio, concessio. Charta Ann. 1437. Salvo quod Praepositus dictae ecclesiae pro tempore existens teneretur consueta servitium in choro dictae ecclesiae, nec non ministracionem, quae alio nomine mandatum nuncupatur, singulis annis per totam quadragesimam pro pauperibus in die Coenae Domini, pro Decano, Scholastico &c. facere more consueto. Mandatum autem idcirco, quod, cum abluuntur pedes pauperum in Coena Domini, singulis portula data aut eleemosyna, chorus cantet tum illud Christi, Mandatum novum do vobis. Notabilis est charta cujusdam sacerdotis Wilhelmi de Wede Ann. 1414. ubi & ita: En dan salonse Priester mette Procuratoers dat ambocht beginnen van der mandaten, alse gewoonlic is in andere Godshusen, ende daer sellen syder siecke voeten dwonen, ende dan sel men geven elken broeder die daer is, ende den twee Priesteren elck een mandaet, dat is te weten, een broot van anderhalf kerwe, ende een nieuwe scottel mit appel ende noten. Voort soo selmen drie overwen onder dat ambocht wyne schencken, alse gewoonlic is te Buerkerck, ende sullen wy mede doen geven alle jaer eweliken den Sustren, de after opter Hofstede voersz wonen een take wyne, sulks alse dat ten tappe loopt tot boere mandaet, om dat sy bidden voor Tynan, Trinde ende Joncfrouw Beatrix synen wyve &c. Ende die geen die op dat buyt te Blidensteyn sijn wonen heeft, &c. die sel altoos hebben tot ewigen dagen des witten Donderdachs een volle mandaet, ende een vlesche wyne &c.

Testamentum Gerardi de Reden ecclesiae S. Johannis praepositi.

Ann. cld. ccc. xviii.

IN nomine sanctae & individuae Trinitatis, patris & filii & Spiritus Sancti. Quia scriptum est; *Fili memorare novissima tua, & in aeternum non peccabis*, Idcirco ego Gerardus de Reden Praepositus ecclesiae sancti Johannis Trajectensis sanus mente, licet corpore languens, cupiens meae vitae novissima ordinare ad laudem Dei, & ut remissionem meorum peccatorum a domino nostro Jesu Christo valeam optinere, de bonis a deo michi collatis meum facio; constituo, & ordino testamentum seu ultimam voluntatem in hunc modum: Inprimis volo & ordino, quod debita mea & exequiae meae plenarie persolvantur per executores meos, ac hujus testamenti mei manusfideles inferius nominandos. Iusuper hujus testamenti mei executoribus do & concedo plenam & liberam potestatem exigendi, petendi, levandi, recipiendi quitandi omnia credita mea, quae mihi debentur a quibuscunque personis meis debitoribus, cedens pure & simpliciter meis executoribus infra scriptis omnes actiones & jura competentes ac competentia contra quoscunque meos debitores. Praeterea ego Gerardus praedictus ob salutem animae meae domum meam claustralem lego ecclesiae sancti Johannis, & volo & ordino, quod dicta domus vendatur per meos executores, & de pretio dictae domus emanatur redditus perpetui ad memoriam meam singulis mensibus in ecclesia sancti Johannis praedicta faciendam, pensione tamen haecenus super dicta domo habita in suo pristino statu permanente. Item lego dictae ecclesiae sancti Johannis fructus praebendae meae, quam habeo in ecclesia sancti Johannis praedicta, mihi post obitum meum ex anno gratiae competentes ad memoriam meam in dicta ecclesia singulis mensibus faciendam, ut superius est expressum. De redditibus vero, qui in die memoriae meae distribuentur singulis mensibus, volo quod Canonici praesentes in vigiliis & missa animarum ac visitatione mei sepulchri habeant tres partes, focii vero chori quartam recipiant, dum tamen praesentes ibi fuerint modo supradicto. Item lego ecclesiae sancti Johannis praedictae sexaginta libras nigrorum Turonensem

adi

Sic scri-
bebant
pro scy-
ptum.

ad comparandos annuos redditus, quos assigno & ordino distribui, ut prius, inter Canonicos & socios dictæ ecclesiæ sancti Johannis in quolibet anniversario meo in choro præsentem in vigiliis & missa animarum, ac sepulchrum meum visitantes, dum mei memoria celebratur. Item instituo duplex festum in ecclesia sancti Johannis prædicta in die beati Vincentii celebrandum, ad quod festum lego eidem ecclesiæ sancti Johannis annuos redditus duarum librarum nigrorum Turonensium de bonis meis comparandos, dividendos inter Canonicos præsentem, dum dictum festum celebratur. Item lego annuas ecclesiæ sancti Johannis prædictæ duas libras nigrorum Turonensium, quas volo assignari & assigno, seu lego *Herburgi* commoranti cum *Arnoldo* fratre meo, quoad vivet, post cujus mortem volo ut cedant ad augmentum memoriæ meæ. Item lego cuilibet executori meo cistum cum pede argenteum. Cetera vero bona mea, quæ ultra solutionem expensarum funeris mei, debitorum & legatorum meorum prædictorum, superfuerint, dispositioni executorum seu manifidelium hujusmodi testamenti mei infra scriptorum ordinanda committo. Quibus executoribus per fideicomissum injungo, ut ipsi dicta bona superflua, siqua fuerint, in pios usus convertant, prout saluti animæ meæ eis melius videbitur expedire. Si vero bona mea ad præmissa omnia plenarie exequenda non suffecerint, extunc do executoribus hujusmodi testamenti infra scriptis potestatem mutandi, variandi, & detrahendi aliquid a quolibet legatorum prædictorum, prout eis visum fuerit expediens, seu etiam opportunum. Hujusmodi vero testamenti seu ultimæ meæ voluntatis eligo seu constituo executores seu manifideles, videlicet Venerabiles viros, dominos *Florentium de Jutfaes* Præpositum majoris, *Rodolfum* dictum *Koc*, *Everardum de Bane*, ac *Gerardum de Clivo* Canonicos sancti Johannis, ecclesiarum Trajectensium. Et hæc prædicta ordinatio est mea ultima voluntas, quam valere volo jure testamenti. Quæ si jure testamenti non valet, valeat saltem jure codicillorum seu jure meæ ultimæ voluntatis. Hoc tamen adjecto, quod si omnes his exequendis induci non poterunt, tres vel duo aut unus eorum tantum ea nihilominus exequatur. Et hoc quidem testamentum meum condidi in præsentia discretorum virorum dominorum *Florentii* Præpositi majoris, *Rodolphi de Koc*, *Everardi de Bane*, & *Gerardi de Clivo*, Canonico-

nonicorum sancti Johannis ecclesiarum Traiectensium, executorum testamenti mei prædictorum, ac aliorum testium ad præmissa vocatorum specialiter & rogatorum, ut testes essent in præmissis. In quorum omnium præmissorum testimonium & munimen meum sigillum ego Gerardus de Reden testator prædictus præsentī testamento meo apposui, ac prædictis executoribus hujus testamenti mei humiliter supplicavi, ut ipsi sigilla sua apponerent in testimonium veritatis, Et nos Florentius Præpositus, Rodolfus, Everardus, & Gerardus Canonici executores prædicti confitemur sigilla nostra ad rogatum dicti testatoris præsentibus apposuisse & præmissæ ordinationi seu testamento dicti testatoris interfuisse vocati & rogati cum pluribus aliis testibus fide dignis, ac onus hujusmodi testamenti in nos assumpsisse. Actum, ordinatum, & datum per me Gerardum testatorem prædictum in dicta domo mea claustrali Ann. Domini M. ccc. decimo octavo feria secunda post nativitatem beati Johannis Baptistæ.

Frequens mentio hic & alibi emptionis reddituum. Usuras secundum Canones pacisci non licet, *cap. tua nos & cap. seq. ext. de usur. cap. 1. & cap. debitores ext. de jurej.* Usuræ prorsus vetitæ, & per totum orbem Catholicum, ut ait Amaya *lib. 3. obs. cap. 2. n. 99.* Propter verba scilicet Christi *Luc. 6. vers. 35. δανείζετε μηδὲν ἀπεκρίνοντες*, Mutuum date nihil inde sperantes, Covarr. *lib. 3. var. ref. cap. 1. Gutierr. de juram. confirm. part. 1. cap. 2. Molin. de just. & jur. 2. disp. 303. & seq.* Ne iners tamen & otiosa maneret domi pecunia, permixta emptio usurarum, seu reddituum annuorum. Usuras enim abominati dixerunt *reditus non usuras*, ut mercem *reditus* considerantes, sortem autem ut pretium. Mansit sic revera res, sed nomen rei mutatum. Ne videtur tamen falsa & imaginaria tantum emptio, expresse etiam placuit, ne fors unquam posset repeti, ut nec pretium potest re vendita. Morn. *ad pr. ff. de usur.* Receptum tamen, ut si debitor, qui nunquam solvit, quod debet, bonis ex causa debiti possessis & venditis, creditor si prior tempore, & nemo eo potior, & sortem auferat & usuras. Morn. *ibid. & ad l. 2. ff. de reh. cred. & ad l. socium 60. ff. pro soc.* Contra apud Romanos & extra eum casum & fors potest peti, & fors cum usuris. Unde & Calendarii tam frequens mentio in Pandectis & passim apud scriptores classicos. Sic apud Horatium:

Omnem relegit Idibus pecuniam,
Quæris Calendis ponere.

Zz

Apud

Apud Ovidium lib. 2. de remed. amor.

*Qui puteal Janumque timet, celereſque Kalendas,
Torqueat hunc æris mutua ſumma ſui.*

Apud Ariſtophan in Nebul.

..... ἐγὼ δ' ἀπώλλυμαι
Ορῶν ἄγεσθαι τὴν τελέην ἐκείνην,
Οἱ γὰρ τοιοῦτοι χωρεῖται

Apud eundem ibid.

Ἰπὸ γὰρ τόκων, χρηστῶν τὲ δυσκολοτάτων
Λογμαι, Φέρομαι, τὰ χρήματα ἐνεχυράζομαι.

Atque ita & apud nos. Nec Chriſtus adverſatur, gratis pauperi dari jubens, & uſuram improbam tantum vetans, damnatam etiam a Romanis, l. 20. C. ex quo cauſ. irr. inf. Wiſſenh. ad Pand. 1. exerc. 42.

X I.

*Teſtamentum Henrici Vrencke Canonici & Theſaurarii
S. Petri Trajeſtensis.*

Ann. c12. ccc. xxii.

IN Dei nomine Amen. Quoniam mori neceſſe eſt, & nihil certius morte, hora autem mortis incerta, Igitur ego *Henricus* dictus *Vrencke* Canonicus ac Theſaurarius eccleſiæ S. Petri Trajeſtensis, compos mente & corpore, volens extremum diem mortis meæ per diſpoſitionem rerum mearum prævenire, & ſaluti animæ meæ providere manuſideles meos, ſive ultimæ voluntatis meæ, ac præſentis mei teſtamenti, ac omnium contentorum in eodem, executores eligo, ordino, & conſtituo diſcretos viros Dominos *Henricum* de *Loenreſfoot* Decanum eccleſiæ S. Iohannis Trajeſtensis, *Fredericum* dictum *Oſſekyn* Canonicum eccleſiæ S. Mariæ Trajeſtensis, & *Theodoricum* dictum *Braem* perpetuum Vicarium eccleſiæ S. Petri Trajeſtensis, rogans eos ac finaliter volens, ut ipſi omnia, quæ dedero, ſive legavero, infra ſcripti fideliter exequantur. Inprimis igitur

igitur committo manifidelibus meis prædictis, ut domum meam claustralem, quam inhabito, vendant Dn. *Waltero de Blomensteyn* meo Concanonico, si eam emere voluerit infra duos menses post obitum meum proxime sequentes. Wilhelmo alioquin. Quibus ambobus *Waltero* videlicet ac *Wilhelmo* infra terminum præfatum domum meam emere recusantibus vel negligentibus, volo, quod extunc manifideles mei vendant eandem cuicunque Concanonicorum meorum voluerint pro pecunia qua potuerint ampliori. De qua summa pecuniæ, & quæ de fructibus sive proventibus beneficiorum meorum infra tempus gratiæ meæ provenire post mortem meam poterunt, volo, ut redditus, quanto ampliores poterunt, comparantur per manifideles meos prædictos, quanto ocyus obtulerit se facultas. De quibus redditibus do & lego xx. solidorum bonorum redditus Canonicis meis in choro præsentibus, Sociis chori mei in vigiliis, & in missa animarum, ac visitatione sepulchri præsentibus quinque solidorum bonorum redditus, Custodi ecclesiæ meæ de compulsionatione anniversarii mei, ac *Gerardi* dicti *Vrenken* fratris mei, quinque solidorum bonorum redditus, ac pauperibus scholaribus videlicet choralibus v. solid. bonorum redditus, in anniversario meo singulis annis ministrandos. Omnes vero alios redditus comparatos de bonis meis & comparandos do, lego, & assigno ad meliorandum seu augmentandum redditus altaris in ecclesia mea prædicta facti modo & dotati in honore beati *Christophori* martyris. Cujus quidem altaris collationem volo, quod Dn. *Nicolaus* dictus *Vrese* Concanonicus meus & consanguineus habeat, quoad vixerit, & post ejus mortem Dn. *Petrus de Dordraco* meus Concanonicus, si supervixerit. Ipsi vero ambobus defunctis ad Decanum ecclesiæ prædictæ pro tempore existentem & personaliter residentem dicti altaris collatio pertinebit, ita scilicet quod idem Decanus infra octo dies, postquam ad ejus præsentiam & notitiam devenerit dictum altare vacare, viro ydoneo & actu presbytero de eodem pure & simpliciter propter Deum providebit. Si vero Decanus non residet in dicta ecclesia vel infra dictum terminum non conferat ipsam altare, ut præmittitur, extunc ad seniorelem Canonicum Capitularem dictæ ecclesiæ residentem personaliter sub dictis conditionibus ipsius altaris collatio devolvetur. Et sic de Canonico in Canonicum

successive cadet collatio sub dictis conditionibus, si Decanus
 & senior Canonicus in ipsius collatione fuerint negligentes.
 Alia vero omnia bona mea mobilia & immobilia ubicunque
 existentia & undecunque provenientia committo manifidelibus
 meis prædictis, sic ab ipsis exequenda, ordinanda, disponenda,
 minuenda, si necesse fuerit, quæ data, ordinata, & legata a me
 sint vel fuerint, ac etiam augmentanda, prout salutis animæ meæ
 ipsis visum fuerit expediens, Dans & concedenseisdem executori-
 bus meis prædictis & cuilibet eorum plenam licentiam & libe-
 ram potestatem, ut sine omni conditione & contradictione
 heredum meorum vel alterius cujuscunque personæ, auctoritate
 eorum propria bona mea omnia & singula ubicunque locorum
 existentia, mobilia & immobilia, possint invadere, adire,
 petere, & recipere, & ad prædicta legata, & donata, om-
 nia & singula exequenda, ut præmittitur, & adimplenda,
 actiones meas quasunque super creditis meis petendis, & le-
 vandis, & aliis quibuscunque modis in eisdem totaliter trans-
 ferendo, servato tamen quod si duo eorum invicem concordave-
 rint de ordinatione seu dispositione, petitione, seu recep-
 tione aliquorum meorum bonorum seu reddituum minuendo,
 vel augmentando, aut disponendo, & recipiendo eisdem,
 tertius nequaquam valeat reclamare. Sed si contingat aliquem
 vel aliquos dictorum meorum executorum ante executionem
 omnium præmissorum seu dispositionem bonorum meorum de-
 cedere, alius vel alii superstes seu superstites ipsorum exe-
 cutorum nihilominus prædicta omnia & singula exequantur;
 legatis vero de utensilibus domus meæ, ac aliis bonis meis
 mobilibus & immobilibus, prout in literis super hoc confectis,
 sigillo Canonicatus mei sigillatis patet, semper in suo robore
 duraturis. Sed ante omnia volo, ut meæ fiant exequiæ, & de-
 bita mea, si quæ fuerint, persolvantur. Hæc autem valere vo-
 lo jure testamenti vel alterius cujuslibet ultimæ voluntatis.
 Quod si jure testamenti non valeant, valeant saltem jure co-
 dicillorum, prout melius valere debeant & possint. In cujus
 rei testimonium præsens testamentum meum sigillo Canonicatus
 mei, quia sigillo Thesaurariæ meæ adhuc careo, est clau-
 sum. Et ad majorum evidentiam sigilla manifidelium meorum
 prædictorum una cum sigillo Canonicatus mei præsentibus
 sunt appensa. Et nos *Henricus de Loenresloet* Decanus ecclesiæ
 S. Jo-

S. Johannis Trajectensis, *Fredericus* dictus *Ossekyn* Canonicus ecclesiæ S. Mariæ Trajectensis, & *Theodericus* dictus *Braem* perpetuus Vicarius in ecclesia S. Petri Trajectensis, manifestos prædicti, ad preces Dn. *Henrici* dicti *Vrenke* Canonici ac Thesaurarii prædicti onus executionis hujusmodi testamenti in nos recepimus, & sigilla nostra his præsentibus duximus apponenda. Datum anno Domini clo. ccc. vicesimo secundo, in crastino festivitatis beati Petri ad vincula.

Cujus quidem altaris collationem volo, &c. Duplex est collatio, libera & necessaria. Libera est cum beneficium collator confert cui vult. Necessaria cum confert ad nutum præsentantis. Nec ulla tamen simplex & absoluta necessitas, sed si dignus qui præsentatur. Qui præsentat patronus. Et hinc jus patronatus. Ut autem recte accipiamus rem, non tantum, qui præsentat, verum etiam qui confert, liberam habens conferendi potestatem, Patronus, ut infra *Testam. ult.* & post eum suus verus & legitimus heres & successor, unicus tamen, vel si plures fuerint, senior natu inter eos sit verus Patronus & collator ultimæ Capellanix per me superius ordinatæ &c. Plerumque autem sic se habet res: Ecclesia cum vacat, præsentatio prius sit. Cum ara libera est collatio, quemadmodum hic, ut & dict. *Testam. & Testam. 14. pr.* Alteserr. ad cap. per nostras ext. de jur. patr.

X I I.

Testamentum Dn. Cunegundis de Virnenborch viduæ viri nobilis Johannis in Erkele.

Ann. clo. ccc. xxviii.

IN nomine sanctæ & individuæ Trinitatis Amen. Nos *Cunegundis* de *Virnenburch* relicta felicitis recordationis nobilis viri Dn. *Johannis* Dn. quondam in *Erkele*, licet debilis corpore, mentis tamen divina gratia compos, & sana, volentes de bonis & rebus nostris ad salutem animæ nostræ disponere, modo qui sequitur nostrum condimus testamentum, seu voluntatem ultimam ordinamus. Inprimis volumus & ordinamus, quod omnia debita nostra integraliter persolvantur, prout inferius annotantur. Primo videlicet tenemur *Marckmanno* tantum, quantum appreciatur pannus, quem ad usus nostros habuimus

pro warkotio griseo, ac pannus ille, quem habuit Magister *Johannes Physicus* pro warkotio ab eodem. Item tenemur eodem tantum quantum pro culta nostra dederat facienda. Item tenemur *Petro* Apothecario tantum pro quanto species & electuaria per eum missa nobis voluerit aestimare. Item tenemur *Petro Mediolano* civi Colonienſi tantum quantum vasa argentea, quæ nobis fieri procuraverat supra summam a nobis habitam videlicet Lxx. aureos dixerit constituisse. Insuper damus, conferimus, & legamus fratribus minoribus in *Buna*, apud quos nostram elegimus sepulturam, cappam, surhotium, & thunicam de scharleto, sertum nostrum, quod vulgariter *seben* dicitur, ac quatuor tapetia rubea pro ornatu chori ibidem perpetuo reservanda. Item fratribus Prædicatoribus in Colonia mantellum & warhotium de eodem scharleto, triaque tapetia viridia pro ornatu chori ibidem similiter retinenda. Item amitæ nostræ Abbatissæ sororum sanctæ Clare in *Nuß* cappam & tunicam de rubeo cameleto. Item fratribus minoribus in Colonia tegumentum melius lecti nostri. Item sororibus sanctæ Clare ibidem warhotium cum tunica grisei cameleti. Item sororibus Prædicatorum ibidem ad sanctam Gertrudem tunicam rubeam. Item fratribus minoribus in Andernaca cultam lecti nostri meliorem. Item fratri Theodorico Confessori nostro ordinis Prædicatorum surhotium cum warkotio blavii coloris. Item fratri *Johanni de Broel* Confessori Domini nostri Archiepiscopi Colonienſis cappam de eodem blavio. Item fratri *Engelberto de Landenberg* & fratri *Johanni Physico* ordinis Minorum warhotium cum tunica de blavio supradicto. Item fratri *Meynero* ejusdem ordinis, qui nostrum testamentum conscripserat, duas marcas. Item *Trudæ* pedissequæ nostræ xxx. libras, nigrum scrinium cum peplis, pellicium unum quod *merderin* dicitur, & forraturam novam caputii hermelinam. Item *Machtildi* confanguineæ nostræ par vestium glaucarum. Item *Henrico* famulo nostro duas marcas, & par vestium breviarum. Item *Mechtildi* ancillæ nostræ cum tunica grisea duas marcas. Item *Johanni* famulo nostro & *Hedewigi* ancillæ nostræ, cuilibet eorum tunicam & mantellum griseum, qui solus de vestibus prædictis non est forratus, aliam autem mea vestimenta supradicta & cum suis forraturis propriis, cunctis & singulis locis & personis, cunctis & singulis quibus legata sunt, ut præscribitur, conferantur. Reliqua autem

tem omnia utensilia & supellestilia nostra hic non expressa nec legata, nec manifidelibus nostris nominata, *Truda* pedissequæ nostræ & *Mechteldi* consanguineæ nostræ supradictis, prout sunt, damus, conferimus, & legamus. Hoc est testamentum nostrum, quod fecimus jure testamenti. Quod si non valebit jure testamenti, saltem valeat jure codicillorum, & cujuscunque alterius ultimæ voluntatis, ad quod fideliter & efficaciter exequendum nostros elegimus & constituimus manifideles viros Reverendos & nobiles, dominum videlicet *Everardum* Commendatorem patrum nostrum, nec non germanos nostros, Dominum Præpositum *Bunensem*, & Choriepiscopum *Trevirensensem*, quos rogamus, monemus, & exhortamur suppliciter & devòte, quatenus prædicta omnia & singula, tam debita, quam legata, prout ordinavimus, dedimus, & legavimus, post obitum nostrum, quanto citius poterunt, per se vel alios, solvendo, distribuendo, conferendo fideliter exequantur. Si vero, quod absit, aliquis istorum ante executionem hujus testamenti nostri absentare, impediri, vel mori contigerit, quod communiter omnibus commisimus hoc sigulis eorum stantibus prædictis conditionibus, & ne prædicta exequutio impediatur, seu differatur, eorum uni seu pluribus commitimus faciendum, eorum super hoc conscientiam honerantes. Acta sunt hæc præsentibus prædictis manifidelibus nostris ad hoc specialiter advocatis. In quorum omnium robur, testimonium, & munimen hoc præsens testamentum nostrum sigillis supradictorum Venerabilium virorum manifidelium nostrorum petimus communiri, sigillum nostrum una cum sigillis ipsorum præsentibus apponendo. Et nos *Everardus* Præpositus & Choriepiscopus manifideles præfati sigilla nostra præsentibus apponenda duximus in præmissorum omnium robur & testimonium ac inviolabilem firmitatem, promittentes supradictæ testatrici consanguineæ ac sorori nostræ bona fide prædicta omnia & singula, prout rogati sumus per ipsam solvere, distribuere, ac conferre post ejus obitum, si ipsam, quod absit, mori contigerit, cum citius poterimus, sicut salutis animæ ejus videbimus expedire. Actum & datum anno Domini M. CCC. vicesimo octavo in festo sancti Jacobi Apostoli.

Pro warkotio griseo. Warbotium scribitur & warkotium (sic repertum)

ri in membrana) ut *furbotium* & *furcotium*. Vestis genus incognitum. Nam nec meminit Du Cange, nec quisquam alius, quod sciam. Forſan pectorale eſt. Nam mox cum *furcotio* conjungitur. *Surcotium*, ſuperhumeraſ. Statuta Gerardi Archiepiſcopi Colonienſis Ann. 1260. cap. 5. *Statuimus inbibendo, ne aliquis monachorum ſurcotiis, caligis coloratis, calceis nodatis &c. utatur.*

Quantum pro culta noſtra. Culta idem quod culcitra, ut ſupra dicitur, *een culleſt*. Rurſum mox occurrit: *Item fratribus minoribus in Andernaco cultam leſti noſtri meliorem.* Du Cange de ea nihil.

Cappam & tunicam de rubeo cameleto. Differunt cappa & caputium. Caputium capitis tegumentum. Cappa totius corporis. Pallii interdum inſtar. Interdum laxa & talaris aſſuto ei caputio. Anonymus in vita S. Vodali Benediſti n. 10. *Tollens pallium ſuum, quod vulgo cappa vocatur.* Chronic. Windeſemenſe lib. 2. cap. 6. *Nullam in plicis ſeu rugis capparum, tunicarum, ſubtilium, vel ſuperpelliciorum curioſitatem retinere voluerunt.* Alibi tamen confunduntur, & cappa idem quod caputium, ſeu quod capitis ornamentum. Atque ita & accipit Iſidorus lib. 19. Orig. cap. 31. Quid Belgis *een cap* notum. Togam cum ſignificat, ſignificat quamcunque, ſecularem nonnuquam, interdum clericalem, nec tantum Canonicam, ut ſeq. teſtam. & Chronic. Fontanellenſ. cap. 10. Concilii Troſleiani cap. 6. apud Orderic. Vitalem lib. 8. p. 711. verum etiam monachalem. Wiſſius Boetius de vita S. Juniani Abbatis: *Veſtis ejus ciliſcina de caprarum pilis, quæ in modum caracallæ, quam nunc cappam vocamus.* Smaragdus Abbas S. Michaëlis in agro Virdunenſi ad caput 55. *Regulæ S. Benediſti; Cucullam dicit ille quod nos modo cappam dicimus.* Walafridus de vita S. Othmari cap. 2. ita ut interdum ſine tunica ſola cappa conſectus ad monaſterium remearet. Mabillon. præfat. ad Acta SS. ord. S. Bened. ſecul. ix.

Cum peplis, pelliceum omne, quod merderin &c. Peplum idem puod velum. *Merderin* muſtelæ ſeu martis Scythicæ pellis nobilis. Vulgo *marters vel, een ſabel.* Forratura eſt ſuffultura, pannus ſubductitiuus. *Voering*, ut vulgo dicimus. Unde & vox eſt detorta.

Choriepiſcopum Treverenſem. De Choriepiſcopis dixi lib. 2. de Nobilis. cap. 40.

X I I I.

Teſtamentum Walteri de Zulen Canonici Trajeſtenſis.

Ann. cIo. ccc. xxviii.

IN Dei nomine Amen. Ego Walterus de Zulen Canonicus eccleſiæ Trajeſtenſis advertens quod corpus licet fatiſcens jaceat recline, nihilominus mente vigenſ ratio, opitulante Salvatoris

vatoris gratia, potest juris beneficio mortis diem inevitabilem rerum temporalium dispositione ad salutem animæ prævenire. Illius igitur misericordia, qui affluenter dat omnibus & non improperat, mentis & rationis compos, licet artuum meorum virtute corporea destitutus volensque supremis meis judiciis, & animæ meæ suffragiis, ac curæ mei temporalis patrimonii post vitæ meæ præsentis exitum, prout desursum promittitur a patre luminum providere salubriter, meum testamentum, voluntatem meam ultimam, seu codicillos dispono & ordino in hunc modum. Inprimis statuo, volo, & mando, quod omnia debita mea præsentia & futura, de quibus ad præsens constat, vel legitime constare poterit in futurum de paratioribus bonis meis primo & principaliter integre persolvantur. Item lego ecclesiæ meæ prædictæ unius libræ boni pagamenti redditus annuos, quos volo annuatim distribui secundum ejusdem ecclesiæ consuetudinem inter eos, qui processioni faciendæ annis singulis ibidem in die commemorationis sacratissimi corporis & sanguinis Domini & delationis ejusdem intererunt. Quam processionem fieri volo in cappis sæcicis. Item volo & mando, quod per totum anni circulum una antiphona de virgine genitrice Dei Maria in ecclesia mea Trajectensi quolibet die post completorium immediate per illos, qui vespers & completoriis ibidem tunc interfuerunt, solempniter decantetur, illosque Canonicos & Chorifocios, qui vespers & completoriis, nec non antiphonæ decantationi interfuerunt, volens temporalibus stipendiis invitare, volo quod illis & nullis aliis etiam quocunque impedimento seu causa detentis, dentur præsentis reddituum quinque librarum, quas michi in dicta ecclesia comparavi, & tantarum, quantæ de fructibus præbendæ meæ ibidem ex anno gratiæ, ex pretio venditionis domus meæ claustralis comparari poterunt secundum dispositionem & ordinationem executorum seu manufidelium infrascriptorum hujus meæ præsentis ultimæ voluntatis. Item lego ecclesiæ meæ Trajectensi prædictæ unius libræ boni pagamenti redditus distribuendos in anniversario Dominiæ Bertæ matris meæ. Item lego eidem ecclesiæ duodecim librarum dictæ monetæ redditus annuos pro memoria mea mensurali & anniversario in ecclesia Trajectensi perpetuo faciendæ distribuendos inter Canonicos & socios præsentis in vigiliis & animarum missis, & visitatione sepulturæ

meæ juxta consuetudinem ecclesiæ antedictæ. Item lego sacerdotibus tam Canonicis quam Chori sociis in die anniversarii mei in dicta ecclesia missas animarum celebrantibus unius libræ dictæ monetæ redditus inter eosdem æqualiter dividendos. Item lego sancti Salvatoris, sancti Petri, sancti Johannis, sanctæ Mariæ, sanctorum Apostolorum, Albarum Dominarum, sancti Servatii Trajectensis, sancti Stephani in Oudwica, sancti Vincentii in clauistro Dominarum, & vallis sanctæ Mariæ Trajectensis diœcesis ecclesiis & monasteriis, cuilibet ex eis, unius libræ dictæ monetæ annuos redditus inter præsentis in die commemorationis anniversarii mei secundum ipsarum ecclesiarum & monasteriorum consuetudines dividendos. Et hos redditus annuos per infra scriptos executores meos sic solvi & redimi volo posse, ut solvendo pro qualibet libra reddituum decem libras ejusdem monetæ ad ultra in nichilo teneantur. Item lego fabricæ dictæ ecclesiæ Trajectensis viginti libras nigrorum. Item lego Abbatissæ & Conventui sancti Servatii prædicti triginta libras ejusdem monetæ, cum dormitorium suum præsens duxerint restaurandum. Item lego fabricæ fratrum Minorum Trajecti quinque libras boni pagamenti. Item ejusdem Minoribus ad pitantiam quinque libras & fratribus Prædicatoribus ad pitantiam quinque libras. Item fraternitati fratrum *Kalendarii* quinque libras ejusdem monetæ ad redditus annuos comparandos. Item lego cuilibet sororum mearum tam religiosarum quam aliarum unum scyphum argenteum cum baso, hoc salvo quod optimus scyphorum cum suis pertinentiis apud dilectum meum Patrem remaneat. Item lego sororibus meis religiosarum vestes meas meliores & de vario tres petias. Item lego *Gisberto Sloyer* clerico vestes meas novas forratas sindone. Familiares vero meos alios volo per executores meos prædictos remunerari, prout eisdem executoribus videbitur expedire. Et hæc legata exsolvi volo per eosdem executores de parationibus bonis meis. Exequias meas ut decet per executores meos prædictos fieri volo. Cætera vero omnia bona volo ad prædictum patrem jure hereditario integraliter devolvi voluntate mea ultima & legatis prædictis primitus exsolutis. Hujus autem meæ ultimæ voluntatis & testamenti executores & manufideles esse volo dilectos meos dominum *Aubertum de Bosirchem* meum Concanonicum, Magistrum *Hugonem Vustinc*, & *Petrum* patrem meum

meum prædictum, quibus & eorum cuilibet in solidum mando & committo executionem omnium prædictorum, cedens & mandans eisdem omnia jura & actiones mihi contra quoscunque homines competentes, & potestatem auctoritate propria bona mea quæcunque vendendi, alienandi, & quomodolibet alias prout eis placuerit disponendi usque ad præfatam executionem præmissorum omnium & fidelem. Et hanc meam ultimam voluntatem assero esse, quam valere volo jure testamenti. Quod si jure testamenti non valeat, volo valere jure codicillorum, vel cujuslibet alterius ultimæ voluntatis. In quorum testimonium sigillum meum una cum sigillo dictorum meorum Executorum duxi præsentibus apponendum. Et nos *Hubertus, Petrus, & Hugo* executores prædicti ad preces dicti *Walteri* onus executionis hujusmodi acceptavimus juxta suæ voluntatis præsentis continentiam, & in præmissorum testimonium hanc literam, testamentum, seu voluntatem ultimam sigillorum nostrorum appensione fecimus roborari. Actum & datum feria sexta post festum Penthecostes anno Domini M. CCC. vicesimo octavo

In die commemorationis sacratissimi corporis & sanguinis Domini. Festum corporis Dominici unde initium olim sumplerit exponit Æneas Sylvius lib. 4. comment. Apud Vulsinienses sacerdos quidam, inquit, cum rem divinam perageret, atque in sacramento altaris divinitatem humanitatemque Christi Salvatoris adesse dubitaret, mox hostia in conspectu ejus cruentata fidem egit, miraculosusque sanguis corporale totum, super quo jacebat, obseguavit. Quæ res ab Urbano Quarto Pontifice maximo plane cognita & approbata est: atque hinc celebritas sacratissimi Christi corporis instituta, quæ quotannis toto in orbe Christiano, summa populorum devotione, ac solemnitate peragitur.

Una antiphona de virgine genitrice Dei Maria. Antiphona est cantus ecclesiasticus alternus, reciprocus, cum a duobus nimirum choris, alternatim canuntur hymni, ut.

<i>Sancta Maria</i>	<i>Tu illum adjuva.</i>
<i>Sancta Deipara</i>	<i>Tu illum protege.</i>
<i>Virgo sanctissima</i>	<i>Quæso exaudi nos.</i>

Atque ita deinceps.

Quolibet die post completorium. Canonicorum officium est cantu laudare Deum, diurnis horis nocturnisque preces ad Deum funderet. Et id cursus Canonicus. Cursus est universum divinum officium statim horis diurnis nocturnisque distinctum. Post vigiliis fe-

quebantur Matutinæ, Tertia, Sexta, Nona, Vesperæ, & Completorium. Quod media erat nocte. Hieronymus in epitaphio Paulæ: *Mane, hora tertia, sexta, nona, vespera, nocte media, per ordinem psalterium recitabant.* Ratherii Veronensis Synodica ad Presbyteros apud d' Achery to. 2. *Spicileg. Omni nocte ad nocturnos surgite, cursum vestrum certis horis decantate.*

Pro memoria mea mensurali. Defuncti facta commemoratio solennis & sacrificio, & fuis ad Deum precibus, non annis tantum singulis, sed & septimo & tricesimo ab obitu ejus die. Tricesimus vulgo *maentstont. Sijn dertichste*, Verum anniversarius mensurali solemnior, ut in veteri Statuto ecclesiæ S. Salvatoris: *Ad omnem discordiam in ecclesia nostra evitandam & confusionem tollendam ordinamus, quod in omnibus anniversariis & memoriis defunctorum peragendis, in quibus post vigilias & post missam animarum visitatio sepulchri fuerit facienda, semper visitatio sepulchri cujuslibet anniversarii præferenda est cuilibet visitationi sepulchri memoriæ mensuralis, aut plurium memoriæ mensuralium si simul concurrant, ex eo quod cujuslibet defuncti memoria anniversaria solemnior reputatur ipsa memoria mensurali &c.*

Fraternitati fratrum Kalendarii. Kalendaria, collegia ad pias causas erecta, quod initio cujusque mensis conventus fratrum, sic dicta. Duo ejusmodi Ultrajecti. Statuta habeo alterius, manuscripta, & prolixiora, quam ut inferi hic possint.

Cum baso. Basin, fulcrum intelligit.

Et de vario tres petias. Petia est certa pars, fragmentum, frustum, particula. Petia etiam terræ passim pro modo agri.

X I V.

Testamentum Florentii Præpositi Trajectensis

Ann. cId. ccc. xxxiii.

IN nomine Domini Amen. Pateat universis præsentibus literis inspecturis, quod nos Florentius Dei gratia Præpositus & Archidiaconus Trajectensis, corporis & mentis compotes, advertentes nichil morte fore certius, nichilque incertius ejus hora, propter quod inevitabilem & incertam horam hujusmodi volentes ad honorem omnipotentis Dei, animæque nostræ salutem, rerum nostrarum temporalium dispositione, prout ex alto permittitur, prævenire, nostrum testamentum, codicillos, seu voluntatem ultimam ordinamus & disponimus in hunc modum:

modum: Inprimis volumus & mandamus, quod omnia debita nostra, de quibus constat ad præsens, aut quomodolibet constare poterit in futurum de primis & paratioribus nostris per executores nostros universales hujus nostræ ultimæ voluntatis inferius designatos plene ante omnia creditoribus nostris persolvantur. Item corpus nostrum exanime ad ecclesiam sancti Johannis Trajectensis more funerum deferri volumus, & ibidem exequias nostras funerales more Canonici ibidem defuncti fieri volumus una vice, & funeralia, quæ cum corpore hujusmodi ibidem apportata seu deducta fuerint, apud dictam ecclesiam volumus remanere, dehinc dictum corpus ad ecclesiam nostram Trajectensem deportari volumus, & ibidem apud quam nostram eligimus ecclesiasticam sepulturam exequias funerales more Prælati defuncti fieri volumus & mandamus. Item ad honorem Dei & beati Martini patroni nostri fundamus & eligimus in eadem ecclesia Trajectensi unum altare seu Capellaniam juxta locum sepulturæ nostræ collocandam, quam dotamus & ad dotem ipsius assignamus undecim jugera terræ sita in parochia de *Houten* in jurisdictione temporali de Ghoy, de quibus octo jugera terræ, dempta mensura, *Hont* vulgariter appellata, in loco dicto Lopic, inter terram Roveri de Montforde a parte superiori & terram ecclesiæ sanctæ Mariæ Trajectensis a parte inferiori, ac tria jugera & una mensura, dicta vulgariter *Hont* in loco dicto Oestrem, inter terram Dn. Clementiæ Dn. de Sconouwen a parte superiori, & terram Werner Gerardi filii Philippi a parte inferiori sita noscuntur, nec non bona sita in parochia de Doerne, quæ emimus erga Theodoricum de Walenborch solventia annuatim tredecim modios siliginis, & unum *scœpel* mensuræ Amersfordensis, nec non quadragintagrossos Turoenses, & septem pullos, ac foveam sive laqueum anatum cum juriis & pertinentiis eorundem præsentibus & futuris. Ad quam Capellaniam legamus vasa, libros, & alia ornamenta Capellæ nostræ. Quam quidem Capellaniam ex nunc Petro de Sciplede presbytero Capellano nostro conferimus, sibi que providemus de eadem, nisi de alio competenti beneficio sibi providerimus seu procuraverimus provideri. Ipsam vero Capellaniam post discessum nostrum, quoties ipsam vacare contigerit per executores singulares, per nos in dicta ecclesia deputandos inferius, conferri volumus, quamdiu aliquis superstes fuerit de eisdem. Ipsis vero sublati de

medio dictam Capellaniam per Decanum & Capitulum ibidem conferri volumus personæ ydoneæ in sacerdotio constitutæ. Item Præposituræ ejusdem Ecclesiæ Trajectensis legamus bona dicta *Ossenweert*, & bona quondam Johannis Witte sita in parochia de Coten Trajectensis diœceseos, ita quod successor noster Præpositus ipsa suæ mensuræ retinere debeat, & nulli in feudum assignare vel alias alienare non possit. Item volumus & mandamus quod servitia præbendalis ecclesiæ nostræ Trajectensis prædictæ perpetuis temporibus Canonicis ejusdem ecclesiæ tantum & non aliis beneficiatis ibidem fiat in valore similis servitiæ præbendalis ecclesiæ sancti Salvatoris Trajectensis. Ad quod legamus & assignamus Capitulo ecclesiæ nostræ prædictæ bona, quæ comparavimus in Maerscalerweert, nec non bona & decimas in veno quondam Ottonis de Veno, & in Zeyst quondam Johannis de Zeyst, quæ a manibus laicorum redemimus, & eidem nostræ ecclesiæ fecimus aduniri, nec non redditus annuos triginta librarum nigrorum Turonensium, quas adhuc comparabimus. Alioquin ipsas per executores nostros universales nominandos de bonis nostris volumus comparari, ita quod dictum Capitulum fructus dictorum bonorum & decimarum percipiat, & officiato Præpositi averiam adhuc debitam in subsidium administret. Item eidem ecclesiæ nostræ Trajectensi legamus omnes fructus & emolumenta, quæ nobis proventura sunt ex annis gratiæ ibidem, ita quod executores nostri singulares prædicti ipsos & ipsa colligant, & redditus perpetuos inde comparent, dividendos perpetuo inter personas præsentis ad memoriam felicitis recordationis Florentii olim Comitis Hollandiæ, nec non ad festivitatem beati Thyburtii, ac memoriam nostram mensuralem, facta participatione Thesaurario pro candelis, & Campanario pro labore compulsionis secundum ordinationem dictorum nostrorum executorum singularium & consuetudinem ecclesiæ antedictæ. Horum autem legatorum ecclesiæ nostræ prædictæ executores, dispositores, & manifestos eligimus & nominamus dilectos nostros Henricum Decanum, Suederum scholasticum, & Giselbertum thesaurarium ejusdem ecclesiæ Trajectensis. Item eadem nostra voluntate ultima legamus ecclesiæ sancti Salvatoris Trajectensis centum libras nigrorum Turonensium, quas Decano & Capitulo ibidem tradidimus in pecunia numerata, nec non fructus & emolumenta

ra anni gratiæ nobis competentis ibidem, & volumina juris
 utriusque, quæ Dn. Albernus cognatus noster Canonicus ibi-
 dem a nobis habet in commodato, salvo eidem ipsorum usufru-
 ctu, sed in dispositionem singularium executorum per nos infe-
 rius signandorum, seu quibus hoc commiserint, una cum fru-
 ctibus dicti anni gratiæ in redditus annuos ad memoriam no-
 stram mensuralem peragendam ibidem, dividendos inter præ-
 sentes facta participatione *Theaurario & Campanario* pro can-
 delis & compulsionatione secundum ipsius ecclesiæ consuetudi-
 nem, committendos. Horum autem legatorum ecclesiæ sancti
 Salvatoris prædictæ nominamus & eligimus executores, dis-
 positores, & manifideles dilectos nostros *Johannem* de Hoyer &
Albernum prædictum Canonicos ecclesiæ prædictæ. Item lega-
 mus ecclesiæ sancti Petri Trajectensis quadringentas libras ejus-
 dem monetæ, quas Decano & Capitulo ibidem tradidimus in
 pecunia numerata, nec non fructus & emolumenta annorum
 gratiæ nobis competentium ibidem secundum dispositionem sin-
 gularium executorum per nos inferius signandorum, seu ipso-
 rum quibus hoc commiserint in redditus annuos ad memoriam
 nostram mensuralem peragendam ibidem inter præsentis di-
 dividendos, facta participatione *Theaurario & Campanario* pro
 candelis & compulsionatione secundum ipsius ecclesiæ consuetudi-
 nem committendos. Horum autem legatorum ecclesiæ sancti
 Petri prædictæ nominamus & eligimus exutores, dispositores,
 & manifideles dilectos nostros *Johannem* de Leyden *Theaura-*
rium, nec non *Hermanum* de Jutfaes cognatum nostrum Ca-
 nonicos ecclesiæ sancti Petri prædictæ. Item simili voluntate
 legamus ecclesiæ sancti Johannis Trajectensis decimas in Baer-
 ne, quas de laycorum redemimus, ipsasque eidem ecclesiæ
 sancti Johannis rite incorporari fecimus, nec non fructus &
 emolumenta anni gratiæ prædictorum secundum dispositionem
 singularium executorum per nos inferius signandorum, seu
 ipsorum quibus hoc commiserint, in redditus annuos ad divi-
 sionis festivitatem Apostolorum, nec non decantationis pro se
 in festo beati Nycolai, & ad memoriam nostram mensuralem
 peragendam, ibidem dividendos inter præsentis, facta par-
 ticipatione *Theaurario & Campanario* pro candelis & com-
 pulsatione secundum ipsius ecclesiæ consuetudinem committen-
 dos. Item legamus eidem ecclesiæ sancti Johannis *Bibliam*
 nostram

nostram majorem in duobus voluminibus constitutam. Horum autem legatorum ecclesiæ sancti Johannis prædictæ nominamus & eligimus executores, dispositores, & manifideles dilectos nostros *Bartoldum* de *Daventria* & *Henricum* de *Reno* cognatum nostrum Canonicos ecclesiæ sancti Johannis prædictæ. Item in eadem voluntate legamus ecclesiæ sanctæ Mariæ Trajectensis trecentas libras ejusdem monetæ, nec non fructus & emolumenta annorum gratiæ nobis competentium ibidem secundum dispositionem singularium executorum per nos inferius signandorum, seu ipsorum quibus hoc commiserint in redditus annuos ad memoriam nostram mensuralem peragendam ibidem inter præsentem dividendos, facta participatione Thesaurario & Campanario pro candelis & compulsatione secundum consuetudinem ipsius ecclesiæ committendos. Horum autem legatorum ecclesiæ sanctæ Mariæ prædictæ nominamus & eligimus executores, dispositores, & manifideles dilectos Magistrum *Hugonem Braem* & *Johannem de Juisfaes* cognatum nostrum Canonicos ecclesiæ sanctæ Mariæ prædictæ. Item legamus domui sancti Spiritus Trajectensi, centum libras dictæ monetæ ad augendum numerum egentium personarum ibidem in duobus. Cætera vero bona nostra tam mobilia quam immobilia, jura & actiones in quibuscunque rebus consistentia & consistentes, præsentia & futura, per manus universalium Executorum nostrorum nominandorum inferius in pecunias numeratas redigi volumus & pauperibus vagis per eosdem speciatim usque ad consumptionem eorundem fideliter elargiri. Hos autem universales executores esse volumus, mandamus, & nominamus dilectos nostros, Magistrum *Hugonem Braem* prædictum, *Giselbertum* filium Dn. *Iohannis*, nec non *Jacobum* filium *Alphardi*, cives Trajectenses, vassallos nostros & fideles, hoc salvo quod ipsis jam dictis executoribus nostris, quod Deus avertat, in hujusmodi executione dissidentibus prævaleat ipsius Magistri Hugonis in eadem executione desiderium & voluntas. Quibus & eorum cuilibet in solidum damus tenore præsentium plenam & liberam potestatem, & mandatum speciale, se de bonis nostris omnibus prædictis auctoritate propria intromittendi, ipsaque vendendi, alienandi, commutandi, distrahendi, & alias prout ipsis visum fuerit disponendi, nec non super ipsis & ipsorum occasione coram quibuscunque judicibus

dicibus agendi & defendendi, ac alia omnia & singula faciendi, quæ circa præmissa oportuna fuerint, etiam si mandatum exigant speciale, cedentes & mandantes eisdem omnia jura, actiones, & rei persecutiones nobis ipsorum occasione contra quoscunque competentes & competentia, præsentia & futura, constituentes eosdem Procuratores in rem suam, quibus & eorum cuilibet legamus sedecim libras dictæ monetæ in laboris hujusmodi recompensam. Quod si aliquem ex dictis executoribus tam singularibus quam universalibus quam prius nos decedere seu alias impotentem ad executionem præmissorum fieri contingat, salvum sit nobis loco sui per literas nostro sigillo sigillatas alium subrogare. Et quod alia legata per codicillos eodem sigillo sigillatos possimus prout voluerimus ordinare. Hos etiam executores ab omni onere satisfactionis, exactione, & redditione computi & rationis ex certa scientia propter legalitatem ipsorum penitus relevamus, & ab his esse liberos & immunes. Et hanc nostram voluntatem ultimam esse asserimus, quam valere volumus omni forma & modo quibus melius valere poterit de consuetudine civitatis & diocesis Trajectensis etiam de jure. Subscriptum: *Nos Florentius Dei gratia Præpositus & Archidiaconus Trajectensis.*

In Dei nomine Amen. Anno natiuitatis ejusdem m. ccc. xxx. tertio, indictione prima, mensis Aprilis die penultima, hora quasi post meridiem in mei Notarii publici, nec non *Hugonis Vustine* clerici Trajectensis similis Notarii publici subscriptorum, ac testium infrascriptorum ad hoc specialiter vocatorum & rogatorum, constitutus vir Venerabilis Dn. *Florentius* Præpositus & Archidiaconus Trajectensis manu propria tenens cartam conglobatam, & sigillo suo bis consignatam, cui manu sua se subscripserat, ut prima facie apparebat, de scripti recitatione proposuit in hunc modum. Nos Florentius Dei gratia Præpositus & Archidiaconus Trajectensis coram vobis Notariis & testibus hic præsentibus profitemur, & asserimus quod in hac carta, quam manibus nostris tenemus sigillo nostro sigillata testamentum nuncupativum, voluntatem nostram ultimam, & codicillos, mentis & rationis compotes conscribi fecimus, & protestamur contenta in ipsa puram fore ultimam voluntatem, quam valere & prævalere volumus omnibus & singulis aliis testamentis, codicillis, seu ultimis dispositionibus & voluntati-

bus nostris, ante præsentem horam per nos habitis sive gestis, omni modo, jure, & forma, quibus melius valere poterit de consuetudine seu de jure, & rogamus dilectos nostros Dominos, Henricum Decanum, Suederum Scolasticum, Giselbertum Thesaurarium majoris, Johannem de Hoyer, & Albernum de Iutfaes sancti Salvatoris, Johannem de Leyden & Hermanum de Iutfaes sancti Petri, Bartoldum de Daventria, & Henricum de Reno sancti Iohannis, Johannem de Iutfaes, & Magistrum Hugonem Braem sanctæ Mariæ ecclesiarum Trajectensium Canonicos, nec non Giselbertum filium Dn. Iohannis & Iacobum filium Alphardi cives Trajectenses, quos præsentis ultimæ voluntatis nostræ sub certis modo & forma executores & manufideles deputamus, quatenus divinæ remunerationis nostrarumque partium interventu onus executionis hujusmodi in se velint recipere, præmissaque omnia & singula reverenter exequi, prout confidimus de eisdem. Has quoque præsentis nostræ voluntatis ultimæ tabulas & alios codicillos adhuc per nos forsitan ordinandos post discessum nostrum in archivo ecclesiæ nostræ volumus conservari. In quorum testimonium nos manu propria subscripsimus, hocque instrumentum publicum per infrascriptum Notarium conscribi mandavimus, & sigilli nostri prædicti appensione communiri. Acta sunt hæc in domo habitationis Dn. Florentii Præpositi & Archidiaconi prædicti, sita infra emunitatem ecclesiæ sancti Iohannis Trajectensis, præsentibus ibidem discretis viris Rotardo dicto Cosyn, Henrico de Rees, Gerardo de Breda clerico, Bartholomeo fratre Dn. Goeswini, Gerardo de Zeslic sartore, Magistro Symone carpentario, & Nycholao Nycholai filii Ghoudekinæ testibus, anno, indictione, mense, die, & hora prædictis.

Et ego Petrus Matthiæ clericus Trajectensis, Romani imperii auctoritate Notarius publicus præmissis omnibus & singulis una cum dicto Hugone Vustinc eadem auctoritate Notario publico & testibus prædictis præsens interfui, ea vidi & audiui, & ad mandatum Dn. Præpositi & Archidiaconi ipsa in hanc publicam formam redegi, meoque signo signavi.

Ego quoque Hugo dictus Vustinc clericus Trajectensis ejusdem sacri Romani imperii auctoritate Notarius publicus præmissis omnibus & singulis per Petrum Matthiæ Notarium publicum præscriptum conscriptis una cum eodem & testibus prædictis

dictis præfens interfui, ea vidi & audiui, & huic instrumento publico me subscripsi, signoque hoc signavi rogatus & requisitus anno, indictione, mense, die, & hora, quibus supra.

Et nos Henricus Decanus, Suederus Scolasticus, & Gisbertus Thesaurarius majoris, Iohannes de Goy, & Albericus de Iutfaes sancti Salvatoris, Iohannes de Leyden, & Hermannus de Iutfaes sancti Petri, Bartoldus de Daventria & Henricus de Reno sancti Iohannis, Iohannes de Iutfaes, & Hugo dictus Braem sanctæ Mariæ ecclesiarum Trajectensium Canonici, nec non Gisbertus filius Domini Iohannis & Jacobus filius Alphardi cives Trajectenses executores huiusmodi ultimæ voluntatis, per Dominum Præpositum & Archidiaconum prædictum deputati similiter & rogati, onus executionis huiusmodi sponte ad honorem Dei & rogatum dicti Domini Præpositi & Archidiaconi in nos recipimus, & bona fide secundum Deum & rectam conscientiam promittimus juxta possibilitatem nostram fideliter adimplere. In quorum testimonium sigilla nostra præsentibus sunt appensa. Datum &c.

Et ibidem nostras funerales more Canonici. Morem habes expressum Statutis Synodalibus, quæ facta tempore episcopi Theodorici de Are Ann. 1209. & renovata sub Wilbrando Ann. 1233. Mortuo Prelato vel Canonico in nocte sive in die, significetur Campanariis omnium ecclesiarum, ut audito signo ecclesiæ, in qua mortuus est, compulsatio fiat in omnibus ecclesiis. Idem fiat cum effertur, vel sepelitur. Hoc etiam fiat in septimo, in tricesimo, & in anniversario primo. Fideicommissarii dent cuilibet companario XII. denarios. Candelæ in vigiliis exequiarum IV. ponantur, & in Missa quatuor. Candelæ plus non habeant quam libram cere. Aliæ novem sint de tribus libris. Omnes conveniant ad psalterium, qui sani sunt. Infirmi mittant pro se. Qui sanus est, & non venerit, Camerarius accipiat XII. denarios de præbenda sua, & faciat legi psalteria. Si infirmus nuntium non miserit, simili poena puniatur. Omnes remaneant, donec sepulchrum clausum fuerit. De qualibet ecclesiâ habeatur legenda & stola & hoc per custodes ecclesiarum procuretur. Quilibet Canonicus infra tricesimum legat vel legi faciat psalterium pro animâ defuncti, Omnes conveniant ad septimum, tricesimum, & anniversarium primum. Statuta ipsa jam olim edidi in notis ad Anonymum Ann. 1690. cap. 15.

Servitio præbendalis. Fuerunt olim Ultrajecti, ut passim alibi per Europam, Canonici Regulares. Nam & bona communia. Communis eorum victus. Eidem clauistro, inclusi. Vid. lib. 2. de Nobil. cap. 2. Seculares postquam facti divisa etiam bona. Sua cuique habita-

tio. Sua cuique pars & præbenda assignata. Quædam tantum ex his relicta in commune. Quorum data dispositio & administratio. Præposito, reddituum certa parte quotannis ab eodem inter fratres divisa. Et hæc servitia præbendalis, ministratio, mandatum. Charta Ann. 1291. Nos Stephanus Præpositus, Giselbertus Decanus, & Capitulum ecclesiæ beati Petri Traiectensis &c. Noverint tam præsentibus quam posteris, quod olim propter quendam conflictum habitum per bonæ memoriæ Ottonem de Lippe episcopum ecclesiæ Traiectensis &c. bona Præposituræ ecclesiæ nostræ in Drenthia jacentia redditibus, pensionibus, sive pactis eorundem bonorum debitis, nostræ Præposituræ dudum subiectis, spoliata fuerunt, & a nobis quasi penitus alienata &c. de quibus cum aliis bonis ad Præposituram nostram spectantibus Præpositus ecclesiæ nostræ pro tempore a fundatione ipsius ecclesiæ nostræ consuevit Decano, Capitulo, & officiatibus ecclesiæ nostræ prædictæ servire singulis annis per totum annum quolibet mense de denariis in tredecim florenis & 20 solidis, de tritico in viginti duobus modis & dimidio, de siligine in quadraginta quinque maldris antiquæ mensuræ, & de brasio in totidem maldris ipsis dominiis sine defectu procuratis. Postmodum &c. Add. lib. 2. de Nobilit. cap. 24. p. 438. & seq. cap. p. 458. Atque ita primum placuit, ne Capitulo esset gravis ob amplitudinem possessionum & superbiret Præpositus, nimis ipsius potestati quodammodo hac ratione & plus habendi cupiditati quasi freno injecto. Alloquens Præpositum Wazo Leodienfis episcopus apud Anselm. hist. Leodiens. cap. 85. Jubetur etiam inter plures, inquit, monasterii bona dividere, ne Præpositus solus tenens omnia possit superbire. Alioquin si licenter id fecerit, jam non præes Canonicis, sed servus & elemosynariis tuis.

In veno. Id est, terra palustri.

Averiam adhuc debitam. Annonam, pecuniam. Rigord. ad Ann. 1196. Taxata pactione, quod salvo corporibus suis, & averis, & equis, & armis cum pace recederent.

Testamentum nuncupativum. Ut sit nuncupativum, non sufficit, si testator dicat. Hoc est testamentum meum, aut Hæc charta continet testamentum, seu ultimam voluntatem meam. Requiritur ut clara voce heredum nomina pronuntiet, l. 21. pr. ff. Qu. test. fac. pos. §. ult. Inst. de testam. ord. ut & legatariorum & fideicommissariorum, l. 8. C. Qu. test. fac. poss. ut audiant testes, quid & quantum cuique velit præstari quem instituatur & qua ex parte, l. 21. §. 2. C. de testam. Nihil horum hic factum. Sed totum id adscribendum Notariorum inscitia, quorum omnis consistit ars, omnis quæstus in formulis & instrumentis, ut ait Viglius ad §. sed cum 3. Inst. de testam. ord. Ipsi id imputandum, quod discrimen inter scriptum & nuncupativum testamentum propemodum jam nullum, nec ullum nuncupativum in Gallia habeat vim, nisi & solenni modo in scripturam redactum. Choppin. lib. 2. de morib. Paris. tit. 4. §. 4. Unde & id quod clausum, & quod scriptum revera, nuncu-
pativum.

pativum tamen vocant. Covarr. ad cap. cum tibi n. 5. ext. de testam. Clar. lib. 3. Sent. §. testamenta 4. n. 3. Herbaj. rer. quæst. cap. 8.

XV.

Testamentum Jacobi presbyteri de Alsmeer.

Ann. cIo. ccc. xlii.

IN nomine sanctæ & individue Trinitatis Patris & filii & Spiritus sancti Amen. Universis ad quos præsentia pervenerint præsentibus & futuris *Jacobus* investitus ecclesiæ de *Alsmeer* presbyter diœcesis Trajectensis notitiam rei gestæ & salutem in Domino sempiternam. Vobis universis per præsentium recitatorium pateat literarum, quod ego *Jacobus* prædictus de gratia illius, qui omnibus invocantibus se tribuit affluenter, sanus mentis & compos rationis, licet valetudine corporeâ aliquantulum destitutus, intendens inevitabile humanæ conditionis debitum bonorum meorum dispositione & testamenti seu extremæ meæ voluntatis ordinatione prævenire, codicillos sive extremam meam voluntatem meorum bonorum prædictorum feci & ordinavi, facio & ordino in his scriptis secundum formam inferius annotatam. Inprimis do, lego, & assigno redditus annuos viginti librarum Hollandensium denariorum legalium & bonorum ad unam Capellaniam sive altare in ecclesia de Winmoede dictæ diœcesis fundandam & construendam in honore sanctæ & individue Trinitatis, sanctæ Mariæ, & sanctorum omnium, ob salutem animarum felicitis recordationis Dominorum *Guidonis de Hannonia*, *Jacobi de Ousthoerne* episcoporum Trajectensium, *Philippi de Duvenvoerde* parentum meorum & omnium benefactorum meorum & meæ. Et hujus redditus recipientur ex bonis meis infra scriptis ad dictam Capellaniam seu altare per me relictis, quæ bona ad eandem Capellaniam seu altare do, lego, & assigno testamentaliter in his scriptis. Primo quinque libras & xiv. stuferos ex sex jugeribus terræ arabilis in parochia de *Ryswyc*, vulgariter dictis *opten sneet*, quæ tenet & possidet *Theodoricus* dictus *Waelkint* sub tali annua pensione. Item quatuor libras & xv. stufe-

ros ex quinque jugeribus terræ arabilis sitis in dicta parochia de *Ryswyk* in fine sex jugerum prædictorum inter terram *Gifonis* de *Gent* ex uno latere, & terram Domini *Danielis* de *Merwede* militis ex alio latere, quæ habet sub annua pensione relicta dicti *Bok*. Item tres libras ex duodecim jugeribus terræ arabilis sitæ in parochia de *Kerckwerve* inter terram dictam *Rysburgh merske* & terram dictam *Oestgheest geest*, quæ tenet & possidet *Theodericus Iohannis* & senior ejus filia sub annua pensione. Item sex libras ex quinque jugeribus terræ sitis apud *Wateringhe* inter terram Dominorum *Theutonicorum* ab Occidentali parte & terram monialium de *Lee* ab orientali parte, quæ tenet & possidet sub annua pensione *Iohannes Claessone*. Item xv. solidos, ex tribus campis, quæ vulgariter *acker* dicuntur de terra, quam emi erga *Baldewinum Feukinis* ab occidentali parte dictæ terræ mensurandis. Item do, lego, & assigno annuos redditus viginti librarum *Hollandensium* ad alteram *Capellaniam* in eodem altari officiandam ob salutem animarum prædictarum & meæ, quæ annuatim recipiuntur ex bonis meis, quæ sequuntur, quæ ad hoc do lego & assigno in his scriptis testamentaliter. Primo recipiuntur VII. libræ & X. solidi ex XII. jugeribus terræ sitis in jurisdictione Domini *Wilhelmi* de *Ousthorne* inter terram *Gerardi Spronc* de *Ousthorne*, & terram *Ernesti* filii Domini *Wilhelmi*, quæ *Doedoudys* habet sub annua pensione. Item quadraginta unus solidi ex 4 jugeribus terræ sitis super *Weneste* prope terram *Hobbonis* filii *Sawen* a fine maris hinc inde. Item tres libræ ex tribus jugeribus terræ sitis in Officio de *Wermonde* inter terram religiosæ matronæ *Abbatissæ* monasterii de *Rynsburgh* ex parte una & terram Domini de *Valckenborch* ex altera, quæ *Wilhelmus Arnoldi* habet sub annua pensione. Item quinquaginta quinque solidi ex quinque jugeribus cum dimidio terræ sitis in Officio *Theoderici* de *Alcmade* in palude ibidem, quæ *Niclaus Hannensoen* habet sub annua pensione. Item viginti solidi ex tribus jugeribus terræ sitis ex alia parte terræ *Hobbonis*, quæ *Petrus Hannensoen* habet sub annua pensione. Item tres libræ & xiv. solidi ex tribus jugeribus terræ cum dimidio, quam emi erga Dominum *Comitem* in orientali parte ejusdem terræ usque ad terram in *Floren*, quam ego colo ad præsens, & post illam terram in *Floren* ulterius mensurandis. Prædictas vero terras meas particulariter expressas cum

cum redditibus earum particulariter expressis, prout in futurum iidem reditus crescere vel decrescere poterunt, ad prædictas Capellas cum extrema voluntate mea testamentaliter do, lego, ordino, & assigno. In quibus Capellaniis volo, quod Capellani eorum personaliter resideant, & antequam conferantur eisdem, seu ad illas admittantur, promittant personaliter residere in eisdem. Volo insuper, ut post meum decessum Dominus Johannes de Polanen miles, & post eum suus verus & legitimus heres & Successor, unicus tamen, vel si plures fuerint senior natus inter eos sit verus *Patronus*, & collator ultimæ Capellaniæ per me superius ordinatæ, Dominus vero Abbas monasterii Egmondensis, qui pro tempore fuerit sit verus patronus & collator primæ Capellaniæ subscriptæ, quod infra duos menses post vacationem alterutrius dictarum Capellaniarum, quilibet Patronorum prædictorum seu collatorum eam conferat alicui personæ dignæ & ydoneæ, prout eis Dominus inspirabit. Alioquin post lapsum duorum mensium *Capellaniæ* hujus collationem vacantis ad Dominum episcopum Trajectensem, qui pro tempore fuerit, illa vice statuo & ordino pertinere. Item eligo sepulturam nostram in ecclesia de Wermoeede & ibidem volo sepeliri. Præterea do, lego, & assigno duos agros jacentes contra magnam salicem pro una medietate *Curato* in *Wermoeede* ad meam perpetuam memoriam faciendam, & ad meum sepulchrum visitandum, quando missam celebrabit, & pro alia medietate sancto Spiritui ad distribuendos proximis meis indigentibus sotulares. Præterea dedi & legavi, do & lego Balduino filio Fokinis, & ejus nunc uxori filiæ meæ naturali viginti libras Hollandensium denariorum eisdem per manufideles meos exsolvendas, antequam ipsi ad bona mea vel utensilia manus apponant, de primis & promptioribus bonis meis, quæ post me relinquo, ut dicti conjuges animæ meæ salutis curam pie gerant, pro ut decere ipsis spero confidenter. Item si Dominus Abbas Egmondensis non solvit mihi ante mortem meam illas quinquaginta libras, quas ad præsens mihi debet, volo, & extrema voluntate mea ordino, quod Clara filia dictorum conjugum quinquaginta libras habeat & tollat nomine testamenti. Item do & lego *Margaretæ Screvelants*, quadraginta solidos. Item Catherinæ filiæ *Giselberti* de Scoten quadraginta solidos. Item *Godeldi* relictæ *Boydekyns* qua-

quadraginta solidos, Item Dominæ *Bertæ* de Alcmade moniali in Lee viginti solidos. Item Dominæ *Aleydi* de Alcmade moniali in Rynsburgh xl. sol. Item Dominæ *Aleydi* de *Duenvoerde* viginti sol. Item communi Conventui tres libras statim per manus distribuendas. Item lego cuilibet sacerdoti ad meam sepulturam venienti xii. den. Item cuilibet Custodi ibidem venienti & in ecclesia sua, ut moris est, pulsanti xii. den. Item cuilibet clerico vel scolari ibidem venienti, ii. den. Item do & lego structuræ novæ fabricæ sancti Martini in Trajecto xx. sol. Item do & lego præbendæ sacerdotali in *Aelsmeer* duo jugera terræ sita in dicta parochia, in campo dicto *Urckencamp*. Item ecclesiæ ibidem xx. sol. Item Custodi ibidem x. solid. Item do & lego cuilibet manifidelium meorum & executorum testamenti Investiti de Wermoeede x. solid. Item Custodi ibidem quinque solidos. Item ecclesiæ de Wermoeede xx. sol. Item Jacobitis in Haerlem x. sol. fratribus minoribus in Trajecto x. sol. Item do & lego cuilibet manifidelium meorum & executorum testamenti mei unum sciphum argenteum xl. solidorum. Item do & lego ad augmentationem Capellæ de *Alcmade* x. sol. Item do & lego Domino *Simoni* Capellano meo & meæ ecclesiæ eodem. Et quod fateor & his præsentibus recognosco me nullam hereditatem a meis parentibus recepisse, sed omnia bona mea quæ habeo a divinis & eleemosinis fidelium acquisivi, ita quod non audeo illa bona sic acquisita heredibus meis relinquere, & aliis operibus piis debitis subtrahere in animæ meæ periculum. Idcirco cætera bona mea testamentum meum supercrescentia volo quod infra scripti mei testamenti executores ordinent & disponant, pro ut salutem animæ meæ crediderint expedire. Ad hæc autem exequenda & fideliter adimplenda fideicommissarios & manifideles, & extremæ meæ voluntatis & testamenti executores elegi, feci, & constitui, & etiam ordinavi, eligo, facio, constituo, & ordino per præsentem viros providos & honestos honorabilem & Religiosum virum Dominum Abbatem Egmondensem, *Johannem* de *Polanen* militem, & *Johannem* Investitum ecclesiæ de *Sassenhem*, ac *Baldewinum* filium *Foikinis* laycum, bona mea omnia præsentia & futura, & credita, jus & proprietatem, & possessionem, actiones reales & personales, utiles & directas in bonis, pro bonis, & ad bona prædicta in ipsos totaliter transferendo, & ipsos Procuratores

ratores in rem suam constituendo. Item quod morte mea secuta liceat eis bona apprehendere, propria eorum auctoritate tenere, & expendere, & erogare, ut pro his deinceps suo nomine agere & defendere possint & experiri, volens ut in omnibus ordinare & disponere possint libere qualibet contradictione cessante, prout saluti animæ meæ ipsisque secundum rectas eorum conscientias videbitur oportunum, ipsos ab onere satisfaciendi & necessitate inventarii bonorum meorum conficiendi, & post executionem de ipsa executione rationem reddendi, tenore præsentium omni modo relevando, eorum fidem & industriam omni modo eligens, quam præcipio & iudico ab omnibus aliis omni favore, quorum interesse poterit, insequendam. Præsentem vero mei testamenti ordinationem sive codicillos valere volo jure testamenti, sive jure codicillorum, aut alterius cujuslibet voluntatis extremæ, prout melius valere poterit & debebit, quam omnibus testamenti aut extremæ voluntatis ordinationibus prius a me conditis & factis volo anteferri & stabilem in suo robore perdurare. Insuper si contingat me in hoc præsentī testamento aliquid addere, subtrahere, vel mutare verbo, vel scripto, volo quod hæc in suo robore maneant, & quod Executores mei prædicti mutata, addita, & subtrahita hujusmodi exequantur juxta meam ultimam voluntatem, simili & eadem auctoritate superius expressa. Præterea si contingeret me ante mortem meam cum ultima voluntate mea finaliter exprimere, & specificare verbis vel scriptis personam, vel personas ordinandas ad *Capellanas* supradictas, volo quod supradicti Patroni de ipsis ordinent, & quilibet eorum, prout ad ipsum pertinebit, secundum quod intellexerint in hoc meam fore ultimam voluntatem. In cujus rei testimonium præsentēs literas exinde conscribi, & publicari, & per infrascriptum Notarium publicum fieri instrumentum mandavi, quibus una cum sigillis Dominorum Abbatis Egmondensis, *Johannis* de Polanen, & *Johannis* Investiti de Sassenem executorum & manufidelium meorum prædictorum, quæ huic scripto apponenda rogavi, sigillum meum proprium est appensum. Actum & datum Wermonde in domo habitationis meæ. Anno a nativitate Domini m. ccc. quadragesimo secundo secundum usum & consuetudinem civitatis & diœceseos Trajectensis, Indictione x. die octava mensis Martii, hora quasi completorii,

torii, præsentibus discretis viris *Johanne de Zanden*, *Theod. de Almade*, *Henrico filio Florentii*, *Giselberto filio Nicholai*, *Gerardo Ducke*, & *Baldewino filio Foikinis*, cum aliis astantibus fide dignis diocesis Trajectensis testibus ad præmissa vocatis specialiter & rogatis. Et ego *Johannes* dictus *Meyersone* clericus *Morinensis* diocesis publicus auctoritate imperiali Notarius &c. Et nos *Hugo* permissione divina Abbas monasterii *Egmondensis*, *Johannes de Polanen* miles, & *Johannes Investitus ecclesiæ de Sassenem* Executores præfati onus executionis præsentis in nos suscipientes, & nos velle exequi, prout possibiliter fuerit, fideliter promittentes, ad preces prædicti *Jacobi* testatoris sigilla nostra, una cum sigillo suo rogati præsentibus apponi fecimus in robur & munimen omnium præmissorum. Et ego *Baldwinus* filius *Foikinis* quartus cum prædictis Dominis executoribus Executor onus executionis hujus in me suscipio, & ad exequendum fideliter eum eisdem me obligo, quod sigillo etiam sub sigillis Dominorum executorum prædictorum huic scripto appolitis recognosco.

Sitis in officio de Wermonde. Officium idem quod Ambacht. Ambacht idem quod territorium. Aliter etiam een ban. Charta Ann. 1336. in officio de Tholoyse, & in terra, quæ vulgariter dicitur, Polre, in officio & jurisdictione temporali Joannis de Tholoyse. Alia Ann. 1233. & jam nominatis fidelibus nostris dedi in feudum jurisdictionem, quæ Ambacht dicitur &c. Charta Ann. 1142. dat buyt ten Hamme mis seven morgen lants, daer dat buyt op staet, gelegen in den banne van Vleuten &c. ende mit twaelf morgen lants gelegen op Bilevelt in den Ambachte, dat Heer Jacob van Lichtenberch plach toe te beboeven &c.

Sotulares. Sotulares sunt calcei. Alibi Subtulares & Subtolares. Isidorus lib. 19. Orig. cap. 34. Subtolares quod sub talo sunt, quasi subtulares. Papias: Subtulares, genus calceamenti, quasi sub talo proprie.

Ita quod non audeo illa bona sic acquisita &c. Quod ad bona clericorum solebat distingui, Libere de iis disponebant, quæ vel ante clericatum vel successione agnatorum aut parentum quæsitæ. Quæsitæ tempore clericatus aut ejusdem occasione relinquebant ecclesiæ. Præferre extraneum in his nēlas. Capitula Caroli Magni lib. 1. cap. 156. Ut unusquisque presbyter res, quas post diem consecrationis adquisierit, proprias ecclesiæ relinquat. Gregor. Magnus lib. 9. epist. 14. Sacris canonum legibus nōscitur esse definitum, ut in his, quæ antistes episcopatus tempore adquisiverit, non alius nisi sola succe-

dat

dat ecclesia. Bosquet. ad Innocent. 1. epist. 19. Alteserr. ad Gregor. epist. lib. 5. pr. Exemplum in Remigio habes apud Flodoardum hist. Remens. lib. 1. cap. 18. Hincmar. in ejus vit. Denotabant autem pauperes potissimum per ecclesiam, præsertim prisci illi Patres, non ministros ecclesiæ. Ambros. contr. Symmachum: *Nihil ecclesia sibi nisi fidem possidet. Hos reditus prabet, hos fructus. Possessio ecclesiæ sumptus est egenorum.* Mox cum clerum universum, cum ventri deditos & inertæ, cum otio passim abutentes referrent in censum pauperum, cum irrita haberent testamenta, quibus nihil Curioni aut Sacerdoti, relictum, & religioni & Reipublicæ in exitium res vertit. Vid. Lucium 1. placit. 5. & miscell. exercit. advers. Wesel. cap. 4. Bodin. 5. de republ. 2. sect. 532. Argent. ad cons. Britan. art. 79. gl. 3. n. 1. Morn. ad l. 1. C. de sacros. eccles.

F I N I S.

I N D E X

R E R U M

V E R B O R U M Q U E.

A.

A Ar five Oor Danis annus. 80
 Adgandestrius Cattorum Princeps. 270
 Admittere quid. 54
 Adstares Syrorum Deus. 129
 Ales claustrales. 356
 Aematia, Macedonia. 234
 Aenwalichen omtrent Emenesse. 247. & seq.
 Afrania, Aufania. 131
 Aggeres Frisici quando instituti. 204. & 205
 Alcala. 244. & seq.
 Alexander Ales. 38
 Altaria portatilia. 347
 Altarista. 341
 Altena Gelrorum munimentum. 275
 Ambacht idem quod territorium. 386
 Amicitia quis usus. 21
 Amphitheatrum honoris Jesuitici. 405. & seq.
 Amstelodami in novo Templo memorabilis Epigraphe. 255. & 256
 Andreas Vellejus. 190
 Angelus Clavajus. 36
 Anglorum ingenium. 114. & seq.
 Anni Juliani cum cœlesti comparatio. 155
 Anniversarius. 333. & 372
 Antistites cujusmodi in Ecclesia primitiva. 5. & seq.
 Antonius Heremita. 15. & seq.

Antonius Matthæus. 76
 Anubis. 300. & seq.
 Apollinaris Syrus. 36
 Archidiaconus oculus Episcopi. 297
 Aries ævo inferiori Francorumque usitatus. 256
 Arminius Princeps Cheruscorum. 269. & seq.
 Arngrimus Islandus. 147. & seq.
 Arnhem familia nobilis. 171. & seq.
 Arnoldus Hornanus episcopus Trajectensis. 259
 Arnoldus Senguerdus. 273. & 275.
 Arnoldus Curia Parisiensis Advocatus. 284
 Arruntius belli Pœnici scriptor. 152. & 217
 Asinius Quadratus. 164
 Athenienium mysteria. 5
 Aufania, Afrania. 131. & 143
 Aurelii Cassiodori Chronicon. 176. & 177
 Aurum Tholosanum. 242
 Ausonii Popmæ obitus. 152
 ejusdem Commentarius ad Ciceronis epistolas. 180
 Averia. 380

B.

B Accalaureus quis, & unde illud nomen. 43
 Balier quis. 352
 Babbizati mutabant nomen. 42
 Beghan-

INDEX RERUM VERBORUMQUE.

Beghanghenisse quid.	341	Christophorus Bavarus Daniæ Rex.	211
Beghinarum origo & unde ita dictæ.	330. & seq.	Cimbri an olim in exercitu Mithridatis.	105. & seq.
Beneficia an in unum possint plura conferri.	356	Cimmerii an a Cimbris.	169
S. Benedictus quis.	10	Cistercienses Benedictinis odio.	12
Benedictini Cisterciensibus odio.	12	Civilis ecclesia.	337
Bernardinus Senensis.	11	Clava, Clavula.	55
Biantis oraculum.	4	Clauda navigia.	118
Biblia Islandica.	142	Claustales ædes Ultrajecti cujus olim naturæ.	356. & seq.
Bibliotheca Gesteri.	67	Clericis laici præferuntur.	4. 26. 27. 28. 45. & seq.
Blosii Comes.	171	Clericis an licuerit de bonis suis testari.	386
Bohemæ & Sueciæ Regum obitus.	275	Clericorum heredes.	ibid.
Bonaventura.	11	Collatio duplex libera & necessaria.	365
Borysthenis olim accolæ.	103	Comitatus de Weda.	199
Breviarium quid.	353	Comitia Zelandica.	202
Brinckius vid. Ernestus Brinckius.		Comites Trajectenses urbis olim Præfecti.	236
Buyrkerk unde.	337	Commandeurye van Weerden.	294
C.		Commentarius Siccemæ ad Pragmaticam sanctionem Imp. Sigismundi.	152
Cæsar etiam Canonicus.	333	Completum.	245
Campus Regis, Coninxvelt.	347	Completorium quid.	371
Canonici alii Presbyteri, alii Diaconi, Subdiaconi &c.	340	Coninxvelt, Campus Regis.	347
Canonicorum officium.	371	Conradus episcopus Ultrajectinus.	286
Canonicorum exequiæ.	379	Cornelius Goudanus.	138
genus eorum duplex.	ibid.	Cornu in sacris quid.	148
Capella, Capellania.	347	Cretensis adversus Cretensem.	2
Capellanus Imperii.	333	Cruce signati militaturi adversus Turcas, Saracenos, hæreticos.	346
Cappa, Caputium.	368	Cujus decus & columen jurisconsultorum.	188
Carolus Egmondanus Gelriæ Dux.	232	Cullæct, Culta.	353. 368
Chelæ quid.	85	Curatus Plebanus, quis.	341
Choræpiscopus quis.	368	Cursus canonicus.	371
Chori focii qui.	341	Curtii ætas.	77. & seq. 117. & seq. 140. & seq. 161. & seq. 181. & seq.
Christiani a Turcis capti, quod nolent negare Christum, aquis merfi & suffocari.	8		
Christianis interdicta humanitatis studia.	36. & seq.		
Christiani Frysii laus.	190		

I N D E X R E R U M

D.

D Aliz an Daci.	105
Dani an Daci.	<i>ibid.</i>
Danorum originatio.	168
Dansthiones.	<i>ibid.</i>
Davidis Chytræi laus.	189
Decembrius.	141
Decemviralis potestatis diuturnitas.	150. & <i>seq.</i>
Deur Campestris.	159
Diagoras Melius cur <i>θεμαχος</i> olim dictus.	5
Diana sive Hecate triceps.	72. 73. 74. & 75
Didacus, Diego.	245
Difficile est bonum esse.	30
Difficilia quæ pulchra.	29
Diogenes cur Cynicus.	13
Dionisii Vossii versio Reydani.	266
Diva triformis.	72
Divitiarum usus.	21
Dolo, een dolch.	265
Dom. Dominicum.	98
Domus Dei.	119
Domus Teutonica ubi olim Ultrajecti.	334
Dorta flumen.	96. & 125
Droes, Draus unde.	278. & <i>seq.</i>
Ducatus.	77. 117. & 162.

E.

E cclésiæ primordia.	6
Ecclesiæ quid.	7
Ecclesiæ an sumatur pro loco ecclesiæ.	119. & <i>seq.</i>
Ecclesiæ cathedralis	220
Herlyck & heerlyck differunt.	116
Eleemosynæ quænam.	32
Emptio redituum.	358
Epaminondas ad quadagesimum usque annum Thebanis incognitus.	25

Epicuri olim dogma <i>αθεΐστας</i> .	24
Epóna Dea.	158
Equites Johannis.	332
Equites Rhodii, Messenches.	<i>ibid.</i>
fratres etiam dicti.	334
eorum variæ stationes.	352
eorum statio Ultrajecti.	<i>ibid.</i>
eorum juramentum.	353
Erii Danorum Regis Chronologia.	191
Ernestus Brinckius Consul Harderwi- cenus.	269
Estætorum vita & mores.	14. & <i>seq.</i>
eorum probatio.	15.
eorum iusjurandum.	<i>ibid.</i>
eorum frugalitas.	19. & <i>seq.</i>
Esthita.	191. 192. 193. 194. & <i>seq.</i>
Eucharistia & quid de ea iudicandum.	223. & <i>seq.</i>
Eventus Deus.	128
Exequiæ funerales.	379

F.

F Amulus idem qui nobilis.	340
Felix Platerus.	272
Felix Claudii libertus.	266
Festi corporis Dominici quodnam in- tium.	371
Fluctuavit, Fluctuatus.	302
Fœminæ an olim in tutela perpetua.	336
Forratura quid.	368
Fortes quidam.	36
Fortuna cæli.	129
Frail Diego.	245
S. Franciscus a Merulæ calumniis de- fensus.	11
ejus olim institutum.	10. 48. & <i>seq.</i>
ubi olim ejus sedes.	40. & <i>seq.</i>
Franciscani cur fiant tanti.	46
Frisia an paruerit jam Julio Cæsari.	205
Prossardi laus.	206. & <i>seq.</i>
Frugalitas Veterum.	7

G. Gam-

V E R B O R U M Q U E.

G.

821

I.

Gammadæi. 248
 Ger. Joh. Vossii oratio inaugu-
 ralis. 266
 Gerardus Bronchorst. 75
 Germanorum Rectores, Principes,
 magistratus. 94. & seq.
 Godefridus Danorum Rex. 197
 Gotthi Scandiæ olim incolæ. 104
 Gotthis an res unquam cum Julio
 Cæsare. 80. & seq.
 Gotthia quæ est circa Pontum Euxi-
 num. 104
 Grammatica Philippo-Ramæa accu-
 ratissima. 186
 Grammaticus quando felix. 250
 Groot-Commanduyr, Lant-Com-
 manduyr. 352
 Groote Pier. 320
 Guilielmus Parisiensis Abbas cœnobii
 Ebteltestenlis. 173
 Gutæ, Gotthi iidem. 103. & seq.
 Gutæ, Gutones. 177

H.

Hebdomadarius quis. 340
 Hermannus Archiepiscopus Co-
 loniensis. 199
 Hermannus Goudanus scriptor histo-
 riarum. 221
 Hesus Gallorum Deus. 300
 Hieronymi laus. 37
 Historiam scribere proprium Orato-
 ris. 218
 Historiæ Danicæ tomus secundus. 147
 Hollandia vera ac primitiva. 96 & seq.
 & 122
 Hominis adversarii voluptas & dolor.
 30
 Hofanna quid. 80
 Humanitatis studia Christianis inter-
 dicta. 36
 Hussiæ. 7

JAc. Cujacii laus. 188
 Jaerghetyde. 333
 Idatii Chronicon. 175
 Idiotismi in sacris Bibliis. 115
 Jejunium quæ virtus. 27
 Jejunii observatio. 35
 Ienco Frisius. 253
 Induperantes. 55
 Insula Dei. 305
 Joannes de Rupefissa. 43
 Joannes Decembrius. 141
 Joano. Hassii Consilia. 253. 326
 Jonas Coldicensis. 144
 Jonas ab Elversfelt. ibid.
 Isidori glossarium. 252
 Itinerarium Pontani. 157
 Iudæi conversio ad religionem Chri-
 stianam, & ratio, quæ eum mo-
 vit. 4
 Iugere quid. 279
 Julio Cæsari an res unquam cum Go-
 this. 80. & seq.
 Jupiter Ammon. 148. & seq.
 Jupiter cur dicatur vulgo Optimus
 Maximus, & cur Optimus præpo-
 natur. 20
 Jurnalis. 334
 Justitiæ definitio. 30
 Justinianus Princeps ἐπιδιοκράτορ. 24
 Juthungi. 177

K.

Kalendaria, Kalendæ. 361
 Kalendaria, collegia. 372
 Korogens bunder. 249

L.

LAda. 85
 Langobardorum reges in mona-
 chos liberales. 10
 Larea

I N D E X R E R U M

Lares vitales.	128	eorum luxus, improbitas.	<i>ibid.</i>
Lernutii epinicia.	56	Monasterium fontis B. Mariæ prope	
Λῆδω, palus.	25	Arnhem.	172
Lipſius a Rege Galliarum vocatus Pa-		Muliere vir potior.	25
riſios.	57	Mullus Dianæ facer.	74
Liquentia flumen.	53	Mundus alter & idem.	93
Lucius tragœdiarum ſcriptor.	209		
Ludi Iulienſes.	79		

M.

M Aentſont.	372
Magiſtratus virum arguit.	31
Mandaet, Mandatum quid.	358. 380
Manufidelis quis.	340
Maroboduus Bohemorum rex.	269
Martini Goris Ducatus Gelriæ Can-	
cellarii obitus.	272
Mechtildis Gelrica.	258
Mel in arundinum foliis.	145. & ſeq.
Memoria deſuncti.	372
Mercurialis laus.	223
Merderin quid.	368
Merveda.	96
Metrum heroicum Deorum inven-	
tum.	37
Minoritarum virtus.	21. 33
eorum ſtudia.	34. & ſeq. 42. & ſeq.
habitus.	41. 42.
eorum vanitas, faſtus.	41
inceptiæ, mendacia.	43
Miræi virulentia.	234
Monachorum procacia.	3
eorum inhumanitas.	17
eorum olim labores.	15. & ſeq.
hodierna ignavia.	15. & ſeq.
plumbo comparantur.	31
Monachiſmum an amplecti liceat pa-	
rentibus invitis.	22
Monachorum avaritia.	33
mutatum iis nomen.	42
Monachi hypocritæ.	26
eorum habitus quis.	3. 26
Monachorum hærefes.	2. 8. 12. 23.
	26. & ſeq. 38. & ſeq.

N.

N Agel, dwanknagel.	259
Naz̃ voculæ quæ vis.	89
Nava flumen.	271
Nemefis ſimulachrum.	5
Nominis olim mutatio a quibus &	
quando facta.	42. & ſeq.
Nuptiarum utilitas.	19

O.

O fficialis Trajectenſis & quæ ejus	
potestas.	337
Officium idem quod territorium.	386
Opalia ab ope.	82
Ormeſda.	173
Orchestra mundi.	<i>ibid.</i>
Ordinatio clericorum.	214
Otii quis uſus.	16
Oudella ubi.	358

P.

P Aſtum idem quod pachr.	340
Palladas Poëta.	13
Pafchafius Robertus Abbas Corbejen-	
ſis.	66
Paſſagium quid.	347
Paupertas an malum.	31. & ſeq.
ejus comes ſapientia.	33
Pelanders Pelandi.	272
Periander Corinthius.	29
Perſona & officium ejus.	345
Perſona vir illuſtris.	<i>ibid.</i>
Perſona an idem qui patronus.	<i>ibid.</i>
	& ſeq.
Peftanus Vibonenſis.	25. 179
	Petia

V E R B O R U M Q U E

Petia quid.	372	Scholæ olim in monasteriis.	16. 17.
Philoxeni iudicium de tragœdia Dionysi.	39	Scholaster, Scholasticus.	349
Picatum vinum.	138	Servitia præbendalis.	379
Pileus libertatis insigne.	237	Sibrandi Siccamae commentarius ad Pragmaticam sanctionem Imp. Sigismundi.	205
Pitancia quid.	334	Sicamborum capita ænea barbis prolixis.	160
Platonis dictum de Diogene Cynico.	13	Sigillum Ottonis Comitis Gelrensis.	121
Plinii de Christianis iudicium.	8	Siticines.	279
Pluralis pro singulari.	267	Solitudo damnata.	36. & seq.
Pontani in Daniam evocatio.	209	Sotulares, Subtulares.	386
Pontificum Romanorum jam olim contentiones.	110	Spolia Oceani.	81
Populares qui.	78	Stephani Paschasii Francicarum antiquitatum indagations.	305
Possessio ecclesiæ.	387	Suetonius Boxbornii.	265
Præpositi officium.	380	Superstitionis vis.	3
Presbyter factus qua ætate.	329	Surcorium, surhotium.	368
Priester, Cureyt.	341	Suspiciones Gruteri.	109
Probationis tempus.	26		
Procopii prima editio.	184		
Proserpina qua forma.	72. & seq.		
Providere pro prævidere.	54		
Proximus quis.	20		
Ptolemæus Philadelphus sororis maritus.	11		
Puttenstenium arx.	259		
Pygmæi an unquam.	248		

R.

R E gimen Germanorum.	94
Religio pura & immaculata.	32
Religionis quæ vis.	2
Respublica Moscovitica.	70. & 92
Rosweyds de Scaligero.	234
Ruinæ imperii Romani quid causam præbuerit.	19

S.

S A ccharum veterum.	145
Sacerdos cur Vicarius.	341
Salvius Brabo.	205
Sanctorum cultus.	167
Saturnaliorum initia.	81

T A citi de Germania libellus quando scriptis.	77. & seq.
Templi vox an usitata in ecclesia primitiva.	97. & seq.
Testamentum an possit dici, quamvis heres in eo nullus.	378. & seq. & 340 & seq.
an requirat consensum.	345
Testamentum nuncupativum cuiusmodi.	380
Testamentarius.	340
Theologia quomodo tractanda.	37. & seq.
Thyra.	191. 195
Timon osor hominum.	30. & seq.
Titii Popmæ obitus.	152
Traditionum quæ ratio.	38. & seq.
Trecht idem quod Ultrajectum.	124
Trelongii unde.	258
Trigla piscis.	73
Tychonis Brahe icon.	155
Ddd	V. Vallæ

INDEX RERUM VERBORUMQUE

V.

V allæ annotationes in Novum Testamentum.	90
Vargi.	300
Vaudemontius idem qui Vadani mon- tis Comes.	206
Ubbo Emmius Professor Historiarum ac linguæ Græcæ.	174. & 175
Vendi, Vandali.	185
Venum quid.	380
Venus apud Germanos an in propa- tulo exercita.	94
Veren quænam.	347
Vertella quid.	358
Veseherric.	177
Vestis an sanctitatem det.	48
Veterum frugalitas.	7
eorum ardor pro vero cultu.	8
Via in cœlum.	23. & seq.
Vicaria Vicarius.	341
Vienna Allobrogica Galliæ Narbonen- sis.	157
Viglii vita a Viglio ipso scripta.	221
Vinandus ab Arnhem.	172
Vinum picatum.	158
Virgo cœlestis.	129
Vita veterum Christianorum.	7
Vitæ genus triplex.	24. & seq.

Vitæ humanæ cum alea comparatio!

Vitis aurea.	49
Voetnap quid.	91
Voluptas & dolor hominis adversarii.	350
Vossii Oratio inauguralis.	30
Votorum quæ vis.	266
Vrilingen, vry-bunder.	28
Usuræ an odiosæ, & an & quatenus a Christo vetitæ.	249
	361

W.

W alderamus Daniæ Rex.	203
Walliæ Principis ex Hispania reditus.	210
Wardecorfium quid.	342
Warhotium, Warkotium.	367
Weda Comitatus.	199
Werdenhagii error.	277
Westhoven arx prope Middelburgum.	202
Wichmannus an postremus Zutpha- nensium Comes.	166. & seq.

Z.

Z evvecotii laus.	147
--------------------------	-----

F I N I S.

